

เรื่องชีวิต

พระพรณมมิ่งดลอาจารย์

พุทธศักราช ๒๔๕๕ - พุทธศักราช ๒๕๕๐

พระผู้กล้าพูดความจริงกับประชาชน

ช่วงชีวิต

พระพรหมมังคลาจารย์

(หลวงพ่อบัณฑิตคุณ)

สถาบันบันลือธรรม

จัดพิมพ์เผยแพร่วันแห่งการมรณภาพ

หลวงพ่อบัณฑิตคุณ ๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐

พระผู้กล้าพูดความจริงกับประชาชน

คำนำ

ประวัติหลวงพ่อบัญญานันทเถระ:

พระผู้กล้าพูดความจริงกับประชาชน

พระเดชพระคุณ พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อบัญญานันทภิกขุ) ท่านเป็นพระเถระที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ปลงอายุสังขาร วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราชรับไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ พระพิธีธรรมในการสวดพระอภิธรรมครบ ๗ วัน ๕๐ วัน และ ๑๐๐ วัน

พระเดชพระคุณหลวงพ่อบัญญานันทเถระเป็นที่เคารพและสักการะเทิดทูนของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ เพราะต่างเลื่อมใสในคำเทศน์คำสอนของหลวงพ่อบัญญานันทเถระ อันเป็นคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดา ที่หลวงพ่อบัญญานันทเถระนำมาสืบทอด เพื่อให้เกิดความมีปัญญา เกิดดวงตาเห็นธรรม

คำสั่งสอนของหลวงพ่อบัญญานันทเถระนั้นมีทุกระดับ งามทั้งเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด ไม่ว่าจักสอนคนธรรมดา หรือคนมีฐานะ ข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา และบัณฑิต ท่านเทศน์ได้อย่างฉลาด และสามารถในการอบรมสั่งสอนเป็นอย่างยิ่ง

ในระยะเวลา ๕๐ กว่าปี ท่านได้สั่งสอนให้ประชาชนเลิกมหายศ เลิกนับถือเกี่ยวกับผีสงนางไม้ สิ่งไร้สาระ และไม่ให้กลัวในสิ่งที่มอง

ไม่เห็น พร้อมกันนั้น ท่านได้เสนอหลักธรรมคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธศาสนา และเน้นถึงแนวทางความเชื่อของชาวพุทธ ว่าชาวพุทธควรเชื่ออย่างไร? ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เราก็พอประจักษ์แก่ตนเองแล้วว่าท่านเป็นพระเถระผู้กล้าพูดความจริงกับประชาชน กล้าต่อสู้กับสิ่งมงายไร้สาระ และกล้าวักชวนให้ลดละเลิกอบายมุข และสร้างประเพณีในการสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้เลิกมงาย เลิกเชื่อถือสิ่งเหลวไหลไร้สาระต่าง ๆ แล้วให้กลับมาเคารพ และเชื่อถือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งอันประเสริฐอย่างแท้จริง

ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม และ ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา มีความเคารพเทิดทูน พระเดชพระคุณหลวงพ่อบัญญานันทะ เป็นอย่างยิ่ง และปรารถนาเผยแพร่คำสอนของ พระเดชพระคุณหลวงพ่อ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของชาวพุทธทั้งหลาย ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม จึงได้จัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ในครั้งนี้

บุญกุศลอันบังเกิดจากการจัดพิมพ์ในครั้งนี้ ขอให้ท่านทั้งหลาย มีดวงตาเห็นธรรม ปราศจากความมงายในสิ่งต่าง ๆ และจงมีความสุขในธรรม ทุกทิพาราตรีกาล เทอญ

ด้วยความสุจริตหวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

ปฏิธานของหลวงพ่อบุญยานันทะ

๑. ร่างกายชีวิตเป็นของพระรัตนตรัย ข้าพเจ้าเป็นทาสพระรัตนตรัยโดยสมบูรณ์
๒. ความมุ่งหมายของข้าพเจ้า อยู่ที่ประกาศคำสอนที่แท้ของพุทธศาสนา
๓. ข้าพเจ้าจึงต้องเป็นคนกล้าพูดความจริงทุกกาลเทศะ
๔. ข้าพเจ้าจักต้องสู้ทุกวิถีทาง เพื่อทำลายสิ่งเหลวไหลในพระพุทธศาสนา และนำความเข้าใจถูกมาให้แก่ชาวพุทธ
๕. ข้าพเจ้าไม่ต้องการอะไรเป็นส่วนตัว นอกจากปัจจัยสี่พอเลี้ยงอัตภาพเท่านั้น ผลประโยชน์อันใดที่เกิดจากงานของข้าพเจ้า สิ่งนั้นเป็นของงานที่เป็นส่วนรวมต่อไป
๖. ข้าพเจ้าถือว่า คนประพฤติชอบตามหลักธรรม เป็นผู้ร่วมงานของข้าพเจ้า นอกจากนี้ไม่ใช่ นี่คือการตั้งใจและแผนงานของข้าพเจ้า

ปัญญานันทภิกขุ

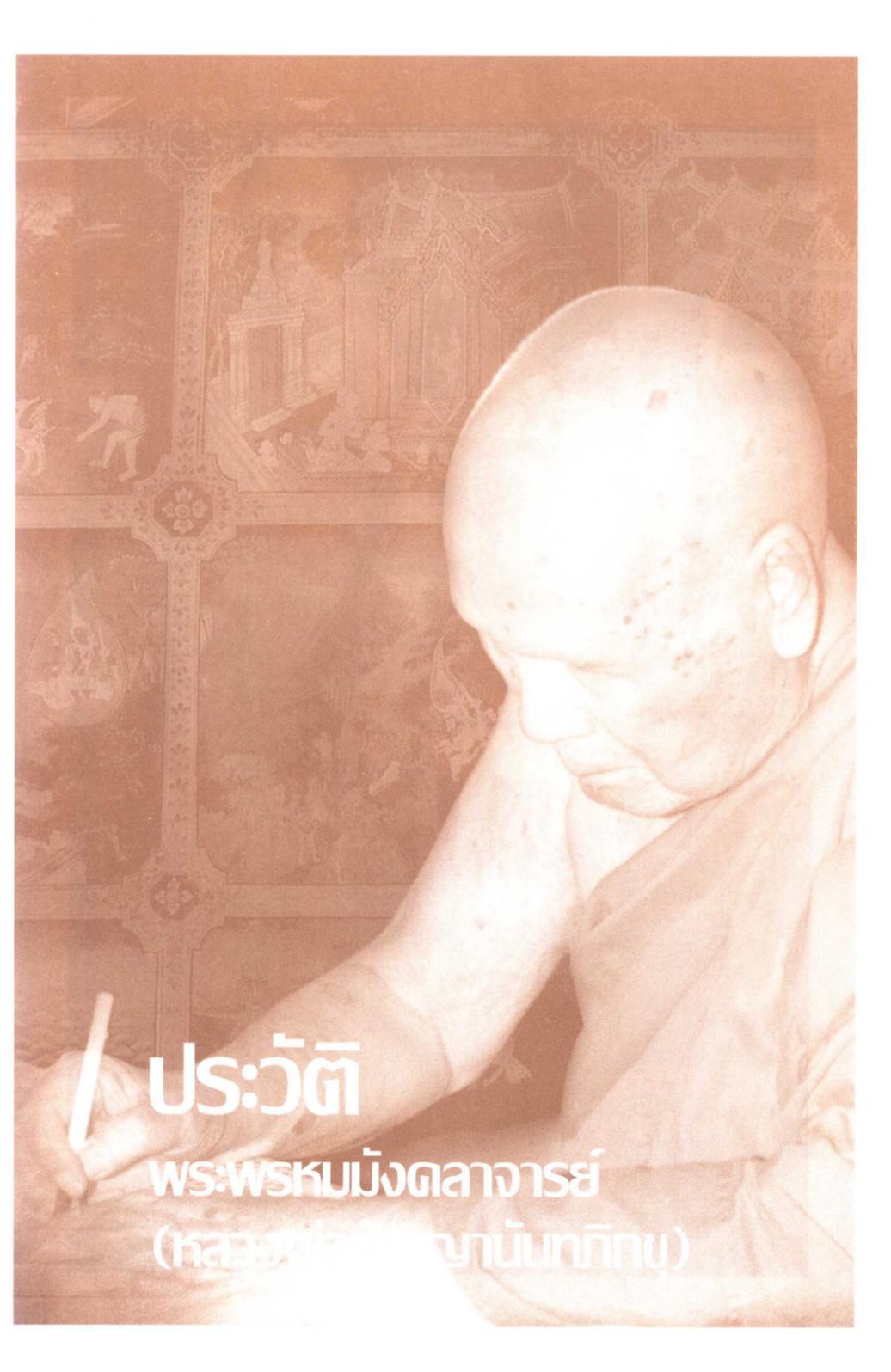
เวลาไปเทศน์เมืองไหน เขาก็หาว่าด่าเขา
เพราะไปแนะนำเขาให้เลิกไหว้ผีสงเทวดา
ให้เลิกไหว้อะไรที่ไม่ควรจะไหว้
ให้มีใจจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแท้จริง
อย่าเป็นคนประเภทหลายใจ
เดียวไหว้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
เดียวไหว้เสาหลักเมือง เดียวไหว้พระภูมิเจ้าที่
เดียวไปไหว้ผีนไม้ เดียวไปไหว้ไอโน่นไอนี้
ใครทำอะไรไว้ตรงไหนก็ไปไหว้กันทั้งนั้น

แม้รูปเทวดาหน้าโรงแรม คนก็ไปไหว้กันเต็มไปหมด
ดูแล้วก็แสนจะสงสารญาติโยมทั้งหลาย
ว่าทำไมจึงมกยกันอยู่อย่างนี้
แล้วมีใครบ้างในเมืองไทยนี้ที่จะกล้าบอกกับญาติโยมอย่างนั้น
เขาไม่กล้า
เพราะกลัวจะไปขัดผลประโยชน์อะไรๆ เข้า
ไม่คิดจะสอนคนให้เข้าใจธรรมะ
คิดแต่ว่าจะเอาใจญาติโยมเพียงประการเดียว
แล้วศาสนามันจะไปรอดได้อย่างไร

สารบัญ

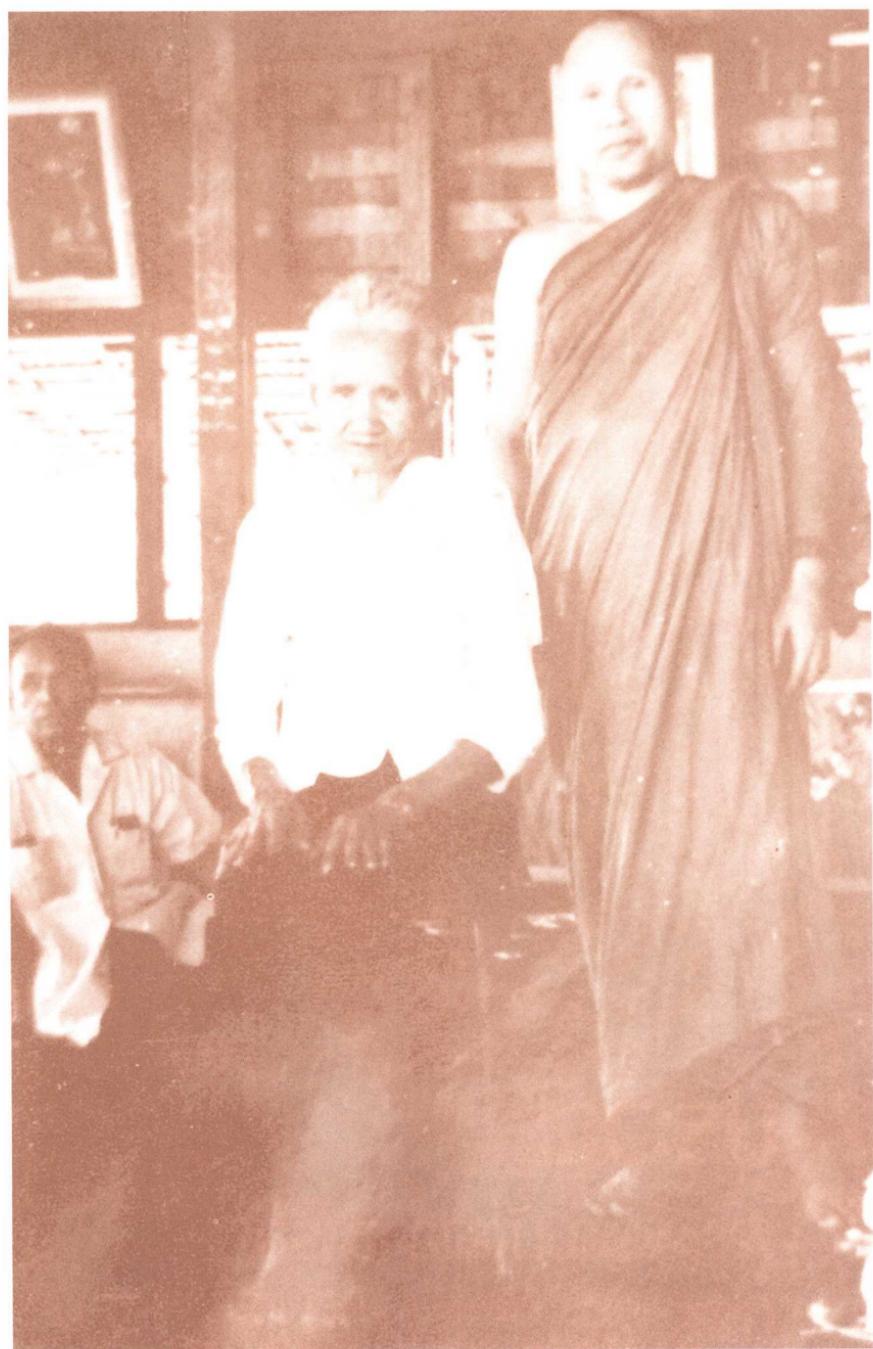
ประวัติ พระพรหมมั่งคณาจารย์ (หลวงพ่อปัญญาั่นทกิกขุ)	๑ งานศพ	๖๔
ประวัติ วัดชลประทานรังสฤษฎ์	การเทศน์หน้าศพ	๖๘
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	๒๙ แนวการเผยแพร่	๖๙
เหตุที่เป็นสมภารวัดชลประทานฯ	การลงทุนที่ขาดทุน	๗๐
พัฒนาไปสู่ความถูกต้อง	๔๕ อุดมการณ์การก่อสร้าง	๗๑
เปิดป่ารุกธา	๔๗ ความดีในใจคน	๗๓
เผยแพร่ธรรมะบริสุทธิ์	๔๘ ท่านปัญญาเก่งอย่างไร	๗๕
เมื่อเป็นอุปัชฌาย์	๕๐ ปัญญาั่นทกิกขุ	๘๓
เริ่มด้วยการบวช	๕๒ ประทีปอีกดวงหนึ่ง	
เมื่อเข้าโบสถ์ ในพิธีบวช	๕๓ แห่งวงการพุทธศาสนา	
ตามรอยพระพุทธองค์	๕๕ ชีวิตพระนักเทศน์	๙๒
มหรสพในวัด	๕๖ ท่านปัญญาั่นทก	๑๑๕
ข้อควรคำนึงสำหรับสงฆ์สาวก	๕๘ หมุนทวนกงล้อธรรม	
กลวิธีการสอน	๕๙ บทบาทของ	๑๒๒
สอนในเรื่องที่แท้จริง	๖๐ ท่านอาจารย์ปัญญาั่นทกิกขุ	
ลักษณะการเทศน์	๖๒ กับแนวรบในทิศเหนือ	
	๖๒ หนุนหมอนไม้	๑๘๕

ประวัติ

พระพรหมมิ่งดลาจารย์

(หลวงปู่เจ้าคณะภาค ๖)

ประวัติ

พระพรหมมัจฉลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตนักกสิข)

○ ชาตภูมิ

เดิมชื่อ ปั่น นามสกุล เสน่ห์เจริญ เกิดวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ปีกุน ที่ ต.คูหาสวรรค์ อ.เมือง จ.พัทลุง มีชื่อเล่นว่า ชาว แต่คุณแม่เรียกว่าหมา เป็นบุตร นายวัน นางคล้าย เสน่ห์เจริญ (จุลบุษรา) มีพี่สาว ๒ คน ชื่อ ข้า อนุวงศ์ และ ดำ บุญวิสูตร (เสียชีวิตทั้งคู่) พี่ชาย ๑ คนชื่อฟุ้ง (เสียชีวิตตั้งแต่เด็ก) น้องสาว ๑ คนชื่อ หนูกลิ่น กฤตริชตนันท์ (ยังมีชีวิตอยู่)

○ วัยเด็ก

พ.ศ. ๒๔๖๒ เข้าศึกษาชั้นประถม ๑ เมื่ออายุย่างเข้า ๘ ขวบ ที่โรงเรียนประจำอำเภอเมือง จ.พัทลุง โรงเรียนนี้มีครูใหญ่ชื่อ เลียง เวชรังษี และมีครูดามองก์ ครูเปลื้อง กาญจโนภาส ครูฉัตร โสภณ เป็นครูสอน

เรียนจบชั้นประถม ๓ ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดในการศึกษาสมัยนั้น แล้วย้ายไปศึกษาต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนประจำจังหวัดพัทลุง ซึ่งนักเรียนเป็นชายล้วน (สมัยนั้นไม่นิยมให้ผู้หญิงเรียนหนังสือ) เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓ หลังโรงเรียนเปิดภาคเรียนใหม่ตั้งแต่วันที่ ๑๗ พฤษภาคม มีครูโชติ เหมรักษ์ ต่อมาเป็นขุนวิจารณ์จรรยาเป็นครูใหญ่ เนื่องจากโรงเรียนอยู่ไกลบ้าน จึงอาศัยวัดยาง อ.เมือง ซึ่งอยู่ใกล้โรงเรียนเป็นที่พักจนจบมัธยม ๓ ขณะเรียนมัธยม ๔ ต่อได้ครึ่งปี บิดาป่วยจึงต้องลาออกมาช่วยเหลือครอบครัว

พ.ศ. ๒๔๗๐

ขณะอายุ ๑๖ ปี ติดตามหลวงลุงพุ่ม ธมมทินโน วัดคูหาสวรรค์ จ. พัทลุง ไปบิณฑบาตมาเลเซีย แล้วกลับมาทำงานเหมืองแร่และสวนยางที่ภูเก็ตได้ค่าจ้าง วันละ ๙๐ สตางค์

๐ บรรพชา อุปสมบท

พ.ศ. ๒๔๗๒

อายุ ๑๘ ปี บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดอุปนันทาราม ต.เขานิวคณ อ.เมือง จ.ระนอง เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ มีพระรณังควินัยมุณีวงศ์ ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระครูพิพัฒนสมาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์

ได้เป็นครูใหญ่โรงเรียนประชาบาล เงินเดือน ๗ ละ ๒๕ บาท และ เรียน นักรธรรมไปพร้อมกันโดยสอบนักรธรรมตรีได้ที่ ๑ ทั้งมณฑลภูเก็ต จนท่านเจ้าเมือง ภูเก็ตขณะนั้นคือพระยาอมรศักดิ์ประสิทธิ์ (ทอง บุนนาค) ถวายรางวัลผ้าไตร ๑ ไตร นาฬิกา ๑ เรือน

หัวข้อกระทู้ธรรมในการสอบครั้งนั้นว่า

น ลียา โลกวุฒโน ไม่พึงเป็นคนรกโลก

พ.ศ. ๒๔๗๔

อายุ ๒๐ ปี อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ที่วัด นางลาด ต.เขาเจ็ยก อ.เมือง จ.พัทลุง เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ มี พระครูจรูญกรณีย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาปลัด วัดคูหาสวรรค์ จ.พัทลุง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูเคว็จ วัดคูหาสวรรค์ จ.พัทลุง เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า ปญฺญานนฺโท

๐ งานเผยแผ่ธรรมะ

พ.ศ. ๒๔๗๕ เทศน์ครั้งแรก ที่วัดปากนคร
อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

พ.ศ. ๒๔๗๖ ร่วมคณะพระภิกษุใจสิงห์ รวม
๔๕ รูป ถุดงค์เท้าเปล่า ไป
เผยแผ่ธรรมะที่พม่ากับพระ
โลกนาถ ภิกษุชาวอิตาลี โดย
ในหลวงรัชกาลที่ ๗ พระราช
ทานอุปถัมภ์รูปละ ๕๐ บาท
พร้อมหนังสือเดินทาง

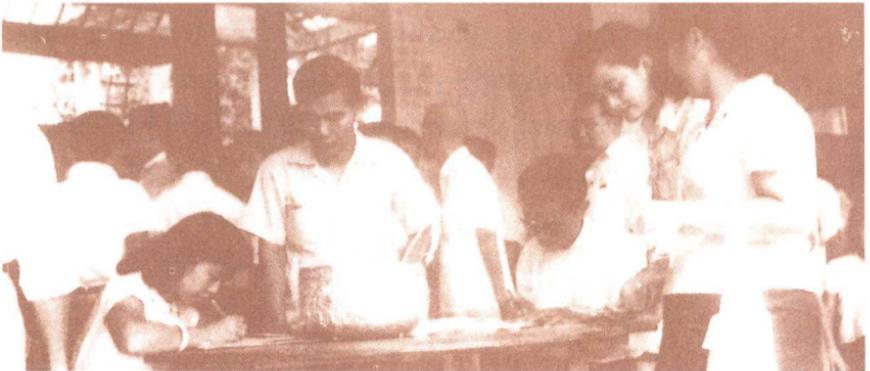
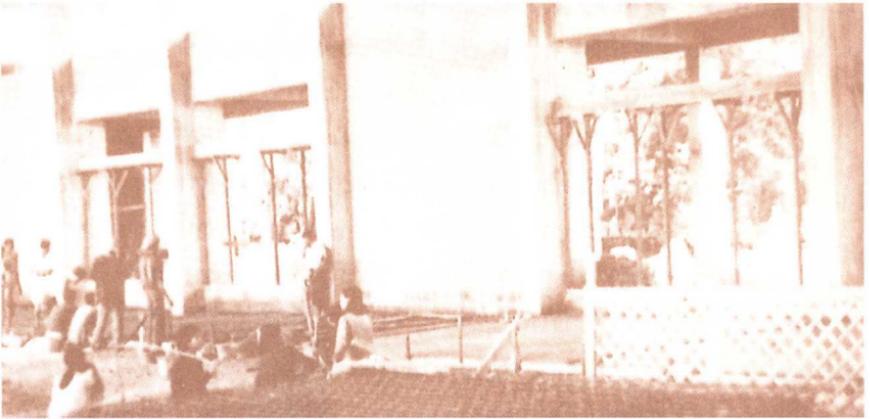
พ.ศ. ๒๔๘๐ ไปจำพรรษาที่สวนโมกขพลาราม ต.พุมเรียง อ.ไชยา จ.สุราษฎร์
ธานี ได้ศึกษาและปฏิบัติธรรมกับท่านพุทธทาส และท่าน บ.ช.
เขมาภริต (พระราชญาณกวี อดีตเจ้าคณะจังหวัดชุมพร วัด
ชั้นเงิน) เป็นสามสหายธรรมร่วมงานเผยแผ่พระพุทธรศาสนา
กันมาตั้งแต่บัดนั้น

พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๖ ศึกษาภาษาบาลีที่วัดสามพระยา กรุงเทพฯ จนสอบได้
เปรียญธรรม ๔ ประโยค แล้วเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา
(สงครามโลก ครั้งที่ ๒) จึงไม่ได้เรียนภาษาบาลีต่อ

พ.ศ. ๒๔๙๒ ไป จ. เชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๒ เริ่ม
เผยแผ่พระพุทธรศาสนาด้วยการปาฐกถาธรรม โดยสร้างโรงมุง
ใบตองตึงขึ้นในที่ของชาวบ้าน ซึ่งเรียกกันว่า ศาลาธรรมทาน
(ปัจจุบันพุทธสถานเชียงใหม่) เทศน์ทุกวันอาทิตย์วันพระ ออก
เทศน์ตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยรถยนต์ติดเครื่องขยายเสียง และ
เขียนเรื่องลงหนังสือพิมพ์ข่าวเหนือจนมีชื่อเสียงขึ้นที่ จ.เชียงใหม่
ในนามภิกษุปัญญาันทะ ผู้สนับสนุนคนสำคัญในการเผยแผ่คือ
เจ้าชั้น สิโรรส โดยอยู่จำพรรษาที่วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม)
จ.เชียงใหม่ นานถึง ๑๐ ปี (พ.ศ.๒๔๙๒-๒๕๐๒)

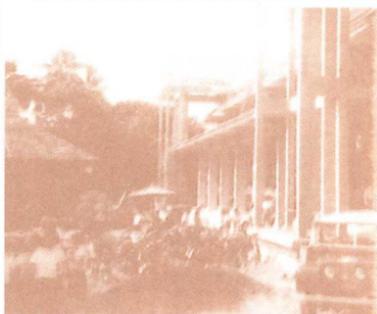

โรงแรมใบตองตั้ง
ก่อนที่จะเป็นพุทธสถานเชียงใหม่

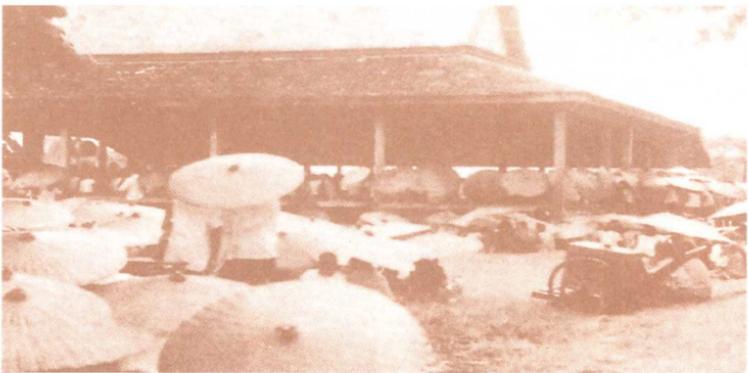
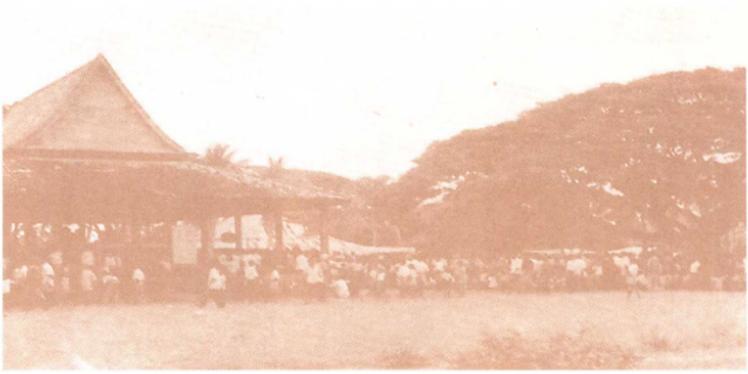

ภิกขุปัญญานันทะ
ย่นเทศน์ที่นี้
ดังไปจากที่นี้

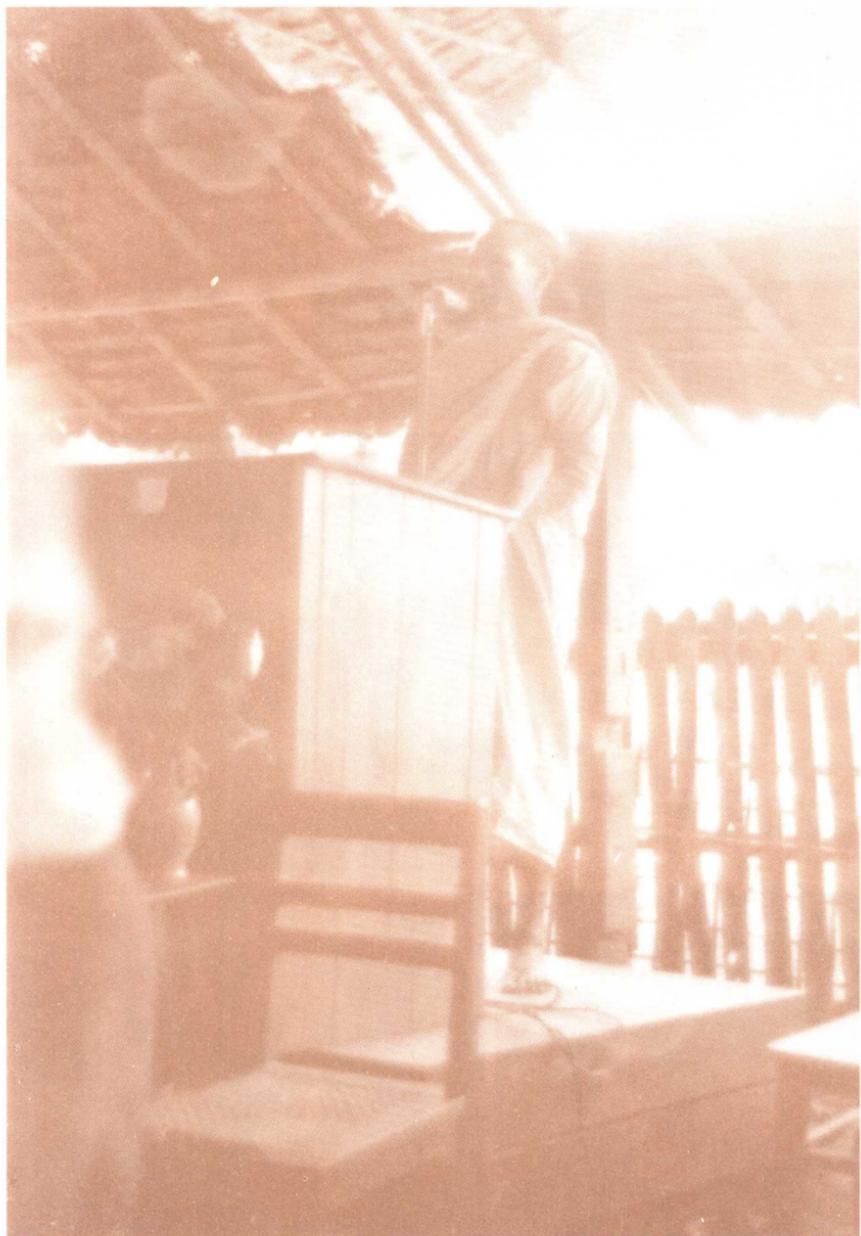
พ.ศ. ๒๔๙๓ - ๒๕๐๓

นักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่

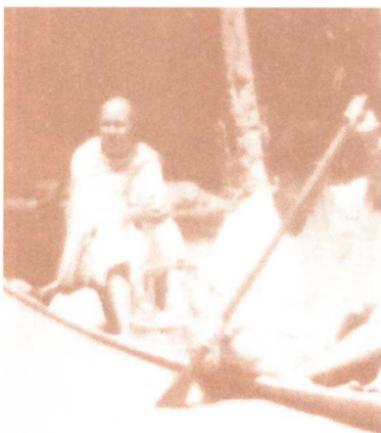

ไม่มีใครดูทงนี่ฝน แม้ว่าฝนจะตกอย่างหนัก แต่คนยังแน่นมากกว่าเดิม
ทุกคนกลัวไม่ได้ฟังหลวงพ่อบัญญานันทะพุดเท่านั้น

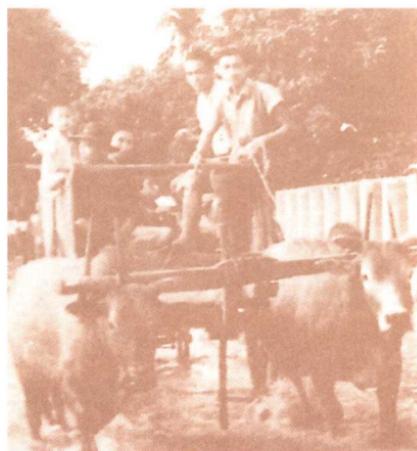
คนแรกและครั้งแรกในประเทศไทย
ยืนเทศน์ที่โรงมุงใบตองตั้ง ก่อนที่จะเป็นพุทธสถานเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๔๙๓

พ.ศ. ๒๔๙๕
สภาพน้ำท่วมใหญ่
รอบ ๆ เมืองเชียงใหม่

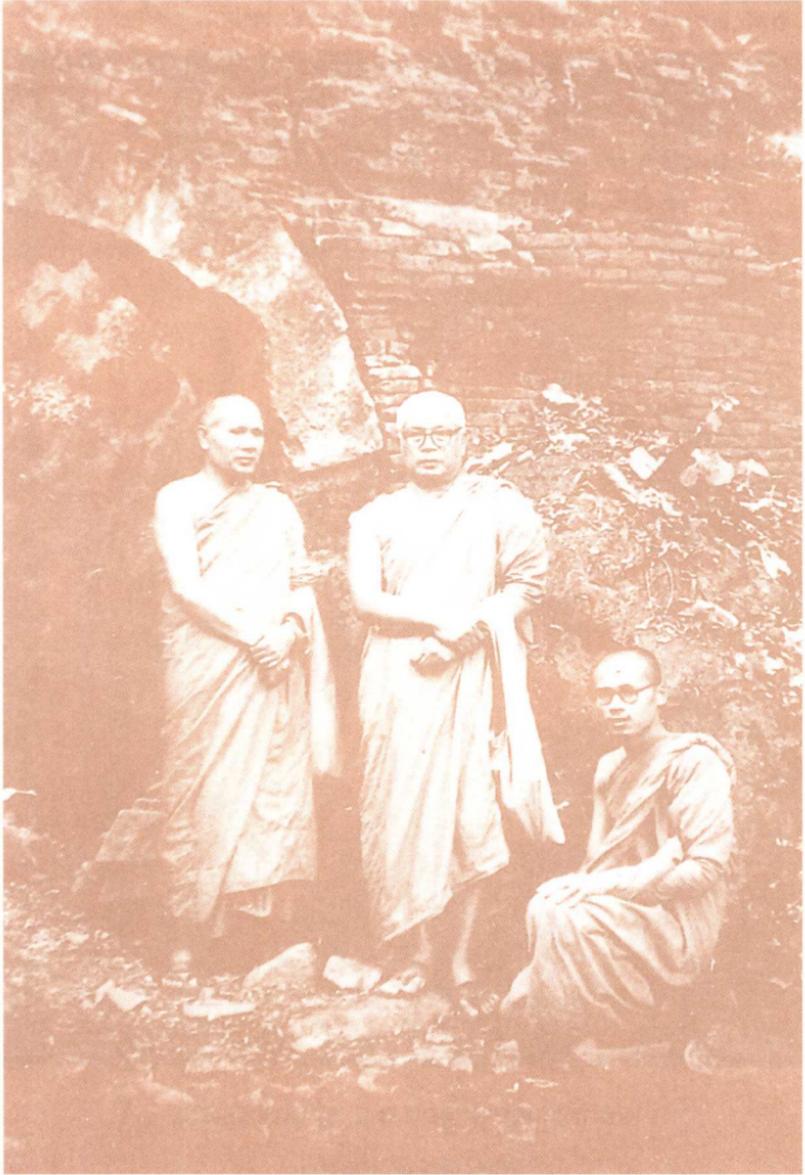

หลวงพ่อบัญญานันทะ
เดินทางไปแจกของ
แก่ผู้ประสบภัยน้ำท่วม
ไม่เลือกว่าจะเป็นพุทธ
คริสต์ หรืออิสลาม

ท่านพุทธทาสขึ้นไปเยี่ยมหลวงปู่ญานันทะ
ที่วัดอุโมงค์ เชียงใหม่
มีท่านวิเวกนันทะ, เจ้าชื่น สิโรต และ เจ้าฉาย สิโรต

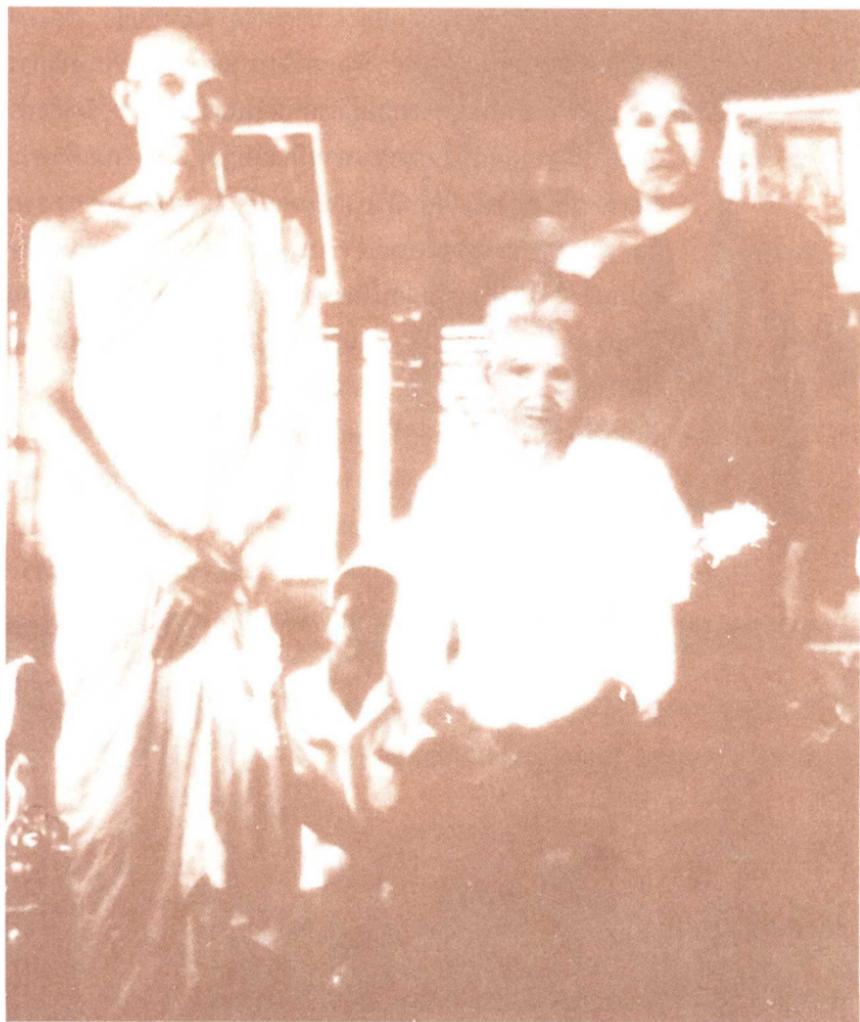
ท่านพุทธทาสขึ้นไปเยี่ยมหลวงพ่อบัณฑิตนันทะ
ที่วัดอุโมงค์ เชียงใหม่
พ.ศ. ๒๔๙๗

- พ.ศ. ๒๔๙๗** เดินทางไปเผยแพร่ธรรมะยังทวีปยุโรป
และร่วมประชุมกับขบวนการศีลธรรมโลก (M.R.A.) ที่เมืองโคซซ์
ประเทศสวีเดน
- พ.ศ. ๒๔๙๙** ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นที่ พระปัญญาธิบดี เมื่อ
วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙
- พ.ศ. ๒๕๐๐** เป็นประธานมูลนิธิชาวพุทธมูลนิธิ วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม)
อ. เมือง จ.เชียงใหม่

นายคำ พร้อมรถจี๊ปคู่กายของหลวงพ่อบัณฑิตนันทะ
ที่พาออกตระเวนปาฐกถาทั่ว ๆ ไป ตลอด ๑๐ ปี

พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๓

ถ่ายกับโยมแม่ และหลวงลุงพุ่ม พัทลุง

พ.ศ. ๒๕๐๐

พ.ศ. ๒๕๐๓ หม่อมหลวงชูชาติ กำภู อธิบดีกรมชลประทาน นิมนต์มาเป็นเจ้า
อาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

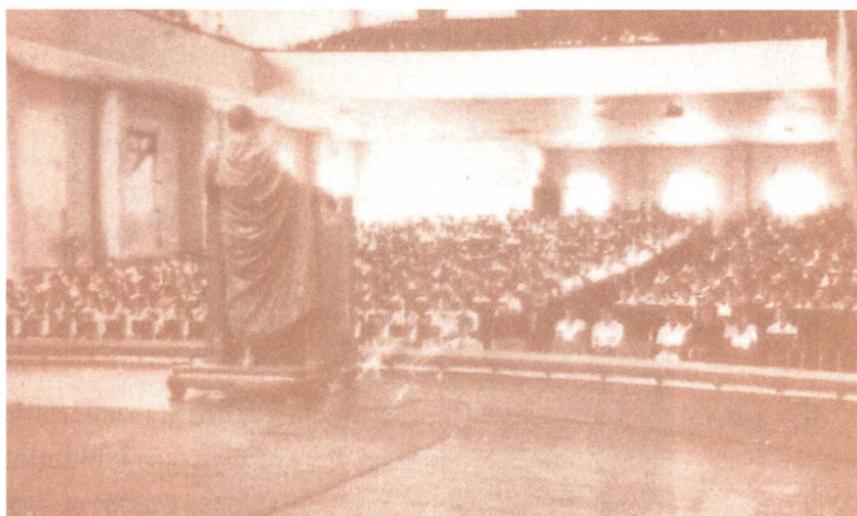
- หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานอ่านพระราชกฤษฎีกายุบวัดโบสถ์ และ วัดเชิงท่า แล้วย้ายมารวมกันที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสี้ยม จันทสิริ) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมวิสุทธิอาจารย์ วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ ฯ เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี เป็นประธานมอบใบแต่งตั้งพระปัญญาญาณนทมนิ จาก วัดอุโมงค์ จ.เชียงใหม่ เป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓
- เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์
- เริ่มปฏิรูปพิธีกรรมทางศาสนา ให้เป็นไปเพื่อส่งเสริมสติปัญญาตามหลักการ เป็นระเบียบเรียบร้อย ประหยัด ได้ประโยชน์
- ได้ถวายพระธรรมเทศนาหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระศรีนครินทร์รา พระบรมราชชนนี ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๓
- เป็นผู้ริเริ่มการแสดงปาฐกถาธรรมวันอาทิตย์ ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

ห้องพิพิธภัณฑ
แห่งนครชิคาโก
สหรัฐอเมริกา
พ.ศ. ๒๕๐๕
เมื่อครั้งไปประชุม
พุทธศาสนาโลก

สร้างตึกปัญญานันทะ
ให้แก่

ร.ร.วัดมะขามสะแกแสง
จังหวัดนครราชสีมา
ด้วยเงินที่ได้จากการ
เทศน์สอนคนให้เป็นคน
โดยไม่ใช่เงินหลวงเลย
พ.ศ. ๒๕๐๕

ห้องประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มีการจัดปาฐกถาทุกเดือน เดือนละ ๒ ครั้ง เปิดให้ฟังโดยทั่วไป

พ.ศ. ๒๕๐๕

- พ.ศ. ๒๕๐๖** สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณทิโย) วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ประเภทวิสามัญ และได้บวช หม่อมหลวงชობ อิศรศักดิ์ อายุ ๖๖ ปี เป็นคนแรก เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖
- เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายที่ ๓ (ระนอง พังงา กระบี่ ภูเก็ต ตรัง พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล)

พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นที่ พระราชนันทมุนี เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

พ.ศ. ๒๕๑๗ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ ทรงแต่งตั้งให้เป็นรองเจ้าคณะภาค ๑๘ (พัทลุง สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล) เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยพระธรรมบัญญัติ (เพ็ชร อุตตโม) วัดคูหาสวรรค์ จ.พัทลุง เป็นเจ้าคณะภาค ๑๘

พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้ถวายพระธรรมเทศนา หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ณ วัดชลประทานรังสฤษฎ์

เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๘

- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ ฯ ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ประเภทสามัญ

เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

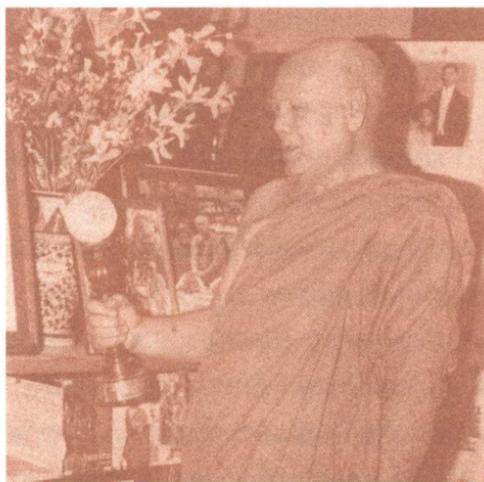
- ได้ถวายพระธรรมเทศนา หน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในพระราชพิธีพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์รามธิบดีอันมีศักดิ์ยิ่ง ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

- ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณผู้อบรมผู้ช่วยผู้พิพากษา รุ่นที่ ๑๖/๒๕๑๘, รุ่นที่ ๑๗/๒๕๑๙ จากกระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รับรางวัลสังข์เงิน เป็นเกียรติในฐานะพระภิกษุผู้เผยแผ่ธรรมะยอดเยี่ยม ประจำปี ๒๕๒๐

จากสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

- พ.ศ. ๒๕๒๑** ได้รับรางวัลนักพูดดีเด่น ประจำปี ๒๕๒๐
 ประเภทเผยแพร่ธรรม จากสมาคมฝึกการพูดแห่งประเทศไทย
 เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑
- เริ่มแสดงปาฐกถาธรรมทุกวันอาทิตย์ต้นเดือน เวลา ๐๘.๐๐ น.
 ถึง ๐๘.๓๐ น. ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
 ถ่ายทอดเสียงทั่วประเทศ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๑
- พ.ศ. ๒๕๒๔** ริเริ่มบวชพระนวกะประจำเดือนในวัดชลประทานรังสฤษฎ์
- ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาศรีศาสตร์)
 จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔
  - ริเริ่มโครงการพระธรรมทายาท
 อบรมพระภิกษุให้เป็นนักเผยแผ่ธรรมะที่ดี
- พ.ศ. ๒๕๒๕** ริเริ่มโครงการส่งหนังสือธรรมะเป็น ส.ค.ส. ปีใหม่
- ได้รับการยกย่อง และคัดเลือกให้เป็นบุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ต่อ
 พระพุทธศาสนา ในโอกาสฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี โดย
 ได้รับรางวัล ๒ ประเภท คือ ประเภท ก.บุคคล และประเภท ง.
 สื่อสารมวลชน (รายการส่งเสริมธรรมะทางสถานีวิทยุโทรทัศน์)
 เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕
- พ.ศ. ๒๕๒๘** ได้รับโล่เป็นเกียรติในการประชุมวิชาการ
 ประจำปี พ.ศ. ๒๕๒๘/๒๕๒๙
 จากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
- พ.ศ. ๒๕๒๙** ไปร่วมประชุมพุทธศาสนิกสัมพันธ์อาเซียนเพื่อสันติภาพ ครั้งที่ ๗
 ณ ประเทศประชาธิปไตยประชาชนลาว
- พ.ศ. ๒๕๓๐** ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นที่ พระเทพวิสุทธิเมธี
 เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐
- พ.ศ. ๒๕๓๑** สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน)
 วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ ฯ
 ประธานวุฒิบัตริย์ลักษณะอนุรักษผู้ประพุดติธรรม
 เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๑

- พ.ศ. ๒๕๓๒ ได้รับปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาวิชาศึกษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๒
- พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นประธานสร้างตึกผู้ป่วยนอกและอุบัติเหตุ (ตึก ๘๐ ปี ปัญญา นันตะ) ให้โรงพยาบาลชลประทาน อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ลี้นทุนทรัพย์ ๒๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองร้อยยี่สิบล้านบาท)
- เป็นประธานมูลนิธิส่งเสริมแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และหาทุนทรัพย์ก่อสร้างศูนย์ฝึกอบรมให้มูลนิธิส่งเสริมแผ่นดิน ธรรม แผ่นดินทอง ที่ อ.เสนา จ.พระนครศรีอยุธยา ลี้นทุนทรัพย์ ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สามสิบล้านบาท) ซึ่งไม่รวมหาทุนจัดซื้อ ที่ดินเพิ่มอีก ๕๐๐ ไร่
- พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นประธานอำนวยการก่อตั้งศูนย์สืบอายุพระพุทธศาสนา วัด ชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๔
- ได้รับปริญญาศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔
  - เป็นประธานสร้างอุโบสถให้วัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่ จำนวน ๓,๕๐๐,๐๐๐ บาท (สามล้านห้าแสนบาท)
  - เป็นผู้ริเริ่มจัดค่ายคุณธรรมแก่เยาวชน ตามโรงเรียนต่าง ๆ
  - เป็นประธานมูลนิธิกัญปัญญานันตะ วัดชลประทานรังสฤษฎ์
  - เป็นประธานมูลนิธิวัดชลประทานรังสฤษฎ์ (ที่ระลึก ๘๐ ปี ปัญญานันตะ)
- พ.ศ. ๒๕๓๕ รักษาการเจ้าอาวาสวัดพุทธธรรม ยินสเดล รัจฉอลินอยส์ สหรัฐอเมริกา
- เป็นประธานมูลนิธิท่านพุทธทาส วัดชลประทานรังสฤษฎ์
- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๖
- ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา และศาสนา) จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

- ไปร่วมประชุมและบรรยายในการประชุมสภาศาสนาโลก
ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา
เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม -๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๖
- พ.ศ. ๒๕๓๗** ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗
- ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นที่ พระธรรมโกศาจารย์
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗
- เป็นประธานสร้างวัดปัญญานันทาราม
ต.คลองหก อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
สิ้นทุนทรัพย์ ๗๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดสิบล้านบาท)
- เป็นประธานสร้างโรงอาหารให้โรงเรียนประภัสสรวินทยา
อ.เมือง จ.พัทลุง จำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาท)
- พ.ศ. ๒๕๓๘** ได้รับโล่รางวัลคนดีศรีบักขีใต้
จากสมาคมชาวบักขีใต้ ในพระบรมราชูปถัมภ์
เมื่อวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘
- ได้รับรางวัลเหรียญทอง TOBACCO OR HEALTH MEDAL 1955
จากองค์การอนามัยโลก (ยูเนสโก) เนื่องในวันงดสูบบุหรี่โลก
เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๘
- เป็นประธานทอดผ้าป่าหาทุนให้โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์
อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท)
- พ.ศ. ๒๕๓๙** เป็นประธานสร้างวัดพุทธปัญญา ต.บางเขน อ.เมือง จ.นนทบุรี
- ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณวิทยากรผู้สัมมนาโครงการปිරณรงค์
ประชาร่วมใจกำจัดโรคเรื้อน จากกระทรวงสาธารณสุข เมื่อวันที่
๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙
- ได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณวิทยากรผู้สัมมนาโครงการเพิ่มพูนความ
รู้พนักงานสอบสวน จากกองบัญชาการตำรวจนครบาล
(สมัยพล.ต.ท.มนัส ครุฑไชยันต์ เป็นผู้บัญชาการตำรวจนครบาล)

- พ.ศ. ๒๕๔๐** ได้รับโล่พระราชทานรางวัลมหิดลวราวุธสรณ์
 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 - สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)
 วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ฯ
 ทรงแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะภาค ๑๘
 เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐
- พ.ศ. ๒๕๔๑** สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)
 วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ ฯ
 ทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๘
 เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๒
- เป็นประธานทอดผ้าป่าหาทุนซื้ออุปกรณ์การแพทย์
 ให้โรงพยาบาลวชิระ อ.เมือง จ.ภูเก็ต
 จำนวน ๓,๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามล้านสามแสนบาท)
  - เป็นประธานทอดผ้าป่าหาทุนซื้ออุปกรณ์การแพทย์
 ให้โรงพยาบาลพัทลุง อ.เมือง จ.พัทลุง
 ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท) เป็นประจำทุกปี
- พ.ศ. ๒๕๔๔** เป็นประธานสร้างอาคารเรียน
 [อาคาร ๕๐ ปี พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ)]
 ให้โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
 สิ้นทุนทรัพย์ ๑๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สิบสองล้านบาท)
- เป็นประธานทอดผ้าป่าหาทุน
 ให้โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ จ.นนทบุรี
 ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท) เป็นประจำทุกปี
  - ได้รับปริญญาการศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
 (สาขาวิชาสังคมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยทักษิณ
 เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

- พ.ศ. ๒๕๕๕** เป็นประธานสร้างอาคารที่พักพระสงฆ์อาคันตุกะ (อาคาร ๙๒ ปี ปัญญานันตะ)
 ให้มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
 สิ้นทุนทรัพย์ ๖๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หกสิบล้านบาท)
- เป็นประธานสร้างถนนให้โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จ.นนทบุรี
 ประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาท)
- พ.ศ. ๒๕๕๖** ได้รับรางวัลศาสตรเมธี สาขาสังคมศาสตร์ ด้านศาสนาและปรัชญา
 จากมูลนิธิศาสตราจารย์ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เมื่อวันที่ ๒๐
 สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖
- พ.ศ. ๒๕๕๗** ได้รับปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
 (สาขาวิชาพุทธศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗
- ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
 (สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)
 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
 เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗
  - เป็นประธานซื้อที่ดิน ๑๒๕ ไร่
 สร้างวัดใหม่มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
 สิ้นทุนทรัพย์ ๑๒๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งร้อยยี่สิบล้านบาท)
  - เป็นประธานทอดผ้าป่าให้โรงเรียนเบญจมราชาอนุสรณ์ จ.นนทบุรี
 ประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาท)
  - เป็นประธานอุปถัมภ์ให้โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จ.นนทบุรี
  - เป็นประธานอุปถัมภ์ให้โรงเรียนเบญจมราชาอนุสรณ์ จ.นนทบุรี
  - ได้รับโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์
 เป็นรองสมเด็จพระราชาคณะชั้นหิรัญบัฏที่
 พระพรหมมังคลาจารย์
 เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นประธานหาทุนสร้างศูนย์เด็กเล็กบ้านโตนด อ.เมือง จ.พัทลุง
สิ่นทุนทรัพย์ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาท)

- เป็นประธานสร้างอุโบสถกลางน้ำ
ให้วัดโนนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา
สิ่นทุนทรัพย์ ๑๕๐,๐๐๐.๐๐๐ บาท (หนึ่งร้อยห้าสิ่นล้านบาท)
- ได้รับโล่รางวัลเกียรติคุณศิษย์เก่าดีเด่นของโรงเรียนพัทลุง
จากคณะกรรมการจัดงาน ๑๐๐ ปี โรงเรียนพัทลุง
เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘
- ได้รับใบประกาศเกียรติบัตรการบริจาคสมทบทุนจัดซื้อที่ดิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จาก พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
อธิการบดีมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๔๙ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ๑ สยามมกุฎราชกุมาร และพระเจ้า
วรวงศ์เธอพระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราช ๑ สยามมกุฎราชกุมาร โปรดเกล้า ๑ ให้ผู้แทน
พระองค์ อัญเชิญแจกันดอกไม้พระราชทานในการบำเพ็ญกุศล
ครบ ๙๕ ปี พระพรหมมิ่งคลาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๔๙

- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ๑ สยามบรมราชกุมารี โปรดเกล้า ๑
พระราชทานผ้าไตร จำนวน ๑๐ ไตร สำหรับทอดถวายพระสงฆ์
ที่เจริญพระพุทธมนต์ ในการบำเพ็ญกุศลครบ ๙๕ ปี พระพรหม
มิ่งคลาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙
- ได้รับใบประกาศรางวัลเชิดชูเกียรติบุคคลต้นแบบคนดีศรีแผ่นดิน
ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จาก
นายวัฒนา เมืองสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙

พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี (ช่อง ๙ อสมท.) รายการคนค้นคน ตอนชีวิตเพื่องาน งานเพื่อธรรมะ ของ บริษัท ทีวีบูรพา จำกัด เมื่อวันที่ ๙ และวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐

- ได้รับโล่รางวัลและใบประกาศเกียรติคุณผู้มีคุณูปการต่อการศึกษาของชาติ ประจำปี ๒๕๕๐ ของสำนักงานคุรุสภา จากศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ ประธานกรรมการคุรุสภา เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔
- เป็นประธานทอดผ้าป่าให้โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จ.นนทบุรี ประมาณ ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านบาท) เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๐
- ได้รับโล่รางวัลและใบประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๐ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐

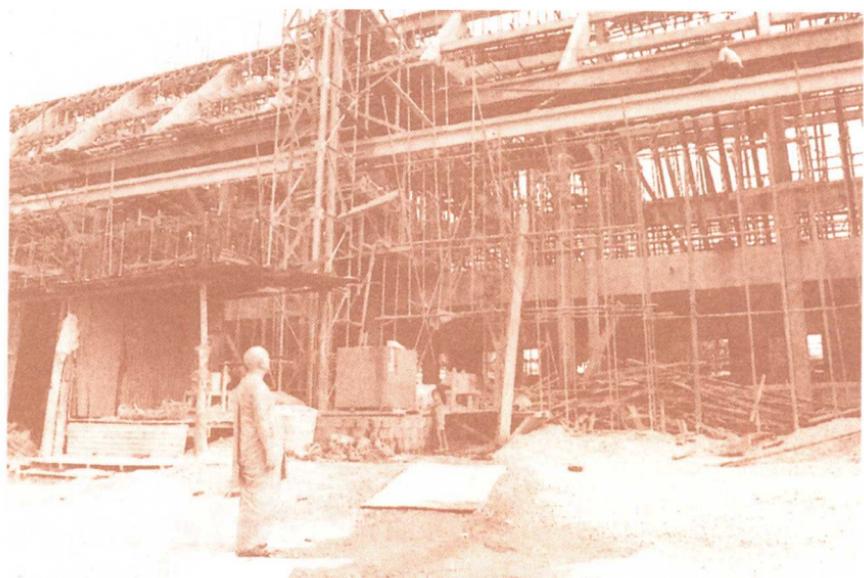
การจำพรรษาของพระพรหมมัจฉลาจารย์

- พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓ (๒ พรรษา)
เป็นสามเณรจำพรรษาวัดอุปนันทาราม อ.เมือง จ.ระนอง
- พ.ศ. ๒๔๗๔-๒๔๗๕ (๒ พรรษา)
จำพรรษาวัดหน้าพระบรมธาตุ อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช
- พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๗๙ (๔ พรรษา)
จำพรรษาวัดอุทัย อ.เมือง จ.สงขลา
- พ.ศ. ๒๔๘๐ (๑ พรรษา)
จำพรรษาสวนโมกขพลาราม อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี
- พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๖ (๖ พรรษา)
จำพรรษาวัดสามพระยา เขตพระนคร กรุงเทพฯ
- พ.ศ. ๒๔๘๗-๒๔๘๘ (๒ พรรษา)
จำพรรษาวัดอุทัย อ.เมือง จ.สงขลา
- พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๔๙๐ (๒ พรรษา)
จำพรรษาวัดศรีตะวัน รัฐเปร์ัค ประเทศมาเลเซีย
- พ.ศ. ๒๔๙๑ (๑ พรรษา)
จำพรรษาวัดปิ่นบังอร รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย
- พ.ศ. ๒๔๙๒-๒๕๐๒ (๑๑ พรรษา)
จำพรรษาวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๓๓ (๓๑ พรรษา)
จำพรรษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
- พ.ศ. ๒๕๓๔ (๑ พรรษา)
จำพรรษาวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- พ.ศ. ๒๕๓๕ (๑ พรรษา)
จำพรรษาที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
- พ.ศ. ๒๕๓๖ (๑ พรรษา)
จำพรรษาวัดพุทธธรรม รัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. ๒๕๓๗-ปัจจุบัน
จำพรรษาวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี

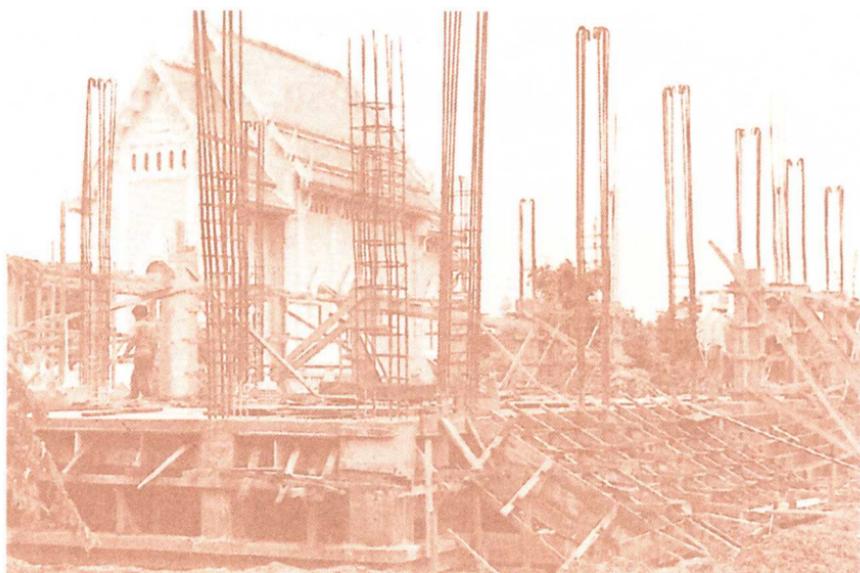
ประวัติ

วัดชลประทานรังสฤษฎ์

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

หลวงพ่อกำลังดูการก่อสร้างโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ. ๒๕๒๕

ศาลาแก้วไกรสรสุทธาสินี ศาลาสวดศพ ค
ขณะกำลังก่อสร้าง พ.ศ. ๒๕๒๗

ประวัติ...วัดชลประทานรังสฤษฎ์

๐ ที่ตั้งและเนื้อที่

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ตั้งอยู่หลัก ก.ม. ๑๔ เลขที่ ๗๘/๘ หมู่ ๑ ถนนติวานนท์ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐ (ตำบลคณะสงฆ์ ตำบลปากเกร็ด) เขตปกครองคณะสงฆ์มหานิกาย เนื้อที่กรมชลประทานถวายตอนแรกมีลักษณะคล้ายหัวหมู ๒ หัวชนกัน มีที่ดินของชาวบ้านเว้าเข้ามา ทางวัดจึงขอซื้อที่ดินติดวัดทางทิศเหนือจากชาวบ้าน ๕ ราย จำนวน ๖ ไร่ เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท และครอบครัววนายแหยม มีขันทอง ถวายอีก ๓ ไร่ รวมเป็น ๙ ไร่ ต่อมาวัดขอซื้อที่ดินติดวัดทิศเหนือเพิ่มอีก ๑ ไร่ ๕๔ ตารางวา สิ้นเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท และ พ.ศ. ๒๕๕๐ ขอซื้อเพื่อทำเมรุใหม่ ๒ ไร่ ๓ งาน สิ้นเงิน ๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท ค่าถมที่อีก ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็น ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ปัจจุบันวัดมีเนื้อที่ ๔๘ ไร่ มีที่ธรณีสงฆ์ทางทิศเหนืออีก ๙ ไร่ (ปัจจุบันให้บริษัทวนารมย์เช่า)

๐ สาเหตุที่สร้างวัด

เนื่องด้วย พ.ศ. ๒๔๙๘ กรมชลประทานที่ตั้งอยู่ถนนสามเสน กรุงเทพฯ ได้ขยายแบ่งงานออกมาตั้งที่กรมชลประทานปากเกร็ด หม่อมหลวงชูชาติ กำภู อธิบดีกรมชลประทาน จึงมอบหมายให้นายจรูญ แสงจำพาล เป็นนายช่างควบคุมโครงการก่อสร้างบ้านพักเจ้าหน้าที่และอาคารอื่น ๆ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องสร้างทำเทียบเรือติดแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อขนย้ายวัสดุอุปกรณ์ขึ้นลง แต่ที่ดินด้านตะวันตกซึ่งติดแม่น้ำเจ้าพระยามีวัดโบสถ์ และวัดเชิงท่า ตั้งขวางทางอยู่ กรมชลประทานจึงขออนุญาตผ่านกรมการศาสนาถึงคณะสังฆมนตรีเพื่อขอแลกเปลี่ยนที่ดิน โดยจะสร้างอุโบสถ กุฏิ

พระ เสนาสนะต่าง ๆ ให้ขัดเซย เมื่อคณะสังฆมนตรีตอบไม่ขัดข้อง จึงเริ่มก่อสร้าง วัดใหม่ในที่ดินของกรมชลประทานด้านทิศตะวันออก ดังนี้

๑. โบสถ์ สร้าง พ.ศ.๒๔๙๙ - ๒๕๐๑ สิ้นเงิน ๒,๑๘๐,๐๐๐ บาท
๒. กุฏิ ๑ (กุฏิเจ้าอาวาส) สร้าง พ.ศ.๒๔๙๙-๒๕๐๐ สิ้นเงิน ๓๒๐,๐๐๐ บาท (ปัจจุบันอาคารพิพิธภัณฑสถานหลวงพ่อบัณฑิตนันทะ)
๓. กุฏิหมายเลข ๒-๑๑ (๑๐หลัง) สร้าง พ.ศ.๒๔๙๙ สิ้นเงิน ๑๘๐,๐๐๐ บาท (ปัจจุบันเหลือกุฏิ ๓, ๕, ๗, ๘, ๙)
๔. ศาลาการเปรียญ (ปัจจุบันศาลาฉัน) สร้าง พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๐ สิ้นเงิน ๓๘๐,๐๐๐ บาท
๕. หอระฆัง สร้าง พ.ศ. ๒๕๐๒ สิ้นเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท
๖. เมรุ สร้าง พ.ศ. ๒๕๐๒ สิ้นเงิน ๕๕๐,๐๐๐ บาท
๗. สุสาน สร้าง พ.ศ. ๒๕๐๒ สิ้นเงิน ๒๖,๐๐๐ บาท (รื้อแล้ว)
๘. ศาลาศพ (ปัจจุบันศาลา ๑ จินดาสงวน) สร้าง พ.ศ.๒๕๐๒ สิ้นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท โดย นายจรูญ แสงจำพาล เป็นนายช่างควบคุม

สร้างเสร็จ ได้ทำพิธีมอบถวายคณะสงฆ์ มี สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาณโก) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และดำรงตำแหน่งสังฆนายก วัดสระเกศ กรุงเทพฯ ฯ มาเป็นประธาน ได้ตั้งชื่อว่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์ แปลว่า วัดที่กรมชลประทานสร้าง

แต่พระภิกษุวัดเชิงท่ามีรูปเดียว และได้ลาสิกขาออกไป ส่วนพระภิกษุวัดโบสถ์ไม่มาอยู่วัดสร้างใหม่ ย้ายไปอยู่วัดอื่น หม่อมหลวงชูชาติ กำภู อธิบดีกรมชลประทาน จึงนิมนต์พระปัญญานันทมุนี จากวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นเจ้าอาวาส โดย หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานอ่านพระราชกฤษฎีกายุบวัดโบสถ์ และวัดเชิงท่า สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เสงี่ยม จันทสิริ) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระธรรมวิสุทธาจารย์ วัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ ฯ เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี เป็นประธานมอบใบแต่งตั้งเจ้าอาวาส เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๓

๐ วัดพัฒนาตัวอย่าง

กรมการศาสนาได้พิจารณาให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ปี ๒๕๒๕ และสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ ทรงพอพระทัยได้ประทานพัดพัฒนาไว้เพื่อเชิดชูเกียรติ เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

๐ วัดต้นแบบตามโครงการอนุรักษ์วัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๔/๒๕๔๙ และตามความเห็นชอบของ คุณหญิงทิพาวดี เมธสวรรค์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาให้เป็นวัดต้นแบบ ตามโครงการอนุรักษ์วัดของจังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นที่ตั้งศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ (ศาลาหอฉัน) ของสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดนนทบุรี กระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับใบประกาศเกียรติบัตรให้วัด ในการสนับสนุนงานบริการโลหิตของสภากาชาดไทย จากนายแผน วรรณเมธี เลขาธิการสภากาชาดไทย เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ.๒๕๔๙

พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นที่ตั้งศูนย์เอกลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน (โรงเรียนพุทธธรรม) ของสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดนนทบุรี กระทรวงวัฒนธรรม

๐ การก่อสร้างเสนาสนะ

๑. กุฏิเขตกรรมฐาน

เริ่มสร้าง ๑๐ หลังแรก พ.ศ. ๒๕๐๓ หลังละ ๘,๐๐๐ บาท

๒. โบสถ์

ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๕๐๘ ซ่อมแซมใหญ่ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดย นางนวลนิตย์ ลาภเจริญ บริจาคซ่อมแซม ๕๐๐,๐๐๐ บาท และได้ซ่อมแซมใหญ่อีกครั้ง พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยยกพื้นรอบโบสถ์ ปูพื้นกระเบื้อง ทำท่อน้ำ และลานจอดรถรอบโบสถ์ สิ้นทุนทรัพย์ ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๓. เมรุ

เดิมเป็นเตาเผาด้วยถ่าน ซ่อมแซม พ.ศ.๒๕๒๐ สิ้นเงิน ๒๗๐,๐๐๐ บาท และซ่อมแซมใหญ่ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นเงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๓ ย้ายเมรุไปสร้างที่ใหม่เป็นแบบโรมันลภาวะ เผาด้วยน้ำมันดีเซล สิ้นเงิน ๑๔,๓๒๗,๐๑๓ บาท ใช้ครั้งแรกวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๕

๔. ศาลาศพ

- ศาลา ๑ จินตาสงวน สร้าง ปี ๒๕๔๔ สิ้นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๒ อัมพรสถาน สร้าง ปี ๒๕๒๒ สิ้นเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๓ วรรณพานิช สร้าง ปี ๒๕๒๒ สิ้นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๔ เดิมศาลาแหยม มีชั้นทอง สร้างปี ๒๕๐๖ สิ้นเงิน ๑๗๐,๐๐๐ บาท รื้อแล้วย้ายไปสร้างใหม่เป็นศาลากลิ่นสุคนธ์ สร้าง ปี ๒๕๔๕ สิ้นเงิน ๓,๑๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๕ ปาจารย์ สร้าง ปี ๒๕๒๔ สิ้นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๖ ไกรสรสุทธาสินี สร้าง ปี ๒๕๒๗ สิ้นเงิน ๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๗ หม่อมหลวงจินคิด สนทวงศ์ สร้าง ปี ๒๕๓๔ สิ้นเงิน ๒,๓๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๘ หม่อมหลวงปราณี สนทวงศ์ สร้าง ปี ๒๕๓๖ สิ้นเงิน ๒,๔๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๙ ธนไพศาล สร้าง ปี ๒๕๔๓ สิ้นเงิน ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๑๐ ธรรมรักษ์ (กลางน้ำ) สร้าง ปี ๒๕๓๕ สิ้นเงิน ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลา ๑๑ วีระภูษงค์ สร้าง ปี ๒๕๔๖ สิ้นเงิน ๓,๓๐๐,๐๐๐ บาท
- ศาลาลิละยูวะ (สำนักงานเมรุ) สร้าง ปี ๒๕๔๒

สิ้นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๐ ศาลาขจรประศาสน์ (พลับพลาจตุรมุข) สร้าง ปี ๒๕๔๖

สิ้นเงิน ๒๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๕. กำแพงวัด

สร้าง ๓ ด้านหลังก่อน สิ้นเงิน ๔๕๐,๐๐๐ บาท ด้านหน้าวัด สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๕ สิ้นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท และกำแพงข้างเมรุใหม่ สร้าง พ.ศ.๒๕๔๑ สิ้นเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยได้ซ่อมแซมต่อเติมกำแพงด้านหน้าวัดให้สูงขึ้น ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สิ้นทุนทรัพย์ ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๖. ลานหินโค้ง

ครั้งแรกนำเก้าอี้หินอ่อนมาต่อเรียงกันให้พระภิกษุนั่งรับบาตร เป็นพื้นทราย ต่อมา พ.ศ.๒๕๒๐ ก่อเป็นแท่นยาวครึ่งวงกลม ปูด้วยแผ่นหิน ในพ.ศ. ๒๕๒๒ ปูพื้น เป็นอิฐตัวหนอน และ พ.ศ. ๒๕๔๑ ถมที่ยกพื้นให้สูง สร้างแท่นปูพื้นแผ่นหินใหม่ ตลอดถึงทำถนนโดยรอบ สิ้นเงินประมาณ ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๗. ปรับพื้นที่วัด

ถมดินบริเวณวัดให้เรียบ พ.ศ. ๒๕๒๐ สิ้นเงิน ๑๙๕,๐๐๐ บาท

๘. กุฏิพักพระนวกะ

เป็นรูปสี่เหลี่ยม มีสนามหญ้าตรงกลาง รวม ๕๖ ห้อง สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๐ สิ้นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จทรงวางศิลาฤกษ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ เริ่มใช้ให้พระจำพรรษา พ.ศ.๒๕๒๑

๙. ถนนภายในวัด

สร้างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กยาว ๕๐๐ เมตร จากหน้าวัดถึงหน้าโรงเรียน พุทธธรรม สิ้นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท

และพ.ศ. ๒๕๒๙ สร้างถนนหน้าอาคารพิพิธภัณฑ์ เชื่อมต่อจากหน้าวัดถึง เขตกรรมฐาน สิ้นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท

๑๐. โรงเรียนพุทธศาสนานานาชาติ

เปิดสอนเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยอาศัยอาคารโรงเรียน ชลประทานสงเคราะห์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้สร้าง

อาคาร ๒ ชั้น ๑๔ ห้องเรียนภายในวัด สิ้นเงิน ๘,๘๕๐,๐๐๐ บาท เริ่มใช้วันเปิดเรียน พ.ศ. ๒๕๒๗

โดยได้ซ่อมแซมทาสีใหม่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สิ้นทุนทรัพย์ ๒๕๐,๗๕๐ บาท และปรับพื้นที่ใหม่ โดยจัดสวนทำกำแพงรั้วแสดนเลส สิ้นทุนทรัพย์ ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๑๑. โรงเรียนพุทธธรรม (ที่แสดงธรรมวันอาทิตย์)

สร้างเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๑๗ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี มาเป็นประธานวางศิลาฤกษ์ เสร็จเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ด้วยเงินกองสลาก กินแบ่งรัฐบาล ๓๐๐,๐๐๐ บาท เงินบริจาคทั่วไป ๑,๐๖๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้น ๑,๓๖๐,๐๐๐ บาท ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเป็นองค์ประธานเปิดโรงเรียน และพระราชทานเงินสมทบอีก ๓๕,๐๐๐ บาท โดยได้ซ่อมแซมทาสีใหม่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ สิ้นทุนทรัพย์ ๒๕๐,๐๐๐ บาท

๑๒. ภูมิเกษตรดิลก

สร้าง ปี ๒๕๑๘ ครอบครัวยุทธดิลก บริจาคประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๑๓. ภูมิอมรรธรรม

สร้าง ปี ๒๕๑๙ ครอบครัวยางเชียง อมรรธรรม บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๑๔. ภูมิตันบุญเด็ก

สร้าง ปี ๒๕๒๐ ครอบครัวยุทธเด็ก บริจาคประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๑๕. ภูมิญี่ปุ่น

สร้าง ปี ๒๕๒๒ เงินบริจาค ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๑๖. ภูมิลิขิตประคอง

สร้าง ปี ๒๕๒๒ ครอบครัวยุทธประคอง บริจาค ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๑๗. ภูมิพระทองหล่อ

สร้าง ปี ๒๕๒๒ พระมหาบุญเลี้ยง จิตตโสภโณ บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๑๘. ภูมิประจักษ์เวชสิทธิ์

สร้าง ปี ๒๕๒๔ ครอบครัวยุทธประจักษ์เวชสิทธิ์ บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๑๙. ภูมิทรงไทย

สร้าง ปี ๒๕๒๔ ครอบครัวยุทธประจักษ์เวชสิทธิ์ บริจาค ๗๐๐,๐๐๐ บาท

๒๐. กฎีเรือนไทย

สร้าง ปี ๒๕๒๕ ครอบครั้วสุวรรณประกร บริจาคประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ บาท

๒๑. กฎีสถิรกุล

สร้าง ปี ๒๕๒๕ นายกำจร สติรกุล บริจาคประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๒๒. กฎีชำนาญวรวัจน์

สร้าง ปี ๒๕๒๕ ครอบครั้วชำนาญวรวัจน์ บริจาค ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๒๓. กฎีวงศ์ข้าหลวง

สร้าง ปี ๒๕๒๕ ครอบครั้ววงศ์ข้าหลวง บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๒๔. กฎีทองเวส

สร้าง ปี ๒๕๒๕ ครอบครั้วทองเวส บริจาค ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๒๕. กฎีบุญยะโหดระ

สร้าง ปี ๒๕๒๕ ครอบครั้วบุญยะโหดระ บริจาค ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๒๖. กฎีพระธรรมทายาท

สร้าง ปี ๒๕๓๒ ครอบครั้วบุญณะพยัคฆ์ บริจาค ๗๐๐,๐๐๐ บาท

๒๗. กฎีพนมศักดิ์

สร้าง ปี ๒๕๓๒ ครอบครั้วนายพนมศักดิ์ บริจาคประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ บาท

๒๘. กฎีคณะเกษม

สร้าง ปี ๒๕๓๒ ครอบครั้วคณะเกษม บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๒๙. กฎีอัมพรสถาน

สร้าง ปี ๒๕๓๓ ครอบครั้วอัมพรสถาน บริจาค ๔๐๐,๐๐๐ บาท

๓๐. กฎีพระครูทองใบ

สร้าง ปี ๒๕๓๓ เงินบริจาค ๒๒๐,๐๐๐ บาท

๓๑. กฎีชุ่มทรัพย์

สร้าง ปี ๒๕๓๓ ครอบครั้วชุ่มทรัพย์ บริจาค ๒๒๐,๐๐๐ บาท

๓๒. กฎีธรรมทำธรรม

สร้าง ปี ๒๕๓๓ เงินบริจาคประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ บาท

๓๓. กฎีกลางน้ำ

สร้าง ปี ๒๕๓๔ ครอบครั้วพินธุโสภณ บริจาคประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๓๔. ภูมิเรือนไทย

สร้าง ปี ๒๕๓๔ ครอบครัวยศรินวล บริจาค ๖๐๐,๐๐๐ บาท

๓๕. ห้องคอมพิวเตอร์ศูนย์สืบฯ

ซ่อมแซม ปี ๒๕๓๔ เงินบริจาคประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๓๖. ศาลาจำปรัตน์ (ห้องสมุด)

ซ่อมแซม ปี ๒๕๓๕ เงินบริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๓๗. ภูมิจารุมิลินท

สร้าง ปี ๒๕๓๖ นางบุญยวง จารุมิลินท บริจาค ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๓๘. ภูมิสุรามหาราชฎ

สร้าง ปี ๒๕๓๗ บริษัทสุรามหาราชฎจำกัด บริจาค ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๓๙. ภูมิบุศยะบุตร

สร้าง ปี ๒๕๓๗ ครอบครัวยุศยะบุตร บริจาค ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๐. ภูมิ จปร. ๗

สร้าง ปี ๒๕๓๗ คณะนักเรียนนายร้อย จปร. รุ่น ๗

บริจาค ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๑. ภูมิลิ้นจี่

สร้าง ปี ๒๕๓๗ เงินบริจาค ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๔๒. ศาลาเกิดพาศิษย์

สร้าง ปี ๒๕๓๗ ครอบครัวยุศศิษย์ บริจาค ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๓. ภูมิ ๕ ใหม่

สร้าง ปี ๒๕๓๗ เงินบริจาคประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท

๔๔. ภูมิพลเอกเชาว์

สร้าง ปี ๒๕๓๗ พลเอกเชาว์ คงพุลศิลป์ บริจาค ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๕. ศาลากรรมฐาน

เดิมเป็นบ้านพักหลัง ๑๓ (บ้านยายทิพย์)

รื้อแล้วสร้างใหม่เป็นอาคาร ๒ ชั้น ปี ๒๕๓๙ ครอบครัวยุศศิษย์

บริจาค ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๖. เรือนขาว

สร้าง ปี ๒๕๓๙ เงินบริจาค ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๔๗. สำนักงานหน้าวัด

สร้าง ปี ๒๕๔๐ พระครูปลัดทองใบ บริจาค ๒๖๐,๐๐๐ บาท

๔๘. อาคารที่พักอาศัยคนตึกะ

สร้าง ปี ๒๕๔๐ พระมหาเผียน อนุจารี บริจาค ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๔๙. เรือนสงบใจ

สร้าง ปี ๒๕๔๑ พระมหาเผียน อนุจารี บริจาค ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๕๐. อาคารพิพิธภัณฑ์หลวงพ่อปัญญานันทะ

สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๒ แบ่งเป็น ๒ หลัง

หลังใหญ่ นางทัศนีย์ เทียนทอง บริจาค ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

หลังเล็ก นางประยูร พรหมสุทธิ บริจาค ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

เงินบริจาคทั่วไป ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมทั้งสิ้น ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท

โดยได้ซ่อมแซมทาสีใหม่ ปี พ.ศ.๒๕๔๗ สิ้นทุนทรัพย์ ๒๗๐,๐๐๐ บาท

๕๑. ศาลาฉัน

เดิมใช้เป็นที่ฉันเพลของพระภิกษุสามเณรทุกวัน ปัจจุบันเป็นที่พึงธรรมวัน

พระ ซ่อมแซมใหญ่ พ.ศ. ๒๕๔๒ พระมหาเผียน อนุจารี บริจาคประมาณ

๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท

๕๒. กุฏิไตรณะเกษม

สร้าง ปี ๒๕๔๖ ครอบครวัไตรณะเกษม บริจาค ๖๐๐,๐๐๐ บาท

๕๓. ป้ายชื่อวัด

สร้าง ปี ๒๕๔๗ นางกัลยาณี นุ่มนาค บริจาค ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๕๔. สวน ๙๓ ปี ปัญญานันทะ

สร้าง ปี ๒๕๔๗ นางทัศนีย์ เทียนทอง บริจาค ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๕๕. โรงเก็บพัสดุ

สร้าง ปี ๒๕๔๗ สิ้นทุนทรัพย์ ๒๖๐,๐๐๐ บาท

๕๖. สำนักงานศูนย์สืบ ฯ

สร้าง ปี ๒๕๔๗ พระมหาเผียน อนุจารี บริจาค ๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๕๗. ศาลาพระพรหมมิ่งคลาจารย์

สร้าง ปี ๒๕๔๘

นายสมบูรณ์ ภูศรีบุญ และคณะร่วมบริจาค ๘๐๐,๐๐๐ บาท

๕๘. เรือนอาคันตุกะศิลาพิชิต

สร้าง ปี ๒๕๔๘ นายวรวิทย์ ศิลาพิชิต บริจาค ๙๖๐,๐๐๐ บาท

๕๙. ภูมิลีซันยัง

สร้าง ปี ๒๕๕๐ นายสุเมธ ทิพย์ชาติโยธิน บริจาค ๓,๕๐๐,๐๐๐ บาท

ภูมิจนเขตกรรมฐาน

ภูมิจ ๑	วัชรเทศ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๑
ภูมิจ ๒	ลวันยานนท์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐
ภูมิจ ๓	โชติพานิช	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๑
ภูมิจ ๔	นพรัตน์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
ภูมิจ ๕ ก	รอดโพธิ์ทอง	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
ภูมิจ ๕ ข	มีใจเย็น	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
ภูมิจ ๕ ค	บุญโยดม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๕
ภูมิจ ๖	พันธุ์ฟัก	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
ภูมิจ ๗	โตธนะเกษม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๗
ภูมิจ ๘	สนธยานนท์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐
ภูมิจ ๙	ทองประสม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๗
ภูมิจ ๑๐	วงษาเกษ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
ภูมิจ ๑๑	บุญรมย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
ภูมิจ ๑๒	ไพฑูรย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๑
ภูมิจ ๑๓	สุขสุด	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
ภูมิจ ๑๔	मुखแจ้ง	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
ภูมิจ ๑๕	วิบูลย์พันธุ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๒
ภูมิจ ๑๖	ภูติพันธ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๓

กฤฯ ๑๗	ชีววัฒนานนท์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๙
กฤฯ ๑๘	อบอุ้น	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๙
กฤฯ ๒๐	แป้นคุ้ม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฤฯ ๒๑	วิภาวามุวงศ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฤฯ ๒๒	วังพิชัย	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๘
กฤฯ ๒๓	อายุโสกา	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖
กฤฯ ๒๔	เตชะชัยอนันต์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๕
กฤฯ ๒๕	ศาดะมาน	สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๔
กฤฯ ๒๖	ยอดเนตร	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๑
กฤฯ ๒๗	โอมาศ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฤฯ ๒๘	สุขบุษย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐
กฤฯ ๒๙	เชื้อสำราญ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๘
กฤฯ ๓๐	อนุชา	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๗
กฤฯ ๓๑	บุญวิทย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
กฤฯ ๓๒	แซ่หลู่	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๙
กฤฯ ๓๓	พิบูลภานุวัฒน์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๙
กฤฯ ๓๔ ก	เอียรวัฒนธาดา	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
กฤฯ ๓๔ ข	แก้วเรือน	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๔
กฤฯ ๓๕	นันทกรณ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๙
กฤฯ ๓๖ ก	สมโชค	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๒
กฤฯ ๓๖ ข	ศรีสุดดี	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๑
กฤฯ ๓๖ ค	หุ่ณสุวรรณ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๔
กฤฯ ๓๗	อุทัยฉาย	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๘
กฤฯ ๓๘	อาภรณ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖
กฤฯ ๓๙	บุญยวิบูลย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๙
กฤฯ ๔๐	อนาคตรุ่งเรือง	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฤฯ ๔๑	ไชยชิต	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
กฤฯ ๔๒	จารุมาศ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖

กฤษฎี ๔๓	บุญอนันท์	สร้าง พ.ศ. ๒๖๓๖
กฤษฎี ๔๔	แช่จิว	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖
กฤษฎี ๔๕	เอมระดี	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฤษฎี ๔๖	นิมิตรอภิรักษ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๔
กฤษฎี ๔๗ ก	สุวฤกษ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๐
กฤษฎี ๔๗ ข	แช่ปึง	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
กฤษฎี ๔๘	ควัธนไพศาล	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๔
กฤษฎี ๔๙	พิทยานิยม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๗
กฤษฎี ๕๐ ก	แช่เตี้ย	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๐
กฤษฎี ๕๐ ข	ชาครีย์รัตน์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๓
กฤษฎี ๕๐ ค	ศรียานงค์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๐
กฤษฎี ๕๑	ยิ้มเจริญ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๖
กฤษฎี ๕๒	แดงประเสริฐ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๘
กฤษฎี ๕๓	นิเทศกลกิจ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๑๑
กฤษฎี ๕๔	เตชะกิตติขจร	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖
กฤษฎี ๕๕	จุลละพราหมณ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๘
กฤษฎี ๕๖	ยุทธสารประเสริฐ	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๖
กฤษฎี ๕๗	จันทโรจวงศ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐
กฤษฎี ๕๘	สุทธิรัตน์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๖
กฤษฎี ๕๙	ศิริกาย	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๗
กฤษฎี ๖๐ ก	อุดมธีรกุล	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
กฤษฎี ๖๐ ข	อภิไชยดม	สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๒
กฤษฎี ๖๑	แช่ไคว้	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๔
กฤษฎี ๖๒	สุดสว่างวงศ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๐
กฤษฎี ๖๓	วงศ์พรหมพันธ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
กฤษฎี ๖๔	จารุมลินท	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๕
กฤษฎี ๖๖	โชติพานิช	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๔
กฤษฎี ๖๗	โกสิย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๖

กฎ ๖๘	สมิทธารักษ์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๕
กฎ ๖๙	ดำรงวัฒน์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๗
กฎ ๗๐	รัชตะทรัพย์	สร้าง พ.ศ. ๒๕๒๒
ศาลาสุขใจ		สร้าง พ.ศ. ๒๕๓๘
ศาลาดารามาต		สร้าง พ.ศ. ๒๕๔๐
หมายเหตุ กฎ ๑๙ และ ๖๕ ไม่มี		

ที่พักอุปาสิกา

- หลัง ๑ ซีกาญจนา
  - สร้าง ปี พ.ศ.๒๕๒๗ ครอบครั้วแต่พานิช บริจาค ๑๓๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๒ บุปผาขึ้น
  - สร้าง ปี พ.ศ.๒๕๒๗ ครอบครั้วบุปผาขึ้น บริจาค ๑๓๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๓ ไม่มีชื่อ
  - สร้าง ปี พ.ศ.๒๕๒๕ เงินบริจาค ๑๒๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๔ ซี่ใหม่
  - สร้าง ปี ๒๕๒๖ แมซี่ใหม่ บริจาค ๑๒๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๕ ธรรมปัญญา
  - สร้าง ปี ๒๕๒๗ ครอบครั้วธรรมปัญญา บริจาค ๑๓๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๖ ไม่มีชื่อ
  - สร้าง ปี ๒๕๒๗ เงินบริจาค ๑๓๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๗ รัชตะนาวิน
  - สร้าง ปี ๒๕๒๘ ครอบครั้วรัชตะนาวิน บริจาค ๑๔๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๘ อุปาสิกา
  - สร้าง ปี ๒๕๒๒ หลวงดาชิ บริจาค ๑๖๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๙ โรงครัว
  - สร้าง ปี ๒๕๒๕ เงินบริจาค ๑๐๐,๐๐๐ บาท
- หลัง ๑๐ จันทร์
  - สร้าง ปี ๒๕๓๘ ครอบครั้วอุตรชน บริจาค ๕๐,๐๐๐ บาท

○ หลัง ๑๑ ชีนกแก้ว

สร้าง ปี ๒๕๓๙ ครอบครั้วพุทธรักษา บริจาค ๑๒๐,๐๐๐ บาท

○ หลัง ๑๒ นิตยา

สร้าง ปี ๒๕๓๘ ครอบครั้วชำนาญระเบียบกิจ บริจาค ๓๐๐,๐๐๐ บาท

○ หลัง ๑๔ เหน่า

สร้าง ปี ๒๕๓๘ ครอบครั้วอุตรชน บริจาค ๕๐,๐๐๐ บาท

○ หลัง ๑๕ สมคิด

สร้าง ปี ๒๕๒๖ นางสมคิด บริจาค ๑๒๐,๐๐๐ บาท

○ หลัง ๑๖ จงกล

สร้าง ปี ๒๕๔๒ ครอบครั้วเอี่ยมสำอางค์ บริจาค ๒๕๐,๐๐๐ บาท

หมายเหตุ

หลัง ๑๓ เดิมเป็นที่พักยายทิพย์ ปัจจุบันรื้อแล้วและทำเป็นศาลากรรมฐาน

พระครูพิมลสรกิจ / เรียบเรียง

บันทึกวันพฤหัสบดีที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

เหตุที่เป็น สมภารวัดชลประทานฯ

โบสถ์วัดชลประทาน
เมื่อครั้งมารับเป็นเจ้าอาวาส ๒๗ พ.ค. ๒๕๐๓

อาตมาอธิษฐานไว้ในใจว่า ไม่อยากเป็นสมภาร เว้นไว้แต่ว่าวัดสร้างใหม่ไม่มีใครเคยเป็นเลย จะเป็นกับเขาสักทีก็ให้เป็นรูปแรกของวัดนั้นจึงจะเอา หรือมิฉะนั้นวัดใดที่มันร้างหมด ไม่มีพระเหลืออยู่แม้แต่องค์เดียว คือไม่มีเหลือ ร้างหมดเลย ถ้าใครมานิมนต์ให้ไปเป็นก็ไปเป็นได้

ทำไมจึงตั้งใจอธิษฐานไว้อย่างนั้น คือถ้าวัดใหม่เราไปอยู่ มันทำอะไรง่าย ตั้งอะไรขึ้นง่าย ไม่มีของเก่าอยู่ ทำอะไรได้ง่าย ถ้ามีคนเก่าอยู่เราจะไปทำอะไรมันกีดกัน คนเก่าท่านอยู่มาก่อน ท่านอาจจะไม่พอใจในสิ่งที่เรากระทำ เมื่อท่านมีพระกรรมพวกข้างวัด ญาติโยมก็จะมาถือหางพระเข้า พระเราบางครั้งก็มีหางเหมือนกัน คือมีหางให้ชาวบ้านถือ ทีนี้เมื่อมีชาวบ้านถือหางก็ขังจะแข็งข้อขึ้นมา เกิดขัดคอกับสมภาร ทำให้เกิดเป็นปัญหา จึงไม่อยากจะเป็นสมภารวัดที่มีพระอยู่แล้ว อยากจะเป็นสมภารวัดที่ไม่มีพระ เพราะว่าจะสะดวกแก่การที่จะปฏิรูปกิจกรรมต่าง ๆ ให้ก้าวหน้า หรือว่าถ้าวัดนั้นร้างหมดไม่มีใครอยู่เลยเอาเหมือนกัน เพราะว่าไม่มีใครแล้ว เราจัดการกันได้เรียบร้อย ตั้งใจไว้อย่างนั้น ก็นึกว่าในชาตินี้คงจะไม่ได้เป็นสมภารกับเขาดอก เพราะจะหาวัดในรูป เช่นนั้นคงจะไม่ได้

ต่อมาท่านอธิบดีกรมชลประทานให้คนไปนิมนต์ อาตมาก็พิจารณาว่าวัดชลประทานนี้ ตั้งอยู่หน้ากรมชลฯ ติดถนนใหญ่ จังหวัดนนทบุรีต่อไปข้างหน้าคงจะเป็นเมืองที่เจริญ บริเวณนี้เป็นทุ่ง การสัญจรไปมาก็สะดวก คนก็จะมากขึ้น เป็นสถานที่ใกล้กรุงเทพฯ เป็นจุดศูนย์กลางที่เราจะไปเหนือก็ได้ ไปใต้ก็ได้ ไปตะวันออกอะไรก็ได้ เป็นทำเลเหมาะที่จะตั้งจุดขึ้น เพื่อเผยแพร่ธรรมะแก่ญาติโยมชาวบ้าน

เมื่อพิจารณาในแง่ดังกล่าวนี้แล้วก็เลยยอมรับว่าเขาจะไปเป็นสมภารวัดชลประทานฯ ให้ เขาก็ดีใจกัน ว่าได้พระที่เหมาะสมแล้วที่จะมาอยู่ที่วัดนี้ พอถึงวันฤกษ์งามยามดี ท่านอธิบดีท่านถือฤกษ์ ต้องไปถามสมเด็จพระวัดสระเกศว่าจะเปิดวันไหน สมเด็จฯ ว่าวันไหนมันก็ดีทั้งนั้น เพราะว่าเชื่อสมเด็จพระวัดสระเกศ เชื่อทั้งบ้าน ไม่ว่าท่านอธิบดี คุณมารดา ท่านทำอะไรต้องถามสมเด็จพระวัดสระเกศ ถ้าสมเด็จพระวัดสระเกศใช้ได้เลยไปหาฤกษ์กับสมเด็จพระวัดสระเกศว่าเปิดวัดเวลาไหนวันไหนฤกษ์อะไร สมเด็จพระวัดสระเกศให้เรียบร้อย ติดอยู่ที่ฐานพระประธานในโบสถ์

ในวันนั้นก็นิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ มีสมเด็จพระวัดสระเกศเป็นหัวหน้า แล้วก็เจ้าคุณวัดสามพระยาขังไม่ได้เป็นสมเด็จพระวัดโพธิ์ก็ขังไม่ได้เป็นสมเด็จพระวัดสระเกศ แล้วก็สมเด็จพระวัดสระเกศหลายองค์ พระผู้ใหญ่ทั้งนั้นที่เขานิมนต์มา อาตมาก็มานั่งฟังพระสวดมนต์อะไรไปตามเรื่อง พอได้เวลาเขาก็มอบบัตรตั้งสมภารให้ ไม่มีการรังแต่ตำแหน่งเป็นกันเลยทีเดียว

สมเด็จพระวัดโพธิ์ที่เป็นสังฆราชท่านว่า แหม! ยินดีเหมือนกับได้โสฬส ยินดีตั้งได้โสฬส เป็นคำกลอนในเรื่องรามเกียรติ์ ท่านเจ้าบทเจ้ากลอน เลยนบอกว่า ยินดีเหมือนตั้งได้โสฬสที่ได้เป็นสมภารวัดนี้ ก็ตั้งกันเสร็จเรียบร้อย

มีพระองค์หนึ่งในหมู่ นั้น ลงมาเดินดูบริเวณวัด เดินดูแล้วก็พูดเปรยๆ ขึ้นมาว่า “ท่านปัญญานันทะจะพาไปได้หรือวัดนี้” พูดเป็นเชิงดูหมิ่นหน่อย ว่าอาตมามั่นไว้ฝีมือ ว่าอย่างนั้น ดีแต่เที่ยวเทศน์เที่ยวสอนเขา ไม่สามารถจะปกครองวัดได้ ไม่สามารถจะทำวัดให้เจริญได้ดอก เลยนพูดว่าปัญญานันทะจะพาไปได้หรือวัดนี้ ชาวบ้านเขาได้ยิน เขาก็มาบอกอาตมาว่าเขารู้ว่าอย่างนั้น อาตมาก็บอกว่า เรื่องของเขา เขาจะว่าอะไรก็ได้ คนเรามีปากจะพูดก็พูดไปตามเรื่องตามราว เราไม่ถือ เขาว่าอะไรก็ตามใจ แต่ว่าคอยดูฝีมือก็แล้วกัน ว่านักเทศน์อย่างท่านปัญญานันทะจะพาไปวัดชลประทานรังสฤษฎ์ไปได้หรือไม่ แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาทำงานต่อไป.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ศ. ๒๓)

พัฒนาไปสู่ความถูกต้อง

ความคิดของอาตมาในเรื่องการเป็นสมภารนี้ก็คือ จะต้องเปลี่ยนแปลงอะไรหลายอย่าง เพื่อให้ดีขึ้น เช่นเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของพุทธบริษัทให้ดีขึ้น ให้เป็นสัมมาทิฐิมากขึ้น ให้มีความเชื่อถูกต้องตามหลักพระพุทธานุศาสนามากขึ้น อันนี้เป็นอุดมการณ์เก่าแก่ ตั้งแต่ไม่ได้เป็นสมภาร คือตั้งแต่เริ่มเทศน์สอนคนมา ก็ตั้งใจว่าสอนเพื่อแก้ ไม่ใช่สอนเพื่อให้ญาติโยมเบาใจสบายใจเหมือนที่เขาเทศน์กันทั่ว ๆ ไป แต่เทศน์เพื่อปรับปรุงแก้ไขความคิดความเห็นของญาติโยมที่ผิดให้กลายเป็นถูก ที่มงายให้กลายเป็นความฉลาด ให้ก้าวหน้า นี่เป็นหลักใหญ่.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เรามีความมุ่งหมายอย่างไร เรามีความบริสุทธิ์ใจเพียงไหน
เราทำไปตามความคิดของเรา เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีสิ่งงาม

เปิดปาฐกถา

อาตมามีความคิดในเรื่องสอนธรรมะมาก ก็เลยเปิดการเทศน์วันอาทิตย์ขึ้น ในพรรษานั้น เริ่มในพรรษา เพราะว่าจะอยู่ประจำที่แล้ว ในพรรษา ๒๕๐๓ ก็เริ่มเทศน์ในหลายศาลา ก่อนจะเทศน์ก็ไปขอเก้าอี้เขา จากพวกชลประทาน ให้สร้างเก้าอี้ ให้สัก ๑๐๐-๒๐๐ ตัว เพื่อให้คนมานั่งฟังปาฐกถา เตรียมซื้อเครื่องขยายเสียง ลำโพง ๒ ลำโพง แล้วก็ติดเข้า

พอถึงวันอาทิตย์ก็เริ่มแสดงธรรม คนมาฟังธรรมไม่กี่คนในวันนั้น เพราะคนยังไม่รู้ แต่ก็ไม่เป็นไร นึกในใจว่า มันต้องตั้งต้นด้วยของน้อย ๆ แล้วก็ค่อยก้าวต่อไปโดยลำดับ จนกระทั่งกว้างขวางออกไปเรื่อยๆ ทำเรื่อยๆ ไป มีคนรู้เข้าก็มาฟังปาฐกถาจำนวนมากเพิ่มขึ้น

พูดแต่ในวัดอย่างเดียวไม่พอ คนยังไม่รู้กันมาก ก็เลยไปติดต่อสถานีวิชยานเกราะ บอกว่า ขอให้เวลาสักครึ่งชั่วโมงใน ๑ สัปดาห์ เพื่อพูดธรรมะแก่ประชาชน ก็เลยพูดทางยานเกราะ มีอะไรก็บอกไปในยานเกราะให้คนรู้ว่าที่วัดมีอะไรบ้าง มีการเทศนาทุกวันอาทิตย์ เวลา ๙ โมงครึ่งถึง ๑๐ โมงครึ่ง คนเขาได้ยินเขาก็มากัน แล้วเขานิมนต์ไปเทศน์ตามวัดต่างๆ เทศน์วัดไหนก็มีโฆษณาทุกแห่ง บอกว่าวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี มีการพูดธรรมะทุกวันอาทิตย์ ให้ญาติโยมไปฟังบ้างไปดูบ้าง โยมเขาก็มากัน คนค่อยๆ มากขึ้น เต็มศาลาแล้วก็แสดงอยู่ในศาลานั้นเป็นเวลาหลายปี เพราะว่าไม่มีที่อื่นที่ดีกว่านั้น แสดงนานๆ เข้ามีคนมากขึ้น ก็เห็นว่ามันจะไปไม่ไหว ก็ต้องขยับขยายที่ทางต่อไป

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ศ. ๒๓)

พระที่นอนเฉย ๆ ไม่มีใครวิพากษ์วิจารณ์สักองค์เดียว เพราะว่าฉันแล้วนอน ก็ไม่มีใครว่าอะไร แล้วก็ไม่มีใครรู้จักด้วยซ้ำไป แต่องค์ไหนทำงานทำการ ยิ่งทำงานมาก ๆ ยิ่งมีคนริษยามาก เพราะว่ามันเด่นเกินไป

เราอย่าไปหัวพันโหว่กับสิ่งเหล่านั้น เราจะวิพากษ์วิจารณ์ข้างเขา ปากของเขา เขามีเสรีภาพในการที่จะพูด เราก็มีเสรีภาพในการกระทำ เขาพูดเท่าใดเราก็ทำไปตามเรื่อง เขาพูดว่าดี เราก็ไม่ได้ดีไปตามเขาว่า เขาพูดว่าชั่ว เราก็ไม่ได้ชั่วตามเขาว่า ดีชั่วมันอยู่ที่เราทำต่างหาก เราควรจะดูตัวเรา ว่าเราทำถูกหรือทำผิด เราทำดีหรือทำชั่ว ทำให้มันเสื่อมหรือว่าทำให้เจริญ เพียงเท่านั้นก็พอแล้ว ไม่ต้องไปวิตกกังวลอะไร เพราะฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นประโยชน์เราก็ทำไป

ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ ๑๗ ม.ค. ๑๘

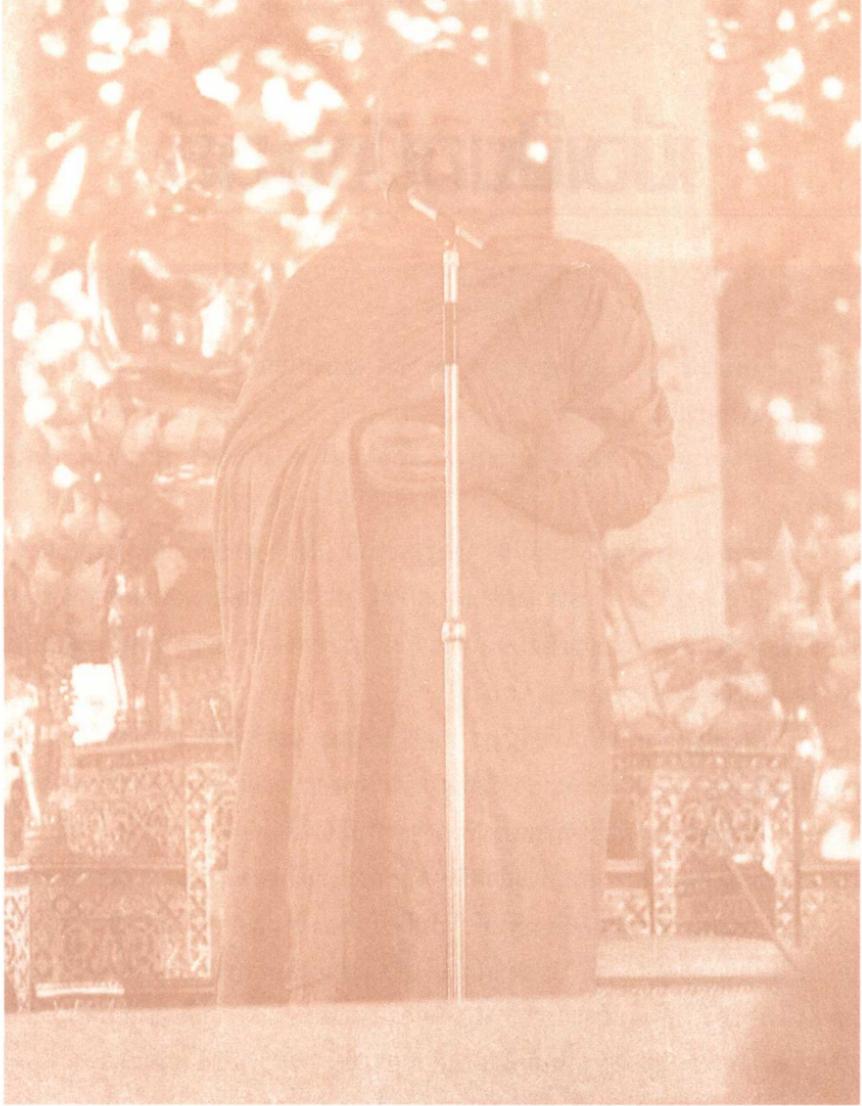
เพชฌ์พระธรรม: บริสุทธี

เมื่อมาเป็นสมภารวัดชลประทานฯ อาตมามีอุดมการณ์ไว้ว่า วัดนี้จะให้เป็นวัดที่เผยแผ่สังฆธรรมของพระพุทธเจ้า เรียกว่าเผยแผ่พระธรรมบริสุทธี ไม่ให้เผยแผ่สิ่งเหลวไหล เช่นหมอดูของขลังโชคลางเรื่องอะไรต่างๆ ซึ่งไม่ใช่พุทธศาสนา จะไม่ให้มี เพราะฉะนั้นวัดนี้จึงไม่มีหมอดู

คราวหนึ่งพระมาพักทำตบเป็นหมอดู ญาติโยมมาบอกให้ทราบ ว่า พระที่มาพักที่ภูมินั้น มาจากจังหวัดหนึ่งทางบักซ์ได้เป็นหมอดู อาตมาเลยไปบอกว่า “คุณกลับวัดได้แล้ว มาอยู่ที่นี่ทำให้เสียอุดมการณ์ของวัด” พระบอกว่า “ขออยู่อีก ๒ คืน จะไม่ดูใครแล้ว” พอครบ ๒ คืน ไปได้ ไกลกลับบ้าน เพราะมานั่งแอบเป็นหมอดู วัดนี้ไม่มีหมอดู ไม่มีการทำพิธีนอกรัตนนอกรอย เช่นปลุกเสกเลขลงยันต์ ทรงเจ้าเข้าผี อะไรต่างๆ ไม่ให้มี

ถ้าใครจะมาดูว่าจะแต่งงานวันไหนก็ดู ต้องถามเขาก่อนว่าจะแต่งงานไหน จะสะดวกวันไหน อะไรมันพร้อมกันไหม ถ้าพร้อมจะเอาใกล้ๆ หรือว่าไกลๆ ถ้าใกล้ก็เอาวันเสาร์ที่จะถึงนี้ทันไหม บอกว่าทัน เอาวันเสาร์ก็แล้วกัน ถ้าว่าเอาห่างหน่อย เอาอีก ๒ เสาร์ให้มันสะดวก วันเสาร์สะดวกไม่เดือดร้อน ทำอย่างนั้น

บางครั้งเขามานิมนต์ บอกว่าให้สวดมนต์เวลานั้น จะสวมแหวนเวลานั้น สวมมงคลเวลานั้น อาตมาบอกว่า ต้องมอบให้อาตมา นิมนต์อาตมามาแล้วต้องให้อาตมาเป็นใหญ่ ใครจะมาเป็นใหญ่เหนือท่านปัญญาไม่ได้ตอนนี้ “ฉันต้องเป็นใหญ่ ต้องทำตามฉัน ถ้าไม่ทำตามฉัน ฉันจะพาพระกลับหมดตอนนี้” ยืนคำขาดเลย “ถ้าอย่างนั้นก็แล้วแต่ท่านเจ้าคุณๆ ก็แล้วกัน” ก็ทำตามของเรา เอาเจ้าบ่าวเจ้าสาวมาจุดธูปเทียนไหว้พระรับศีล ฟังสวดมนต์ สวดมนต์น้อยไม่ต้องขีดยาวอะไร เสร็จแล้วเอาของ

มาฉัน ฉันทเสร็จ “นั่งลงฉันจะสอนเจ้าบ่าวเจ้าสาว” สอนเสร็จกลับวัด

หน้าที่สวมแหวนเป็นหน้าที่ของเจ้าบ่าวจะสวมเมื่อไรก็ได้ เพราะเป็นของเขาแล้ว จะสวมเมื่อไรก็ตามใจเขา ไม่เกี่ยวกับพระเรื่องนี้ พระก็กลับวัดเท่านั้นเอง ถ้าไปตามใจ โยมมันเสียเวลาคอยฤกษ์เวลานั้นเวลานี้ เรามันงานเยอะแยะที่จะต้องทำอีก นั่นมัน เรื่องของโยม ฉันทมีหน้าที่มาสอนเจ้าบ่าวเจ้าสาว สวมแหวนแล้วแต่สวมเวลาไหน แหวนมันเป็นรูปอยู่แล้วจะสวมเวลาไหนมันก็เข้าทั้งนั้น แล้วจะหาฤกษ์อะไรนักหนาให้มัน ชักเข้าไป นี่แก้กัน อย่างนั้น.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตยที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๓)

เมื่อเป็นอุปัชฌาย์

ในปี ๒๕๐๖ หม่อมหลวงชอบ อิศรศักดิ์ จะบวช มาบาราวว่า “ผมจะบวชที่วัดนี้ ต้องให้เจ้าคุณเป็นอุปัชฌาย์”

อาตมาบอกว่า “เป็นได้อย่างไร คุณตั้งได้เมื่อไหร่ ยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ บวชให้ไม่ได้”

แกถามว่า “ใครตั้งให้เป็นได้” บอกว่า “โน้น สังฆราช วัดสระเกศตั้งให้เป็นได้”

แกก็ไปเอง ไปหาพระสังฆราช บอกว่า “เกล้ากระหม่อมจะบวชที่วัดชลประทาน แต่ว่าท่านเจ้าคุณยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ฝ่าพระบาทตั้งท่านให้เป็นพระอุปัชฌาย์ได้ก็ขอให้ตั้งแล้วเกล้ากระหม่อมจะบวช”

สมเด็จพระสังฆราชหัวเราะที ๆ ว่า “เออ! ไม่เป็นไร ฉันจะตั้งให้ แต่ว่าให้หม่อมชูชาติเขียนหนังสือมาสัก ๒-๓ ตัว เพราะว่าวัดนี้เขาเป็นวัดของกรมชลฯ เขาอุปลั้มภักดิ์ฉันอยู่”

หม่อมหลวงชอบก็มาหาหม่อมหลวงชูชาติ มีศักดิ์เป็นน้อง บอกว่าเจ้าคุณยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ แต่ว่าไปหาสมเด็จพระสังฆราชบอกให้เขียนจดหมายคำขอสัก ๒-๓ ตัว

หม่อมหลวงชูชาติเขียนทันที เขียนชื่อใส่ซองให้มาเอาไปให้สมเด็จพระสังฆราชเลยตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ บอกว่าเป็นได้แล้ว แต่ต้องไปที่กรมฯ เอาใบตั้งมาฉันจะได้เซ็นให้ เขามีใบตั้งไปถึงกรมฯ กรมฯ บอกว่าใบตั้งยังไม่มี กำลังออกแบบอยู่ยังไม่เรียบร้อย ไปเรียนสมเด็จพระสังฆราชตั้งแล้วก็บวชได้ กรมฯ เลยเขียนหนังสือมา ๒-๓ ตัว บอกว่า เจ้าคุณบวชได้แล้วเพราะสมเด็จพระสังฆราชตั้งแล้ว ส่วนใบตั้งนั้นรอไว้ก่อน เสร็จเมื่อใดจะเอามาให้.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย ๒๕ พ.ค. ๒๓)

อันคนที่ทำดีนั้น ก็ต้องมีคนดีมากเป็นธรรมดา คนไหนถูกว่ามาก แสดงว่าคนนั้นดีมาก คนดีมากย่อมมีคนริษยา คนที่ถูกริษยาดีกว่าเขาสงสาร

ท่านเจ้าคุณธรรมโฆษณาจารย์ ท่านเขียนไว้ว่า เขาริษยาดีกว่าเขาสงสาร เพราะว่าคนไหนเขาสงสารแล้ว คนนั้นมันแย่มากแล้วละ คนนั้นไปไม่รอด แต่ถ้ามีคนริษยา มีคนวิพากษ์วิจารณ์บ่อย ๆ แสดงว่าคนนั้นต้องเก่งแน่ ต้องมีความดีคนจึงได้วิพากษ์วิจารณ์กันบ่อย ๆ

เริ่มด้วยการบวช

เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌาย์แล้ว ก็บวชให้ได้ แต่มีข้อแม้กับญาติโยมที่จะมาบวชว่า ต้องบวชแบบประหัต ไม่ใช้บวชแบบฟุ่มเฟือยสุรุษสุร่าย ดังที่ญาติโยมทั้งหลายทำกันอยู่ ให้ประหัต คือไม่ต้องทำวัณนาศ ไม่ต้องมีลิเกฉลอง ไม่ต้องเลี้ยงเหล่าเลี้ยงข้าวกันอย่างฟุ่มเฟือยสุรุษสุร่าย คนจะบวชต้องเชิญแขกกันตั้งร้อยโต๊ะ แล้วก็เลี้ยงกันอยู่จนตึกตื่นเที่ยงคืน ที่เขาไป ไปบวชวัดอื่นเขาทำกันอย่างนั้น ราคาณมองดูแล้วไม่ไหว สิ้นเปลืองเงินทอง แล้วก็หนวกหูชาวบ้านด้วย ก็เลยคิดว่าวัดเรามันต้องแก่ เวลาใครจะมาบวชก็บอกเขาว่า ต้องบวชอย่างนี้ ๆ เอาหรือไม่เอา ถ้าไม่เอาไปบวชวัดอื่น เขาก็เอาอยู่ ก็เลยมีระเบียบในการบวชดีขึ้น

ใครมาบวชที่นี้ก็ไม่ต้องเสียสตางค์ไม่พุ่มเพียงสุรุษสุร่าย แต่ว่าตัดเรื่องสุรุษ-
สุร่ายแล้ว ต้องมีทางที่ดีให้เขาด้วยก็แนะนำว่า เงินอย่าจ่ายไม่เข้าเรื่อง เช่นไปซื้อ
ดอกบัวมาถวายพระ ซึ่งมันไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร กินก็ไม่ได้ เอาไปวาง ๆ ไว้ เทียว
ก็โยนทิ้งไป แต่ดอกหนึ่งราคาเท่าไร ชี้แจงให้เห็น หรือไปซื้อดอกไม้กระดาดแหว
เสาชิงช้า ที่เขาทำไว้สวย ๆ เอามาไม่เท่าไรชี้ฝุ่นหยากไยจับ ไม่ถาวรอะไร ไม่จำเป็นต้อง
ต้องซื้อ เช่นเวลาบวช เขามีกาน้ำร้อนประดับด้วยกระดาดสวย ทำไว้เยาะ เวลาไป
ดูเถอะ แหวเสาชิงช้าเขาเตรียมแล้ว หม้อข้าวก็จัดเตรียมไว้สวย ๆ ซื้อมาเอาตมาเห็น
ว่ามันไม่ได้เรื่องเพราะแพงไปโดยใช่เหตุ เสียค่าดอกไม้ประดับหม้อด้วย ถ้าจะซื้อ
ก็ซื้อแต่หม้อเฉย ๆ ซื้อแต่กาน้ำเฉย ๆ แต่วัดนี้ไม่ใช้กาน้ำ เพราะว่าไม่ได้กินน้ำชา
เลยบอกว่าไม่ต้องซื้อดอกไม้กระดาดก็ไม่ต้องซื้อ

เวลาบวชให้ทำง่าย ๆ ทำกะทงใบตองใส่ดอกไม้สองสามดอก มีฝากรอบ
ตามธรรมเนียมโบราณ ไม่เปลืองเงินเปลืองทอง ทำอย่างนี้ พอประหยัดขึ้นในการใช้
จ่าย ให้เขาประหยัดในเรื่องไม่จำเป็น

แล้วแนะนำว่า เราบวชลูกคราวหนึ่ง ตั้งทุนไว้เป็นอนุสรณ์ให้วัดสักก้อนหนึ่ง
เรียกว่าเป็นทุนของสกุลของครอบครัว เช่นสกุลจันทร์ธน์เข้ามาบวช ก็เรียกว่าทุนจันทร์ธน์
ราคาเท่าไร อย่างน้อย ๑,๐๐๐ บาท แต่ว่าบางคนให้ห้าพัน บางคนให้หมื่นหนึ่ง บาง
คนใจดีใครมาช่วยเงินทำบุญในวันบวช ให้วัดหมดไม่เอาเข้ากระเป่า เอาเข้าวัดหมด
ปีหนึ่งก็ได้เงินเข้าวัด โดยไม่ต้องทอดผ้าป่า ไม่ต้องขายพระเครื่อง หรือไม่ต้องทำอะไร
ให้วุ่นวาย ปีละแสนกว่าทุกปี แสนห้าบ้าง แสนแปดบ้างก็ได้มาทุกปี เงินเหล่านี้ ไม่
ได้ใช้ ผากเข้าธนาคาร ผากเป็นปี ๆ แต่เดี๋ยวนี้ เขาให้ผากห้าปี ดอกเบี้ยมันเพิ่มขึ้น
เป็น ๑๔ บอกว่าผาก ๕ ปีเลย เพราะไม่ต้องใช้เงินเหล่านี้ ใช้แต่ดอก ดอกมันก็มากขึ้น
เอาไปผากไว้เป็นทุนรอนของวัดต่อไป บอกญาติโยมให้กระทำอย่างนั้น เป็นการพัฒนา
ในการบวชนาคนให้ประหยัด.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๒๕ พ.ค. ๒๓)

เมื่อเข้าโบสถ์ในพิธีบวช

ที่วัดชลประทานฯ นี้ ในพิธีบวช เมื่อเข้าโบสถ์แล้ว ไม่ให้กินอะไร ให้ทำ
แต่งงาน ญาติโยมเข้าโบสถ์ไม่ให้สูบบุหรี่ ไม่ให้กินหมาก ไม่ให้ดื่มน้ำส้ม น้ำหวาน
อันนี้เห็นวัดอื่นแล้วมันยุ่ง พอเข้าโบสถ์แล้ว เดี่ยวเอาน้ำอวดลมเข้าไปถวาย เดี่ยว
บุหรี่เดี๋ยวหมาก อาตมาร่ำคาญมานานแล้ว ตั้งแต่เป็นพระหนุ่ม ไม่ไหว

เข้าโบสถ์ต้องเจียบ นั่งเรียบริ้อย จะมาสูบบุหรี่มากุยกัณในโบสถ์
ไม่ได้ ทุกคนเข้าไปต้องนั่งเจียบไม่ให้มีเสียง เราจะได้ทำงานสบาย สอนนาค พุดจาอะไร
ก็คล่องแคล่ว นี้โยมมากุยกัณมันหนวกหู ดูวัดอื่นคุยกัณสั้น พระก็นั่งทำงานไป โยมก็คุยกัณ
ไป ดื่มน้ำส้มกินหมากสูบบุหรี่ควั่นโขมง ทำกันอยู่ได้ ไม่มีความคิดก้าวหน้าเสียบ้าง
เลย อย่างนี้ก็ไม่วาทินีก็เปลี่ยนแปลงไป นี่อันหนึ่ง.

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย ๒๕ พ.ค. ๒๓)

ตามรอยพระพุทธรองต์

พระพุทธรเจ้าของเรานั้นเป็นนักปฏิรูป อะไรที่ไม่ดีทรงเปลี่ยนแปลง ทรงแก้ไข ให้ดีให้งามขึ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอินเดีย ที่รุ่มร่ามรุงรัง ไม่เป็นประโยชน์ พระองค์ก็แก้ไข ปรับปรุงทำให้ดีขึ้นหลายอย่างหลายประการ

อาดมาไปที่ไหนแล้วก็คิดว่า หลายเรื่องไม่ควรจะเป็นอยู่อย่างนี้ ควรแก้ไข ควรจะปรับปรุง อย่าให้คนมันหลงกัน เช่นว่า ไปเซ่นไหว้ด้วยการจุดประทัด จุดอยู่ทุกวัน หนวทหุจะตาย แล้วทำโมไม้แก่เขาบ้าง ไม่บอกเขาเสียบ้าง บอกว่า มันไม่ถูกต้อง คนเขาจะได้เปลี่ยนความคิดไป เขาก็คงมา ถ้าเราให้ของดีแก่เขา ของดีแท้ ๆ นี้เราให้ของดีจอมปลอม ไม่ให้ของแท้ ของปลอม มันจะไปได้สักกี่น้ำ มันไปไม่ได้เท่าใด เป็นเรื่องน่าคิดในเรื่องอย่างนี้

พิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนานั้น ถ้าเราทำให้เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นคุณเป็นค่าแก่พระศาสนา แต่ถ้าเราไม่คิดแก้ไขทำให้เกิดประโยชน์ในทางธรรมะ มันก็ไม่เกิดอะไรนอกจากความมงมงายความหลงผิด เกิดความเข้าใจผิดกันอยู่ด้วยประการต่าง ๆ เหมือนคนแย่งหวายกันในงานผูกพัทธสีมา หวายที่ทำเป็นเสาแหกรวงลูกนิมิตร์ พอดัดลูกนิมิตร์ลงหลุมก็แย่งหวายกัน แย่งกันไปแย่งกันมาไม่รู้จกจบ

ที่วัดชลประทานฯ นี้ คราวผูกพัทธสีมาเก็บหวายไว้ ญาติโยมนั่งเป็นกลุ่ม เป็นก้อน ไม่กลับบ้าน อาตมาเที่ยวเดินตามโยมทำไมไม่กลับบ้าน อยากรได้หวาย ถามตรงไหนก็อยากได้หวาย เลยติดเครื่องขยายเสียงเรียกประชุม ใครอยากได้หวาย เชิญมานี่มากันพร้อม เลยถามว่า “โยมอยากได้หวายหรือ” “ค่ะ” “เอาไปทำอะไร” “เขว่าดี” “ดีอย่างไร” “ไม่ทราบ” ดี แต่ไม่รู้ว่่า ดีอย่างไร ถามโยมอีกคน “โยมต้องการหวายหรือ” “ต้องการ” “เอาไปทำอะไร” เขาบอกว่า “เอาไปผูกไว้ที่บ้าน ชายของดี” “โยมเอาหวายผูกไว้ แล้วนั่งหน้าบอนุญไม่รับ ชายดีไหม? มันไม่ดีหรอก

กับรูปปั้นท่านพุทธทาส วัดอุโมงค์ เชียงใหม่ มีนาคม ๒๕๒๘

ต้องยิ้มกับเขาบ้าง” แล้วก็ถามคนโน้นคนนี่ต่อไปหลายคน ถามแล้วเลยเทศน์ให้ฟัง พออธิบายสักชั่วโมง เทศน์อยู่กัณฑ์หนึ่ง พอจบแล้วโยมสาธุ หายใจกันเสียที ใจกันมาหลายสิบปีแล้ว

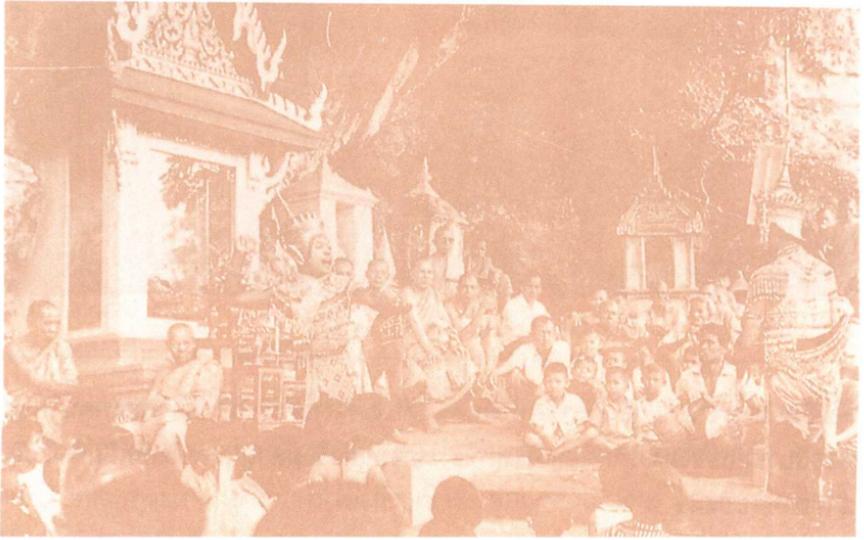
วัดไหนผูกพัทธสีมาคนต้องการไปเอาหว่าย ได้มาตั้งหลายอันแล้ว เามาเก็บ ๆ ไว้เท่านั้นแหละ เหมือนกับเด็กเก็บลูกหินไว้เล่น นี่เก็บไว้เป็นท่อน ๆ เลย ต่างพากันบอกว่า สาธุ หายใจเสียที มันก็ดีขึ้นเพราะอธิบายให้คนฟัง คนก็ไม่ต้องการอย่างนั้นต่อไป

ที่ไม่แก่กันก็เพราะลาภตัวเดียว ต้องการปัจจัยเงินทอง ค่าหว่ายมันแพง วัดหนึ่งผูกพัทธสีมาแล้ว คนก็แย่งโน่นแย่งนี่กัน พระองค์หนึ่งอุดริจับไมโครโฟน แล้วประกาศว่า ไม้รั้วไก่อ้นั้นดีเหมือนกัน เอาไปปักไว้ที่บ้านป้องกันเสนียดจัญไร...เรียบ...ไม่มีเหลือสักอันเดียว คนแย่งกันถอนไปหมด ทั้งบริเวณเลยนี่แหละคนมันตื่นเต้นไม่เข้าเรื่อง หลับตาตื่น ไม่ลืมตาตื่น พอเขาพูดอะไรดีเอาทั้งนั้น แย่งไม้รั้วไก่อ้นไปหมด ไม่มีเหลือสักอันหนึ่ง เป็นอันอย่างนี้

เมื่อเราชอบส่งเสริมสิ่งเหลวไหลให้คน ชอบส่งเสริมความไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ความเข้าใจ มันจะดีขึ้นได้อย่างไร พุทธบริษัทจะเป็นผู้รู้ได้อย่างไร เป็นผู้ตื่นได้อย่างไร เป็นผู้เบิกบานได้อย่างไร เมื่อเราไม่สอนให้เขารู้ ไม่สอนให้เขาตื่น ไม่สอนให้เขาเบิกบานในทางที่ถูกที่ชอบ มันก็มกยกันอยู่อย่างนั้นเรื่อยไป มันเกิดความเสียหาย

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตยที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖)

มหรสพในวัด

ปัจจุบันนี้เรื่องที่วัดไหน ๆ ชอบทำกัน คือมีงานมหรสพเขาชอบสนุกกัน ชอบให้วัดมีมหรสพ มีงานประจำปี อาตมาตั้งไว้ในใจว่า วัดนี้จะไม่ให้มหรสพในวัด จะไม่มีงานประเภทงานประจำปีปิดทองพระ หรืองานอะไรทั้งนั้น จะไม่มีเงินใช้ก็ไม่จัด ลองดูซิ ว่าทำดีทำชอบมันจะเจริญไหมในหลักการณ์ มีเมื่อวันเปิดวัดเท่านั้นเอง วันเปิด กรมชลฯ เขาจัดให้มิกัน เพราะอาตมายังไม่เป็นเจ้าวัด ไปว่าอะไรเขาไม่ได้ วันนั้นเขามีจำอวด มีอะไรต่ออะไรเยอะเยอะ มีกัณฑ์ใหญ่ แต่ก็ไม่สะดวกเพราะฝนตก หลีกกันลำบาก เปอะเปื้อนไปตาม ๆ กัน

พออาตมาเป็นสมภารเสร็จเรียบร้อยก็ตั้งอธิษฐานใจว่า วัดชลประทานฯ จะไม่ให้มหรสพแสดงต่อไปตลอดอายุของการเป็นสมภาร คนมากทีหลังมันเรื่องของเขา แต่ว่าจะเขียนเป็นธรรมนูญไว้ จะสลักแผ่นหินไว้ว่าอุดมการณ์ของวัดชลประทานฯ คืออะไร ตัดไว้ที่กุฎิเลย หรือว่าตัดไว้ที่โรงเรียนนี้ ต้องอย่างนั้น ใครมาเป็นสมภารโปรดรักษาอุดมการณ์นี้ไว้ด้วย อย่าเปลี่ยนแปลงเสียเป็นอันขาด ตั้งไว้ให้รู้ ต่อไปจะต้องเป็นอย่างนั้น ไม่อย่างนั้นคนมากทีหลัง ไม่ไหวทำนปัญหาไม่ทันสมัย ไม่สนุก เราเล่นลิเกกันดีกว่า วัดกว้างขวางดี แล้วก็เปิดลิเก ๒ โรง ยุ่งกันไปหมด อาตมาไม่นิยมอย่างนั้น

ข้อควรดำเนิน สำหรับสงฆ์สาวก

คนใดที่ตั้งใจว่าจะบวชอยู่วัด ก็ต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เรียนจริง ๆ เวลาเรียนก็อย่าไปทำเรื่องอื่น อย่าไปคิดเรื่องอื่น เรียนให้รู้ให้เข้าใจ เรียนบาลีให้พออ่านบาลีได้ แล้วถ้าจะเรียนสมัยใหม่ก็เรียนไปเถอะ เรียนจนถึงมหาวิทยาลัยก็ได้ แต่ว่าเราเรียนเพื่ออยู่ ไม่ใช่เรียนเพื่อจะไป เรียนเพื่อออกจากโลก ไม่ใช่เรียนเพื่อจะเข้าไปอยู่กับชาวโลกทั้งหลายเขา เพราะในเมืองไทยคน ๕๐ ล้าน อยู่บ้านมันตั้งหลายล้านแล้ว อยู่วัดนี้มีน้อยเต็มที เพราะฉะนั้น เราช่วยอยู่วัดกันสักหน่อย แต่ว่าอยู่อย่างคนฉลาด อย่าอยู่อย่างโง่ ๆ อย่าอยู่อย่างไม่รู้อะไร อยู่เพื่อช่วยเหลือญาติโยมชาวบ้าน อยู่เพื่อนำเขาให้ก้าวไปข้างหน้า อย่าอยู่ให้เขานำ

ถ้าอยู่ให้ชาวบ้านเขานำแล้ว เราก็นั่งเป็นหมอดูเท่านั้นเอง แต่ถ้าอยู่ให้เรานำเขา เราก็นำโดยเปิดหูเปิดตาญาติโยมให้สว่าง ให้เห็นแสงของธรรมะ จึงจะก้าวหน้า

เมื่อเราเรียนเสร็จแล้ว เราก็ออกทำงาน เรื่องการทำงานให้พระศาสนานี้ มีข้อบกพร่องอยู่ทั่วไปประการหนึ่ง คือพระเรามากจะพูดว่า ไม่มีใครใช้ ไม่มีใครสั่งให้ทำ ทำไม่ต้องรอให้คนอื่นสั่ง ทำไม่ต้องรอให้คนอื่นใช้ ทำไม่ต้องรอให้คนอื่นทำงานให้เรากำ ก็งานมันมีเยอะแยะในเมืองไทย หลวงพ่อเที่ยวเทศน์มาตั้ง ๕๐ ปีแล้ว มองเห็นงานที่เราจะต้องทำมากเหลือเกิน เราไม่มีคนจะทำเท่านั้น เพราะว่าพี่น้องญาติโยมชาวบ้านทั่วไปนั้น กำลังต้องการผู้นำทางจิต ต้องการผู้นำทางวิญญาณ เขาอยู่เหมือนกับคนตาบอด เหมือนฝูงวัวฝูงแกะที่ไม่มีคนเลี้ยง ถ้าพูดตามคัมภีร์ฝรั่งเขาว่าอย่างนั้น เขาต้องการคนเลี้ยง

เรานี้แหละจะไปเป็นคนเลี้ยง เราจะต้องไปเป็นผู้นำเขา เราไม่ต้องรอรับคำสั่งจากใคร เรารับโดยตรงมาจากพระพุทธเจ้าเลยทีเดียว เพราะพระพุทธเจ้าท่านสั่งไว้แล้ว “เธอทั้งหลาย จงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่มหาชน” แล้วเราจะรอให้ใครสั่งอีก เราไม่ต้องรายงานใคร เราทำให้พระพุทธเจ้า ใครจะชมเราก็ไม่ว่า ใครจะด่าเรา เราก็ไม่ว่า เราไม่สนใจต่อคำพูดเหล่านั้น แต่เราจะอุทิศชีวิต ทำงานให้แก่พระพุทธเจ้า ที่ใดมีงาน เราจะอยู่ที่นั่น เราจะทำงานด้วยความตั้งอกตั้งใจ ถ้าเราช่วยกัน ทำอย่างนี้ก็จะก้าวหน้า

แต่ว่านั่นแหละ การทำงานอะไรก็ตาม ทำคนเดียวมันไม่เกิดกำลัง ต้องทำงานเป็นทีมเวิร์ค Team Work คำฝรั่งเขาว่าอย่างนั้น ถ้าพูดไทย ๆ ก็เรียกว่า สหการ หมายความว่า ร่วมกันทำ เราต้องมีศูนย์กลางที่จะทำงาน เป็นศูนย์ที่จะปฏิบัติงานอิสระ ไม่ต้องขึ้นกับใคร ขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ขึ้นตรงต่อพระธรรม ขึ้นตรงต่อพระสงฆ์ ไม่ต้องให้ใครมาตั้งระเบียบให้แก่เรา เราเคารพระเบียบของพ่อเราก็อพแล้ว

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๘ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ)

กลวิธีการสอน

คราวหนึ่งอาตมาไปเทศน์ที่ประสานมิตร ซึ่งสมัยนี้เป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปแล้ว พอไปถึง ครูคนหนึ่งบอกว่า “แหม! หลวงพ่อมาทีดีแล้ว วันนี้ช่วยเจิมรถให้สักหน่อยเถอะ”

อาตมาก็ถามว่า “เจิมมันทำไมรถยนต์ รถยนต์มันให้ร้ายแก่ใคร รถยนต์อยู่เฉย ๆ มันวิ่งไปทับคนได้ไหม มันไปลงคูได้ไหม?”

เขาบอกว่า “เจิมเพื่อสิริสวัสดิมงคล” อาตมาก็ถามว่า “สวัสดิมงคลมันอยู่ที่รถยนต์หรือว่าอยู่ที่ไหน”

พูดถามไปอย่างนั้น แล้วก็เลยบอกว่า ถ้าเจ็กสำเพ็งมานิมนต์ให้ไปเจิมจะเจิมให้หน่อย เพราะพูดภาษาไทยไม่รู้เรื่องแต่นี้ขึ้นอาจารย์ ด็อกเตอร์ปริญญาโทกันทั้งนั้น จะให้ท่านปัญญาไปเจิมรถยนต์ได้อย่างไร ถ้าจะให้เจิมก็ต้องไปเรียกคนขับเข้ามาประชุม แล้วฉันจะเจิมทุกคนขับให้ ไม่ใช่เจิมด้วยเอาแบ่งไปจุดหัวคนขับ แต่ต้องสอนให้รู้ว่า ขับรถต้องเคารพต่อกฎจราจร อย่าเห็นแก่ตัว อย่าแข่งในที่ไม่ควรแข่ง อย่าเอาเปรียบคนอื่นในการขับรถบนถนน นั่นแหละเขาเรียกว่าเจิมใจคนขับ ให้รู้กาละเทศะ รถก็ไม่ชนกันเท่านั้นเอง ถ้าเราสอนอย่างนี้ แต่ไม่อย่างนั้น ใครอยากเจิมก็เจิมให้ ๆ ๆ แล้วจะเรียกว่าประกาศพระศาสนาได้อย่างไร เป็นการประกาศพระศาสนาเจิมไปเสียเท่านั้นเอง

มีอยู่ในคัมภีร์ไหนบ้างเรื่องเจิม ๆ อย่างนั้น ไปอ่านพบบ้างไหม ในพระสูตรทั้งหลาย ที่พระอานนท์ท่านบอกไว้ว่า “ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่นั่น ท่านเศรษฐีคนหนึ่งขึ้นบ้านใหม่ นิมนต์พระพุทธเจ้าไปเจิมบนบ้าน...” มีบ้างไหมพี่น้องทั้งหลาย ถ้าเราไปอ่านก็ไม่เจอสักคัมภีร์เดียว แล้วใครตั้งคัมภีร์เจิมขึ้นมาในวงการพระพุทธศาสนา อันนี้เขาเรียกว่า เป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ เป็นการกีดกันคนไม่ให้เข้าถึงธรรมะ แต่ให้ไปเชื่อเพียงจุดแบ่งเพียง ๒-๓ จุดเท่านั้น ซึ่งมันไม่ได้สาระอะไร เจิมแล้วมันก็พังไปได้เหมือนกันเท่านั้นเอง ไม่ได้เรื่อง

คราวหนึ่ง มีคนครอบครัวหนึ่งทำบุญขึ้นบ้านใหม่ อยากจะให้ข้าพเจ้าเจิมให้ได้ ข้าพเจ้าเลยเจิมไปที่กระจกว่า “ระวัง!” เพียงตัวเดียวเท่านั้น พวกนั้นอ่านแล้วก็งง ว่าเจิมอะไรของหลวงพ่อบุญญาฯ เขียนว่า “ระวัง” ไว้ตัวเดียว บอกว่านี่แหละมันยอดธรรมะแล้ว ถ้ามีความระวังแล้ว โจรมันก็ไม่เข้าบ้าน ถ้าระวังแล้วก็ไม่เดินชนกระจกแตก ระวังแล้วก็ไม่เมาเหล้า ระวังแล้วฝึการพนันก็ไม่เข้าสิ่งสุจริตใจ เพราะฉะนั้น “ระวัง” ไว้ตัวเดียวเป็นใช้ได้ เจิมเขาอย่างนั้นจึงเป็นการถูกต้อง

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๘ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุฯ)

สอนในเรื่องที่แท้จริง

เราพูดในนามของพระพุทธเจ้า พูดในนามของพระธรรม พูดในนามของพระสงฆ์ เพื่อปลุกใจท่านทั้งหลายให้ตื่นตัว ให้ก้าวหน้า ให้หันเข้าหาคำสอนที่ถูกต้องแท้จริงของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่เอาสิ่งเหลวไหลมาใส่ให้แก่พระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่แห่งหนึ่งว่า มีกลองอยู่ใบหนึ่งทำด้วยไม้ไม่ดี แล้วต่อมาส่วนหนึ่งมันลีไป คือว่ามันลุไปอย่างนั้นแหละ แล้วเอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ต่อมาส่วนอื่นมันลุอีก ก็เอาไม้อื่นมาซ่อมไว้ ซ่อมไปซ่อมมาเนืองลอมเต็มหายไปหมด ไม่รู้ว่าไม้อะไรที่เอามาซ่อมไว้ ฉะนั้น ธรรมวินัยของตถาคตก็เหมือนกัน ในกาลต่อไปข้างหน้า จะมีลัทธิธรรมปฏิบัติ คือธรรมะปลอมเข้ามาแทรกแซงอยู่ในคำสอนของตถาคต เอามาใส่ในปากของตถาคต แล้วคนก็จะนึกว่า นั่นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเลย ไม่รู้ว่าเนื้อแท้เป็นอย่างไร เพราะไปเห็นแต่ไม้ที่เขาซ่อม ไม่เห็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๔ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ)

ลักษณะการเทศน์

การเทศน์สอนคนนี้ ให้ถืออุดมการณ์ไว้อย่างหนึ่งว่าเทศน์เพื่อแก้ ไม่ใช่เทศน์เพื่ออะไรอื่น เราอย่าเทศน์เพื่อเอาใจคน แต่เทศน์เพื่อแก้ อย่างกลัวว่าเทศน์ว่าเขาแล้ว เขาจะไม่นิมนต์เทศน์ ไม่ต้องกลัว หลวงพ่อปัญญาเทศน์แก่คน ก็เทศน์ไม่ได้หยุดได้หย่อน เวลานี้คนยังนิมนต์อยู่ แสดงว่าเขาพอใจในการที่เราไปแก้เขา เว้นไว้แต่ชี้มาบางคนเท่านั้น ที่เขาไม่พอใจ จำนวนมันน้อย ไม่ต้องไปคิดถึงพวกนั้น

สมัยนี้พระองค์ต้องเทศน์ให้กระฉับกระเฉงหน่อย เทศน์ให้ทันหูทันใจ เดียวนี้ เพลงลมพัดชายเขาใครเขาชอบฟัง เขาฟังเพลงลูกทุ่งกันทั้งนั้นแหละ เพราะว่าฟังมันทันหูทันใจดี พระเทศน์ก็เหมือนกัน ต้องหัดเทศน์แบบใหม่เวลานี้ ต้องเทศน์ให้ทันหูคนให้ทันอกทันใจ เพราะฉะนั้นจึงต้องฝึกฝนในเรื่องนี้ มีงานศพต้องแนะนำให้มีการเทศน์ คนไปประชุมกันที่ป่าช้าเราต้องไปเทศน์ ไปหัดพูดกันในที่นั้น คนก็เข้าใจขึ้น

หรือถ้าเขานิมนต์เราไปตามบ้านที่เขาจัดงาน ถือโอกาสแสดงธรรมให้ได้ เช่นเราไปสวดมนต์ที่บ้าน สวดมนต์เสร็จแล้ว เราก็เทศน์นิดหน่อย ถ้ามีเวลาสัก ๑๐ นาที แนะนำให้เขาเข้าใจว่า ที่มาสวดนี้ไม่ใช่สวดให้บ้านฟัง บ้านนั้นไม่ได้ไม่ช่วยมันเรียบร้อย ถ้านายช่างไม่คอร์ปชั่นแล้ว มันก็เรียบร้อยทุกหลัง ไม่ได้มีข้ออะไร

ดีชั่วมันอยู่ที่คน เจ้าของบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านประพฤติธรรม บ้านก็พลอยดีกับเจ้าบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านไม่ประพฤติธรรม บ้านก็พลอยไม่ดีไปกับเจ้าของบ้าน เราควรประพฤติธรรมอะไร ก็เอามงคล ข้อใดข้อหนึ่ง นั้นแหละ ไปพูดให้เขาฟัง ตามโอกาสที่จะพูดได้ ก่อนที่จะอนุโมทนา ยถาสัพพี เราเทศน์ให้เขาฟังเสียหน่อยหนึ่ง จะได้เกิดความรู้ความเข้าใจ พูดบ่อยๆ ชาวบ้านก็สนใจในการฟัง

ใครไปตั้งศพที่วัดชลประทานฯ เวลานี้ ให้สวดพระอภิธรรมจบเดียว สวดจบแล้วพระเทศน์เลย ไม่ต้องนิมนต์ พระนักเทศน์ไปจ้องอยู่แล้ว พอพระสวด เหตุปัจจัยจบ ขึ้นธรรมาสน์เลย ไม่ต้องอาราธนา ไม่ต้องจุดธูปจุดเทียน เพราะว่าไปเทศน์ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องให้โยมอาราธนา ไปเทศน์เพื่อให้ ไม่ใช่เพื่อจะไปเอา จัดให้ไปเทศน์คืนละองค์ ถ้า ๗ คืนก็ ๗ องค์ สมภารเทศน์คืนสุดท้าย อย่างนี้เป็นต้น

ที่ทำอย่างนี้เพื่ออะไร นั้นแหละโรงเรียนหัดเทศน์ พระที่เทศน์ไม่เป็น ให้ไปเทศน์งานศพก่อน คนน้อยๆ ค่อยๆ เทศน์ไปเรื่อย ๆ นานๆ ก็เทศน์เก่งเอง เทศน์ไปคนเขาฟังเขาก็ติบ้าง ชมบ้าง องค์ไหนเทศน์ไม่เข้าท่า องค์นั้นต้องอ่านหนังสือ ต้องปรับปรุงตัวเอง ไม่เท่าใดก็เป็นนักเทศน์ขึ้นมา เดียวนี้พระวัดชลประทานเทศน์เป็นเกือบทุกองค์แล้ว นอกจากหลวงตาเท่านั้นที่เทศน์ไม่ได้ แก่เกินไปแล้ว ไม่ต้องหัดให้แกเทศน์ ให้แกเฝ้าวัดก็พอ เราหัดคนอื่นให้เทศน์ต่อไป

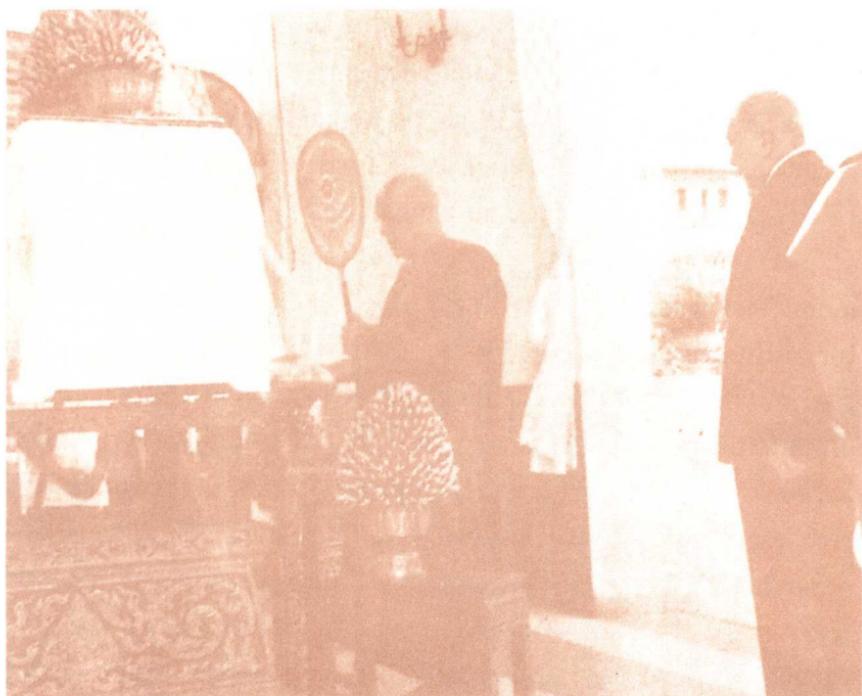
เวลาที่ทำศพมันนำเผยแพร่ธรรมะ สมมติว่าคนมาประชุมกันมาก ๆ มาฟังแต่สวดอภิธรรม สวด ๆ กันอยู่อย่างนั้น สวดเรียบ ๆ บ้าง สรภัญญะบ้าง แล้วคนที่ฟังจะรู้เรื่องอะไร แม้พระที่สวดเอง บางทีก็รู้ว่าสวดอะไรเหมือนกัน ต่างคนต่างไม่รู้ แล้วมันจะได้อะไร

งานศพ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการตาย อันเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา นั่นคืองานศพ ซึ่งอาตมาเห็นว่า เราต้องช่วยกันปฏิรูปเสียใหม่เพื่อความถูกต้องเหมาะสม และประหยัด อย่าทำให้มันใหญ่โตหรูหรา โดยเฉพาะ งานศพของสมภารเจ้าวัด ต้องทำให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวบ้าน เป็นงานศพเผยแพร่ธรรมะ อย่าทำงานศพแบบสนุกสนานสำราญใจกันอย่าหาเงินจากงานศพ แต่ให้ชาวบ้านมารับธรรมะในงานศพ จึงจะดีกว่า อาตมามีอุดมการณ์อย่างนี้ เรื่องที่จะต้องแก้ มีหลายเรื่อง คือ

คนมาทำงานศพชอบเอาเหล้ามาเลี้ยงกัน เออะอะไว้วาย อาตมาต้องไปปราบกันทุกที ไปบอกว่า อย่าเมาเออะนี่งานศพไม่ใช่เรื่องสนุก เรามานั่งอยู่หน้าศพ ไม่เคารพศพ ไม่เคารพพ่อแม่ที่ตาย มากินเหล้าเมายา เหมือนกับตีใจว่าพ่อตายแม่ตาย กูจะไต่มรดก ทำอย่างนั้นมันไม่ถูกต้อง เมา แล้วยกมือไหว้ หลวงพ่ออย่างนั้น หลวงพ่ออย่างนี้ พูดกันไม่รู้เรื่อง อาตมาถือไม้ตะพดไปด้วย เออ! พูดกันไม่รู้เรื่อง พวกนี้ ฟาดเปรี้ยงเข้าให้ อย่าตีหัวเดียวมันแตกลำบาก ต้องตีสันหลัง ตีตะโพก พอดีก็วิ่งแจ้นไปเลยตั้งแต่นั้นมาเขาว่า ไม่ได้ เจ้าคุณแกดูเป็นเหมือนกัน มันไม่ชอบพระคุณ ชอบพระเดช นึกว่าเจ้าคุณดูไม่ได้ ดีไม่เป็น เลยตีให้ดูเสียหน่อย เรียบร้อย ตั้งแต่นั้นมา เมาก็ไม่เออะอะไว้วายต่อไป

เวลามีศพนี้ต้องไปดู ไปดูที่เขาทำอาหารเลี้ยง ดูว่ามีอะไร ขวดใสอะไร บังเอิญไปเจอเข้าขวดหนึ่ง ซ่อนแล้ว พอเห็นอาตมาไปก็เอาไปซ่อน รู้แล้วว่าเอาไปซ่อนตรงไหน ทำเดิน ๆ ไปเพราะเห็นแล้ว อ้อ! ซ่อนตรงนี่เอง พาเข้ามาในศาลาเลย คนนั่งมาก ๆ พระกำลังสวดบอกว่าหยุดสวดก่อน ๆ เขาขูดขูดขึ้น ถามว่า นี้อะไรโยม ซ่อนอยู่หลังศาลา เอามาทำอะไรนี้ เอามาทำบุญหรือเอามาทำบาปกัน นี่หรือคตัญญู

กตเวทีตอบแทนบุญคุณพ่อแม่หรือ เอาเหล้ามากินกันในงานศพ มันถูกต้องไหม ดีไหม
ถามกัน ๆ ถามคนแก่ “ดีไหมโยม?” “ไม่ดีเจ้าคะ” “ดีไหมโยม?” “ไม่ดี” “แล้วใครทำ?”
“พวกเด็ก ๆ” เด็กมันไม่ได้ความ พ่อแม่มันไม่สอน ไม่รู้เรื่องอะไร เลยก็เทศน์ใหญ่ ตั้งแต่นั้น
มา ไม่มีใครแอบพามาต่อไป แอบไม่ได้เพราะว่าท่านมาดูเตี้ยวันนี้ไม่ต้องไปดูแล้ว
ไม่มีอะไร เขาทำกันเรียบร้อยดี

วันหนึ่งนำข้า คือว่าหากทางกินให้ได้ ทำอย่างไร กินน้ำชา แต่ใส่เหล้า นั่ง
อยู่หลังเพื่อน คุยอะอะ พระกำลังสวด คุยใหญ่ เอ! อะไรคุยใหญ่ เดินไปดู ยกแก้วขึ้นดูน้ำ
ชาอะไร น้ำชาบางยี่ขันนี้ บอกว่านายอำเภอให้ นายอำเภออะไร นายอำเภอไหน ไม่กล้า
บอกว่าเป็นนายอำเภอไหน นายอำเภออะไรมาวัดไม้เคราพสถานที่ กินเหล้าทำเป็นน้ำชา
เป็นนายอำเภอได้ยังไง แหม! นายอำเภออายุใหญ่ แต่ไม่รู้ว่าเป็นนายอำเภอไหน อาตมา
ก็ไม่ถาม กลัวจะอายุมากไป บอกว่าเป็นนายอำเภอทำอย่างนี้ได้หรือ ไม่เป็นตัวอย่าง
แก่ประชาชน พุดดัง ๆ ญาติโยมรู้เข้าทีหลัง ไม่มีใครทำ ค่อย ๆ แก่ ต้องกล้าแก่ด้วย
พุดตรงไปตรงมาทีหลังเขารู้แล้วเวลานี้ วัดชลประทานฯ เจ้าคุณแกแรง ออย่าไปยุ่งกับแก
เรื่องเหลวไหล แก่เล่นงานเอาทีเดียว เวลาในงานศพเรียบร้อยเวลานี้

เวลามีศพเขาชอบร่ำมอญกัน คินนันอาดตมาอยู่ก็ได้ยินเข้า ถ้าไม่อยู่เขารำ
กันก็ไม่ว่า เวลามันสี่ทุ่มครึ่งแล้วทำไมมันไม่หยุดกัน ตีพิณพาทย์อะไรกันนักหนา ตี
เหมือนกับรำอะไร เลยแอบไปดู เอาแล้ว สาวมอญอ้วนแอ่น ๆ รำกันอยู่อย่างนั้น ยืน
ดูเขาหน่อย ชัดกลางคันก็ไม่ได้ ให้เขาจบก่อน จบปั๊บก็เข้าไปเลย “โยมนาฬิกาเท่าไรแล้ว
ปานนี้ยังไม่เลิกกันนะ อะไรกันนี่” “ประเพณี ประเพณี” บอกว่า “แหม! ฉันทชอบ” มีคนหนึ่ง
เดินประนมมือมา “ประเพณีครับประเพณี หลวงพ่อ” “ฉันทชอบ ชอบคนรักษาประเพณี
แต่ปู่มอญตามมอญมันไม่มา ทำไมหลานมอญมันมา ประเพณีอะไรอย่างนี้ ปู่ตาไม่มาแต่
หลานมอญมา นี่รักษาประเพณีอย่างไร ถอยกรูดไป ก็เลยบัญญัติว่าตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป
ในศาลาตั้งศพวัดชลประทาน ไม่ให้มีการร่ำมอญแล้วก็ไม่ว่ากันอีกต่อไป

ต่อมาก็เรื่องพิณพาทย์ ถ้าตีแล้วก็ตีไม่หยุดเลยเลย ต้อยนั่น อาตมารำคาญพวก

พิณพาทย์ที่ไม่รู้กาลเทศะ ดีไม่หยุด เลย บอกว่าอย่าดีเลยต่อไปนี้ วัดชลประทานไม่
ต้องบรรเลงพิณพาทย์ต่อไป บรรเลงธรรมะกันดีกว่า เลยไม่มีพิณพาทย์ตัดออกไป

ใครจะมีพิณพาทย์ถามก่อน “ว่าดีอย่างไร ดีเวลาไหน มันไม่มีเวลา พอ
หนึ่งทุ่มพระสวด สวดจบเทศน์ เทศน์จบโยมกลับบ้าน ดิฉันไหน” “อ้อ! ไม่มีเวลาดี”
แล้วดีพิณพาทย์เสียเงินเท่าไร แยกไปแยกมา เลยไม่เอา เลิกกัน ไม่ดีแล้วเวลานี้ ทำ
อย่างนั้นไปก่อน

ยังมีเรื่องแก้ต่อไปอีกหน่อยหนึ่ง เรื่องการสวดศพ มาแล้วก็สวดกันอยู่นั้น
สวด 4 จบ พอสวด 4 จบแล้วก็กลับบ้านกันจะได้เรื่องอะไร อาตมาเห็นว่าไม่ได้เรื่อง
เลยคิดเปลี่ยนปฏิรูปใหม่ที่นี่เอาสวดจบเดียว พอสวดจบเทศน์เลย พระที่เทศน์ไปนั่ง
อยู่แล้วเจ้าภาพไม่ต้องนิมนต์ ไม่เกี่ยว เป็นเรื่องของวัดที่จะให้ พอสวดจบ เหตุปัจจัยจะโย
ขึ้นเลย ขึ้นนั่งบนธรรมาสน์ว่าเลย โยมไม่ต้องเกี่ยวข้อง เราไปให้ เป็นหน้าที่ พอโยม
มาถึงวัดเรามีของดีทำไมไม่แจก นี่โยมมาเองไม่ต้องแจกกุ๊กา ไม่ต้องป่าวร้อง ถ้าไร
นักหนาแล้ว ไปเทศน์เลย จัดพระให้ไปเทศน์ ให้ลูกวัดเทศน์ก่อน แต่ถ้าวันไหนมีคนมาก
เป็นพิเศษอาตมาเทศน์เอง ปกติเทศน์คืนสุดท้าย แต่บางศพคืนสุดท้ายก็ไม่ได้เทศน์ เพราะ
เขานิมนต์ไปวัดอื่นเสียก่อน เลยก็ให้พระอื่นเทศน์ต่อไป เวลานั้นดีแล้ว คนชอบแล้ว
คนชอบว่า ตั้งศพที่วัดชลประทานเป็นบุญเป็นกุศล ไม่มีเรื่องสนุก สงบสบายดี คน
ชอบมา คนตายที่จังหวัดปทุมยังเข็นศพมาเผาที่วัดชลประทาน ถามว่า “โยมทำไม่อยู่
ไกลจึงมาเผาที่นี่” “ทำที่โน่นมันกินผมฉิบหาย” ว่าอย่างนั้น คือมันมากิน กินข้าวกินเหล้า
ยุ่งใหญ่ เอามาทำที่นี่สบายดี ไม่วุ่นวายไม่เดือดร้อน

ความจริงสมัยพุทธกาล เขาไม่มีสวดผิอะไรกันหรอก แต่ว่าจะไม่ให้สวด
เสียเลย นักสวดก็จะเสียใจ เอาไว้บ้าง สวดนิดหน่อย แล้วให้มีการเทศน์ ยิ่งวัดใหญ่ ๆ
ที่มีศพบาก ๆ นำเทศน์ หลวงพ่อไปดูงานศพแล้วเสียดาย เสียดายคนที่มานั่งสลอน
ไม่ได้อะไร มานั่งดู ดูกันไปดูกันมา แล้วก็กลับบ้าน จะได้ปัญญาที่ตรงไหน เรียกว่าได้บุญ
แต่ไม่ได้กุศล ได้บุญก็คือสบายใจ สบายใจว่าได้ไปงานศพคนนั้นคนนี่แล้ว แต่ว่าไม่ได้
ความฉลาดเรียกว่าไม่ได้กุศล

เป็นหน้าที่ของสมภารเจ้าวัด ที่จะจัดให้คนที่มาวัด ได้กุศลกลับไป เพราะ
ฉะนั้นเราต้องสนทนารธรรม ต้องเทศน์ให้เขาฟังตามโอกาส โอกาสที่จะเทศน์เวลา
ไหนก็ได้ กลางคืนก็ได้ ตอนบ่ายเวลาจะเผาศพก็ได้

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๓)

การเทศน์หน้าตึก

ในงานศพบญาติโยมมักจัดให้มีการเทศน์เวลาบ่ายโมง ไม่มีคนฟังเลย คิดว่าต้องแก้ บอกโยมที่มานิมนต์ว่า “เอาอย่างนี้โยมอย่าเทศน์บ่ายโมงเลยมันไม่ได้เรื่อง เพราะเราไม่ได้เทศน์ให้ผีฟัง แต่เทศน์ให้คนฟัง”

“แล้วจะเอาเวลาไหนดีล่ะท่าน”

“เอาเวลาใกล้จะเฆา สมมติว่าเฆาเวลา ๑๗.๐๐ น. พอ ๑๖.๓๐ น. เทศน์เลย”

“เทศน์อย่างไรล่ะท่าน ศพยกไปไว้นบนเมรุแล้ว”

“ก็ไปเทศน์บนเมรุ ไม่เอาธรรมาสน์ ไม่ต้อง ฉันไปยืนพูดของตัวเอง โยมจัดไมโครโฟนเครื่องขยายเสียงไว้ก็แล้วกัน” เลยบอกว่าเอาแบบนั้น

เดี๋ยวนี้เทศน์ไม่ค่อยทันแล้ว คนจะนิมนต์กันใหญ่เวลานี้ มันได้ประโยชน์ตอนนั้นคนมาก แล้วเราก็สะกิดข้อควรณะควรคิดให้เขาเข้าใจ มันดีขึ้น

ไปยุพระวัดที่มีป่าช้าหลายวัดให้ทำ ยูไมขึ้น เรียกว่ายูไมขึ้น ไม่เอา ยังจะสวดอยู่เรื่อยไป สวดมันง่าย จำทีเดียวหากินได้ตลอดชาติเลย ไม่ต้องลำบาก การเทศน์นี้ต้องคิดว่าจะเทศน์อะไรให้เหมาะแก่คนฟัง ต้องคิด แล้วก็ไม่ค่อยมีนักเทศน์ มีแต่นักสวดนึกว่าสวดก็พอกินแล้ว จะอุตริเทศน์ไปทำไมให้มันยุ่งยาก เรามันต้องการให้คนเข้าถึงธรรมะ จึงต้องไปเทศน์ไปสอนเขา

(แสดง ณ วัดชลประทานฯ อาทิตย์ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๓)

แนวการเผยแพร่

อาตมามองเห็นพระพุทธศาสนา ยังมีได้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อจิตใจพี่น้องชาวไทย ได้อธิษฐานใจไว้ว่า เราต้องแก้ไขความเป็นอยู่ของพุทธบริษัท ธรรมะนั้นเราไม่ต้องแก้ไขบรื้อยู่แล้ว แต่ต้องแก้ไขความเชื่อ แก้ไขการกระทำของพุทธบริษัทก็เลยตั้งใจว่า จะต้องเทศน์กันโดยตรงไปตรงมา ไม่ต้องเกรงใจใคร ไม่ว่าใครอยู่ในที่นั้นถ้าทำผิดก็ต้องเทศน์ว่าผิด ถ้าทำถูกก็ต้องบอกว่าถูก จึงได้ตั้งใจไว้ในใจอย่างนี้ เมื่อได้ตั้งใจอย่างนี้แล้ว ก็ได้กระทำตามอุดมการณ์ เพราะฉะนั้นเมื่อไปเทศน์เมืองไหน เขาก็หาว่าด่าเขา เพราะไปแนะนำเขาให้เลิกไหว้ผีสังเทวดา ให้เลิกไหว้อะไรๆ ที่ไม่ควรจะไหว้ ให้มีใจจงรักภักดีต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ อย่างแท้จริง อย่าเป็นคนประเภทหลายใจ เดียวไหว้พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เดียวไปไหว้เสาหลักเมือง เดียวไปไหว้พระภูมิเจ้าที่ เดียวไปไหว้ผีต้นไม้ เดียวไปไหว้อ้ายโน่นอ้ายนี้ ใครทำอะไรไว้ตรงไหนก็ไปไหว้กันทั้งนั้น

แม้รูปเทวดาหน้าโรงแรม คนก็ไปไหว้กันเต็มไปหมด ดูแล้วก็แสนจะสงสารญาติโยมทั้งหลาย ว่าทำไมจึงมกยกันอยู่อย่างนี้ แล้วมีใครบ้างในเมืองไทยนี้ ที่จะกล้าบอกกับญาติโยมอย่างนั้น ใครจะกล้าเทศน์กับญาติโยมอย่างนั้น เขาไม่กล้าเพราะกลัวว่าจะไปขัดผลประโยชน์อะไรๆ เข้า ไม่คิดจะสอนคนให้เข้าใจธรรมะ คิดแต่ว่าจะเอาใจญาติโยมเพียงประการเดียว แล้วศาสนามันจะโปรดได้อย่างไร

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๘ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ)

การลงทุนที่ขาดทุน

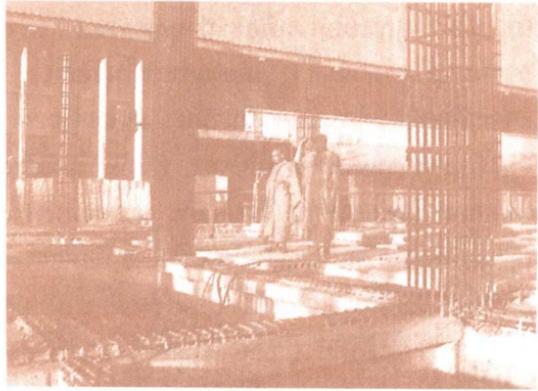

เวลานี้เราเจริญด้วยวัตถุ แข่งกันสร้างแต่ของใหญ่ ๆ พระพุทธรูปใหญ่ที่สุดในโลก ใคร ๆ ก็อยากจะทำสร้างให้ใหญ่ที่สุดในโลกกันทั้งนั้น เสียเงินเสียทองไปเท่าไร ถ้าเอาเงินทองเหล่านั้นมาพิมพ์หนังสือธรรมะ แจกจ่ายแก่ญาติโยม เอามาอุดหนุนภิกษุหนุ่มเณรน้อยทั้งหลาย ให้ได้เรียนพระปริยัติธรรมที่ถูกต้อง ช่วยอบรมจิตใจให้มีความรักต่อพระศาสนา จะได้เติบโตขึ้นเป็นพระธรรมทูต ช่วยทำงานให้แก่พระศาสนาต่อไปจะไม่ดีหรือ ดีกว่าเราจะไปสร้างสิ่งเหล่านั้น ให้รกรับานรกรเมือง สร้างกันใหญ่ ภาคไหนก็สร้าง ภาคนี้ก็สร้าง แล้วทำอะไรได้ นอกจากสร้างแล้วให้คนไปไหว้ แล้วก็สั่นตัวกันเท่านั้นเอง ไม่ได้อะไรมากไปกว่านั้น

ถ้าพระพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ พูดยังไม่ได้ ก็คงจะพูดว่า ไม่ได้ความอะไร แล้วมันจะเป็นประโยชน์ที่ตรงไหน ในเรื่องอย่างนี้สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เราควรจะช่วยกันแก้ไข แต่ว่ายังไม่มีโอกาสที่จะแก้ เพราะว่าคนที่มีความคิดจะแก่นั้น ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปบริหารกิจการพระศาสนา

(ปาฐกถาเมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๑๗ ณ ลานอโศก วัดมหาธาตุ)

อุดมการณ์การก่อสร้าง

ดูการก่อสร้างตึก ๘๐ ปี
ปัญญานันทะ พ.ศ. ๒๕๓๙

ยังมีคนเป็นจำนวนมากที่นิยมก่อสร้างวัดอุทิศโดยเข้าใจว่าเป็นการแสดงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็อยากจะบอกโยมให้รู้ว่า อาตมานี้ไม่นิยมการสร้างวัดอุทิศใหญ่โต คือไม่จำเป็นก็ไม่ทำอะไรมาอย่างนั้น มุ่งสอนธรรมะอย่างเดียว ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็อยากจะทำแต่เรื่องธรรมะ สอนธรรม เรื่องก่อสร้างนั้น ไม่ค่อยสนใจ ถ้าไม่จำเป็นละก็ไม่สนใจ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเรื่องแจกฏีกา ขออะไรกับญาติกับโยม เพราะถือว่าเรื่องมันยุ่ง เรายุ่งแต่เรื่องแจกธรรมะก็แล้วกัน.

ในการทำบุญอายุคราวนี้ ก็มีพระมาถามบ้างเหมือนกัน ถามว่าอยากจะทำเหรียญหลวงพ่อบัณฑิตแจก ทำแล้วเอาไปให้เขาแจก. เราก็บอกว่า ไม่ต้องเอาไปแจก ถ้าทำแล้วก็ต้องแจกเอง แต่ว่าไม่ทำ เพราะว่าเราจะเอาไปแจกนี้ ไม่กี่วันก็เอาไปหล่นน้ำหมด แจกธรรมะพอแล้ว. พระธรรมย่อมวิเศษกว่ารูปร่างกาย แจกธรรมะดีกว่า ในการทำบุญอายุ แจกธรรมะ พิมพ์หนังสือแจก แทนพระพุทธเจ้า พระธรรมนั้นเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธเจ้า เราเอาธรรมะกันดีกว่า แจกธรรมะ ใครจะทำเรื่องอื่นนั้นไม่ส่งเสริม ไม่อยากให้ทำ

ที่อาตมาได้มาอยู่วัดชลประทานนี้ ๑๑ ปีแล้ว โยมคงเห็นว่าอาตมาไม่ได้ทำอะไรเลยในทางที่เรียกว่าเหมือนคนอื่นเขาทำ ทำอะไรมันก็แผกแหวกแนวเขาเสมอ ทำบุญอายุก็ไม่เหมือนเพื่อน ไม่นิมนต์พระมาสวดมนต์ นี่ที่จริงควรนิมนต์สมเด็จพระสังฆราชมาสวดมนต์นะ เพราะว่าตามวัดวาอารามเขาทำอย่างนั้น แต่อาตมาคิดว่ามันเป็นการเมืองมากไป

การนิมนต์พระผู้ใหญ่ โดยมากนิมนต์แบบการเมือง ไม่ใช่นิมนต์เพราะ
เลื่อมใสศรัทธาทำอะไร เท่าไหร่หักเห มั่นการเมือง; เช่นให้ท่านได้มาเห็นวัดวา-
อาราม ให้ได้รู้จัก ต่อไปข้างหน้าเสียนยศ เสียนตำแหน่งมันง่ายหน่อย. เลยบอกว่า
เราไม่ได้ทำบุญแบบการเมือง ทำบุญธรรมดา เท่าที่ควรจะทำได้ เพราะฉะนั้นไม่มี
การนิมนต์ใครมาฉันข้าว เลี้ยงแต่พระในวัดก็พอ พระวัดอื่นรู้ มากี่เลี้ยงไม่รังเกียจ
แต่จะเลือกนิมนต์คนนั้นคนนี่มานั้น มันลงทุนมาก ต้องเที่ยวไปรบกวนรถยนต์เขา
ต้องจัดอาหารพิเศษต้องมีที่น้ำชา ที่นี้มันก็ไม่มีเสียด้วย อาตมากับน้ำชามันก็อย่าง
นั้นแหละ ไม่ค่อยได้ฉัน ฉันน้ำเย็น. จะต้องมีน้ำชา มีอาสนะ มีหมอนอิง ทำไม่ถูก
เดี๋ยวเขาหาว่าท่านปัญญาที่มันไม่รู้อะไร ดีแต่สอนคน ปฏิสันถารก็ไม่ใช่ เดือดร้อน
อีกแหละ นิมนต์มาแล้วก็เดือดร้อน เลยก็อย่านิมนต์เลย ลำบาก มานิมนต์พระที่ฉัน
ง่าย ๆ ดึกว่า แล้วก็ทำบุญอย่างอื่นเถอะ มันไปอย่างนั้นมันแผลง คือเป็นคนแผลงตั้ง
แต่เด็ก ๆ มา มันก็แผลงอย่างนั้นนะ ไม่ค่อยเชื่อเรื่องอะไรต่ออะไร เช่นเขาว่าอายุนั้น
ศักดิ์สิทธิ์ บางทีขุดไปทิ้งเสียเลย ตอนเด็ก ๆ นะชนแบบนี้ โตขึ้นมาใจมันยังชนแบบ
นั้นอยู่ คือไม่เชื่อสิ่งเหลวไหลเชื่อแต่คำสอนของพระพุทธเจ้า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
เชื่ออย่างนี้ แล้วก็เอาตัวรอดมาอย่างนี้ โดยอาศัยหลักการอย่างนี้ ไม่มีหลักการแบบ
อื่นที่เขาทำ ๆ กัน

อาตมาไม่เห็นด้วยกับการทำพิธีปลุกเสกเลข ลงยันต์ ทำตะกรุด ทำผ้า
ประเจียดแจก เพื่อเอาเงินสร้างนั่นสร้างนี่ ไม่ได้สร้างก็ไม่สร้าง แต่ถ้าให้ได้สร้างก็
ให้ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ให้โยมศรัทธาเลื่อมใสให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ถ้าโยม
มาทำบุญต้องการได้เหรียญ ต้องการได้ผ้ายันต์ ต้องการได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็เป็นการแลกเปลี่ยนไป เป็นสินค้าในการศาสนา ไม่ค่อยชอบในเรื่องอย่างนั้น จึงไม่ทำ ไม่ส่งเสริม
ดังที่โยมเคยเห็นกันอยู่

ที่ม้าวัดนี้ก็อยู่อย่างนี้ ทำอะไรก็ทำมาเรื่อย ๆ ตามเท่าที่จะทำได้ ไม่ได้ทำ
ด้วยใจร้อน ทำตามสบาย ได้มากก็ทำไป ไม่มีก็หยุดมันเสีย โยมเอามาให้ก็ทำต่อไป
เพราะงานมันไม่จบหรือ สมภารนี้ตาย สมภารอื่นก็ทำต่อไป วัดวาอารามก็อยู่อย่างนั้น
เราจะไปร่อนนกร่อนใจเป็นทุกข์ เทียววิ่งเต้นแจกฎีกาให้มันเหนื่อยทำไม ทำหน้าที่
สอนธรรมะไปดีกว่า งานการมันก็ไม่ยุ่งไม่เดือดร้อน. อันนี้เป็นเรื่องที่เรียกว่า ผลงาน
ที่ได้กระทำมาโดยลำดับ จนกระทั่งมาอยู่ที่นี้.

(แสดงเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ที่โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์)

ความตีใจตน

ขอเล่าในตอนนี้อย่างน้อย เกี่ยวกับคนใจดี เดินทางกลับจากพม่าคราวหนึ่ง มาทางเมืองตาก เมืองกำแพงฯ แล้วมาทางนครสวรรค์ อำเภอบรรพต เลียบฝั่งแม่น้ำปิง เรื่อยมา มาถึงวัดแห่งหนึ่งเรียกว่าเก้าเลี้ยว นครสวรรค์นี่ สมภารใจดี พวกเรา ๓ องค์ ไปนั่งต่อหน้าท่าน ทั้ง ๆ หน้าตาหมวดเครารุ่มร่าม ทั้งสามองค์ ผิวก็คล้ำ เพราะตากแดด มาตลอดเวลา พอเสียงกลองตึง ๆ สมภารก็ส่งคนมานิมนต์ไปฉันเช้า

พอขึ้นไปถึง ท่านนั่งอยู่แล้ว ท่านร้องว่า “ฮี้ พวกเราก็ไม่พูดอะไร นั่งฉันเฉย ฉันเรียบริบร้อย อาตมาก็กล่าว “ขอบคุณมากครับที่ให้ฉันอาหาร” ท่านเลยร้องอีกว่า “ฮี้ พูดไทยได้ละหรือ” ถามอย่างนั้นเสียด้วย ถามเราว่าพูดไทยได้หรือ? ก็ผมเป็นคนไทยนี่ ที่ท่านแสดง ฮี้ นั่นนึกว่าเราไม่ใช่คนไทยมันเป็นเสียอย่างนั้น

พอบอกขอบคุณ ท่านเลยจงงว่าพูดไทยได้หรือ “อ้าวแล้วกัน ก็ผมทั้งสามเป็นคนไทยนี่หนา” ท่านเลยว่า “ฮี้ ผมนึกว่าแขก เพราะหมวดเครามันดกอยู่ไม่ได้โกน” “เพราะเดินทางจิงรุ่มร่าม” “นึกว่าพระแขก” ว่าอย่างนั้น บอกว่าพระไทยนี่แหละ ท่านเลยถามว่านี่จะไปไหนต่อไป ไปนครสวรรค์ จะเดินไป ท่านเลยว่า “ไม่ต้อง ผมจะไปเอาปูนซีเมนต์ ล่องเรือไปเร็วกว่า” ก็เลยลงเรือมาขึ้นตลาด พักวัดตลิ่งชัน นครสวรรค์ เจ้าคุณราชพรหมาภรณ์เดี๋ยวนี้ น้ำใจประเสริฐจริง ให้พักเรียบริบร้อยวันนั้น ไปกราบท่านก็ไม่ถามอะไร ท่านยิ้มไป

พวกเราก็เดินออกจากวัด เดินเลียบแม่น้ำปิงฝั่งขวาเรื่อยมา มาถึงวัดอะไรตรงนั้น ท่านมาบวชนาคยังไม่ได้เข้าโบสถ์ เห็นพวกเราเดินไป ให้คนวิ่งมาตาม บอกว่า ลืมถามไป เมื่อเข้านี้ว่าจะเดินไปหรือไปเรือ ถ้ารู้ว่าเดิน ก็ไม่ต้องเดิน เลยชวนมาให้บวชนาคเสร็จแล้ว ไปเรือตอนเย็นดีกว่า เลยก็พักอยู่นั้น พอท่านบวชนาคเสร็จ เรือเย็นล่อง ท่านให้คนไปตีตุ้มถึงกรุงเทพฯ นั้น รายนี้พระใจดี แต่ไปถูกเข้าบางแห่ง แหมเหลือเขินเหมือนกัน ไม่ยอมรับอะไรทั้งนั้น เลยต้องลำบากเดือดร้อน นี่มันเป็นอย่างนี้

การเดินทางนี้ ได้พบแปลกๆ มีอะไรแปลกๆ ได้ฝึกใจเหมือนกัน ให้อดทนหนักแน่น ในเมืองพม่า นั้น พูดภาษาถิ่นก็ไม่รู้เรื่อง ตอนขากลับนี้ ไปถึงก็จูงมือไปนอน ตื่นเช้าก็มาจูงมือไปกินข้าว ใจดีถึงขนาดนั้น ขนาดจูงมือไป มาวัดหนึ่งเป็นวัดจีน มหายานให้พักสบาย วิเศษทุกอย่าง

เวลาขากลับอาตมาเห็นว่าท่าน รับรองดี ก็เลยไหว้ท่านหน่อย เป็นพระจีนแก่แล้ว ยกมือไหว้ มหาเลิศที่ไปด้วยกันคราวนั้น ท่านอยู่วัดเทพศิรินทร์ ดึงแขนทันทีถามว่าไปไหว้พระจีนได้หรือ บอกว่าไม่ได้ไหว้พระจีน แต่ไหว้องค์พระ ไหว้แต่พระที่ว่าจีน-ไทย-หรืออะไรนั้นไม่รู้ เราไหว้พระ ซึ่งท่านเลี้ยงเรามา ๓-๔ วันแล้ว ควรจะไหว้แก่ได้แล้ว แล้วไม่ใช่เพียงแก่เลี้ยงเท่านั้น ยังมาส่งถึงสถานีรถไฟ ตีตัวให้มามะละแหม่ง ตอนขากลับมาถึงมะละแหม่งแล้ว ยังมีจดหมายนำมาที่บ้านจีนบ้านหนึ่ง ให้ตีตัวเรือส่งมาถึงหมู่บ้านเข้าเขตไทย ใกล้เมืองไทย

อย่างนั้นมันต้องไหว้แล้ว เพราะว่ามีใจสูง ไ้กางเกงที่นุ่ง จิวรที่ห่มนั้นไม่ใช่เรื่องสำคัญ เราไม่ได้ไหว้ตัวคน ไม่ได้ไหว้เปลือกพระ เราไหว้เนื้อแท้ของพระ ที่มีอยู่ในน้ำใจ ท่านก็ใจดีอย่างนี้ เราก็ต้องยกย่องนับถือได้ อย่างนั้นมันไม่เสียหายอะไร นี่เป็นตัวอย่างในการผ่านที่อย่างนี้มา.

(แสดงเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔ ที่โรงเรียนพุทธธรรม วัดชลประทานรังสฤษฎ์)

ท่านปัญญาเก่งอย่างไร

ชุติวณฺโณ ภิกขุ

ข้าพเจ้าได้รับการมอบหมายให้เขียนบทความเรื่อง “ท่านปัญญาเก่งอย่างไร” เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์พระเทพวิสุทธิเมธี เนื่องในวาระการฉลองอายุครบ ๘๐ ปี โดยอ้างว่าข้าพเจ้าได้เคยอยู่ใกล้ชิดกับท่านอาจารย์มาเป็นเวลานาน การเขียนทำนองนี้ บางท่านอาจคิดว่า เป็นการยกย่องตนเอง เป็นสิ่งที่ไม่สมควร แต่ถ้าคิดอีกทีจะเห็นว่า เป็นการส่งเสริมยกย่องคุณงามความดีให้ปรากฏ ก็จะกลายเป็นการเกิดทุนบูชา แสดงความเคารพนับถือ จงรักภักดี อันมีความกตัญญู กตเวทิตะที่แท้ตั้ง เรียกว่า เป็นการประพฤติธรรมประการหนึ่ง

ในโอกาสนี้ขอทุกท่านพึงได้มาร่วมใจกันประพฤติธรรมด้วยการทำความรำเริงบันเทิงใจให้เกิดขึ้นในการแสดงมุทิตาจิต ที่ท่านอาจารย์ได้ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อการประกาศธรรม นำผู้ฟังให้เข้าถึงความรำเริงเบิกบานใจ ชนิดที่ไม่มีใครเหมือน การยกย่องเกิดทุนบูชาคุณความดีอันนั้นให้ปรากฏ ชื่อว่าเป็นผู้ได้ร่วมเข้าอยู่ได้ร่วมเงาแห่งบารมีธรรมนั้นด้วยเหมือนกัน

เมื่อตั้งคำถามขึ้นมาว่า “ท่านปัญญาฯ เก่งอย่างไร” คำถามนี้ตอบง่าย ๆ ใครก็ตอบได้ คือ “พูดเก่ง” ท่านพูดเก่งจริง ๆ เก่งจนได้รับการยกย่องว่า เป็นยอดนักพูดของเมืองไทย ได้รับรางวัลเพราะการพูดก็หลายรางวัล เมื่อได้ข่าวว่าท่านปัญญาฯ ไปพูดที่ไหน มีคนตามไปฟังอย่างล้นหลาม การฟังธรรมะใคร ๆ ก็ว่าชวนง่วง แต่ฟังท่านปัญญาฯ พูด ไม่ง่วง กลับตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา ฟังเพลินยิ่งกว่าอยู่ต่อหน้าวงดนตรี เพราะดนตรีแห่งธรรมย่อมให้ความบันเทิงใจยิ่งกว่าดนตรีทั้งหลาย

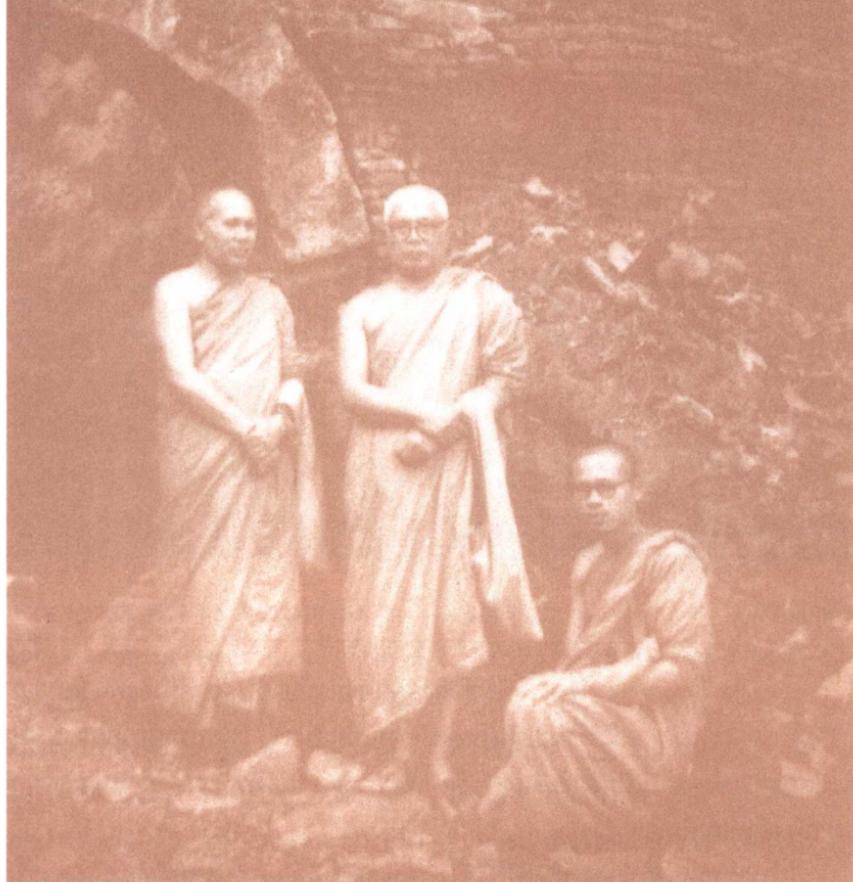
นักพูดชั้นนำหลายท่านของเมืองไทย เช่น คุณชาน หลีกภัย คุณสมักร สุนทรเวช และคุณทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์ ก็ยังยอมยกย่องให้ท่านปัญญาฯ ที่ได้ยินมาเองมีเพียง ๓ ท่าน ส่วนท่านนักพูดอื่น ๆ ก็คงยอมยกให้เป็นยอดเช่นเดียวกัน นอกจากบางท่านที่สำคัญคิดว่า “ข้าฯ เก่งคนเดียวในเมืองไทย” เท่านั้น ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุว่า การพูดธรรมะเท่านั้นที่จะประทับใจผู้ฟังยิ่งกว่าอื่น

เคยได้ยินมาหลายครั้งที่มีผู้กล่าวหาว่า “ท่านปัญญา พุทธศิโรตม์ แต่ไม่มีธรรมะ” ผู้ที่กล่าวอย่างนี้แสดงว่าไม่รู้จักธรรมะ เพราะสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ” หมายถึงสิ่งทั้งปวง ฉะนั้นผู้ฉลาดย่อมมองเห็นทุกสิ่งเป็นธรรมะ เหมือนกับหมอฮิวโกมารกัจจ์ เห็นต้นไม้ทุกชนิดเป็นยา ท่านปัญญา ชอบหยิบของใกล้ตัวขึ้นมาชี้ให้เห็นก่อน แล้วจึงนำเข้าสู่ธรรมะโดยไม่รู้จักตัว เป็นการสร้างภาพพจน์ให้เกิดอารมณ์ร่วมกันเสียก่อน แล้วจึงจะไปทางไหนก็จะไปได้โดยง่าย เหมือนกับผู้ที่ตกลงใจลงเรือลำเดียวกันแล้วจะนำไปถึงไหนก็ถึงกัน

พระพุทธเจ้าที่ทรงใช้วิธีอย่างนี้ คือ เตรียมใจผู้ฟังให้เกิดอารมณ์ร่วมกันเสียก่อน แล้วจึงจะนำไปสู่ทิศทางที่ทรงปรารถนา วิธีการเช่นนี้เรียกตามหลักวิชาครูว่า เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนอย่างเช่นการทรงออกอุบายให้นางกิสสาโคตมิ ไปหาเมสิดพันธุ์ผู้ฝึกภาคมาปรุงยาแก้ตาย จากบ้านที่ไม่มีคนตาย ในที่สุดนางได้ทราบด้วยตนเองว่า บ้านที่ไม่มีมีคนเคยตายนั้นไม่มี เป็นการบรรเทาความเศร้าโศกเสียได้ จึงเป็นโอกาสให้ทรงแสดงธรรม เพื่อให้รู้จักสภาพของสังขารตามเป็นจริงแล้วปล่อยวางเสีย ถ้าพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธในทันทีว่า ยาแก้ตายไม่มี นางคงอกแตกตายเพราะความผิดหวัง ท่านปัญญา รู้อุบายรู้กาลเทศะในการแสดงธรรมอย่างนี้ ท่านจึงสามารถพูดให้ประทับใจผู้ฟังอย่างไม่รู้จักเบื่อ ทำให้ของยากเห็นเป็นของง่าย

สำหรับผู้ที่เห็นว่า ท่านปัญญา มิได้พูดธรรมะนั้น คงเข้าใจว่า ธรรมะเป็นของสูง เป็นสิ่งวิเศษนอกจักรวาล ไม่เกี่ยวข้องกับคน เป็นผู้รู้จักธรรมะในฐานะปรัชญา บุคคลประเภทนี้จึงไม่มีทางที่จะรู้และเข้าถึงธรรมะได้ เป็นได้แต่เพียงนักพูดธรรมะคอยแต่จะไขว่ทวงโต้แย้งผู้อื่น เพื่อแสวงหาความเก่งให้แก่ตนเอง นักธรรมะประเภทนี้ก็มิมีอยู่ อย่างเช่นพระนวกะบางรูปที่รับการอบรมในพรรษา ๒๕๒๕ เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน เมื่อบอกว่านิพพานเป็นสิ่งที่ยากเข้าถึงได้ทีนี้เดี๋ยวนี้ หาว่าทำของยากให้เป็นของง่ายเกินไป จุดนี้เองที่ท่านปัญญา ถูกกล่าวหา คือ “ทำของยากให้เป็นของง่าย” จนทำให้บางท่านเห็นว่า ธรรมะเป็นของไม่วิเศษไม่สำคัญไป ผลสุดท้าย บุคคลพวกนี้ก็จะกลายเป็นผู้นับถือศาสนาในฐานะเป็นของขลังศักดิ์สิทธิ์ เอาไว้กราบไว้ไหว้ เมื่อพูดให้ปฏิบัติจึงไม่พอใจ

ท่านที่ติดตามงานของท่านปัญญา มาโดยตลอด จะเห็นว่า ท่านอธิบายธรรมะฝ่ายโลกุตระให้เป็นเหมือนของเด็กเล่นเรื่องเดียวกันนั่นเอง ที่ข้าพเจ้าเคยนำมาพูด ฟังแล้วเหมือนอยู่คนละโลก แต่ท่านสามารถนำมาพูดให้ฟังง่าย เหมือนเอามาใส่ไว้ในฝ่ามือให้ดูได้ จับต้องเล่นได้ ยกตัวอย่างเช่น การเข้าถึงสภาวะแห่งความ

ถ่ายกับท่านพุทธทาส และชุตินวณโณ ภิกขุ วัดอุโมงค์เชียงใหม่ ๒๔๙๗

เป็นหนึ่งในท่านอธิบายว่า จิตเดิมมีเหมือนกันทุกคน จิตแตกต่างกันเมื่อมีกิเลสจรมมาครอบงำ เมื่อไม่ทำตามใจกิเลสทุกคนก็จะเป็นอันเดียวกัน แล้วการเบียดเบียนกันก็สิ้นสุดลงเห็นไหม เหตุผลง่าย ๆ แต่ลึกซึ้ง และปฏิบัติได้

อีกประการหนึ่ง ถูกตำหนิว่า “ท่านปัญญาๆ พูดไม่เป็นเรื่อง” ถูกแล้ว ท่านพูดไม่เป็นเรื่อง ถามว่าจะพูดเรื่องอะไร บอกไม่ได้ ยืนขึ้นแล้วเพื่อจะพูด ก็ยังไม่รู้ว่า จะพูดอะไร แต่ครั้งเริ่มพูด เรื่องที่ควรจะพูดมารอลำดับอยู่แล้วเป็นแถว บางทีจัดลำดับไม่ทันด้วยเข้าไป พอพูดจบเป็นได้เรื่องทุกที คือจบลงด้วยความราบรื่นเรียบร้อย ได้เรื่องได้ราวดี และเป็นทีพอใจของผู้ฟังด้วยอันนี้จัดเป็นเคล็ดลับที่สำคัญอย่างสูงสุดของการพูด หรือของการทำงานทุกชนิด อยากจะเรียกเคล็ดลับอันนี้ว่า “ความไม่ต้องคิด” คือหลังมาเองเหมือนฝนอันขึ้นใจ จากปากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน เป็นลักษณะของความชำนาญในกิจนั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการเข้าถึงศิลปในสิ่งนั้น ๆ

คอยปุย

การกระทำอะไรก็ตาม ถ้าเข้าถึงศิลปในสิ่งนั้นแล้ว จะเป็นสิ่งที่น่าดูน่าชม ทั้งสิ้น เพราะในนั้นจะมีธรรมชาติแห่งจิตที่สงบเป็นสมาธิ และปราศจากความรู้สึก ด้วยตัณหาแห่งความเป็นตัวของเรา ข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่า ท่านปัญญาามีสมาธิจิตดีเยี่ยมนั่นเอง

มีผู้สามารถนำสมาธิจิตไปใช้ในการแข่งขันกีฬา ทำให้มีชัยชนะในการวิ่ง ๕ พันเมตร ด้วยความไม่รู้สึกเหนื่อยเลย เวลาวิ่งรู้สึกเหมือนตัวลอยไปเอง ในการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ทุกครั้งว ปรากฏว่า นักกีฬาญี่ปุ่นกวาดเหรียญทองไปได้เป็นจำนวนมากเสมอ ทั้งนี้เพราะใช้วิชาเซ็นทำให้จิตมีสมาธิเกิดกำลังสามารถนำชัยชนะมาให้อย่างคาดไม่ถึง ใครก็ตามที่ทำงานด้วยจิตที่เป็นสมาธิ จะได้รับผลเกินคาดเสมอ

ในการทำงานของคนเรา จักสำเร็จด้วยจิต ๒ ลักษณะ คือ “อยากกับไม่ อยาก” ถ้าทำด้วยความอยากด้วยตัณหา จะทำให้จิตเศร้าหมอง ผลงานที่ออกมาไม่เรียบร้อย แต่ถ้าทำด้วยความไม่อยากจะได้ผลงานที่ตั้งงามถูกต้องเรียบร้อย มีศิลปะ อย่างเช่นในการพูด คราวใดที่คิดว่าจะพูดให้ดีมีคนชม เตรียมเรื่องมาอย่างดี คราวนั้นปรากฏว่า พูดไม่ได้ความเลย แต่ถ้าคราวใดวางใจให้สบาย ด้วยการคิดว่า “จะอย่างไรก็ได้” ไม่อยากตืออยากเด่นแต่ประการใด พูดไปตามที่รู้จักแล้วกัน อย่างนี้ ผลจะออกมาดีวิเศษเกินคาด เรื่องที่ไม่เคยคิดเคยรู้มาก่อน ก็ออกมาได้อย่างไรก็ไม่รู้ เป็นเรื่องที่น่าประหลาด

นี่คือผลที่สำเร็จมาจากจิตที่สงบเป็นสมาธิ ไม่มีกิเลส เรื่องเศร้าหมองใจ
ครอบงำในขณะนั้น ลักษณะอย่างนี้ ตามหลักทางจิตตวิททยาอธิบายว่า เป็นการออก
มาจากจิตไร้สำนึกในภายใน คือเมื่อไม่มีความอยาก อันเป็นส่วนของจิตสำนึกที่เป็น
ภายนอก จิตไร้สำนึกก็จะทำงานอย่างอิสระด้วยสมาธิ ผลิตวัตฤตติคือเรื่องที่จะพูด
ให้แจ่มแจ้งไม่ขาดสาย ป้อนเข้าสู่โรงงานคือความสำนึกด้วยอาการอย่างนี้ ในการ
พูดด้วยสมาธิ จะมีความรู้สึกเหมือนมีโครมากระซิบบอกอยู่ใกล้ ๆ มีคนสองคนใน
คนเดียว คนหนึ่งบอกคนหนึ่งพูด ผู้ที่ทำได้อย่างนี้ ต้องเป็นผู้มีจิตใจเป็นธรรมอยู่ด้วย
ธรรมเท่านั้น ฉะนั้น ผู้ต้องการความสำเร็จสูงสุดในชีวิต จึงตั้งหน้าปฏิบัติธรรม.

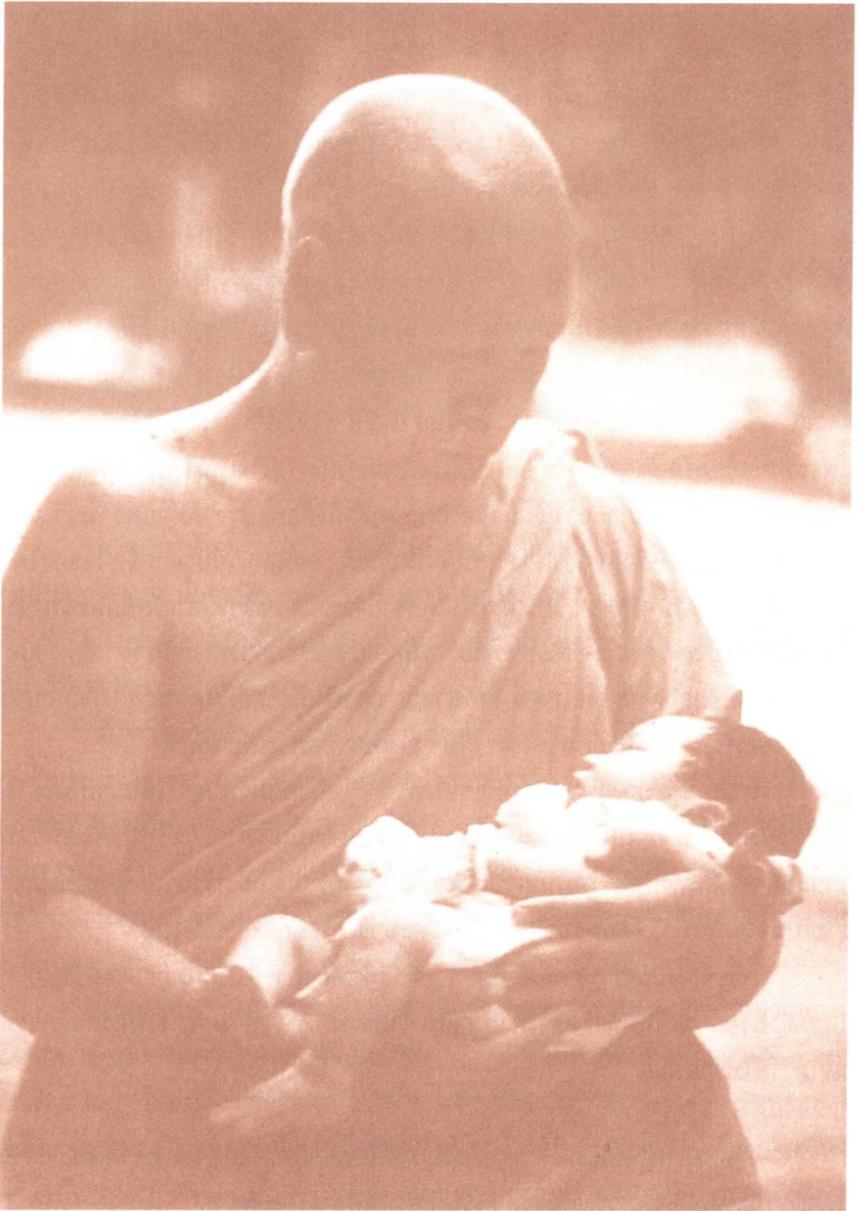
การเข้าถึงธรรม หมายถึงการเข้าถึงจิตที่บริสุทธิ์ เพราะจิตที่บริสุทธิ์เท่านั้น
ที่จะแทงทะลุแจ่มแจ้งในสิ่งทั้งปวง ฉะนั้นการเข้าถึงจิตก็คือการเข้าถึงสิ่งทั้งปวง ดัง
ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ ทุกสิ่งสำเร็จ
ด้วยใจ” ดังนี้ นี่แสดงว่า การเข้าถึงจิต คือการเข้าถึงสิ่งทั้งปวง หมายความว่า วิชา
ความรู้หรือศาสตร์หรือกิจการต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้น ย่อมสำเร็จมาจากจิตใจของใคร
คนใดคนหนึ่งทั้งสิ้น เมื่อเราเรียนรู้ตาม ก็ต้องใช้จิตของเราเข้าไปสัมผัสกับสิ่งนั้น นั่น
คือเราได้ด้วยจิต หรือรู้ที่จิตของเราเอง เมื่อศาสตร์ทุกอย่างสำเร็จมาจากจิต และ
เข้าถึงได้ด้วยจิตอย่างนี้ โดยเหตุนี้ จึงกล่าวว่า การเข้าถึงจิตก็คือการเข้าถึงสิ่งทั้งปวง
ตามคำสอนที่ว่า “รู้หนึ่งย่อมรู้หมด” ก็มีความหมายอย่างเดียวกันนี้.

พวกนวกะบางรูปคัดค้านคำสอนที่ว่า “รู้หนึ่งย่อมรู้หมด” เห็นว่าเป็นไปไม่
ได้ แล้วยังกล่าวหาว่าเป็นคำสอนทิ้งมงาย ที่เห็นอย่างนั้น เพราะจิตไปกำหนดที่วัตถุ
ภายนอก ต่อมาภายหลัง ได้มีโอกาสเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ทำให้รู้จักจิตของตนเอง
ตามเป็นจริง จึงทำให้ยอมรับว่าถูกต้อง และมาขอโทษที่เข้าใจผิดไป.

การที่ขยายความออกมายืดยาวอย่างนี้ ต้องการชี้ให้เห็นว่า ท่านปัญญาฯ
เป็นผู้เข้าถึงความเป็นหนึ่งแห่งจิต มีปัญญาที่ไม่ต้องคิด จึงสามารถหลังกระแสธรรม
ออกมาได้ไม่ขาดสาย

ความสำเร็จอย่างนี้ ทุกท่านมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงได้ในตัวของท่านเอง ท่าน
ปัญญาฯ มิได้ผูกขาดหวงแหนไว้สำหรับคนเดียวแต่ประการใด

มีข้อที่ใคร ๆ ไม่อาจตำหนิต่านได้อยู่ประการหนึ่ง คือท่านมีหน้าตายิ้มแย้ม
แจ่มใสร่าเริงเบิกบานอยู่เสมอ นี่แสดงว่าท่านมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา
เป็นอย่างสูง แล้วอันนี้เองที่มีอานุภาพบันดาลให้การพูดของท่านผูกใจผู้ฟังไม่เสื่อมคลาย

แม้จะกล่าวออกมาด้วยถ้อยคำตำหนิตีเดียวน่าจะอย่างรุนแรง ก็ไม่มีใครโกรธใคร ๆ
ก็ให้อภัยได้ เพราะเป็นน้ำเสียงแสดงออกมาจากความปรารถนาต่ออย่างใจจริง เหมือน
กับเสียงที่ออกมาจากความรักที่บริสุทธิ์ระหว่างพ่อกับลูก เหมือนเสียงที่มาจากสวรรค์

ให้ความสดชื่นรื่นเริงบันเทิงใจ ทำให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข เหมือนกับมีปีกของ สวรรค์มาโอบอุ้มคุ้มครองป้องกัน ให้ได้รับความปลอดภัย ท่านองเดียวกับลูกไก่มีความ อบอุ่นใจ ภายใต้ปีกของแม่ ฉันทิโกฉันทินัน

คำที่พยายามกลั่นกรองออกมานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการชี้ให้เห็นว่า ท่าน เป็นผู้ตั้งอยู่ในเมตตาธรรมอย่างสูง อย่าได้เข้าใจว่า ความเมตตาของท่านมีอยู่ในขอบเขต เพียงแต่คำกล่าวนี้ ที่แท้เป็นสิ่งไม่อาจพรรณนาให้สิ้นสุดได้ ท่านทั้งหลายที่รู้จัก และ เข้าใจท่านอาจารย์ปัญญา เป็นอย่างดีย่อมรับรองในข้อนี้.

แม้ว่าจะอ้างถึงแต่ความเมตตากรุณาเพียง ๒ อย่าง โดยความจริงแล้ว พรหมวิหาร ๔ เป็นองค์ประกอบที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ฉะนั้นเมื่อพูดถึงความ เมตตา องค์อีก ๓ คือ กรุณา มุทิตา อุเบกขา ก็ย่อมประกอบพร้อม เพราะเมตตาธรรม เป็นฐานของพรหมวิหาร ๔ ข้อนี้ เป็นการประกาศเกียรติคุณของท่านอาจารย์ได้อย่าง เต็มปากว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในพรหมวิหาร ๔ อย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการแสดง มุทิตาจิต จะเห็นว่าท่านพยายามยกย่องส่งเสริมทุกคนที่ทำความดี.

ในการเขียนบทความนี้ ข้าพเจ้าได้รับโอกาสเต็มที่ ในการที่จะเขียนอย่าง อิสระ ไม่จำกัดความสั้นยาว เพราะผู้ทำหน้าที่สื่ออนุสรณ์ ต้องการจะให้เป็นเรื่องนำ ในการทำบุญฉลองอายุของท่านอาจารย์ครั้งนี้ แต่เนื่องจากเวลาจำกัด เพราะไม่ค่อยมี เวลาได้เขียน และได้หยุดการเขียนมาเสียนาน รู้สึกว่า ไม่แคล้วคล่องว่องไวเหมือน ตอนทำหน้าที่สื่อพิมพ์ชาวพุทธ แล้วเห็นว่า แม้จะพรรณนาคุณของท่านอาจารย์ให้ มากมายเพียงใด ก็หาสิ้นสุดไม่ บัดนี้ ถูกเร่งดันจบบัแล้ว ขอให้เสร็จในวันนี้ จึงขอกล่าว เป็นข้อสุดท้าย เพื่อชี้ให้เห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าจนบรรลุผลสำเร็จสูงสุดในชีวิต ของท่านนั้น อาศัยธรรมอะไร คำตอบก็คือ สัมปยุตธรรม ๗ อย่าง.

๑. ธัมมัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักเหตุ
๒. อัตถัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักผล
๓. อัตถัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักตน
๔. มัตถัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักประมาณ
๕. กาลัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา
๖. ปริสัจญตา	ความเป็นผู้รู้จักชุมชน
๗. ปุคคลปโรปรัญญตา	ความเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล

ดังนี้ นี้แสดงว่า ใครจะเป็นผู้ตั้งอยู่ในสัมปยุตธรรม ๗ อย่างนี้ ย่อมเป็นผู้ประกอบด้วย

ปัญญาอย่างสูง เพียงกาลเทศะข้อเดียวเท่านั้น ใคร ๆ ก็ยอมรับกันว่า ได้ทำผิดพลาด
มามากต่อมากแล้ว เท่าที่ทราบ ท่านอาจารย์ปัญญา เป็นผู้รู้จักกาลเทศะอย่างยอด
เยี่ยมในการใช้คน ในการคัดเลือกบุคคล ก็เคยเห็นฝีมือมาแล้วว่า “ยอด” ท่านเป็นผู้
มีปัญญาสมชื่อจริง ๆ.

เป็นอันว่า เรื่อง “ท่านปัญญา เก่งอย่างไร” ก็มาถึงตอนจบ คือเมื่อสรุป
ใจความตามที่กล่าวมา ก็พอจะได้เป็นหัวข้อดังนี้.-

๑. เป็นผู้มีความฉลาด สามารถในการพูด (พูดเก่ง)
๒. เป็นผู้รู้แจ่มแจ้งในธรรม
๓. เป็นผู้เข้าถึงธรรมแห่งความเป็นหนึ่ง
๔. เป็นผู้มีความดีเป็นอย่างสูง
๕. เป็นผู้มึปัญญาที่ไม่ต้องคิด
๖. เป็นผู้ตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔
๗. เป็นผู้ประกอบพร้อมด้วยคุณธรรมแห่งสัปปุริสธรรม ๗

รวมความว่า ท่านอาจารย์ปัญญา “เก่งโดยธรรม” นั่นเอง อันเป็นเหตุให้
พูดเก่ง ขอทุกท่านผู้ปรารถนาแสดงความกตัญญูตวกตเวทิต่อท่านอาจารย์ ด้วยการ
เคารพเทิดทูนบูชาท่านอาจารย์ จงศึกษาและปฏิบัติธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ให้สำเร็จ
ประโยชน์ ตามนัยดังที่กล่าวมา ก็จักได้ชื่อว่า เป็นการร่วมฉลองอายุครบ ๖ รอบ กับ
ท่านอาจารย์อย่างแท้จริง.

ในตอนท้ายนี้ ข้าพเจ้ามีคติธรรม คำคม และสำนวนโวหารของท่านอาจารย์
เป็นของแถม เรื่องมีอยู่ว่า ครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าอ่านบทปาฐกถาของท่านอาจารย์ เป็น
การฆ่าเวลาขณะนั่งรถไปในกินนินด์ ปรากฏว่ามีบางประโยค บางตอนที่ถูกใจ ทำให้
เกิดปิติปราโมทย์ ประทับใจ จึงมีความคิดว่าถ้าได้รวบรวมข้อความเหล่านั้นไว้
ในที่เดียวกัน คงจะมีประโยชน์ไม่น้อย ข้าพเจ้ารักเรื่อง “ยิ่งให้ยิ่งได้” มากที่สุด จึง
ได้จัดทำขึ้นก่อนเป็นเล่มแรก และจะเป็นการร่วมประกาศเกียรติคุณของท่านอาจารย์
ได้ส่วนหนึ่งด้วย ขอทุกท่านได้โปรดพิจารณา คติธรรม คำคม และสำนวนโวหาร
อันเป็นเอกลักษณ์ของท่านอาจารย์ปัญญาฯ ให้สำเร็จประโยชน์เป็นการปิติในธรรม
แล้วจะพบว่า

“ท่านเก่งไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน” จริง ๆ.

ปัญญานันทะภิกขุ

ประทีปอังกดวงหนึ่ง

โครงการพุทธศาสนา

๖ คยมิผู้บันทึกเล่าไว้ว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ก่อนที่ท่านปัญญานันทะจะเดินทางเข้ามาเรียนภาษาบาลีต่อที่กรุงเทพฯ นั้น ท่านได้แวะที่เมืองนครศรีธรรมราช เพื่อไปลาหลวงลุงที่เคยเขียนตีมาในตอนต้น แล้วเลยไปนมัสการพระธาตุเมืองนครฯ ท่านก้มลงกราบพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าแล้วตั้งจิตอธิษฐานแต่นั้นว่า

“ข้าพเจ้าขอถวายชีวิตจิตใจนี้แด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ขอมอบกายใจถวายพระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต”

และครั้นได้เดินทางถึงกรุงเทพฯ แล้ว ท่านก็ได้ไปนมัสการพระแก้วมรกต อีกเป็นครั้งที่สอง จุดธูปเทียนบูชาอธิษฐานว่า

“ข้าพเจ้ามอบกายถวายชีวิตนี้แด่พระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต”

ซึ่งการตั้งใจแน่วแน่นั้นในครั้งนั้น กล่าวกันว่าเป็นการเริ่มต้นหันหลังให้กับชีวิต โลกทางโลกโดยเด็ดขาด ธนุแห่งจิตของท่านเล็งไปสู่เป้าหมายเบื้องหน้า นั่นก็คือการศึกษาค้นคว้าและทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างชนิดมอบกายถวายชีวิต ซึ่งจาก วันนั้นถึงวันนี้โดยประพฤติกปฏิบัติของท่าน ทั้งไม่ว่าด้วยการพูดการเขียนหรือตลอด ทุก ๆ อริยาบทก็ว่าได้ ย่อมพิสูจน์ให้สาธารณชนคนทั้งหลาย ได้ทราบได้เห็นแล้วว่า ท่านได้กระทำไปเพื่อความตั้งใจอันสูงส่งและยิ่งใหญ่ขนาดไหนเพียงไร?...

ย้อนกลับไปเมื่อเจ็ดสิบกว่าปีที่แล้วที่ตำบลเส็ก ๆ ตำบลหนึ่งแห่งเมืองพัทลุง... ในครอบครัวชาวนาจน ๆ เมื่อถึงวันพฤหัสบดีขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ผู้เป็นแม่แห่งครอบครัว นี้ได้ให้กำเนิดบุตรชายรูปร่างขาวสะอาด ผิวพรรณผุดผ่องน่ารักน่าชังคนหนึ่ง ซึ่ง ต่อมาก็ได้ตั้งชื่อให้ว่าเด็กชายปิ่น...

เริ่มต้นชีวิตของเด็กชายปิ่นนั้นก็กล่าวได้ว่า ไม่แตกต่างจากเด็กบ้านนอกคอกนา ทั้งหลายที่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความค่อนข้างอดอยาก-ยากจน ต้องรู้จักทำงาน ช่วยพ่อแม่อย่างตัวเป็นเกลียว ตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ

จนกระทั่งเมื่อถึงวัยเข้าเรียนหนังสือก็ได้เริ่มเรียนหนังสือเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนลำปา โดยได้ไปเป็นศิษย์วัดอยู่กับนายชายที่บวชเป็นพระอยู่ แต่ก็ปรากฏว่า เรียนไป ตัวเองก็มักจะเบื่อโรคลมชักไป เมื่อเป็นบ่อย ๆ เข้าทำให้การเรียนต้องชะงักไประยะหนึ่ง ครั้นรักษาโรคลมชักหายดีแล้ว เด็กชายปิ่นก็เลยได้ย้ายมาอยู่กับหลวงลุงที่วัดคูหาสวรรค์ใกล้ตลาดพัทลุง และต่อมาก็ย้ายที่อยู่ใหม่อีกครั้งคือย้ายไปเรียนที่โรงเรียนหน้าวัดประดู่หอม

ตามประวัติเล่าว่าตอนที่เรียนหนังสือนั้น เด็กชายปิ่นเป็นเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือคล่องคนหนึ่ง มีนิสัยรักการอ่านการเรียนมาก เรียนจนจบมัธยม ๓ บังเอิญขณะนั้น ปรากฏว่าพ่อป่วยเป็นโรคปอด ทำงานอะไรไม่ได้ ด.ช.ปิ่น เลยต้องลาออกจากโรงเรียนไปช่วยไถนา ช่วยทำงานทางบ้าน

จนกระทั่งอายุย่างเข้าวัยรุ่น เริ่มเป็นหนุ่มที่ไฟชีวิตแห่งการต่อสู้เริ่มคุโชน จึงคิดระหกระเหินเที่ยวหางานทำไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อหาเงินมาช่วยเหลือจนเจือครอบครัว โดยไม่เคยเลือกว่างานนั้นจะเป็นงานที่หนักหรือต่ำต้อยเพียงใด ดังที่ท่านได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “ชีวิตของข้าพเจ้า” ว่า

“...คราวหนึ่งไปของานเขาทำ งานที่แผนกสุขาภิบาล...เขาบอกว่างานไม่มี มีแต่งานโกยขยะขึ้นรถบรรทุก พรุ่งนี้มาทำได้...อาตมาก็เอาแต่ว่าเกณฑ์ขยะตามันยังไม่ถึงขั้นนั้น พอว่าไปหางานเทขยะ โกยขยะได้...ก็มีคนมาบอกว่าอย่าไปโกยขยะเลยมันสกปรก...ไปทำสวนยางดีกว่าถ้างาญ้าตายหญาไม่ต้องโกยขยะ...ยังเสียใจอยู่ที่ไม่ได้โกยขยะถ้าได้โกยขยะหน่อยก็จะดีเหมือนกัน...”

...ที่นี้ก็ไปทำสวนยาง สวนยางนี้เป็นของพระพิทักษ์ชินประชา เจ้าของสวนอยู่บางม่วงเกิดโน้น ไปทำก็ถ้างาญ้าได้วันละ ๕๐ สตางค์ กินของเราเองเราต้องหาข้าวสุกไปหุงกินก็ไปทำกับเขาได้ประมาณสักสองเดือน...

วันหนึ่งมันถ้างาญ้าเพลิน หญาความมันมากและไปตัดต้นยางต้นเท่านี้วก้อยของเขาขาดไป ๕ ต้น พอขาดไปห้าต้นเขาก็ปรับต้นละ ๑ บาท ก็ได้แต่นึกในใจว่ากูมันแยะ...วันละ ๕๐ สตางค์นี้จะเอาเงินที่ไหนมาเสี้ยค่าปรับ ก็ต้องถูกเขาหักค่าแรงเรื่อยไป เลยเห็นว่ามันไม่ยุติธรรม เพราะเราไม่ได้แกล้งตัดจะเอาแพงอย่างนั้นไม่ยุติธรรมนึกในใจเห็นว่าไม่ไหวออกดีกว่า...”

จากกรรมกรสวนยางเมื่อต้องลาออก ก็ไม่เคยย่อท้อ พยายามชวนชวายหา
งานใหม่เรื่อยไปในที่สุดก็ได้มาทำงานเหมืองแร่ฝรั่ง เป็นกรรมกรอีก ตำแหน่งจับกัง
ทำงานจับกังเหมืองแร่อยู่ได้ ๒ เดือน แล้วกลับมาอยู่วัดอีก อยู่มาวันหนึ่งมีพระชื่อ
สมุห์ช้องมาบอกว่า ไปเมืองระนองไหม? ท่านพระครูกำลังต้องการจะหาคนไปเป็น
ครูอยู่ ด.ช.บ้น หรือ นายบ้น เสน่ห์เจริญ ในตอนนี้เลยตัดสินใจไปเมืองระนองกับ
สมุห์ช้อง สมุห์ช้องได้นำนายบ้นไปหาท่านพระครูพิพัฒนสมาจารย์จึงได้พบกับพระครู
สิบมา ตอนนั้นไม่ได้เป็นครู แต่ท่านพระครูก็เรียกว่าครู ซึ่งในการมาพบกับท่านพระครู
นี้นายบ้นได้ช่วยทำงานวัดทุกอย่าง ไม่ว่าจะป็นกวาดขยะ เทกระโถน ถางหญ้า
ทำทุกอย่างจนเรียบร้อยเพราะงานอย่างนี้เคยชินมาแล้ว จึงทำได้โดยไม่ขัดเขินอะไร
ไม่พูดไม่บ่น

อยู่มาวันหนึ่งท่านอาจารย์ก็ถามว่า ครูบวชเณรเอาไหม? ในขณะที่อายุ
ขณะนั้นเพิ่งครบ ๑๘ ปี ซึ่งก็เป็นอันว่านายบ้นก็ตกลงบวช จึงได้มีการโกนหัวบวชกัน
เดี๋ยวนั้นเลย อาศัยที่ว่าเคยท่องบทขานนาคมาแล้ว จึงไม่มีอะไรยุ่งยาก การบวชใน
ครั้งนั้นนับว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมาก เพราะใครบ้างจะคิดว่า สามเณรบ้น
ในครั้งนั้นจะโด่งดังมีชื่อไปทั่วประเทศในนามท่านปัญญานันทะในวันหน้า

ครั้นต่อมาครูใหญ่ลาออก ก็เลยได้เข้าเป็นครูแทนซึ่งโรงเรียนนี้ทั้งโรงเรียนมีแค่
๓ ชั้น คือตั้งแต่ ป.๑-ป.๓ นักเรียนทั้งหมดมี ๓๔ คน จึงต้องเดินสอนทุกชั้น เพราะมีครู
อยู่คนเดียว ขณะที่เป็นครูก็เรียนนักเรียนควบคู่กันไปด้วย ปีแรกสอนนักเรียนตก
เพราะต้องมีการละเรียนเด็ก ปีต่อมาสอบใหม่ ปรากฏว่าสอบได้เป็นที่ ๑

ท่านเป็นครูอยู่ที่ระนองจนกระทั่งอายุครบบวชเป็นภิกษุ คือครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์
ก็เลยได้บวชเป็นพระภิกษุ จากนั้นก็เลยตัดสินใจที่จะไปเรียนภาษาบาลีที่นครศรีธรรมราช
จึงได้ลาออกจากครูที่ระนองแล้วก็เดินทางขึ้นไปเมืองนครศรีธรรมราช

ที่จังหวัดนครศรีธรรมราชนี้เองแหวแห่งความเป็นนักพูดของท่านเริ่มปรากฏ
เมื่อท่านกลายเป็นพระนักเทศน์ที่ญาติโยมนิยมชมชอบมากเพราะเทศน์ด้วยปฏิภาณ-
โวหาร ไม่อ่านคัมภีร์เหมือนพระรูปอื่น ๆ

ถึงปี พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีพระภิกษุ
อิตาเลียนรูปหนึ่ง ชื่อพระโลกนาถเดินทางมาประเทศไทยปรากฏเป็นข่าวเกรียวกราว
ไปทั่วถึงกับรำลือกันว่าพระรูปนี้เป็นพระอรหันต์กำลังเดินทางประกาศพุทธศาสนา
รอบโลก ท่านโลกนาถประกาศรับสมัครพระไทยที่คิดจะเดินทางร่วมไปเผยแผ่ศาสนา

ด้วย ท่านปัญญาทราบข่าวเช่นนั้นก็เลยตัดสินใจชักชวนเพื่อนภิกษุสามเณรประมาณ สิบกว่ารูปออกติดตามพระโลกนาถทันที

แต่จุดหมายในการจาริกประกาศธรรมครั้งนั้นต้องเป็นอันสะดุดลงเมื่อพระ-
โลกนาถมรณภาพลงที่พม่าขณะเดินทาง สาธุศิษย์ที่ติดตามมาจึงต้องแยกย้ายกันกลับ
ภูมิลำเนา ท่านปัญญาเองตอนที่กลับมาถึงกรุงเทพฯ นั้นคิดอยากจะเรียนหนังสือต่อ
แต่ว่าไปวัดไหน ๆ ก็ไม่มีใครรับ ทุกวัดล้วนตั้งข้อรังเกียจศิษย์พระโลกนาถกันทั้งนั้น
ชีวิตของพระลูกศิษย์พระโลกนาถในตอนนั้นจึงได้รับความเดือดร้อนไม่น้อย สำหรับ
ท่านปัญญานั้นตนเอง ในที่สุดก็ตัดสินใจไปอยู่ที่สงขลา และได้เริ่มทำงานด้านการ
เผยแพร่วรรณอย่างจริงจังอีกครั้ง

ต่อมาท่านได้รับจดหมายจากเจ้าคุณประกาศิตเพื่อนร่วมรุ่นเดียวกันครั้ง
ไปพม่ากับพระโลกนาถ ได้เขียนชวนมาว่าให้ไปเรียนอินเดียด้วยกัน ท่านจึงได้รำลา
ญาติโยมบอกว่าจะไปเรียนที่อินเดีย แต่เมื่อขึ้นไปถึงชุมพร เจ้าคุณประกาศิตกลับ
ชวนไปเยี่ยมท่านพุทธทาสที่สวนโมกข์พลารามเสียดิบ! และนับเป็นครั้งแรกที่
ท่านปัญญานั้นได้มีโอกาสพบกับท่านพุทธทาส ซึ่งมีผู้กล่าวถึงเหตุการณ์
ครั้งนี้ว่า นับเป็นนิมิตหมายที่มีความสำคัญยิ่ง คุณสัมพันธ์ ก้องสมุทร ถึงกับ
ได้บันทึกเหตุการณ์ครั้งนั้นไว้ว่า

“...ในขณะที่ท่านปัญญานั้นพบกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ นั้น ตรง
กับปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ทั้งสองได้สนทนากัน แม้รายละเอียดการพูดคุยในครั้งนั้นจะไม่มี
ผู้บันทึกไว้และไม่เคยมีผู้ใดเปิดเผยว่า พูดจาอะไรกันบ้าง แต่พอจะนึกถึงกันได้ว่าคง
จะเป็นเรื่องความอยู่รอดของพระพุทธศาสนาร่วมมือกันสร้างประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์
ผู้กำลังถูกรุกรบด้วยกองทัพปีศาจหรืออำนาจแห่งกิเลสตัณหาอันบ้าคลั่งช่วยกันผลักดัน
ลือพระธรรมข้ามภูเขาวีถีแห่งพุทธธรรม นำธงชัยธรรมจักรปักไว้เหนือยอดเขาแห่ง
วิญญาณของมนุษย์...เพื่อสันติภาพอันถาวรของมนุษยชาติ...”

เป็นอันว่าในพรรษานั้นท่านปัญญานั้นได้พักอยู่ที่สวนโมกข์กับท่านพุทธทาส
ซึ่งเปรียบเสมือนสหายนรผู้พี่ และยังมีหน้าที่ช่วยสอนนักเรียนที่วัดพระธาตุด้วย
เมื่อออกพรรษาแล้วท่านจึงได้เดินทางกลับไปสงขลา พร้อมคำแนะนำของท่านพุทธทาส
ที่ว่า

“...จะทำงานศาสนาต่อไปข้างหน้า ควรต้องรู้บาลี...ไม่ได้เรียนบาลี
มันก็ลำบาก”

ด้วยเหตุนี้เองกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ ท่านจึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อเรียนบาลีที่วัดสามพระยา อยู่กรุงเทพฯ เรียนภาษาบาลีอยู่หลายปี จนกระทั่งสอบประโยค ๔ ได้ ประกอบกับต่อมาได้เกิดมหาสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้เกิดความไม่สะดวกต่างๆ รวมทั้งความเอื่อมระอาชีวิตในกรุง ท่านจึงได้ตัดสินใจอำลากรุงเทพฯ กลับคืนบ้านเกิดอีกครั้ง พร้อมทั้งเริ่มใช้ชีวิตเป็นพระนักเผยแผ่ธรรมอย่างเอาจริง เอาจัง ะเหร่ร้อนไปเรื่อย ๆ ไปตามจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคใต้ของประเทศไทยจนถึงแหลมมลายูและปีนัง ในที่สุดเมื่อได้รับโทรเลขด่วนของท่านพุทธทาสขอให้ขึ้นไปเผยแผ่ธรรมในแผ่นดินภาคเหนือ ท่านจึงได้กลับเมืองไทยอีกครั้ง

เล่ากันว่าในการเผยแผ่ธรรมในแผ่นดินภาคเหนือนั้น ท่านเองต้องประสบกับปัญหายุ่งยากนานาประการ แต่ก็ดูเหมือนไม่มีอะไรสามารถมาหยุดยั้งท่านไว้ได้สำเร็จ ต้องทำงานต่อสู้กับสิ่งที่เรียกว่าฝ่ายที่ไม่ใช่ชาวพุทธซึ่งมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง และฝังรากลึกอยู่ในภูมิภาคนี้

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ การใส่บาตรตอนกลางคืนหนึ่ง ซึ่งถือกันว่าเป็นประเพณีที่เชื่อถือและกระทำกันมานาน คือถือกันว่าเดือนไหนเป็นวันเพ็ญพุทธพระอุปัชฌ์จะขึ้นมาจากสะดือทะเล แล้วจะมาบิณฑบาต ถ้าหากผู้ใดใครมีโอกาใส่บาตรพระอุปัชฌ์ในวันนั้นแล้วจะมีโชคลาภ ได้เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีชาวเชียงใหม่จึงพากันไปใส่บาตรพระตอนตีหนึ่งที่เชิงสะพานนวรัฐ วัดอุปัชฌ์กันอย่างเนืองแน่นไม่ละเว้นว่าจะเป็นประชาชนหรือข้าราชการ

ความเชื่อเช่นนี้กล่าวกันว่าเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากชาวพุทธในประเทศพม่า คือหลังจากตักบาตรพระกันแล้ว พระก็จะฉันข้าว พระพม่าและพระเชียงใหม่สมัยนั้นจึงฉันข้าวกันตีหนึ่ง เฉพาะในคืนวันเพ็ญพุทธนี่

เมื่อท่านปัญญาเห็นแล้วท่านก็นึกว่ามันไม่ถูกเรื่องแน่ จะต้องจัดการแก้ไขในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรนี้ ท่านจึงเริ่มงานแก้ไขของท่านเริ่มตั้งแต่เทศน์ให้ชาวบ้านฟังเทศน์ให้พระฟัง...

“การที่พระบิณฑบาตรตอนตีหนึ่งมันผิดพระวินัย...พระฉันข้าวกลางคืนตักตื่นยังไม่ไหว...”

ท่านก็เทศน์ให้เขาฟังแสดงผลที่ถูกที่ควร แม้ถึงขนาดเข้าหาเจ้าคณะจังหวัดเพื่อขอความร่วมมือ เพื่อยกเลิกประเพณีความเชื่อเช่นนี้ ท่านก็ยอมกระทำจนในที่สุดก็สามารถยกเลิกประเพณีที่เป็นความเชื่ออันมนานนี้ได้สำเร็จ

๑๓ เม.ย. ๒๔๙๒

และการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านในภาคเหนือนับจากเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย แพร่ ฯลฯ ก็ปรากฏว่าได้ผลคืบหน้าไปเรื่อยๆ ทำให้ชื่อเสียงเริ่มเป็นที่รู้จักแพร่หลาย แต่ในความสำเร็จนั้นก็มิหลายต่อหลายครั้งที่ท่านต้องประสบกับความยุ่งยากบ้างเช่นกัน ด้วยมีคนคอยให้ร้ายป้ายสีทั้งต่อหน้าและลับหลังต่าง ๆ นานา ถึงกับบางครั้ง ถูกหาว่าเป็นอัครบิดรทำลายพระพุทธศาสนาที่เคย แต่ในขณะที่มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในทางเสีย ๆ หาย ๆ อยู่ นั่น ก็มักปรากฏเสียงยกย่องชมเชยความกล้าหาญและความพยายามต่อสู้เพื่อนำความถูกต้องดีงามกลับมาสู่วงการพระพุทธศาสนาของท่านเช่นกัน

แห่โคมไฟ ทั่วเมืองเมื่อวิสาขบูชาที่เชียงใหม่

เหตุที่การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านปัญญาออกจะเป็นเรื่องที่มีจะถูกคัดค้านประนามจากบุคคลฝ่ายต่าง ๆ ไม่น้อยนั้น ก็เพราะโดยลักษณะนิสัยแล้ว แม้ท่านจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นเลิศ แต่ท่านก็เป็นผู้ที่นิยมขอบพูดความจริงเรียกว่าไม่ยอมประนีประนอมกับความเท็จ และการพูดความจริงเช่นนี้ก็ย่อมจะต้องไปกระทบกระเทือนกับความเชื่อความคิดของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เข้า อันเป็นที่มาของเสียงคัดค้านประนามในที่สุด

เช่นในการเทศน์ครั้งหนึ่งของท่านที่คุรุสภาเมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่านได้พูดถึงไสยบาปเป็นท่านองว่า...เป็นเพียงนิกายากลคนหนึ่งเท่านั้น...ไม่ใช่แนวทางแห่งสังฆธรรม...คนที่ไม่ไปเยี่ยมไปนมัสการ...ก็นับได้ว่ายังเป็นผู้ที่หูตามืดมัวอยู่...อะไรท่านองนี้ ซึ่งก็เห็นได้ว่ายอมไปกระทบความคิด ความรู้สึกของใครต่อใครไม่น้อยทีเดียว แต่ก็ดูเหมือนว่าสำหรับ

ท่านแล้วการพูดตรง ๆ หรือสะกิดกันแรง ๆ อย่างนี้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะดึงความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในปัจจุบันให้หันห่างออกมาจากความเป็นอวิชชาความไม่รู้ต่าง ๆ ได้บ้าง

เหล่านี้่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความเป็นท่านปัญญาชนที่มิได้ประพฤติปฏิบัติมาตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งทุกวันนี้ พระมหาสมภาร พรหมทา อดีตพระหนุ่มนักคิดนักเขียนคนสำคัญที่ได้เคยติดตามบทบาทของท่านมาไม่น้อย เคยเขียนสรุปถึงท่านไว้อย่างน่าฟังว่า...

“หากความเป็นพระอยู่ที่การทำจริงพูดจริงในสิ่งที่ถูกต้อง พร้อมจะอุทิศแรงงานและมันสมองเพื่อเทิดทูนธรรมะแล้ว...ก็นับว่าท่านปัญญาชนที่มิได้เดินทางไปสู่หนทางแห่งความเป็นพุทธบุตรอย่างบริบูรณ์แล้ว ท่านปัญญาชนในวันนี้ยังเป็นท่านปัญญาชนที่มิย่อท้อกับการฟันฝ่าความมดเท็จและอำนาจธรรมแม้ว่าจะเข้าปัจฉิมวัยเป็นดั่งไม้ใกล้ฝั่งแล้วก็ตาม

พระพุทธองค์ตรัสไว้ในธรรมบททุกกนิคยาว่าชีวิตของผู้ที่เห็นคุณค่าของสังขารแม้จะสนใจเพียงน้อยนิดก็นับว่าไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นคน ด้วยว่าชีวิตเช่นนั้นเป็นชีวิตที่ได้ทำหน้าที่ของมนุษย์อย่างสมบูรณ์แล้ว ผิดกับชีวิตที่มุ่งกอบโกยความสนุกสนานเข้าใส่ตัว ปล่อยวันคืนให้ผ่านล่องไปกับความมัวเมาในมายาการหลากรูปชีวิตเช่นนั้นแม้จะยืนยงอยู่สักร้อยปี พระพุทธองค์ก็ตรัสว่าเป็นชีวิตที่สูญเปล่าและนี่ก็คือบทสรุปสำหรับชีวิตเล็ก ๆ ชีวิตหนึ่งที่ดิ้นรนฝ่าความลำเค็ญมาตลอดเพื่อเป้าหมายคือการได้ร่วมสรรค์สร้างคามดีงามแก่สังคม...”

สำหรับผมเองในฐานะเจ้าของคอลัมน์ “ชีวิตต้องสู้” ที่เขียนถึงชีวิตที่ต้องสู้จนประสบความสำเร็จของใครต่อใครมามากแล้ว ผมก็อยากจะสรุปว่า สำหรับผู้ที่ได้ต่อสู้ชีวิตผ่านความยากลำบากต่าง ๆ นานา จนประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างดีเยี่ยม นั้น ผมถือว่าคนเหล่านี้เป็นยอดคน เป็นบุคคลที่ควรยกย่อง...แต่ที่ยิ่งกว่านั้นสำหรับบุคคลที่ได้อุทิศชีวิตและวันเวลาเพื่อการเผยแพร่ความดีงามคุณธรรมต่าง ๆ...โดยเฉพาะธรรมของพระพุทธองค์...แล้วผมถือว่าบุคคลเช่นนี้คือประทีปแห่งชีวิต คือมหาบุรุษที่ควรแก่การจดจำรำลึกถึง!!

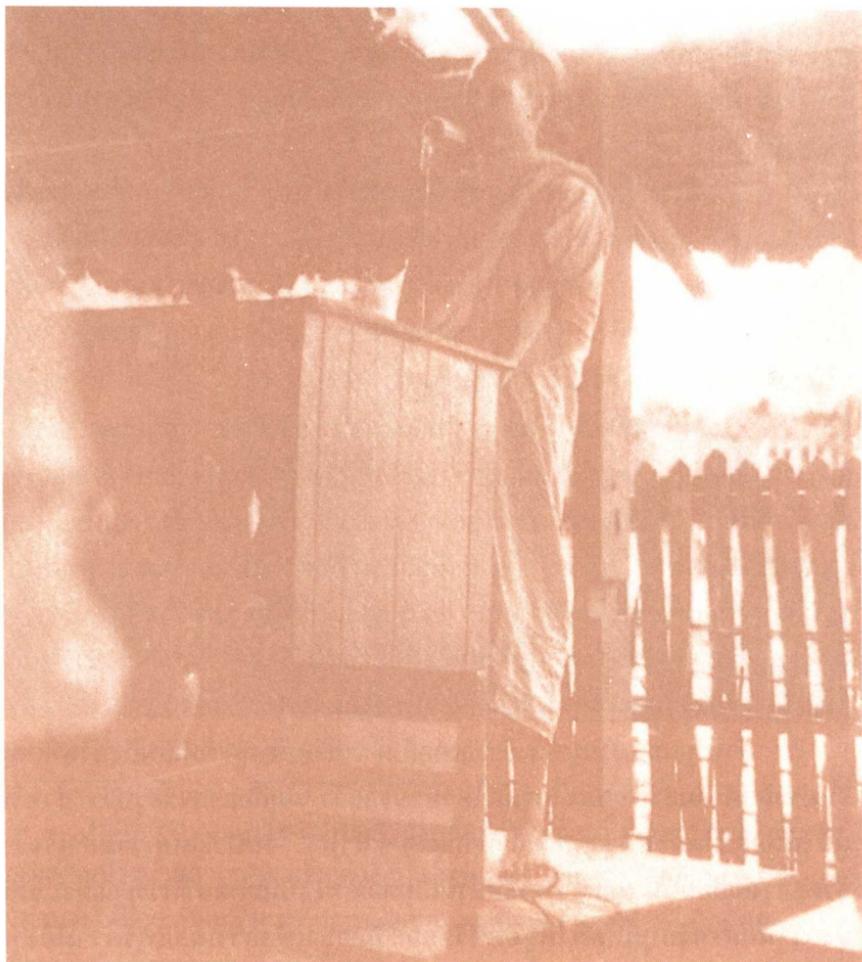
ชัยมงคล

วิทยากรย์

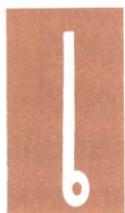
ปีที่ ๘๓ ฉบับที่ ๑

มกราคม ๒๕๒๘

ชีวิตพระ: นักเทศน์

เทศน์ที่โรงมุงใบตองตึง พุทธสถานเชียงใหม่ ๒๕๕๓

เมื่อเอ่ยขึ้นว่า “ท่านเจ้าคุณปัญญา” ก็ย่อมเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า หมายถึง “พระเทพวิสุทธิเมธี” ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นเจ้าอาวาสวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปากเกร็ด นนทบุรี

ในนิตยสาร “นักพูด” ฉบับปฐมฤกษ์ ได้ยกย่องท่านเป็นหนึ่งในสิบ อันดับนักพูดดีเด่น โดยได้พรรณากิตติคุณของท่านไว้ว่า

“พุทธศาสนิกชนรู้จักท่านผู้นี้ในนาม “พระปัญญาอันตภิกขุ” หรือ “ท่านปัญญานันทะ” และได้เคยฟังปาฐกถาธรรมของท่านมานับครั้งไม่ถ้วน ผู้ที่ได้สดับปาฐกถาธรรมของท่านจะพลันเกิดความเลื่อมใสประทับใจ ละอายต่อบาป มีความมั่นใจ และศรัทธาที่จะดำรงตนอยู่ในศีลและธรรม ท่านแตกฉานลุ่มลึกในหลักศาสนาทัศนคติทันยุคทันเหตุการณ์ มีจุดเด่นที่เข้าใจปรับหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เข้ากับหลักวิทยาศาสตร์และสังคม อยู่ข้างสังฆจรรยาที่สัมผัสและปฏิบัติได้จริง ชี้ทางให้คนก้าวพ้นจากความงมงายไร้เหตุผล ละจากอบายมุขและกิเลสทั้งปวง การเทศน์ของท่านใช้ภาษาพูดที่เข้าใจง่าย มีอุทาหรณ์ชวนเพลิดเพลินแต่มีสาระหนักแน่น มักนำปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมาประยุกต์เป็นนักแสดงธรรมที่มีกิตติศัพท์แพร่กว้างขวางที่สุดในปัจจุบันสมัย”

ท่านปัญญาฯ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ตรงกับขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖

แต่ท่านก็มีได้ย่อหย่อน ในอันที่จะเผยแพร่หลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ยังออกแสดงธรรมเทศนาและปาฐกถาอภิปรายในเรื่องอันเกี่ยวเนื่องกับศาสนาอยู่เป็นนิจศีล สมดังที่ท่านได้เคยตั้งจิตอธิษฐานต่อหน้าปูชนียสถานสำคัญ ๆ หลายแห่งหลายหนตั้งแต่เมื่อครั้งบวชพรรษาดัน ๆ

กับชีวิตพระนักเทศน์เป็นเบื้องต้นท่านแล้วว่า

“การที่จะเริ่มเป็นนักเทศน์นั้นน่าขำ คือว่า ยังเทศน์กับเขาไม่เป็นหรอก แต่ว่าได้รักษารมโทแล้วไปเรียนพระปาฏิโมกข์ให้ได้เพื่อสอบนักษัตรเอก มีพระองค์หนึ่งบอกว่าคุณท่องปาฏิโมกข์ไปท่องที่วัดปากนครดีกว่า วัดปากนครนะมันไม่ลำบากเรื่องบิณฑบาต ยืนแห่งเดียวคนมาใส่บาตรแล้วนอนท่องสบาย เลยไปที่นั่น

ที่วันนั้นเป็นวันพระ ๘ ค่ำ ญาติโยมพากันหลายอาตมาถามว่ามาทำไม มาฟังเทศน์ ไครเทศน์ ท่านแหละเทศน์ ฮือเทศน์ไม่เป็น ฮี-ได้นักธรรมโทแล้วมันต้องเทศน์ได้ เอ-มันจะแย่นา บอกตัวเองว่ามันจะแย่นา เขาก็เกณฑ์ให้ขึ้นธรรมมาสน์เทศน์ พอขึ้นนั่งบนธรรมมาสน์จับพัดให้ศีลนี้มันสั้นยังจีเขี้ยวละโยม มันสั้นสั้นจนธรรมมาสน์ไหวเขี้ยวนะ ฮือ ทำไม่อย่างนั้นแต่ก็ให้ศีลได้ นะโม ตัสสะ ภคโค ก็ว่าไปได้ ให้ศีลเรียบร้อย แล้วก็เทศน์ ทั้ง ๆ ที่สั้นอย่างนั้นแหละ เทศน์ปรี๊ดไปเลย ไม่รู้ว่าอะไร ว่าไปได้ ญาติโยมบอก ฮือเทศน์คล่อง ฮือ...ฉันไม่รู้ว่าจะเทศน์อะไรเขาก็ฟังสนุกไปเลยครั้งแรก

ทีนี้ต่อมา วันหนึ่งเขาหาพระเทศน์คู่ที่วัดหน้าพระลานวัดหน้าพระลาน ไกล ๆ แถวนั้น พระมหาพลอยถามว่า ปั่นไปเทศน์คู่กับเขาหน่อยได้ไหม? อ้ายเทศน์ คู่นี้เทศน์อย่างไร บอกว่าถามตอบกันซิ คนหนึ่งถาม คนหนึ่งตอบ แล้วจะให้ผมตอบ หรือผมถามล่ะ? ตอบ เอ้า-ได้ถ้าอย่างนั้น ทีนี้ก็ไปเทศน์

พอถึงวันเทศน์ อ้อ-เทศน์คู่มันต้องอาร์มภักถาต้องหน้าธรรมาสน์ เอ ว้ายังไง ละ เลยต้องไปขอหนังสือคู่มือนักเทศน์มาเอามาอ่าน อ้อ ทำมันจะว่าไม่ได้ มันเพิ่งหัดนี้ เขียนดึกว่า คัดใส่ใบลาน ไปถึงก็ว่าเพราะพรังไปอย่างนั้น เพราะคัดของเขาไปนี้ ไม่ได้รับปากเปล่า ว่าได้เรียบร้อยตอนลงก็ว่าอีกก็คัดไปด้วย

ตอนต้น ๆ มันไม่ยากอะไรเทศน์เรื่องบุญกิริยาวัตถุสามทานศีลภาวนา องค์ โนนก็ถามว่า ทานคืออะไร ทานคือการให้ก็ตอบไปอย่างนั้น มันจะยากอะไร เราเรียน มาแล้วนี่ ตอบคล่องไปเลย อ้ายตอนขึ้นก็ติดตอนลงก็ดี คนชมว่า อู้ ท่านปั่นเทศน์ดี ความจริงตัวเอง มันแย่ ยังรู้ว่ามันไม่ได้ความอะไร

แต่ว่าที่เมืองนครนี้มันดีอย่างหนึ่ง นครศรีธรรมราช นี้โยมไม่เคยไป มีพระธาตุ อยู่รอบ ๆ พระธาตุนี้เขามิววิหารคด เรียกว่า ระเบียบ อ้ายระเบียบวิหารคดนี้ มันเป็นที่ ฝึกนักเทศน์ เรียกว่ามีธรรมาสน์มาก โยมตั้งธรรมาสน์ไว้ บางธรรมาสน์ มีคนฟังแค่ ๓ คนเท่านั้นเองบางธรรมาสน์ ๕ คน บางธรรมาสน์ ๑๐ คน บางธรรมาสน์ ๒๐ คน

นักเทศน์ใหม่ๆ ก็ไปเทศน์ธรรมาสน์ ๓ คนก่อน เรียกว่าฝึกไต่บันไดดาราย
อย่างนั้นแหละ ไต่บันไดดารายของการเป็นนักเทศน์ ไปเทศน์ธรรมาสน์ชนิด ๓ คน ๕ คน
ค่อยก้าวขึ้นไปตามลำดับ แล้วไปเทศน์ธรรมาสน์ที่ติดกับองค์พระธาตุ ธรรมาสน์
นั้นคนมาก

อาดมาไม่ได้ไต่ลำดับอย่างนั้น เอาอีกเอาชั้นใหญ่เลยชั้นยอดเลย ไปเทศน์
ธรรมาสน์ติดเชิงพระธาตุด้านตะวันออก ทีนี้ไปเทศน์ธรรมาสน์เก่าโบราณขึ้นไปนั่ง
แล้วถือหนังสือไปอ่านก็ได้ หนังสือแบบธรรมดานี้แหละ วันไหนคิดอะไรไม่ออกก็
แบกหนังสือไปอ่าน ให้ฟังเพราะฝรั่ง ใช้ได้

ทีนี้ต่อมา เมื่อเขาฟังกันแพร่หลายขึ้น ในวันหนึ่งคนปฏิบัติงานรับใช้ท่าน-
หญิงกลาง เขาเรียกท่านกลาง ณ นคร บ้านท่านกลางนี้มีเทศน์ตลอดพรรษา องค์
หนึ่งเทศน์ ๓ ครั้ง ยกทีหนึ่ง โยมันนั้นมาฟังแล้วก็ชอบใจ ไปเล่าให้ท่านกลางฟัง ท่านกลาง
อยากฟัง ก็เลยต้องเทศน์ ทีนี้ก็ปฏิภาณแล้ว มันก็เทศน์ได้คล่อง เพราะเทศน์หลาย
กัณฑ์แล้ว ไปถึง โอย เทศน์ยาก บ้านท่านกลางนี้เทียบท่านเล่มแค่นี้ ถ้าเทศน์เทียบ
ไม่หมดท่านว่าน้อยไป ถ้าเทียบหมดแล้ว เทศน์ไม่จบ ท่านว่ามากไป ว่าอย่างนั้น
เทศน์ยาก บอกว่าไม่เป็นไร เรามันเทศน์จบพอดีกับเทียบทุกที อาดมาเทศน์ให้จบ
พอดีกับเทียบทุกที อาดมาเทศน์ให้จบพอดี พอขึ้นเทศน์ก็ดูเทียบไปด้วย ว่าไปด้วย
พอเทียบดับก็จบพอดี ท่านกลางชมว่าแหมเทศน์พอดีๆ ให้พอดีกับเทียบ ไม่ใช่เรื่อง
อะไร

แล้วก็เทศน์ ๓ กัณฑ์ยก แล้วได้เทศน์บ่อยๆ ทีนี้ค่อยเทศน์มากขึ้น ต่อมาไป
เทศน์ไกลๆ ทีนี้ไปเทศน์ทางที่เขาเรียกว่าทางเหนือของเมืองนครฯ ทางทิศตะวันตก
มีภูเขาขึ้น เขาเรียกว่าวังไตรศรีกัน ดินดอน ท่าดี มีสวนทุเรียน สวนพลูเยอะไปเทศน์
ไกลออกไป เทศน์อย่างนั้น ก็เป็นนักเทศน์เรื่อยเวลาได้นักธรรมโทเรียนนักธรรมเอก
ก็เป็นนักเทศน์เรื่อยมา เทศน์ไม่หยุด เทศน์เรื่อยไปในที่ต่าง ๆ เริ่มเป็นนักเทศน์อย่างนี้..."

ในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๗๖ ซึ่งบวชได้เพียง ๒ พรรษาเท่านั้น ท่านได้ร่วม
ขบวนไปพม่าเพื่อเผยแพร่ศาสนาแก่พระฝรั่งรูปหนึ่งชื่อพระโลกนาถ ได้ไปประสบ
อุปสรรคและความยุ่งยากต่าง ๆ ไม่ได้ทำงานสมความตั้งใจจึงกลับเมืองไทย ลงใต้
ไปเยี่ยมบ้านจึงได้รู้ว่าโยมพ่อถึงแก่กรรมแล้วเสร็จจากเยี่ยมบ้านพักที่พัทลุงท่านได้
เลยลงไปอยู่ที่วัดอุทัยซึ่งเป็นวัดเล็ก ๆ ที่จรดโตรมที่สุดในจังหวัดสงขลาขณะนั้น

สมภารอายุ ๘๕ พระลูกวัดก็ ๘๐, ๗๐ ทั้งนั้น มีอยู่รูปเดียวที่วัยไล่เลี่ยกัน
เข้าก็ออกบิณฑบาต ฉั้นแล้วก็พักอยู่เฉยๆ หนังสือสักเล่มก็ไม่มิให้อ่าน มีแต่คัมภีร์โบราณ

กองพะเนินตั้งแต่พื้นถึงเพดาน แต่ก็อ่านไม่ออก เพราะตอนนั้นยังไม่ได้เรียนภาษาขอม
ความเป็น “พระนักเทศน์” ของท่านปัญญา ฉายแสงเรืองรองขึ้นเมื่ออยู่ที่
สงขลानี้เอง และเริ่มพบแนวทางอันเป็นอุดมการณ์ของท่านเองด้วย ท่านได้เล่าถึง
ชีวิตตอนนี่ว่า

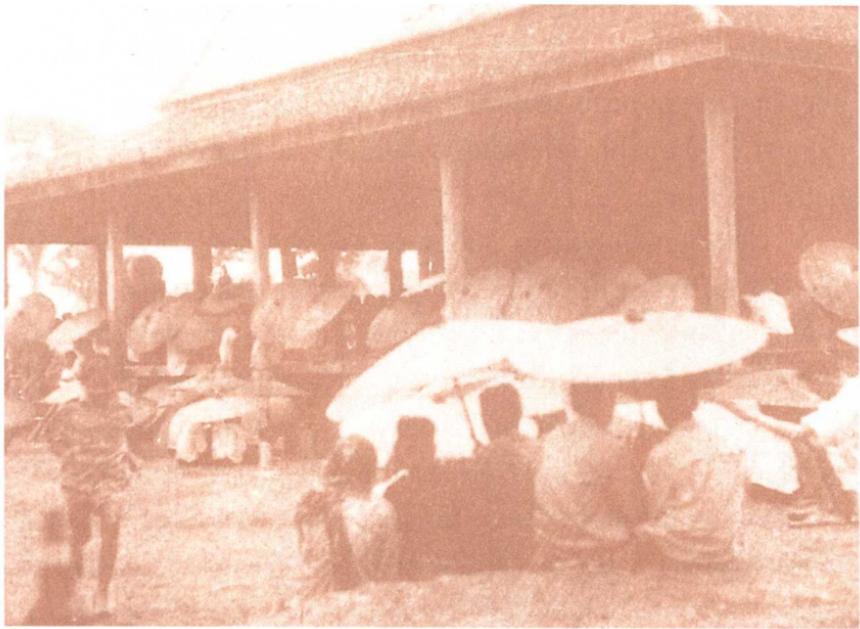
“ทีนี้ก็อยู่ในสงขลานั้นแหละ วันเข้าพรรษามีคนมาฟังเทศน์ ๒ คน สองคน
นั้นแหละคือสามีกับภรรยา ตายี่งกับยายแถม จำชื่อแก็ดได้ ๒ คนเท่านั้นมานั่งฟัง คิน
ที่สองมาเป็น ๓ คนขึ้น คือแก็ดเอกลานน้อยมาด้วยคนหนึ่ง ก็เทศน์ให้ฟัง เทศน์ปฏิภาณ
เสียด้วย ไม่ถือหนังสือ ที่สงขลานั้นเขาเทศน์ต้องถือคัมภีร์ ถ้าไม่ถือคัมภีร์ ชาวบ้าน
เขาก็ว่าแก็ดว่าเอาเองไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า คนไม่สนใจ ก็เลยเทศน์ให้ฟัง เทศน์
ให้ฟังอย่างนั้นก็ว่าท่านจำแม่นท่องมาได้หมด อ้าวว่าไปเสียอย่างนั้นเสียอีก ทว่า
จำมาเสียอีก ไม่ได้ว่า ว่าเอาเอง เลยก็เทศน์ให้ฟัง

วันแรมค่ำ ๑ แรม ๒ แรม ๓ นี้เทศน์ทุกคืน ก็มีคนเพิ่ม เพิ่มขึ้นทุกคืนนะ คิน
สุดท้ายคือ คินแรม ๓ คำนี้อมีคน ๘ คน ในจำนวน ๘ คนนั้น เป็นคนครอบครัวของ
ตายี่งเสีย ๔ แล้วยังมาจากอื่น ๔ คน ๔ คนที่มาจากอื่นนี้ทำให้แพร่หลาย คือ ๔ คน
นั้นมาจากเตาอิฐ ชื่อน้ำปูเหนียวบอกว่า อ้อ ที่วัดอุทัย พระอะไรก็ไม่รู้ เทศน์ไม่ถือ
หนังสือว่าอย่างนั้น เทศน์ว่าคล่องไปเลย

ทีนี้คุณน้า นั้นแก็ดอยากฟัง พอแรม ๘ ค่ำแก็ดนิมนต์ไปฉันทเพล ฉันทเพลแล้วก็
เทศน์ให้คนงานฟัง เลยได้ไปเทศน์ทุกแรม ๘ ค่ำของเดือน จึงได้ไปขี้จายไปซื้อยาสีฟัน
แปรงสีฟันอะไรอยู่ มิฉะนั้นละก็แห้งเหี่ยวไปเลย ไม่ได้เรื่องเลย อยู่เช่นนั้นก็ได้ไปเทศน์
รายนั้น ได้อะไรจับจ่ายใช้อยู่บ้าง ก็อยู่เรื่อยไปจนกระทั่งวันออกพรรษา

คินวัน ๑๕ ค่ำ มีคนข้างวัดคนหนึ่งชื่อน้ำฮวด วัดนั้นะศาลามีแต่ขี้ฝุ่น เด็ก
ไปเล่นล้อตีก หลังคาก็รั่ว ภูมิหลายหลัง แต่ก็พออยู่ได้ไม่เป็นไร ทีนี้แก็ดมากกว่า
ศาลาเอง เอาตะเกียงมาตามเอง ตะเกียงที่วัดมันก็ไม่มี อาตมาไม่ได้ตามตะเกียงอยู่
วัดนั้น ค่ำถึงกึ่งหนึ่งเฉย ๆ ง่วงกินนอนไปเลย ไม่ได้ใช้ตะเกียงกับเขา ไฟฟ้าก็ไม่มิตอนนั้น
ก็อยู่อย่างนั้นแหละ อยู่อย่างสันโดษ ไม่ยุ่งอะไร แต่ว่าก็ทำอะไรไปตามเรื่อง

ทีนี้พอวัน ๑๕ ค่ำนี้แก็ดบอกว่ามากกว่าศาลา อาตมาก็ไปตามว่า ทำอะไรน้ำ
ฮือ เทศน์ให้คนฟังมังฮี เลยร้อง โอ้ย ตีระฆัง ถ้าคนพร้อมให้ตีระฆังฉันจะมา ที่ไหนได้
คนมาฟังเทศน์ไม่มีใครเด็กถึงสามล้อทั้งนั้น มีทั้งหมด ๑๗ คน เลยก็ต้องเทศน์เรื่อง
อาชีพกรรมกรถึงสามล้อ เรื่องอะไรต่ออะไร ให้รู้จักเก็บหอมรอมริบอย่าเล่นการพนัน

คนมาคอยพึ่งเทศน์ แม้ฝนตกก็ไม่หนี

อย่ากินเหล้าเมายา ว่าไปตามเรื่อง พอจบแล้วน้ำชาวดแก้วฯ วัน ๑๕ คำ หน้ามาพังกันอีกนะ เดือนละครั้งว่ากันอย่างนั้นเถอะ

พอก่อนถึง ๑๕ คำ เดือน ๑๒ เขามีการทอดกฐินเขาไปนิมนต์พระมหาจวน วัดเกาะถ้ำมาเทศน์เพราะไม่รู้ว่วัดนั้นมีพระเทศน์ได้ เพราะนึกว่ามีแต่พระแก่ ๆ ทั้งนั้น เขาก็มาเทศน์กัน อาตมาก็ไปนั่งรับไทยทานอะไรต่ออะไร พอเสร็จแล้วน้ำชาวดนี้แหละแกบอกว่วัดนี้มีพระเทศน์ได้เหมือนกัน แล้วชี้มาที่อาตมา แล้วบอกว่าคืน ๑๕ คำ เดือน ๒ นี้ให้มาพังกัน เลยพวกที่มากฐินนะมาพังกันส่วนมากเป็นพ่อค้าที่มาพังกันมาพังกันก็พอใจ เออ พังได้

มีอยู่คนหนึ่งคนหมุ่นั้นแกมีความทุกข์มาก ความทุกข์เรื่องถูกจับสินค้าเดือน ความจริงแถมไม่ได้ค้าแต่มีคนไล่ความสงของมาในนามร้านของแก บุญยังช่วยคือเจ้าหน้าที่จับเสียก่อนที่จะถึงร้านแล้วเปิดของเสียก่อน แง่นี้ทนขายสู้ได้ แต่ว่าศาลชั้น ตำนีตัดสินปรับ หนึ่งหมื่นหนึ่งพันหนึ่งร้อยบาท จำเลยเป็นลมกลางศาลเลยทีเดียว ที่เป็นลมกลางศาลนะเสียใจว่ามันไม่ยุติธรรมเลยอุทธรณ์ เอนายได้พาณิกบุตร ไปเป็นทนาย

ชั้นอุทธรณ์หลุดไป แต่ก็มีความทุกข์ แคมองเห็นกฎของกรรมว่า ดีชั่ว ทุกข์ สุข เสื่อมเจริญ มันขึ้นกับการกระทำ แรกเห็นเลยก็ไปวัดวันนั้นด้วย แล้วต่อมา คน ๆ นี้ไปทุกเย็น ๆ ไปคุยธรรมะกัน แรกสบายใจ เมื่อได้ไปคุยธรรมะความทุกข์ความยุ่งยาก ในปัญหาต่าง ๆ มันเบาไป ได้เห็นผลธรรมะที่ศาลานี้ แล้วคนอื่นก็ติดตามไปฟังกัน ตอนเย็น ๆ หลายคน

เวลาไปเทศน์นี่ฝนมันตก เดือน ๑๒ สงขลาลมแรงเขาเรียกว่าลมตะเภา ตะเภาแข็งเดี่ยวดับ ๆ อาตมาไม่ใส่ใจมีหน้าที่เทศน์ ๆ ไปเรื่อย ตะเภาแข็งดับก็เทศน์ สว่างก็เทศน์ไม่หยุด ฝนตกก็ไม่หยุดเพราะว่าพระไม่เปียก นั่งบนธรรมาสน์หลังคาอีกตอนหนึ่ง ธรรมาสน์โบราณ นั่งเทศน์เรื่อยไปพวกนั้นก็หลบฝนไป ทำเฉยทำไม่รู้ไม่ชี้

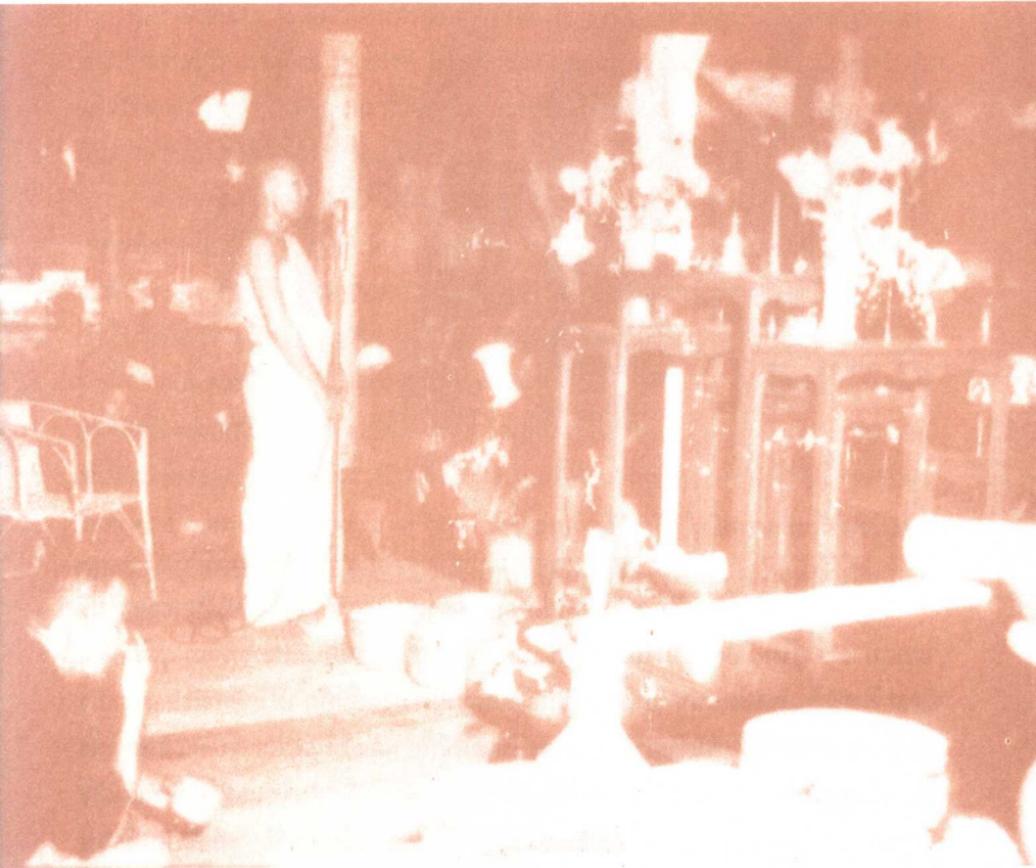
พอเทศน์จบมีคนร้องอื้อ ตะเภาแข็งอย่างนี้อาตมาตามอยู่ได้ มันรำคาญ คนที่พูดนั้นเป็นคนค้าขายมีฐานะดี เพื่อนฝูงก็บอกว่าเจ้าแก่เอาเข้ามาชี้ไฟอยู่หน้าวัดแล้วนี่ เออ เราจัดเอง เลยไปดึงไฟมาสามดวง ไม่มีหม้อใช้ เสียค่าไฟรายเดือนสว่างขึ้นหน่อย พอสว่างมองดูหลังคา อ้าวแย้ กระเบื้องไม่มีมันถึงรั่วอย่างนี้ก็พวกนั้นแหละเขาจัดการกันเอง จัดการไปเรียไรกันในห้องพี่น้องเขา มาช่วยมุงหลังคา มาช่วยทำฟาสาลา แล้วก็เอาไฟฟ้าเข้ามา

อาตมาทำหน้าที่เทศน์เท่านั้น ไม่ขอรับรองในเรื่องให้ซ่อมกุฏิซ่อมศาลา แม้เขาจะมานั่งอยู่ก็ไม่บอก เขาเห็นเอง ทำหน้าที่เทศน์ อันนี้เป็นอุตมการณ์ที่เกิดขึ้นในใจตั้งแต่เริ่มสั่งสอนคน คือมีอุตมการณ์ว่าจะเทศน์สั่งสอนคน จะไม่รบกวนเขาในเรื่องการก่อสร้าง สิ่งไรที่เขาจะสร้างให้เขาเห็นเอง รู้เอง แล้วสละของเขาเอง จะไม่แจกฐิกาก็จะไม่ขออะไรเข้างั้น เป็นอุตมการณ์ที่ตั้งมาตั้งแต่เริ่มแรก แล้วได้ปฏิบัติมาโดยลำดับ

แม้ขณะอยู่ที่วัดอุทัย นี้ก็ได้ทำอย่างนั้นจนมิไฟฟ้าใช้ มีศาลาใช้ มีคนฟังเทศน์ก็เพิ่มขึ้น แล้วก็เทศน์เรื่อยไป อยู่ที่นั่นนานอยู่มา ๒ ปี เอาหยุดไว้ตรงนี้ก็ก่อน กลับไปบ้านเสียหน่อย...

"...อยู่ที่สงขลานี้ ก็เริ่มเป็นนักเทศน์ ตอนนั้นเรียกว่าเริ่มเทศน์ออกไปแพร่หลายตามงานศพในตลาดบ้างที่โน้นบ้างที่นี้บ้าง"

ที่นี้การเทศน์มันแหวกแนว ไม่เหมือนคนอื่นเขาที่เทศน์กันอยู่ทั่ว ๆ ไป คนจึงสนใจในการที่จะฟังในการที่จะนิมนต์ไปเทศน์ ต่อมาก็กลายเป็นนักเทศน์คู่ คือเทศน์ ๒ ธรรมาสน์ พระที่เทศน์ด้วยกัน ชื่อ ท่านนาค ท่านมาอยู่กรุงเทพฯ อยู่ที่วัด

ประยูรวงศ์ เรียนเทคโนโลยีจากที่นี่เทคโนโลยี เก่ง เทคโนโลยีเพราะเพราะพริ่ง ตัวอย่างเช่นว่า
ท่านเทคโนโลยีว่า

“ทำบุญแล้วไปเกิดในสวรรค์อมรพิมาน ไม่ต้องตากแดดตากฝนทนความร้อน ความหนาว ข้าวไม่ต้องหุงกินเอง”

ท่านว่าอย่างนั้นว่ากันไปเป็นพวงไปยังชั้นแหละ ทีนี้อาตมามั่นว่าอย่างนั้นก็ไม่ได้ว่าแบบसानวนง่าย ๆ แล้วก็ขึ้นเทคโนโลยีที่ไรเขาต้องนิมนต์ท่านมาค่านับให้ไปเทคโนโลยีคู่กัน เทคโนโลยีที่ไหนแล้วคนฟังล้นหลาม

คราวหนึ่งเทคโนโลยีที่ศาลาวัดหนึ่ง ศาลาหักโครมลงไปเลย เขาถือกันว่า แหม พระนักเทคโนโลยีคู่นี้เทคโนโลยีกันจนศาลาหักไปเลย เพราะว่าศาลามันเก่าไม่ใช่เรื่องอะไร คนมันก็มากเหมือนกัน ไปเทคโนโลยีกันบ่อย ๆ ที่นั่นที่นี้ เทคโนโลยีกันอย่างนี้เรื่อยไป

นี่ล่ะ! เมื่อครั้งเดินเทศน์

การเทศน์ในสมัยนั้นนะไม่ใช่สบาย ต้องเดิน ญาติโยมไม่เคยไปสงขลาไม่รู้ระยะทาง อยู่ในเมืองนี้เดินไปเทศน์ระโนด เดินวันนี้ต้องนอนที่สะทังพระ รุ่งขึ้นเดินถึงระโนดแล้วเทศน์ตอนบ่าย เทศน์เสร็จแล้วเดินทางกลับอีก ๒ วัน ถึงสงขลาถึงสงขลามอนคินหนึ่ง เดินไปอำเภอจะนะะ ไปเทศน์ที่อำเภอโน้นต่อไปอีก มันไกล ๆ ทั้งนั้น เดินจนริมสะบงขาดนะ ด้วยอำนาจสู้สู้กับแข่งกับขานี้ เดินไปเทศน์คู่กันก็เดินไป ๒ องค์ กับลูกศิษย์สักคนหนึ่งไปกันเรื่อยไป นาน ๆ จะได้นั่งรถยนต์เสียทีหนึ่ง แต่ส่วนมากก็เดินไปเที่ยวเทศน์ในที่อย่างนั้น

คราวหนึ่งเดินไปเทศน์ไกลมาก เวลาขากลับอาตมาเดินก่อน ทั้งพระผู้ฉันไว้ข้างหลังไกลเลย มาถึงก็แวะบ้านมันกระหายน้ำเต็มที เลยเข้าไปถึงไปเห็นมะพร้าวมันมีบอกเฮ้ย ปอกมะพร้าวถวายพระสัก ๒ ผลไว้ พวกก็ขึ้นมาให้ ถามว่าองค์เดียวทำไมฉัน ๒ ผล ว่าฉันฉันผลเดียว อีกผลหนึ่งเออเก็บไว้นะ อีกองค์หนึ่งเดินเข้าอยู่ข้างหลัง ท่านมาแล้วก็นิมนต์ท่านฉันด้วย เลยองค์นั้นก็ได้อัน

อาตมาเดินมาถึงอำเภอจะนะะยังทันได้อันเพลแต่เพื่อนอีกองค์หนึ่งไม่ทันได้อัน พอมาถึงก็ถามว่าฉันเพลหรือเปล่า แกก็โมโหหน่อย ฉันอะไรเดินไม่เหนื่อยแลเพื่อนเลย ถามว่าเมื่อกี่ฉันมะพร้าวอ่อนหรือเปล่าฉัน อ้าวว่าไม่เหนื่อยแลเลยได้อย่างไร เขาขอไว้ให้จึงได้อันนะ ถ้าไม่เหนื่อยแลก็อดฉันนะซี พอพูดอย่างนี้แกก็ยิ้มออก เพราะว่าได้อัน มะพร้าวแล้ว

เดินกันแบบนี้ไปเที่ยวเทศน์กัน เดินกันจนว่าเต็มทน แล้วก็ไม่ใช่ว่าได้มากมาย หน้ากัณฑ์นะทีหนึ่งไปนะ ๒ บาท ๒ บาทนะอย่างมากรั้วนะ ๕ บาท นี่เรียกว่าสูง แล้วทีเขาถวายนะบางวัดไม่ถวายเลย คำรถก็ไม่ให้ต้องควักกระเป๋าด้วยซ้ำไปอย่างนี้ ก็มี เวลาไปเทศน์เป็นอย่างนั้น

มีอยู่บ่อย ๆ ที่มีอะไรแปลก ๆ เวลาไปเทศน์ตามบ้านนอกนี้ คราวหนึ่งไปเทศน์ที่ระโนต เดินทางวันหนึ่งไปนอนที่สะทังพระ เช้ามืดไม่ฉันอาหารรีบเดิน นึกว่าไปฉันวัดไหนก็ได้ วัดมันเยอะ วัดไหนตึกลองก็เข้าไปเลย พอเสียงตึกลองดุ่ม ๆ แวะเข้าไปวัดใดวัดหนึ่ง ไปฉันเสีย ฉันเสร็จแล้วเดินทางต่อไป

เดินจนถึงเวลา ๑๑ โมง ไปถึงศาลานั้นนะก็ไปนั่งเฉย ๆ มีคนอาบน้ำอยู่คนหนึ่งพอแกลบเสร็จมายกมือไหว้ ถามว่าท่านจะไปไหน บอกว่าจะไประโนตเลย เห็นยังมีร่องรอย รอยเสาสร้างโรงครัว ซึ่งเขาเพิ่งจะทำบุญกระตุกกันเสร็จไปถามว่านี่อะไรทำงานอะไร แกลบบอกว่า ทำงานเอากระตุกแม่เข้าบัว (คือเข้าบรรจู้ที่บรรจู้เขาเรียกว่าบัว) แหม งานใหญ่หนึ่งอย่างดี โนราห์ดี หนึ่งตั้งโนราห์เดิม เรียกว่ามีชื่อทางปักข์ได้

นักเทศน์ก็นิมนตซ์ขึ้นดี แต่แกลไม่มา ถามว่าใครละ? ท่านบ้นวัดอุทัยนะ เลยจุดได้คำตอเข้าให้แล้ว เลยถามว่าทำไมแกลไม่มาละ รับแล้วไม่มาเสียนี้ ดิดสอบไล่ วันนั้นดิดสอบไล่เลยไม่มา แกลก็ยังไม่รู้จัก นั้งพูดกันอยู่แล้วไม่มาก็ไม่มา ไม่มาเสียใจ โทมฮือ? คนคอยฟังกันแยะไปเลย ท่านไม่มาเสียตายแยะ แล้วก็ถามท่านั้น แล้วก็รีบไปหาอาหารมาเลี้ยงเพล ข้าวย่า มีขายเยอะแยะแฉวนั้นมาเลี้ยง เลี้ยงเพลเสร็จแล้ว นั้งคุยกันต่อไป แกลก็ยังไม่รู้ว่านั้งคุยกับใคร คุยเรื่อยไปละ พูดไปพูดมา

เดี๋ยวกคนหนึ่งเดินผ่านมา มาถึงก็ยกมือไหว้ กราบแล้วก็ถามว่า ท่านจะไปไหนนี่ จะไประโนต เลยบอกคนที่นั้งคุยชื่อนายหนึ่งนั้นว่า นี่แหละท่านบ้นวัดอุทัย พอบอกอย่างนั้น ท่านั้นแหละแกล้มลงกราบใหญ่เลย กราบที่เท้าเลยทีเดียว กราบบอกว่า แหม นั้งคุยกันเสียมานไม่รู้ บอกว่านี่จะไประโนต จะเทศน์เมื่อไหร่ละ ก็เทศน์พ่ຸงนี้ บ่าย อ้อ เทศน์เสร็จแล้วนิมนตซ์รีบเดินมา ที่นี้มึงงานศพอยู่ศพหนึ่ง จะให้ท่านเทศน์ คืนพ่ຸงนี้ ๓ พ่ຸง มาให้ทันก็แล้วกัน เกณฑ์เอาถึงขนาดนั้น มันไม่ใช่ทางใกล้ ๆ

ที่นี้ก็ต้อไปเทศน์ที่โน้น เสร็จราวบ่ายสาม ลงจากธรรมาสน์รีบเดิน อาตมานี้มันคนเดินเร็ว ก้าวมันยาว เดินมาถึงนั้นเวลา ๓ พ่ຸงเป้งทีเดียว พอมาถึงนั้งประเดี๋ยเดียว เขาบอกนิมนต้อบน้ำ ให้รีบไปอาบน้ำคนกำลังรอฟังเทศน์ ก็เลยรีบอาบน้ำ อาบน้ำเสร็จ

ก็ไปเทศน์ให้เขาฟัง พอเทศน์ให้ฟังแล้ว เขาบอกว่าพรุ่งนี้ไปเทศน์อีกกัณฑ์ที่ป่าช้า ต้องหยุด
อยู่อีก เทศน์ให้เขาฟังอีกกัณฑ์หนึ่ง แล้วเดินทางต่อไป

ต้องเดินแบบนี้ การเป็นนักเทศน์ สมัยนั้นนะเป็นอย่างนี้ ต้องเดินทางไปมา
ระยะทางไกล ๆ ไปกันอย่างลำบาก บางแห่งกินนอนกลางทางตั้ง ๓ คืนจึงกลับมาถึงวัดได้
เป็นอยู่อย่างนี้ตลอด ๒-๓ ปี ที่อยู่สงขลา”

ต่อมาอีกไม่นานท่านปัญญาฯ ได้มีโอกาสพบกับท่านพุทธทาสภิกขุที่สวน
โมกขพลาราม ไซยา สุราษฎร์ธานี ได้จำพรรษาที่นั่นด้วย ๑ พรรษา จึงสนิทคุ้นเคย
กัน และได้ร่วมงานเผยแพร่ศาสนาด้วยกันต่อมา ครั้งนั้นท่านพุทธทาสฯ ได้ให้ข้อคิดว่า
ถ้าจะทำงานด้านศาสนาต่อไป จะต้องรู้บาลี ท่านปัญญาฯ จึงตัดสินใจเข้ากรุงเทพฯ
มาอยู่ที่วัดสามพระยาที่กรุงเทพฯ นี้ก็ได้เทศน์บ้างเหมือนกัน พอได้ปัจจัยมาใช้เล่า
เรียนจนสอบได้เปรียญ ๔ พอดิเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงล่องกลับสงขลาไปอยู่ที่
วัดอุทัยตามเดิม

เมื่อสงครามสงบท่านปัญญาฯ ตั้งใจว่าจะขึ้นมาเรียนต่อในกรุงเทพฯ อีก
แต่ก็เกิดผันผวนขึ้น เพราะวันหนึ่งท่านได้ไปเยี่ยมบ้านที่พัทลุง แล้วแวะไปเยี่ยมวัด
พอดิต่างวัดได้รับจดหมายฉบับหนึ่งจากมลายูว่า ต้องการพระภิกษุผู้กรูปรูปหนึ่งไป
ประจำทางโน้น ท่านก็ตกลงใจไป

“สำหรับอาตมาแล้วมันง่าย ตอนบวชก็ง่าย จะไปไหนก็ง่าย มันไม่เข้าใจเรื่อง
อะไรที่จะตัดสินใจ...” ท่านปัญญาฯ เล่าถึงเสี้ยวหนึ่งของชีวิตช่วงนั้น “ไปจนถึงวัด
นั้น ไปก็ไปอยู่อย่างนั้นแหละไม่ได้ทำอะไร ก็ใช้เวลาว่างนั้นเรียนภาษาอังกฤษ ชื่อ
หนังสือมา ส่งไปที่สมาคมมหาโพธิ์อินเดีย หรือเขามิชายที่ไหนก็ซื้อมานอนอ่าน อ่าน
คนเดียวจำศัพท์จำเสียงท่องมันคนเดียวเรื่อยไป เพราะว่าไม่มีอะไรทำว่าง ๆ ก็มีใคร
มาขอให้รดน้ำมนต์บ้าง ก็รด ๆ มันให้ไปตามเรื่อง...”

ท่านอยู่ที่วัดไทยในมลายูนาน ๒ ปี ก็จึกคิดได้ว่า ขึ้นอยู่ต่อไปอีกก็จิมปลัก
ไม่ได้เรื่องอะไร ชีวิตไม่ก้าวหน้าก็เลยหาพระอื่นมาอยู่แทน แล้วค่อยไปบิณฑ

ความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของท่านปัญญาฯ เกิดขึ้นตอนนี้เอง
ขณะที่อยู่บิณฑนั้น ท่านพุทธทาสภิกขุได้โทรเลขไปถึง บอกว่าขอให้กลับ
เมืองไทยด่วน จะให้ไปช่วยทำงานฟื้นฟูศาสนาที่เชียงใหม่ แต่ขณะนั้นใกล้เข้าพรรษาเต็มที
แล้ว จึงบอกผลัดว่าขออยู่จำพรรษาในบิณฑก่อนแล้วจึงจะกลับเมืองไทย

ในระยะพรรษานี้เอง ท่านปัญญาฯ ได้พบกับสีกานันทะ ซึ่งบวชใหม่ ได้

สนิทสนมกัน ครั้นออกพรรษาแล้วจึงชวนกลับเมืองไทยด้วย มาอยู่ที่ไชยาหนึ่งเดือน แล้วพากันไปเชียงใหม่เพื่อทำงานฟื้นฟูพุทธศาสนาตามคำขอร้องของท่านพุทธทาสภิกขุ และตามความต้องการของทายาททางเชียงใหม่

ณ แผ่นดินเมืองเหนือนี้เอง นามของท่านปัญญาฯ เริ่มกระฉ่อน ดังท่านเล่าว่า

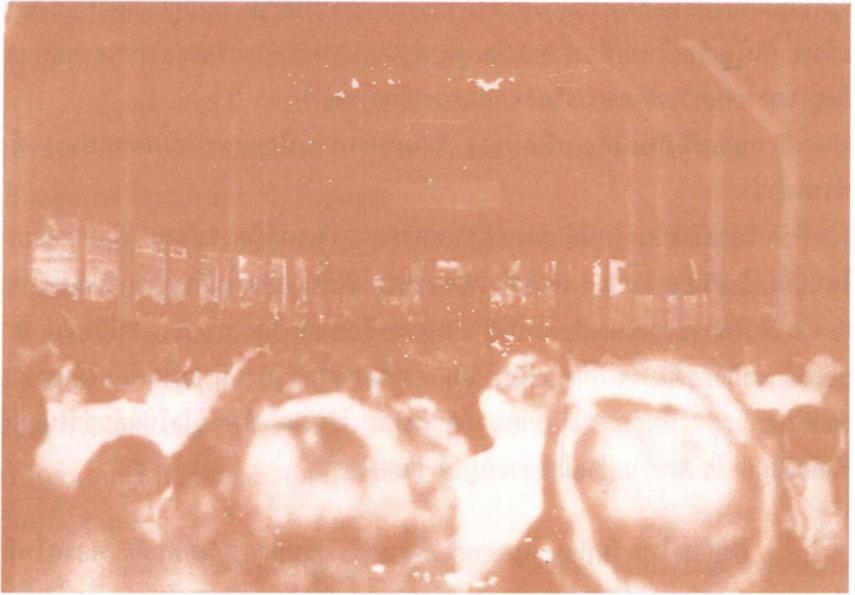
“การไปเชียงใหม่นี้ มีคนเดือนหลายคน ที่แรกก็มีพระเดือน เดือนว่าเชียงใหม่มีนั้นเป็นเมืองคนงาม เรื่อย่าไปหลงดอกไม้เข้า บางคนก็บอกว่าไปเชียงใหม่ต้องระวัง เพราะว่าเมืองเชียงใหม่เขาถือพรคถือพวก โดยเฉพาะพระนี่ถือหนัก เขาบอกไว้ มาถึงกรุงเทพฯ ก็มีคนเดือน บอกว่าที่เคยมีใครอยู่ ๆ นี้ อยู่ไม่ค่อยได้ เพราะว่าถูกกีดกันอย่างนั้นอย่างนี้ อาตมาก็จำสิ่งที่เขาไว้หมด คิดแก้ไขไปแล้วว่าไปอยู่นี้จะต้องแก้อะไร จะทำอย่างไรจึงจะอยู่ได้ ก็เลยไป

ถึงเชียงใหม่วันที่ ๑๓ เมษายน ๒๔๙๒ ถึงวันสงกรานต์พอดี พอรถไฟถึงสถานีเชียงใหม่ฝนเทจ๊ก ๆ ลงมาเลยชุ่มเย็นสบาย เขาก็พาไปวัดอุโมงค์ ซึ่งเป็นวัดที่ได้อยู่มาตลอด ๑๐ ปี ตั้งแต่นั้น

เมื่อไปอยู่นั้น ก็เริ่มดำเนินงานเผยแพร่วรรณคดีด้วยปาฐกถา ไม่ไปเทศน์วัดใดวัดหนึ่ง เพราะว่าคนเชียงใหม่ถือวัดเขา-วัดเราอยู่ ถ้าไปเทศน์วัดนี้ ก็ว่าไม่ใช่วัดเรา ถ้าไปเทศน์วัดโน้นทางนี้ก็ว่าไม่ใช่วัดเรา มันลำบาก นึกในใจว่าต้องไม่เข้าวัดใด แต่เราจะต้องหาที่ต่างหาก

แล้วก็ไปเทศน์เลยไปสร้างโรงมุงใบตองขึ้น ในที่ของชาวบ้าน แล้วไปเทศน์ที่นั่นทุกวันอาทิตย์ ทุกวันพระคนก็สนใจ แต่ว่ายังไม่พอผูกใจคนไม่ได้ ต้องเขียนเรื่องลงในหนังสือพิมพ์ด้วย น.ส.พ. “ชาวเหนือ” ออกอยู่ในเวลานั้น ต้องผูกมิตรกับ น.ส.พ. วัชเรียมเขียนเรื่องไปลงในหนังสือพิมพ์ บทความทางธรรมะนี้เขียนลงไว้

ผลที่ติดต่อกับ น.ส.พ. นี้แหละได้ผล คือต่อมามีผู้คัดค้านเรื่องอะไรหลายอย่างเขียนลงไป ใน น.ส.พ. บรรณาธิการ เขาก็แอบเอาไปให้อาตมาอ่านเสียก่อน อ่านแล้วอาตมาว่าลงก็ได้ ไม่เป็นไรหรอก ดีเหมือนกันคนจะได้รู้ แต่บรรณาธิการไม่ยอมลง เพราะว่าเป็นการคัดค้านที่ไม่เข้าเรื่อง เลยก็ไม่ลงให้ คนที่เขียนนั้นเวลานี้ ลาลึกขาไปแล้วก็แปลว่าพ่ายแพ้ไปแล้วเพราะว่าลึกลงไปสู่มืดทมิฬ ที่นี้ต้องผูกใจกับพวกหนังสือพิมพ์ไว้ ผูกใจชาวบ้านด้วยการเทศนาชี้แจงเหตุผลให้คนเข้าใจเทศน์อย่างนี้เรื่อยไป

พุทธสถานเชียงใหม่เมื่อครั้งเป็นโรงมุงใบตองตึง ปัญญานันท์ทะภิกขุโด่งดังขึ้นที่นี้ ๒๔๙๓

เทศน์ในศาลาประจำทุกวันพระ วันอาทิตย์ ออกไปเทศน์บ้านนอกไปทุก
วันเลย เพราะมีรถยนต์มีเครื่องขยายเสียงไปเทศน์มากจนโยมบ่น โยมบอกว่า รด
เสียงซื้อได้เครื่องขยายเสียงเสียซื้อได้ แต่ถ้าท่านเสียนี่ผมจะซื้อที่ไหน ไม่รู้ว่าจะไปซื้อ
หาได้อย่างไร ถ้าหากคนเสียถ้าคอแตกแล้ว เราไม่อาจซื้อได้ บอกว่าให้หยุดๆ เสีย
บ้าง อย่าให้มันมากนัก บอกว่าไม่เป็นไรโยม ยังแข็งแรง ราษฎรที่น้องเขาอยากฟัง ก็
ต้องไปให้เขา เลยไปเที่ยวเทศน์จนกระทั่งว่ามีชื่อเสียงขึ้นที่เชียงใหม่ คนรู้จัก “ท่าน
ภิกขุปัญญานันท์ทะ” เพราะอยู่เชียงใหม่

“อยู่เชียงใหม่ ทำงานต่อสู้กับสิ่งต่างๆ ซึ่งเรียกว่าฝ่ายที่ไม่ใช่พุทธศาสนาเนี่ยมาก
แก้หลายเรื่อง ที่เห็นง่าย ๆ มีอยู่เรื่องหนึ่งที่แก้ไขได้ คือเรื่องการใส่บาตรกลางคืนตอนตีหนึ่ง
วันเดือนไหนเป็นวันเพ็ญพุธแล้วก็คนใส่บาตรเพราะเขาถือว่าพระอุปัชฌ์มาจากสะดือทะเล
มาบิณฑบาต ถ้าใครได้ใส่บาตรพระอุปัชฌ์ จะเป็นเศรษฐี แล้วที่ที่เขาคอยใส่บาตร
กันก็คือ สี่แยกอุปัชฌ์นั่นเอง เชียงสะพานนารัฐ วัดอุปัชฌ์นั่นแหละ อันนี้มันเป็นเรื่อง
ตำนานของพม่าเขา พระพม่าฉันข้าวตีหนึ่ง

อาตมาก็เคยไปฉันกับเขาคนหนึ่ง เมื่อครั้งไปอย่างกึ่งๆ ไปอีกครั้งหนึ่ง ไม่ใช่ไปครั้งพระโลกนาถ อาตมาไปหลายครั้ง สำหรับอย่างกึ่งๆ เมื่อก่อนหน้านั้นก็เคยไปครั้งเมื่อเป็นสามเณรที่ระนองก็เคยไปตอนหลังเป็นพระแล้วก็เคยไป นอนหลับแล้วพระมาปลุก ปลุกแล้วบอกว่า ไป-ไป-ไป-ไปกันเลย ก็นึกว่าเขาไปทำอะไร ไปถึงบ้านนั้นใหญ่โตคบหบดี พระหลายสิบกำลังฉันข้าวกัน ดูนาฬิกามันบอกเวลาตีหนึ่งเท่านั้นเอง ฉันข้าวกันแล้ว

ทีนี้เราไปยืนๆ เขาก็ว่านั่งลงฉันข้าว พูดอย่างเด็ดขาด บอกว่า นั่งลงฉันข้าว! ก็เลยต้องดักข้าวใส่จาน เคี้ยวเล่นไปบ้างนิดๆ หน่อยๆ มันไม่หิวจะไปฉันลงได้อย่างไร แต่ว่าจะไม่ฉันเสียเลยเขาก็จะว่านั่นไป ก็เลยเอานิดหน่อย ฉันไปกับเขาหน่อย

ธรรมเนียมนี้ติดมาถึงเชียงใหม่ อาตมาไปถึงวันเพ็ญแรกนั้นมันตรงกับวันพุธพอดีแหละ เขาใส่บาตรกันใหญ่ ข้าราชการก็ไปใส่ เวลานั้นอธิษฐานคือ หลวงจักรปรานีแก่งคุยว่า เมื่อคืนตอนดึกไปใส่บาตรกันสนุกสนาน เราเลยนึกแปลกใจว่าไม่ได้การ ใส่บาตรกลางคืนมันไม่ไหวนะ เลยเตรียมข้อไว้ ไกลจะมีเพ็ญพุธอีก จะต้องแก้กันนี้ ได้ไล่ปฏิทินดูมันไปเพ็ญพุธอีก

เดือนต่อไปก่อนจะถึงวันเพ็ญพุธนั้นแหละ เริ่มเทศน์ ปาฐกถาที่หอประชุมพุทธสถาน เวลานั้นยังไม่ใช้ชื่อพุทธสถานเทศน์ให้ฟังว่ามันไม่ถูก ผิดวิสัย อาหารที่พระรับไปก็ฉันไม่ได้เสียหาย ไม่ควรทำอย่างนั้น พูดกับชาวบ้านแล้วก็เขียนลงในส.พ. ด้วย

เสร็จแล้วไปหาเจ้าคณะจังหวัดพูดกับพระ บอกว่าได้ทำอย่างทุกขั้วร้อนเรื่องนี้ ผมบอกกับประชาชนแล้ว ประชาชนเชื่อแล้ว ได้ทำสั่งพระอย่าให้ออกนอกวันเพ็ญพุธ ท่านก็สั่งไปทุกวัด แล้วเราก็กึ่งๆ ให้ญาติโยมดูว่าพระวัดไหนออกบ้าง

โยมหลวงศรีประกาศ แก่ตื่นตอนดึก เทียวเอารถออกดู มีพระบ้านนอกเดินเข้ามาองค์หนึ่งแกพบเข้าถามว่า เอ้า มาทำอะไร เขาเลิกกันแล้ว แล้วพระองค์นั้นก็กลับวัดไป เดียวนี้ไม่มีแล้ว การใส่บาตรวันเพ็ญพุธที่เชียงใหม่ไม่มีแล้ว เพราะว่าไปเทศน์แก่งอย่างนี้ แก่หายไปแล้ว

พยายามแก่ออยู่หลายเรื่อง ที่เป็นเรื่องที่เรียกว่าไม่เข้าที่ ก็พยายามเทศน์ไปเรื่อย ๆ งานที่ทำเชียงใหม่ ๑๐ ปีนี้ทำให้ชาวเชียงใหม่ตื่นขึ้นพอสมควร ในเรื่องปฏิบัติกิจการพระศาสนา มีความตื่นตัว มีความก้าวหน้าช่วยกันส่งเสริมดีขึ้น พระสงฆ์องค์เจ้าก็ตื่นตัวกันขึ้น รวมพวกรวมหมู่ในการที่จะเผยแพร่ธรรมะต่อไป

เมื่อเทศน์อยู่ที่เชียงใหม่ ก็เทศน์เฉพาะกับประชาชนชาวบ้านตามที
ต่าง ๆ ทั่วไปใน ๗ จังหวัด คือ ก็มาเทศน์ถึงลำปางไปเชียงราย มาเมืองแพร่
ก็ค่อย ๆ ดั่งขึ้น กระทั่งว่ามาถึงกรุงเทพฯ

เวลาอาตมาเทศน์ปาฐกถาทำไมจึงใช้ปาฐกถาทำไมไม่เทศน์แบบเก่า ขอ
บอกตรง ๆ ว่าเบื่อเต็มทีในการเทศน์แบบเก่า เทศน์คู่ถามกันไป-ถามกันมา เล่นสำนวน
वादสำนวนกัน เสร็จแล้วโยมไม่ได้อะไร ว่าโยกไป-โยกมา องคั้นว่าแดง องคั้นว่า
ดำ โยมเลยไม่รู้ดำหรือแดงกันแน่ เคยเทศน์มาแล้วเห็นว่ามันไม่ได้ประโยชน์

เดี๋ยวนี้เทศน์เดี่ยว เคยไปเทศน์ตามงานศพ งานอะไรต่ออะไรพระอื่นมาเทศน์
ก็ไปฟัง โดยมากก็ไปขอเจ้าภาพ เจ้าภาพเป็นคนดีมีศรัทธา คนที่นอนอยู่ในโลงก็
เป็นคนดีอย่างนั้นอย่างนี้ ความจริงบางทีก็ไม่ดีหรอก แต่ก็ว่าดีนั่นแหละเป็นเชิงประจบ
ญาติโยมไป ไม่ได้พูดในเชิงธรรมะอันเป็นเนื้อแท้ที่ญาติโยมจะเข้าใจ

เทศน์ไปเทศน์มาก็เบื่อ รู้สึกว่าประโยชน์มันน้อย คนไม่ก้าวหน้าในการ
ศึกษาธรรมะ เราควรจะเทศน์ในรูปใหม่เลยคิดว่าปาฐกถาดีกว่า

ขึ้นไปเชียงใหม่ จึงได้เริ่มแสดงปาฐกถาในรูปใหม่ พูดให้ฟังง่าย ๆ ตรงไป
ตรงมา อันใดผิดก็บอกว่าผิดอันใดถูกก็บอกว่าถูก อันใดควรแก้ไขก็แก้ ไม่ต้องเกรงใจใคร
แม้ประเพณีที่เคยทำมาที่เห็นว่าไม่เหมาะไม่ควรก็บอกเลิกให้คิดเลิกกันอันนี้ไปกระทบกับ
คนอื่น คนที่เขาได้ประโยชน์จากสิ่งนั้น เป็นการทำลายเขา เขาก็ไม่พอใจ แต่ว่าคนที่
มีสติปัญญานั้นมีมากกว่า เราไม่ต้องทุกข์ร้อนอะไร เทศน์เรื่อยไป มีคนสนับสนุนเห็นดีเห็น
งามกับสิ่งเหล่านี้ก็มาก

ครั้งหนึ่งเคยมีผู้เขียนคัดค้านลงใน น.ส.พ. แต่คนในกรุงเทพฯ ช่วยเขียนแก้
คนที่ช่วยเขียนแก้ในสมัยนั้น คือ คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนลงใน น.ส.พ. “ไทย”
บอกว่าท่านทำถูกแล้ว ไม่มีพระองค์ใดที่จะกล้าเทศน์อย่างนี้ เราอย่าไปขัดคอกันให้
ท่านทำงานต่อไป เราก็ก้าวไปตามเรื่องเทศน์ไปตามความบริสุทธิ์ใจ ที่คิดเห็นเท่าที่
นึกว่าจะต้องเทศน์ ตามความคิดเห็นเยี่ยงพุทธบริษัทให้ชาวพุทธได้รู้ได้เข้าใจในสิ่ง
ที่ถูกต้อง อะไรที่เป็นความมงมงาย ไร้สาระควรจะเลิกกันเสียบ้าง ก็เทศน์กันตรงไป-
ตรงมา พูดกันให้เข้าใจเรื่อง แล้วญาติโยมที่เข้าใจเรื่องก็มีมากขึ้น พรรคพวกก็มีมาก
ขึ้น ในเรื่องอย่างนี้

ทีนี้ในการอยู่ที่เชียงใหม่ นั้น ไม่ใช่แต่เพียงเทศน์อย่างเดียว แต่ว่าได้ช่วย
เหลือในด้านสังคมในบางครั้งบางคราว เช่นว่าเกิดน้ำท่วม อาตมาก็เป็นตัวตั้งตัวตี

ชักชวนญาติโยมเอาของมาบริจาคที่พุทธสถาน แล้วพาไปแจก ไปทุกวันหอบไปแจก
คราวหนึ่งไปแจกบ้านพวกคริสเตียน คือพวกคริสเตียนนี้มีอยู่หลายหมู่บ้าน มี
หมู่บ้านได้เมือง น้ำท่วมก่อน เขาพวกคริสเตียนก็ไปแจก แต่เขาแจกแต่บ้านคริสเตียน
ชาวพุทธไปขอ เขาบอกว่าให้ไม่ได้ ของนี้เป็นของพระเจ้าส่งมาสำหรับพวกคริสเตียน
ชาวพุทธก็เลยไม่ได้ อาตมารู้เข้า ก็ต้องแก้ลำ แก้โดยจะไม่บอกให้ชัด

วันหลังไปหมู่บ้านใหญ่ที่เขาเรียกว่าบ้านเบตเลเฮม อยู่ที่เขตลำพูนเชียงใหม่
ต่อกัน น้ำท่วมหมดเลย ไปไหนไม่ได้ผู้คน ไปไหนไม่ได้เลย บ้านนั้น อาตมาเอาเรือไป
ไปกับคุณไกรสิทธิ์ด้วย

พอไปถึงไปจอดที่โบสถ์เลย พอจอดที่โบสถ์ก็สิ้นระฆังใหญ่ของโบสถ์เลย พวกนั้น
ตกใจ เอ๊ะ ใครมาตีระฆังที่โบสถ์ มีเรื่องอะไร มากันใหญ่เลย มาถึงถามว่า ตูเจ้า มา
ตีระฆังทำไม ว่าฉัน บอกว่า พระผู้เป็นเจ้าของพระเจ้าส่งมาให้ช่วยพวกเราที่มันอดข้าวอดน้ำนะซี
พระผู้เป็นเจ้าของให้เอาของมาช่วย ไปป่าวร้องพรรคพวกมา

พวกนั้นเลยไปป่าวประกาศ แจกข้าวสาร แจกปลาแห้ง ปลาเค็ม แจกหมาก
แจกเมี่ยง ของอะไรก็มีแจกทั้งนั้นแหละ แหม พวกนั้นตืออกดีใจ ยกมือไหว้กันสลอนไปเลย
บอกว่านี้แหละพระผู้เป็นเจ้าของทำมาช่วยอย่างนี้แหละ ถ้าไม่มีพระผู้เป็นเจ้าของมันก็แย่งพวกเรา
แจกหมดทั้งบ้านชาวคริสต์ ชาวพุทธ หนังสือพิมพ์ก็ลงข่าวเกรียวกราวเรื่องการแจกของ

ที่นี้ก็มากกรุงเทพฯ มากกรุงเทพฯ คราวนั้นเข้าไปหามหาเถรองค์หนึ่ง พอไป
ทำนดูเอาเลยทีเดียว ดูว่าแกนี่ไปแจกข้าวแจกของ น.ส.พ.ลงคนเดียว คนอื่นเขาทำ
ทำไมไม่ลง ว่าไปอย่างนั้น

อาตมาบอกว่ามันเรื่องของ น.ส.พ. เขา เขาไปเห็นแต่กระผมนั่งทำงาน พระ
องค์อื่นแอบไปสักประเดี๋ยว ไปนอนตีพุงเสียแล้วมันจะเอาไปลงได้อย่างไร เขาไม่เห็น
นี่ จะเอาไปลงได้อย่างไร นั่นมันเรื่อง น.ส.พ. จะมาดูเอาที่กระผมอย่างไร ท่านบอก
ว่ามันลำเอียงนี้ มีแต่พูดถึงเรื่องนี้ บอกว่านั่นมันเรื่อง น.ส.พ. ไม่ใช่เรื่องของกระผม

นี่ไม่ใช่เรื่องอะไรคือท่านเป็นคนทุเบา เชื่อง่าย ลูกศิษย์มาบอกอะไรเชื่อกันนั้น
ท่านปัญญาไม่เข้าเรื่อง ไปอยู่เชียงใหม่ นี่ทำอะไรมันขวางหูขวางตาไปหมดเชียว เจอที่ใด
ดูตาทุกที่ ตีทุกที่ อย่างนั้นไม่ได้ อย่างนี้ไม่ดี ไม่เคยชมว่าดีสักครั้งเดียว

พระมหาเถรในเมื่อนี้ที่ชมท่านปัญญาว่าดีนั้น มีองค์เดียวเท่านั้น คือ
หลวงพ่อดพระเกียรติ หลวงพ่อดพระเกียรตินี้เห็นที่ไร บอกว่าท่านพูดเก่ง พูดไม่เหน้อย
พูดเป็นประโยชน์ ว่าอย่างนั้นทุกที่ ไม่ได้ดี ไม่ได้ว่า ต้องคนอื่นไม่ได้เจอหน้าต้องว่าทุกที่

ที่อำเภอหัวไทร นครศรีธรรมราช

หาเรื่องราวเสียเรื่อย ไม่มีอะไรที่ต้องหาเรื่องว่า

เช่นคราวหนึ่งจะไปปาฐกถา ไปกราบท่านตามธรรมเนียม พอกราบท่าน ท่านก็ดูเลย ดูว่าคราวก่อนไปด่าตำราวจหรือ บอกว่าด่าที่ไหนกันกระผม ท่านว่าด่าที่ วัดมหาธาตุฯ กระผมไม่ได้ด่าว่าเขาเลย ฮี เขามาบอกกับฉันนี่ เราก็เลยว่่า ท่านพระเดช-พระคุณอยากจะฟังก็ได้ผมอัดไว้มี พอว่าอย่างนั้นท่านเจ็บเลย บอกว่าตำราวจนั้นชี้ทำไม ถูกตามเรื่องตามราว เราไม่ได้ว่าเขา แต่ก็พูดเท่าที่ทำได้ถูก สมเด็จพระญาณสังวรญาณวิเศษ

แล้วก็พูดถึงว่าวัดมหาธาตุฯ เขาก็ดี เขาทำก็มีหลักฐานท่านก็ว่านั่นมันเหมือน หัดแถวทหาร ไปว่าอย่างโน้นเสียอีกนี่ เรื่องมันไม่ชอบแล้วมันก็ได้ทั้งนั้น เลยไม่ได้เรื่อง ถ้าอารมณ์ไม่ชอบมันก็ว่าไปอย่างนั้นแหละ อาตมาไม่ได้ถือสาหาความอะไรกับท่าน ทั้งหลายที่เคยดี เคยว่า

เราทำงานให้พระพุทธเจ้าไม่ได้ทำงานให้ใคร ทำงานเพื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใครจะชม ก็อย่างนั้นแหละ ใครจะติก็อย่างนั้นแหละ แต่มุ่งหมายอย่างเดียว คือให้ถูกธรรมะ ถ้าถูกธรรมะแล้วไม่เกรงใคร ไม่กลัวใครทั้งนั้น ถ้าผิดถึงจะกลัว ถ้า ถูกแล้วไม่มีเรื่อง เพราะฉะนั้นพูดเรื่อยไป

ที่เขาพูดว่า ท่านปัญญาฯ นี่ไปเทศน์ที่ไหนก็ด่าทั้งนั้นแหละ มันก็ถูกเหมือนกัน เพราะว่าไปที่ไหนก็พยายามแก้ญาติแก้โยม แก้ตั้งแต่การจตุรปูจตุเทียน การนั่งเป็น แถวเป็นแนว การกราบพระ ทุกวัด ทางบ้านนอกต้องไปเทศน์แก้ทุกวัด แต่ว่ามัน เสียตาย อาตมาไปแก้วางรูปไว้แล้ว พอกลับมาไม่มีใครจัดต่อ

เมืองไทยนี่มันเสียตายอยู่อย่างหนึ่ง คนไทยเรานี้ มันหยิ่ง ไม่สร้างเสริมสิ่ง
ที่คนอื่นทำได้ อยากรจะทำเอง ถ้าทำเองไม่ได้ ก็ไม่ยอมเดินตามใคร นี่มันเสียหาย ความ
จริงเขามาตั้งฐานไว้แล้วควรจะทำต่อไป ไม่เอา ใครมาตั้งฐาน ก็ตั้งไป ให้เป็นฐานร้าง
อยู่นั่นแหละ ฉะนั้นจะตั้งฐานของฉันทใหม่ แม้ตั้งเองไม่ได้ ก็ไม่ยอมตั้งต่อไป นี่มันเป็นปมด้อย
อยู่ในประเทศไทยเรา

วัดวาอารามก็อย่างนั้นแหละ อาตมาเทศน์มาตั้งนานปีแล้ว ไปเทศน์แก็
อะไร ไว้พอไปทีหลัง หหมดแล้วไม่มีใครรักษาในเรื่องนั้นไว้ เช่น ให้อยมนั่งเป็นแถวเป็นแนว
ไม่ให้จุดธูปเทียนเหมือนจะเผาไร่อีก ไม่มีใครเอาอย่าง เพราะว่าผู้อยู่ประจำถิ่น
ไม่รักษา ไม่แนะนำ ไม่ถือโอกาสที่เขา来帮助แก้ไว้ เราก็รักษาไม่เอา เรื่องมันก็
ลำบาก แต่ก็ข้อนี้มันเป็นไรต้องทำตามหน้าที่ ช่วยเหลือต่อไป

ช่วยเหลือที่เชียงใหม่เรื่องน้ำท่วม บางครั้งก็มาถึงกรุงเทพฯ เช่นคราวหนึ่ง
ที่บ้านหมี่เกิดไฟไหม้ อาตมาอยู่ในกรุงเทพฯ พักอยู่ที่คณะ ๒ วัดมหาธาตุ เจ้าคุณเทพฯ
จะไปธุระอุดร เลยชวนว่าท่านปัญญาฯ ช่วยหน่อย ก็เลยประกาศในหนังสือพิมพ์
ออกข่าว ญาติโยมเอาผ้ามาให้กองเต็มห้องเลยมากมาย เป็นปัญหาจะเอาไปอย่างไร
มากอย่างนี้ ก็เลยไปติดต่อขอรถกะคุณสังข์ พันธโนทัย ได้รถคันหนึ่ง รถบัสเอาไปแจก

พอไปถึงเจ้าหน้าที่บอกว่า ท่านไม่ต้องแจกหรอก เหนื่อย ทั้งวันนี้แหละผม
แจกเอง ดูๆ เขาไม่เต็มใจให้เราแจกด้วยมือเอง ใน ๑๐ วันที่อาตมาประกาศทาง
น.ส.พ. ออกไป เวลานั้นแม้ไม่ได้ติดต่อทางวิทยุ คนก็เอาเงินมาให้ให้ซื้อเอง ซื้อได้
ครบจำนวนเรียบร้อย พาไปแจก

แจกเสร็จแล้วทำรายการส่งไปสถานีวิทยุประชาสัมพันธ์ให้ช่วยออกแถลง-
การณ์ให้หน่อย ได้นำไปแจกแล้ว เพราะเห็นเขาทำอะไรเขาก็ประกาศกันทั้งนั้นส่งไป
๓ ครั้ง เขาไม่อ่านออกอากาศเลย ทีหลังนึกในใจว่าเพราะอะไร ทีนี้นายตำรวจคน
หนึ่งมากระซิบบอกว่า ท่านอย่ายุ่งให้มันเหนื่อยเลย เขาจะหาว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์
อยู่น่าที่ไปแจกเสื้อผ้าอยู่นี้ เอาแล้ว! จะให้เป็นแดงเสียให้ได้ จะให้ท่านปัญญาฯ เป็น
คอมมิวนิสต์เสียแล้ว

บอกว่าที่สถานีวิทยุเขาไม่อ่านนั้น เขาไม่ส่งเสริมท่าน เพราะมันลำหน้าเขา
ท่านทำอะไรไม่เอาชื่อเขาไปใส่ด้วย อันนี้ถูกเพราะว่าเราทำอะไรก็ไม่คิดใส่ชื่อใคร
อาตมาเองก็ไม่อยากเอาชื่ออยู่แล้ว จะไปเอาชื่อคนอื่นใส่อีกทำไม ทีนี้ทำไปมันก็ลำ
หน้าเขา

เช่นไปเที่ยวสร้างโรงเรียน สร้างอะไร ทำแล้วมันเกิดปมด้อยแก่คนอื่น คนอื่นเขาไม่ชอบ เลยก็ไม่ส่งเสริม แต่ก็ไม่หวั่นไหว มีโอกาสก็จะทำเรื่อยไป ทำอยู่อย่างนั้นหลายปี ช่วยเหลือประชาชนที่เกิดทุกข์ร้อน ข้าวยากหามาแพง เกิดไฟไหม้ที่ไหนที่ตะพานหิน บ้านหมี ก็ได้ทำอยู่เสมอช่วยอยู่ เป็นงานด้านสังคมสงเคราะห์ที่เป็นงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ตลอดเวลา

งานวิชาขุขานี่งานหนึ่ง ที่ไปเพาะขึ้นที่เชียงใหม่แล้วก็ได้ผล แต่เดี๋ยวนี้ชบเซา วิหารวัดสวนดอกนั้นยาวตั้งหนึ่งเส้นกว่า ครูบาศรีวิชัยสร้างไว้ ตั้งแต่สร้างแล้วท่านก็ตายไป คนไม่เคยนั่งเต็มตัววิหารสักที อาตมาขึ้นไปปีแรกเอาคนมานั่งเต็มวิหาร คือทำวิสาขะ

ก่อนวันวิสาขะมีโฆษณาป่าวร้องเขียนหนังสือพิมพ์ เทศน์ แนะนำว่าควรทำอย่างไร ชาวเชียงใหม่จะเขาดี สอนง่าย ถ้ามีคนสอนแล้วไม่มีขุขหรือคนเหนือนี่ที่ยุงนี้เพราะไม่มีคนสอน สอนก็ไม่ถูกเรื่อง แต่ถ้าทำให้ดี ๆ แล้วไปไกล คนชาวเหนือนี่เขาใจดี ว่านอนสอนง่าย

พอถึงวันวิสาขะเข้าจริงนะ โยมนะ ทุกบ้านทุกช่องระดับประคาถาทิวโคมไฟสว่างไสวไปหมดเลย ทุกถนนทุกบ้าน ทุกช่อง วัดวาอารามก็ทำ แต่ว่าก่อนถึงวันนั้นนะมีบัตรสนเท่ห์พิมพ์แจกเหมือนกัน ว่าอย่าไปเชื่อท่านปัญญาๆ ท่านไม่ใช่พระพวกเรา พระแขกมาจากไหนก็ไม่รู้ จะมาทำลายประเพณีบ้านเรา เราอย่าไปเชื่อ มีออกแจกเหมือนกัน เขาเอามาให้ดู อาตมาบอกไม่เป็นไร โบปสิวลีเล็กๆ ไม่น่ากลัวคอยดูวันวิสาขะก็แล้วกัน ทำเรียบร้อยหมดทุกหนทุกแห่ง

ได้ประชุมเด็กนักเรียนทั้งเมืองในเขตเทศบาลก็โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนพวกมิชชันนารี มาหมดนักเรียนสี่พันเศษ แจกข้าว แจกของแจกสมุดดินสอ แจกของเล่นแก่เด็ก กลางคืนเดินแห่ถือโคมไฟแห่มีบทเพลงด้วย

เมื่อคราวนั้น สนิต ศ. เขาอยู่เชียงใหม่ เขาแต่งเพลงวิสาขขุข่า ร้องเพลงกัน ก้องเมืองไทย สนุกกันใหญ่ แล้ววันรุ่งขึ้นนำคนแก่ไปเยี่ยมคนป่วยโรคเรื้อน คนแก่ๆ ที่เชียงใหม่อายุ ๕๐-๖๐ ออกปาก "อู๊ย! ข้าเจ้าอายุ ๕๐-๖๐ แล้วยังไม่เคยมานี่สักเดือน" ไม่เคยไป ม่วน! เยี่ยมที่โรงพยาบาล โรคเรื้อนนี้ แล้วก็พาไปให้เห็นสภาพของคนเป็นโรคเรื้อนนะ ญาติโยมสงสาร ให้โยมหลวงศรีประกาศเก็บสตางค์ได้อีกเยอะ เอาไปแจกคนเหล่านั้นต่อไป

นำคนไปในทางอย่างนี้ ชักจูงญาติโยมไปให้รู้จักว่าอะไรควรทำ อะไรไม่

แห่โคมไฟ วันวิสาขบูชาทั่วเชียงใหม่

ควรทำ แก๊ซเรื่อยไป ในเรื่องที่ควรจะทำแก๊ซ

อยู่เชียงใหม่ ก็พยายามทำอย่างนี้เรื่อยมา เป็นเวลา ๑๐ ปีไม่ใช่น้อย อยู่ถึง ๑๐ ปี ออกหนังสือพิมพ์ชาวพุทธให้คนได้อ่านด้วย

ต่อมาก็ได้ลงมากลางเทพฯ คือว่าหน้าหนาวนี้อยู่ไม่ได้ เชียงใหม่นี้มันหนาว ผิวหนังมันแห้งออกผื่นคันต้องหนีทุกปี หนีมากลางเทพฯ ก็มาอยู่วัดมหาธาตุคณะ ๒ เจ้าคุณเทพฯ พักอาศัยพลอยกินข้าวแดงแกงร้อนเขา แล้วคนก็นิมนต์ไปเทศน์ไปปาฐกถาที่โน่นที่นี้บ้าง

เวลาปาฐกถาใหม่ๆ นี้มีข้อดีอีกอย่างหนึ่ง เขาติกันเหลือเกิน ท่านปัญญา ยินพูด ไม่ได้ ติทั้งนั้นแหละ ถือเป็นจุดดำที่ติเอาตมา ว่ายินพูด

ตอนนี้เอาตมามาเทศน์กรุงเทพฯ ที่พุทธสมาคมหน้าวัดบวรนิเวศน์ กรรมการพุทธสมาคมกลัวเขาจะว่าว่ายินพูด อุดสำหัดแก้ไอไว้หนึ่ง เอาตมาสั่งให้เอาเก้าอี้ออกทันที พอจะขึ้นพูดบอกให้เอาออกเอาตมาจะยินพูดให้โยมฟัง ดูว่านั่งพูดกับยินพูดมันเป็นยังไง อันไหนจะเข้าใจง่ายกว่ากัน แล้วก็เลยยินพูด

เดี๋ยวนี้คนที่ติเอาตมานะยินพูดหมดแล้ว ยินพูดกันหมดแล้ว พระสังฆราชยินพูดเวลานี้ ก่อนนี้ก็คิดว่าไม่ดีที่ท่านปัญญา ยินพูด แต่เดี๋ยวนี้ก็ยินพูดกันแล้ว เดี่ยวนี้ยินพูดกันทั่วไปแล้ว มันไม่ใช่เรื่องที่จะต้องติอายของเล็กน้อยอย่างนี้นะ

พระศาสนโสภณ สังฆมนตรี, เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่, และหลวงพ่อบัณฑิตนันทะเมื่อครั้งประชุมพระที่เชียงใหม่

สิ่งใดเป็นประโยชน์ก็ทำเข้าไปเถอะ กินข้าวกับตะเกียบกินกับช้อนกินกับส้อม
อิมหรือเปล่า อิมเท่ากัน เมื่ออิมแล้วมันก็กินได้ตามกาลเทศะ จะนั่งจะยืนมันก็ได้ทั้งนั้นแหละ
ยืนพูดก็ได้

เมื่อคราวอยู่เชียงใหม่ มีอยู่ครั้งหนึ่งอยากจะเล่าให้โยมฟังอีก คือว่า มันเรียกว่า
สนั่นหวั่นไหว เหมือนมีการวางระเบิดกลางเมืองคราวนั้นนะ คือเขาประชุมพระเจ้า-
คณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอมาก แล้วก็เชิญพระผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ ไปด้วย

วันนั้นจำได้ว่า ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีอยู่ด้วย เขาให้อาตมาพูดข้อคิดใน
การเผยแผร์แต่ว่าข้อคิดนั้นพูดแล้วมันกระเทือน กระเทือนมาก หนังสือพิมพ์ชาวเหนือ
ลงว่า

“ท่านปัญญาเอกคือนเหล็กตีชนิดทางพญานาคราช”

จำหน้าว่าอย่างนั้น เพราะว่าพูดเรื่องมันแรง ทว่าพระเราน่ะไม่ค่อยเอางาน
พระที่มีตำแหน่งเผยแผร์ไปไม่ได้ไปเผยแผร์ แต่นอนแผ่อยู่บนกุฏิ ว่าไปอย่างนั้น สมเด็จ

ท่านฟังแล้วท่านลุกขึ้น ท่านนั่งอย่างจี๋ ลุกขึ้นไปยืนทางนูน ยืนเฉพะหน้า ยืนดูอาตมา อาตมายืนพูดให้ท่านดู เฟ่งใหญ่เลย คงจะเฟ่งให้หยุดพูดนั่นเองแหละ ยังคงพูดต่อไป พูดใหญ่

พูดวันนั้นรัฐมนตรีว่าการศึกษานั่งฟังอยู่ด้วย รัฐมนตรีศึกษาสมัยนั้นชื่อ ส.สวัสดิเกียรติ ไปนั่งฟังด้วย พอฟังจบท่านบอกว่า โอ พูดแบบนี้ต้องเอาไปพูดกรุงเทพฯ เวลานี้เขาประชุมอยู่ที่วัดโพธิ์ให้ท่านไปพูดที่โน่นด้วย

ฟุ้งนี้ เลยได้ขึ้นเรือบิน วันนั้นนะเป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้ขึ้นเรือบิน เรือบิน สองแถว ไม่ใช่เรือบินนั่งเก้าอี้ เป็นเรือบินสำรวจนั่งสองแถว แล้วขึ้นมาพร้อมกันกับสมเด็จพระสังฆราช ท่านฟังอยู่ด้วย ข้าต้องนั่งเรือบินมาด้วยกันเสียด้วย

มาถึงสนามบินเขาเมิร์ดไปรับอาตมา แต่ไม่มีรถรับสมเด็จพระสังฆราชก็เลยต้อง พลอยอาตมาเหมือนกัน วันนั้นนะ พลอยไปแวะที่วัดก่อน แล้วก็ไปวัดโพธิ์ ไปวัดโพธิ์ แล้วก็เลยไปเทศน์กับพระที่วัดโพธิ์พระเจ้าคณะทั้งนั้น เทศน์แล้วเขาอัดเทปไว้ อัดเทป แล้วเขามาเปิดที่พุทธสมาคม

วันที่เขานำมาเปิดที่พุทธสมาคมนั้น อาตมาไม่ได้ไปหรอก แอบไปที่หลัง เขาเปิดไปครึ่งหนึ่งแล้ว ก็แอบเข้าไปนั่งอยู่ข้างหลัง พอไปนั่งอยู่ข้างหลัง เปิดจบ ก็มี คนเห็นเขาก็เชิญเข้าไปให้พูดปากเปล่าไม่ใช่เทป พอพูดออกไปคราวนั้น เสร็จแล้วมีคนลุกขึ้นค้าน คือพระราชธรรมนิเทศน์ลุกขึ้นค้าน ค้านใหญ่เลย

แหม วันนั้นผู้ฟังจะวางมวยกันเสียให้ได้ พวกที่ “ถือหาง” อาตมาไม่ชอบ ในการค้านเช่นนั้น แต่ว่ายังมีเจ้าคุณภรตฯ นี้ไปดึงคุณพระออกไปเสีย ไม่อย่างนั้น แล้วมันจะวางมวยกัน เพราะว่าไปค้านสิ่งที่ไม่เป็นเรื่องเข้า

คำที่อาตมาพูดนั้นท่านว่ามันไม่ถูกแต่คนอื่นเขาว่าถูก มันไปกันอย่างนี้ เลยค้านกัน แต่กิดัง เวลานั้นดัง หนังสือพิมพ์ก็เอาไปลงข่าว มีชื่อเสียง ว่าอย่างนั้น เถอะ เกิดเป็นเรื่องดังขึ้น

แต่ว่าดังคราวนั้นก็ยังไม่เท่าใด คราวนั้นมากรุงเทพฯ เขามีการประชุมพระ วัดสามพระยา อาตมาก็ไปช่วยวิ่งเต้นยกโต๊ะ ยกเก้าอี้ เพราะว่าเคยอยู่วัดนั้น ว่าง ๆ เจ้าคุณก็วิ่ง เอ้อ ปาฐกถาหน่อย เลยขึ้นไปพูดใหญ่ พูดเรื่องสำคัญสะกิดสะเกาแรง ๆ จอมพลผินนั่งฟังอยู่ด้วย ขอบอกขอบใจบอกว่า เอ้อ อย่างนี้ต้องเอาไปเทศน์วิฑูบ้าง เลยเขาบอกให้ไปเทศน์วิฑู

เจ้าหน้าที่เขาถามว่าเอาต้นฉบับมาเราตอบว่า อ้อ จะเทศน์ฟุ้งนี้จะเอา

อะไรกัน ไม่ต้องดันจบบั๊ว อาตมาไม่ได้เขียนไปเทศน์เลย เทศน์กันที่นั่นมันรุนแรง เทศน์เรื่องกินจอบ กินเสียม กินเหล็ก กินไหลนะ กินกันใหญ่แล้วก็ยกเรื่องกลบทว่าเรื่อง “พาราสาวัตติ ใครไม่มีปราณีใครคู่คือถือแต่ใจ ถึงที่ได้ โภยกันให้พอ” ว่าอย่างนั้นแหละ

ได้ข่าวว่าท่านจอมพลเคืองใหญ่ บอกว่านิมนต์พระอะไรมาเทศน์ ทำไมไม่ตรวจสำบัดสำนวน เขาบอกว่าตรวจอะไร ท่านเทศน์ปากเปล่า ไม่ได้ตรวจสำนวนนี้แหล่ม หนังสือพิมพ์ก็ประโคมตามหลังอีก นี่มันดังออกไปตอนนี้แหละมันดังตอนพูดแรง ๆ ในกรุงเทพฯ หลายครั้ง เลยก็ดังออกไป

ความจริงมันเป็นอารมณ์แรงสมัยนั้นนะ เพราะว่ายังหนุ่ม ความคิดมันก็เล่นไปเดี๋ยวนี้ไม่แรงแล้ว เทศน์ปกติ ไปเทศน์ที่ไหนก็ไม่ค่อยจะรุนแรง ธรรมดา ถ้าว่าจะร้อนพออุ่น ๆ ไม่ถึงกับว่าความร้อน ๕๐ องศา สมัยก่อนนี่มันร้อน เทศน์แรงเพราะความความคิดมันแล่น อยากจะจัด อยากจะทำเรื่องอะไรต่ออะไร

แต่เมื่อทำงานนาน ๆ เข้า มันมีประสบการณ์เกิดความคิดความนึกว่าไม่ไหวปล่อยเบา ๆ หน่อย แต่ก็ยังไม่ถึงอุดมการณ์ ยังถือหลักการเดิมว่า ต้องแก้ไขสิ่งบกพร่องยังแก้อยู่เรื่อย ๆ ไป เทศน์ที่ไหนก็ยังแก้เรื่อยไป หลักการมันเป็นอย่างนี้”

ชีวิตที่ผ่านมาของท่านปัญญาฯ ได้อุทิศสติปัญญาและหยาดเหงื่อแรงกายเพื่อศาสนาอย่างแท้จริง สื่อสำคัญยิ่งของท่านก็คือการพูดหรือ “การเทศน์” นั่นเองทำให้เข้าถึงประชาชนและโน้มนำประชาชนให้เข้าถึงหลักธรรมะอีกทอดหนึ่ง

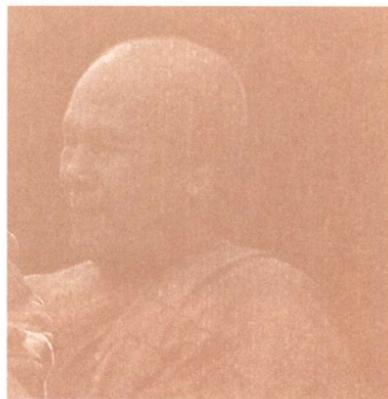
การแสดงธรรมของท่านมุ่งเน้นถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ของชีวิตและสังคม ชี้นำให้หลุดพ้นจากความเชื่อถือนงายต่าง ๆ นานา นอกจากนี้ท่านยังกล้าหาญที่จะวิพากษ์วิจารณ์ผู้บริหารบ้านเมือง ดังนั้นในบางครั้งจึงมีชาวเล้าลือว่าท่านเป็นบุคคล “ต้องห้าม” สถานีวิฑูย์ของหน่วยราชการบางแห่งไม่ยอมนิมนต์ไปแสดงธรรมเทศนา

แต่อย่างไรก็ตาม ท่านปัญญาฯ ก็ยังคงบำเพ็ญตนเป็น “พระนักเทศน์” อยู่ตลอดมา แม้จะสูงพระราชาแล้ว แต่ก็ยังแกร่งกล้ากระจัดกระเจิง ทัณฑ์ทัณฑ์สมัยไม่เปลี่ยนแปลง จนกระทั่งได้รับสมญาว่าเป็น “คนของประชาชน” ซึ่งมีบางเสียงเล่าว่าท่านไม่นิยมยินดีในสมญานี้สัก ท่านบอกว่าเรียกท่านว่า “คนของพระ” หรือ “คนของธรรม” จะถูกต้องกว่า เพราะคำว่า “คนของประชาชน” นั้นเป็นเรื่องทางโลก

เฉลิมศักดิ์ รังคผลิน

พ.ศ. ๒๕๒๖

ท่านปัญญานันทะ: หมุนทวนทงล้อจธรรม

๒ คยมมีผู้กล่าวไว้เป็นท่านองว่าหากเมืองไทยขาดพระเถระผู้ทรงคุณสองท่าน คือ ท่านพุทธทาส กับท่านปัญญานันทะ โจมหน้าของพุทธศาสนา ในบ้านเราคงแปรเปลี่ยนจากที่กำลังเป็นอยู่ เวลานี้ชนิดหน้ามือเป็นหลังมือเลยทีเดียว

ท่านทั้งสองถือกำเนิดมาในยุคสมัยที่บ้านเมืองก้าวข้ามยุคราชาธิปไตย เข้าสู่ยุคประชาธิปไตย ซึ่งส่งผลสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้านและการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก็ส่งผลสะท้อนมายังสถาบันศาสนา ในระบอบเก่าที่อิงแอบอยู่กับสถาบัน พระมหากษัตริย์ในอดีต

กล่าวได้ว่าทั้งท่านปัญญานันทะ และท่านพุทธทาส เป็นเสมือนตัวแทนของศาสนา ในระบอบเก่าที่พยายามทำความเข้าใจกับคนรุ่นใหม่ได้อย่างใกล้ชิด คำพูดที่ว่าหากขาดท่าน ทั้งสอง โฉมหน้าของพุทธศาสนาในบ้านเราจะต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ก็คงมีความหมายว่าท่านทั้งสองเป็นจุดสะพานเชื่อมคนรุ่นใหม่กับศาสนา หากไม่มีท่านทั้งสองเสียแล้ว ศาสนาอาจตามคนรุ่นใหม่ไม่ทัน จนในที่สุดก็จะหมดความหมายไปพร้อมกับกระแสอารยธรรมแบบใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาแทนที่

แรกที่ไทยเรารับเอาพุทธศาสนาเข้ามาจากอินเดียนั้นเป็นยุคที่พุทธศาสนาแบบมหายานกำลังรุ่งเรือง ในอินเดีย ที่ยังมีพุทธแบบเถรวาทบ้างก็เฉพาะบางถิ่นในอินเดียตอนใต้ เชื่อกันว่าพุทธศาสนาดั้งเดิมที่เข้ามาแพร่ในไทยนั้นเป็นพุทธแบบมหายาน ซึ่งเป็นพุทธที่ถูกปรับลักษณะบางประการใกล้เคียงกับลัทธิพราหมณ์

ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้พุทธศาสนาในเมืองไทยที่แม้จะเปลี่ยนเป็นเถรวาทแบบลังกา ในเวลาต่อมายังคงความเชื่อถือบางอย่างแบบพราหมณ์อยู่ประกอบกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่พยายามประสมประสานพุทธเข้ากับพราหมณ์ เชื้อนไข

ใหญ่ ๆ ดังที่กล่าวมานั้นส่งผลให้พุทธศาสนาในบ้านเราเคลื่อนคลาดผิดแผกไปจากพุทธศาสนา ครึ่งพุทธกาลมากมายหลายประการ ดังที่ปรากฏอยู่ให้เห็นในทุกวันนี้

หลักธรรมทางศาสนาหรือลัทธิใดก็ตามที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ อยู่เหนือการตรikirตรองพิสูจน์ตามหลักการของเหตุและผล หลักคำสอนนั้น ๆ ย่อมจะถูกกาลเวลาพิพากษาเปิดเผย โฉมหน้าอันปิดซ่อนอยู่ออกทีละน้อย ปรากฏการณ์ทำนองนี้จะเห็นได้จากการที่ศาสนาต่าง ๆ ทั่วทุกมุมโลกเริ่มมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์หนาหูขึ้นทุกขณะแม้พุทธศาสนาในบ้านเราก็ไม่อยู่ในข่ายขกเว้น

จะอย่างไรก็ตามเสียงสะท้อนเหล่านี้หากจะประเมินกันอย่างจริงจังแล้วก็พอสรุปได้ว่าส่วนใหญ่ นั้น ประเด็นของการวิจารณ์มักจะถูกพุ่งตรงไปที่ พฤติกรรมของศาสนิกและเจ้าหน้าที่ทางศาสนาที่ไม่ค่อยจะสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในขณะที่โลกกำลังก้าวรุดไปสู่ยุคของเหตุและผล ศาสนิกของศาสนา และผู้เผยแพร่ว่าสอนส่วนใหญ่กลับกำลังหมกมุ่นอยู่กับพิธีกรรม อันไร้สาระ มากกว่าจะมุ่งประพฤติปฏิบัติ ตามหลักธรรมอันเป็นสัจธรรม นี่คือภาพร่างให้เห็นคร่าว ๆ ถึงความเป็นจริงของสังคมศาสนาที่กำลังเป็นอยู่เวลานี้

ว่าจำเพาะพุทธศาสนาในบ้านเราหลายปีมานี้คนรุ่นใหม่ซึ่งได้รับการอบรมศึกษามาในระบบการศึกษาแบบตะวันตกที่ค่อนข้างจะถือหลักการแห่งเหตุผลสูง ได้เริ่มหันมามองดูความคิดความเชื่อของคนรุ่นเก่ามากขึ้น แน่นนอนว่าการมองนั้น ส่วนหนึ่งย่อมพุ่งมาที่สถาบันพุทธศาสนา ซึ่งเป็นที่เชื่อกันว่าเป็นฐานหลักของความคิดความเชื่อของคนไทยรุ่นก่อน ประเด็นของการมองก็แตกขยายออกไปตามพื้นฐานทางความสำคัญของแต่ละคน สุดแต่แต่ว่าใครจะมองผ่านกรอบแว่นความคิดสกุลใด

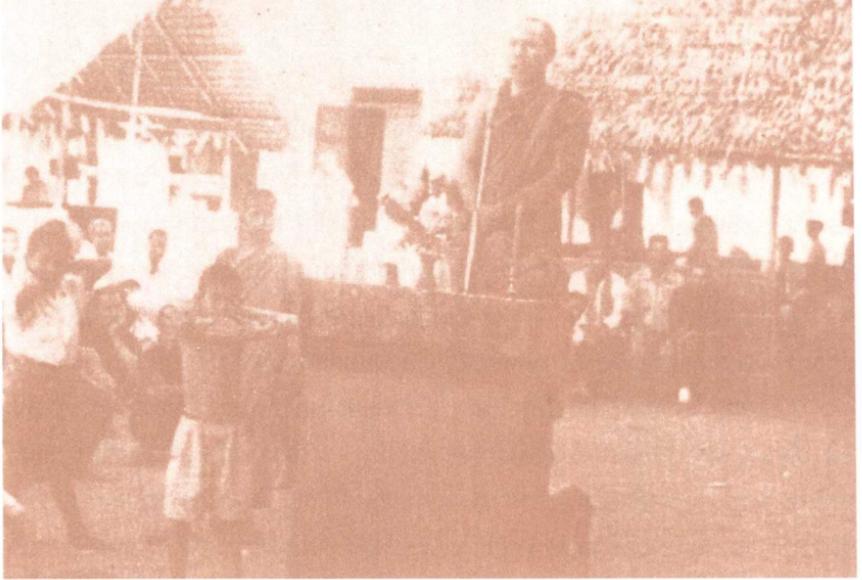
พวกที่เห็นว่าปรัชญาวัตถุนิยม เป็นคำตอบของสังคมไทย ก็มองว่าพุทธศาสนาก็ไม่ได้ต่างจากศาสนาอื่นนักในแง่ที่เป็นพวกจิตนิยม ที่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ก็พยายามที่จะวิเคราะห์วิจัยแนวคิดแบบพุทธว่าส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง จนหลายต่อหลายคนได้วิ่งเลยไปถึงขั้นสรุปว่าคำสอนของพุทธบางส่วนขัดกับหลักการพัฒนาชาติเป็นต้นว่า พุทธศาสนาปฏิเสธการสะสมทุนไม่เห็นด้วยกับการทำงานเพื่อเงินหรือความมั่งคั่งฟอกพูน

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง แห่งทรรศนคติของผู้คนที่มีต่อศาสนานี้ ต้องถือว่าเป็นโชคของคณะสงฆ์ไทย ที่เกิดมีบุคคลเช่นท่านพุทธทาสและท่านปัญญาวัณนัทะ

ทั้งที่โดยสภาวะแวดล้อมเราอาจไม่คาดหวังได้เลยว่าในยุคสมัยเช่นนี้ จะเกิดมีบุคคลเช่นท่านทั้งสองนี้ได้เลย แต่ทุกอย่างก็เป็นไปแล้ว และเป็นเรื่องที่กำลังทำทลายความคิดนึกของคนรุ่นหลังอยู่เสมอมา

เป็นต้นว่า ขณะที่คณะสงฆ์ส่วนใหญ่กลับไหลหมกมุ่น อยู่กับการประกอบพิธีกรรม ท่านพุทธทาสกลับประกาศก้องชี้ชวนให้เรามองเห็นความไร้แก่นสารของการกระทำดังกล่าว ท่านปัญญาวัณนัทะก็เป็นอีกแรงหนึ่งที่พยายามผลักดันให้ชาวพุทธก้าวไปให้พ้นจากปลักแห่งความมืดมน ท่านกล้าคัดค้านความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์อย่างเต็มปาก ในขณะที่พระสงฆ์ผู้ใหญ่ระดับบริหารปิดปากเงียบ ไม่กล้าแตะต้องสิ่งเหล่านี้

เมื่อราวแปดปีที่ผ่านมานี้ ครั้งนั้นผู้เขียนยังเป็นสามเณรอยู่ขอนแก่น วันหนึ่งอาจารย์ของผู้เขียนได้พาไปฟังการปาฐกถาที่โรงเรียนสตรีประจำจังหวัดแห่งหนึ่ง เมื่อไปถึงผู้เขียนก็ต้องแปลกใจเป็นอันมาก เมื่อเห็นผู้คนหลังไหลกันมาแน่นชนิด หอประชุมโรงเรียน และผู้เขียนก็ยิ่งประหลาดใจขึ้นเป็นทวีคูณ เมื่อปรากฏว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นปาฐกถาในวันนั้น แทนที่จะเป็นนักการเมืองคนสำคัญ หรือบุคคลชั้นสูงในวงการ

รัฐบาล แต่กลับเป็นพระภิกษุสูงอายุผิวขาวร่างสูงใหญ่ ท่าทางใจดี

และนี่ก็เป็นจุดเริ่มแรกที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเห็นภาพอันประทับใจ เมื่อพระภิกษุรูปนั้นก้าวขึ้นไปบนเวทีปาฐกถา และได้แสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อความเป็นไปของวงการพุทธบริษัท ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะรื่นหูจับใจผู้ฟังเป็นอย่างมาก ทั้งคำพูดเหล่านั้นก็ประกอบด้วยเหตุผลด้วยผลตรงไปตรงมา มีความหนักความเบาในตัวเอง ทำให้ผู้ฟังเกิดความสุขสนทน ไม่เบื่อหน่าย

ถัดจากวันนั้นมาหลายปี เมื่อผู้เขียนย้ายเข้ามาเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ ก็ได้มีโอกาสพบเห็นท่านรูปนั้นแสดงปาฐกถาอยู่เนือง ๆ ทุกครั้งทีไปฟังท่านพูด ความประทับใจก็ยังมีสม่ำเสมอ

จนกระทั่งถึงวันนี้ผู้เขียนก็ยังยืนยันได้เต็มปากว่า ในจำนวนบุคคลที่ผู้เขียนยึดเป็นครูฐานีบุคคล ซึ่งมีไม่มากนักในบ้านเราเวลานี้ พระภิกษุรูปนั้นผู้มีนามว่าท่านปัญญานันทะ เป็นพระผู้ใหญ่รูปหนึ่งที่คุณเขียนให้ความเคารพได้โดย ไม่ระคายความรู้สึกสักนิด ๆ ภายใ น แม้ว่าโดยส่วนตัวท่านกับผู้เขียน จะไม่รู้จักกันเลยทีเดียว

แม้ว่า โดยลักษณะนิสัยส่วนตัวจะเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน แต่เมื่อถึงคราวต้องเอาจริงเอาจัง ท่านปัญญานันทะกลับเป็นพระที่เฉียบคม ไม่ยอมประนีประนอมกับความเท็จ แม้ว่าบางครั้งการเปิดเผยความจริงนั้นจะเป็นที่เฟื่องเสียงของพระเถระระดับบริหาร หรือบุคคลระดับสูงในรัฐบาล

ตัวอย่างนี้ จะเห็นได้ชัดในกรณีที่ท่านพูดคัดค้านด้านการคอร์รัปชัน ของ

ข้าราชการสมัยรัฐบาลสฤษดิ์ออกทางสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ จนเป็นเหตุให้จอมพลสฤษดิ์เดือดดาลขนาดหนัก ถึงขนาดมีคำสั่งไม่ให้มีนิมนต์ท่านมาพูดที่นั่นอีกเป็นอันขาด

และเมื่อปีที่ผ่านมาก เหตุการณ์ท่านเองเดียวกันก็เกิดซ้ำรอยอีก ที่สถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ ดีแต่ว่ายุคนี้ไม่ใช่ยุคสฤษดิ์ที่ประชาชนจะถูกปิดหูปิดตาได้เช่นแต่ก่อน ท่านจึงยังสามารถยืนหยัดเผยแพร่ความจริงตามคำเรียกร้องของมติมหาชนมาได้จนถึงเวลานี้

หากความเป็นพระอยู่กับการทำจริง พุดจริงในสิ่งที่ถูกต้อง พร้อมจะอุทิศแรงงาน และมันสมองเพื่อเกิดบุญธรรม ก็นับว่าท่านปัญญาันทะได้เดินไปสู่หนทางแห่งความเป็นพุทธบุตรอย่างบริสุทธิ์แล้ว

ท่านปัญญาันทะในวันนี้ ยังเป็นท่านปัญญาันทะที่ไม่ย่อถอยกับการฟันฝ่าความมืดทึบและอำนาจอธรรม แม้อายุจะย่างเข้าปัจฉิมวัยเป็นดังไม้ใกล้ฝั่งแล้วก็ตาม

พระพุทธองค์ตรัสไว้ใน ธรรมบททุกทกนิกายว่า ชีวิตของผู้ที่เห็นคุณค่าของสังขารแม้จะสั้นเพียงน้อยนิดก็นับว่าไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นคน ด้วยว่าชีวิตเช่นนั้น เป็นชีวิตที่ได้ทำหน้าที่ของมนุษย์อย่างสมบูรณ์แล้ว ผิดกับชีวิตที่มุ่งกอบโกยความสนุกสนานเข้าใส่ตัว ปล่อยวันคืนให้ผ่านล่องไปกับความมัวเมาในมายาการหลากรูปชีวิตเช่นนั้นแม้จะยืนยงอยู่สักร้อยปี พระพุทธองค์ก็ตรัสว่าเป็นชีวิตที่สูญเปล่า

และนี่ก็คือบทสรุปสำหรับชีวิตเล็ก ๆ ชีวิตหนึ่งที่ดิ้นรนฝ่าความลำเค็ญมาตลอด เพื่อเป้าหมายคือการได้ร่วมสร้างสรรค์ความดีงามแก่สังคม

ผู้เขียนมีความมั่นใจอยู่อย่างหนึ่งว่า แม้ว่าในอนาคตอันไม่ไกลนี้ คนอย่างท่านพุทธทาสหรือท่านปัญญาันทะ จะต้องจบสิ้นบทบาททางตามกฎของความไม่เที่ยง หากแต่ผลงานที่ยังเหลืออยู่ จะเป็นประกายจุดความคิดนึกของคนรุ่นหลัง ให้ตระหนักถึงคุณค่าแห่งการเสียสละอย่างแน่มอน

และนี่ก็คือหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่เราจะต้องคอยมองกันต่อไปอีกนานเท่าไร

พระมหาสมภาร พรหมทา

จากประทีปแห่งสยาม

พ.ศ. ๒๕๒๖

บทบาทของ
ท่านอาจารย์ปิ่นอนงค์
๒๕ แนวรบในทศวรรษ
๒๕

ด

งที่ได้กล่าวมาแล้วว่าท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุกับท่านปัญญาวัณนทภิกขุเปรียบเสมือนพระชรรค์สองคมในด้ามเดียวกัน เป็นสหายนธรรมร่วมเกิดร่วมตาย เดือนเกิดก็เป็นเดือนเดียวกัน คือเดือนพฤษภาคม ดังนั้นสองพี่น้องนักยอดนักรบคู่หนึ่งจึงแยกกันไม่ออก เมื่อได้โคจรมาพบกันในปีพ.ศ. ๒๔๗๖ ท่านเจ้าคุณประกาศิตที่ชุมพรก็เลยไปอยู่ร่วมด้วย (ขณะนั้นท่านเจ้าคุณประกาศิตเป็นพระชื่อนุญชวน เขมาภิรต)

การเข้าไปอยู่ในสวนโมกข์ของท่านปัญญาวัณนทภิกขุในขณะนั้น เนื่องจากมีความพอใจแนวทางการปฏิบัติธรรม ทำงานเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของท่านอาจารย์สวนโมกข์ เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ปรึกษาแลกเปลี่ยนความรู้แก่กัน วางแนวทางที่จะทำการก่อตั้งฐานะความเลื่อมใสทางศีลธรรม เติริมเสริมสร้างฐานทัพรธรรมที่สวนโมกข์พลารามให้มั่นคงถาวร เป็นเสมือนศูนย์บัญชาการแห่งกองทัพธรรมขนาดย่อม ฝึกฝนอบรมบรรดาสาธุศิษย์ที่เดินทางเข้าไปสู่สำนักเพื่อให้บรรดาลูกศิษย์ลูกหานำเอาแนวทางการสอนไปใช้ประโยชน์ให้บังเกิดผลยิ่งขึ้น เพื่อเป็นกำลังในการสู้รบกับอำนาจกิเลสทั้งปวงได้

ชีวิตประวัติเบื้องต้นของท่านปัญญาวัณนทภิกขุ เป็นชีวิตที่มีได้ราบเรียบเหมือนอย่างท่านอาจารย์สวนโมกข์ บ้านเกิดของท่านอยู่ที่ตำบลท่ามิหรำ อำเภอเมืองพัทลุง ท่านสอบได้วิชานักธรรมเอกที่นครศรีธรรมราชแล้วจึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เข้ามาศึกษาวิชาบาลีที่วัดสามพระยา จังหวัดพระนคร ท่านปัญญาวัณนทะสอบได้เปรียญ ๓ และเปรียญ ๔ แล้วหันมาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเช่นเดียวกับท่านพุทธทาสภิกขุ

ชื่อเดิมของท่านปัญญาวัณนทภิกขุคือ “พระปั้น ปทุมุตโตโร” ท่านเดินทางไปอยู่สวนโมกข์กับท่านพุทธทาสภิกขุตั้งแต่ยังไม่ได้เป็นมหาเปรียญ ในตอนแรกที่ท่านปัญญาวัณนทะไปอยู่กับท่านพุทธทาสนั้น ท่านก็ได้ปฏิบัติตามแนวทางของท่านพุทธทาส ตอนนั้นสวนโมกข์ยังตั้งอยู่ที่ป่าวัดร้างตำบลพุมเรียง

ถ้าพิจารณาดูตามเวลาที่ท่านปัญญาวัณนทะเข้าไปศึกษาปฏิบัติธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับยุคแรกของสวนโมกข์ ได้รับรู้และได้เห็นแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านอาจารย์พุทธทาสอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกประการ ทั้งสามารถเรียนรู้ แผนการยุทธที่จะต่อสู้กับกิเลสตัณหาอย่างถ่องแท้ อีกด้วย

การปฏิบัติธรรมในสวนโมกขพลารามของท่านอาจารย์ปัญญาวัฑฒนันทะเป็นไปตามหลักของพระพุทธเจ้าครั้งพุทธกาลมีอาสนะอันเป็นป่า ทำความบริสุทธิ์ด้วยอาหารกินอาหารด้วยความว่างอย่างพระกิน ศึกษาค้นคว้าพุทธธรรมอันล้ำลึก ทางทะเลลุ่มภีร์พระไตรปิฎกด้วยดวงตาแห่งธรรม ทนต่อความยากลำบากในการนึกคิดพิจารณาอย่างลึกซึ้ง

สำนักสงฆ์สวนโมกข์ที่พุ่มเรียงได้ต้อนรับสหายธรรมผู้ตั้งใจจริง สลัดแล้วซึ่งชีวิตทางโลกอันรุ่มร้อนสละแล้วซึ่งการแสวงหาความเพลิดเพลินด้วยความเพลิดเพลินจากความทุกข์ยาก ละแล้วซึ่งความใคร่แห่งราคะ โทสะ โมหะ มุ่งมั่นดับไฟแห่งมานะทิฏฐิและกิเลสทั้งหลาย มุ่งแสวงหาความเย็น ความสุข ความอัมใจอันแท้จริง ซึ่งจะเข้ามาแทนที่

ถ้าหากจะย้อนหลังไปดูประวัติชีวิตแต่หนหลังของท่านปัญญาวัฑฒนันทะแล้ว ถิ่นฐานที่ท่านเกิดนั้นคือจังหวัดพัทลุง เป็นเมืองที่มีประวัติเข้มข้นของคนจริง คนสู้คน และแม่แต่นักเลงหรือเสือร้ายที่ฉกาจฉกรรจ์มาแล้วมากต่อมาก เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันโดดเด่นของวีรบุรุษกล้า ตัวของท่านปัญญาวัฑฒนันทะก็อยู่ในสภาพแวดล้อมอันนั้น สมัยที่ท่านเป็นเด็กเรียนหนังสือเคยถูกตีจนมีแผลเป็นปรากฏจนทุกวันนี้ ชีวิตวัยหนุ่มก็โลดแล่นผจญภัยตามแบบฉบับของลูกผู้ชายเต็มตัว ไม่เคยคุกเข่าให้กับชีวิตและสามารถผ่านอุปสรรคต่าง ๆ มาอย่างโชกโชน

ชีวิตของท่านปัญญาวัฑฒนันทะเป็นแบบอย่างแห่งชีวิตที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่าชีวิตของท่านพุทธทาสภิกขุ และดูเหมือนจะมีความตื่นลึกแตกต่างกันกับท่านพุทธทาสภิกขุอยู่หลายประการ การเกิดของมนุษย์นั้นย่อมไม่เหมือนกัน คือเลือกเกิดไม่ได้ นี่เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์

ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุเกิดมาในครอบครัวพ่อค้าวาณิช แต่ท่านปัญญาวัฑฒนันทะ เกิดในครอบครัวของชาวนาชาวไร่บิดามารดามีอาชีพในการทำไร่ทำนา มีที่ดินเป็นของตัวเองอยู่ประมาณ ๒๐ ไร่เท่านั้น ต้องไปเช่านาคนอื่นมาทำเพื่อให้มีข้าวพอกินในครอบครัว บิดาและมารดาเป็นผู้ที่ยันหมั่นเพียรและเข้มแข็งในการประกอบสัมมาอาชีพด้วยดี มีสัมมาทิฏฐิ จึงจัดว่าเป็นครอบครัวที่อยู่เย็นเป็นสุขอย่างชีวิตของคนในชนบท ชีวิตของครอบครัวก็อยู่ในกรอบของศีลธรรม บิดาและมารดาเป็นคนพูดน้อย ครอบครัวจึงอยู่กินกันอย่างสงบสุขไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งเป็นที่รักใคร่ชอบพอของเพื่อนบ้าน

วันเดือนปีเกิดของท่านปัญญานันทะ ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ถ้านับทางสุริยคติก็ตรงกับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ปีฉุน พ.ศ. ๒๔๕๔ โรงเรียนแรกที่ท่านเข้าศึกษาในวัยเยาว์คือโรงเรียนลำปา ตอนนั้นมีพระเป็นครูใหญ่ ชื่อครูเทียม เป็นชาวนครศรีธรรมราช ครั้นนำชายของท่านบวชก็ตามไปเป็นลูกศิษย์วัด เรียนหนังสือกับหลวงตาในวัด ตอนที่อยู่วัดมีโรคภัยเป็นโรคลมชักบ่อย ๆ ทำให้การเรียนต้องชงก ครั้นรักษาโรคลมชักหายดีแล้วท่านก็เลยอยู่กับหลวงลุงที่วัดคูหาสวรรค์ ใกล้ตลาดพัทลุง

ท่านอยู่กับหลวงลุงที่วัดอยู่ระยะหนึ่ง มีนิสัยซุกซนจนกระทั่งถูกเขียนตีอย่างหนัก เพราะหลวงลุงที่วัดเป็นคนดุเคร่งครัดต่อระเบียบ ทำอะไรผิดนิดผิดหน่อยก็จะทุบตีเมื่อรู้สึกรำคาญจึงหนีไปเที่ยว เมื่อถูกจับมาได้ก็โดนมัดมือกับเขากวางแล้วเขียนตีอย่างหนัก จากนั้นก็ถูกทำโทษ ล่ามโซ่ไว้แต่ก็หนีไปได้ หนีกลับไปบ้านแล้วไม่ยอมกลับไปวัดอีก ต่อมาจึงต้องย้ายที่อยู่ใหม่คือย้ายไปเรียนที่โรงเรียนหน้าวัด ประดู่หอม อาจารย์ใหญ่ชื่อ เสี่ยง เวชรังษี

ตอนที่เรียนหนังสือในโรงเรียนเป็นเด็กนักเรียนที่อ่านหนังสือคล่อง มีนิสัยรักการอ่านมาแต่เด็ก เรียนจนจบชั้นประถมปีที่ ๓ เวลาถูกเพื่อนรังแกก็แอบหนีไปอ่านหนังสือเสียคนเดียว

ถ่ายภาพกับบ้านเกิดที่เคยอยู่มาจนโต พ.ศ. ๒๕๒๘

ครั้นจบชั้นประถม ๓ แล้วท่านปัญญานันทะภิกษุก็ย้ายไปเรียนต่อที่ลำปา เป็นโรงเรียนของจังหวัด ท่านเรียนจนจบมัธยมปีที่ ๓ ตอนเรียนก็อาศัยอยู่กับวัดอีก ตามเคย ออกจากโรงเรียนมัธยมแล้วก็คบเพื่อนฝูงไปตามประสาคนบ้านนอกครั้นบิดาป่วยเป็นโรคปอด ทำงานการไม่ได้ ท่านปัญญานันทะก็ต้องลาออกจากโรงเรียนไปช่วยไถนา อยู่ช่วยทำงานทางบ้าน

ตอนที่กลับมาอยู่บ้านนี้เองท่านได้พบกับหลวงลุงที่อยู่วัดคูหาสวรรค์อีก ครั้ง ตอนนั้นจบมัธยม ๓ แล้ว วันหนึ่งโยมมารดาแวะไปหา หลวงลุงท่านถามหา ท่านปัญญานันทะ แล้วบอกว่า ตอนนีไถนาเก็บเกี่ยวเรียบร้อยแล้ว ขึ้นปล้อยให้อยู่กับบ้านเกรงจะเสียคน จึงนำไปปิ้งด้วยต่อนั้นโยมบิดาก็กำลังป่วยท่านไม่ยอมให้ไป อยากให้อยู่ช่วยทำไรไถนา แต่หลวงลุงท่านไม่ยอม อ้างว่าถ้าปล้อยไว้จะเสียผู้เสียคน มันจะเป็นโจรเป็นผู้ร้าย ้วยขนาดนั้นสิ่งแวดล้อม เพื่อนฝูงจะชักจูงให้เสียได้ง่าย ด้วยเหตุนี้เองจึงต้องพาไปปิ้ง

เมื่อไปอยู่ที่ปิ้งหลวงลุงจะให้เรียนต่อแต่มีเหตุขัดข้องไม่สะดวกที่จะเข้าเรียน จึงพักอยู่ที่วัด ทำอาหารถวายพระไปพลาง ๆ อยู่เป็นเด็กวัดที่ปิ้งได้สัก ๒-๓ เดือน จึงคิดจะหางานทำ ได้ทำงานที่โรงงานพิดเครื่องยนต์แห่งหนึ่งหาความรู้หาประสบการณ์ด้านช่างเครื่องยนต์เพื่อเป็นวิชาชีพติดตัวเงินเดือนไม่ได้แต่ได้วิชา ได้อยู่กับเขาทำอยู่ราวเดือนหนึ่งก็เกิดข้อเท้าบวมขึ้นมา ต้องพักรักษาตัวจนหายหายป่วยแล้วก็ไม่คิดที่จะเอาดีทางอาชีพเครื่องยนต์กลไกอีก เลิกทำงานที่นั่น

ต่อมาจึงมีคนมาชวนให้ไปทำงานที่ภูเก็ต มีความรู้ชั้นมัธยม ๓ คงจะหา
งานทำที่นั่นได้ จึงนำความไปบอกลาหลวงลุงว่าอยากจะไปทำงานที่ภูเก็ตกับเพื่อน
ท่านก็ไม่คัดค้าน จึงเดินทางไปภูเก็ตพร้อมกับเพื่อนคนหนึ่งชื่อปาน หลวงลุงอนุญาต
พร้อมกับให้เงิน ๒๐ บาท แบ่งคนละ ๑๐ บาท เสียค่าเรือ ๘ บาท เหลืออีก ๒ บาท
เป็นค่าเรือข้ามฝั่งพอถึงฝั่งเงินที่มีหมดพอดี คนที่พาไปช่วยเหลือพาไปฝากไว้ที่บ้าน
นายชวนเป็นชาวกระบี่ เจ้าของบ้านเป็นนักการศาล ภรรยาชื่อเฮียน ไม่มีลูกมีเต้า

คติโบราณที่ว่าอยู่บ้านอย่าดูตายนั้นมืออยู่ในตัวของท่านปัญญาั่นทะ อาจ
จะเป็นเพราะว่าเคยทำโน่นทำนี่มามาก ช่วยเหลือบิดามารดาแต่เล็ก ๆ เลยกลาย
เป็นนิสัยที่ติดตัวมา เมื่อมาอยู่บ้านคนอื่นนิสัยเดิมก็ติดตามมาด้วย ช่วยทำงานเจ้า-
ของบ้านสารพัด ตักน้ำ ฝ่าฟัน กวาดบ้าน เจ้าของบ้านก็ให้อยู่ให้กิน

อยู่มาได้ ๗ วัน เจ้าของบ้านก็เลยหางานให้ทำ เป็นงานกรรมกรที่เหมืองแร่
เจ้าฟ้า ของหลวงอนุภาณุเกศ ต่อมาก็ได้เป็นกรรมกรถมภูเขาถักน้ำไว้ทำเหมืองแร่
ที่บางวาด อำเภอเกาะนุ้ มีหน้าที่หาหินไปถมภูเขา การทำงานที่นั่นได้รับความลำบากจน
บ่าบวม ต่อมาก็ได้รับความเห็นใจจากเพื่อนกรรมกรโกยดิน ความรู้จากการเป็น
นักอ่านหนังสือมาแต่เด็กช่วยตัวได้ยามคับขัน

เวลาพักกลางวันท่านปัญญาั่นทะจะเล่านิทานให้พวกกรรมกรฟัง เล่า
นิทานชาวบ้านนิทานพื้นเมืองในหมู่กรรมกรมีชาวไทยอิสลามอยู่หลายคนแต่ไม่รู้
เรื่องศาสนาที่ตัวนับถือ ท่านปัญญาั่นทะก็เล่าเรื่องพระนาบิมะหมัด พวกนั้นรุม
ฟังกันใหญ่ เพราะไม่เคยมีใครเล่าให้ฟังมาก่อน เวลาจะหาหิน คนโกยดินก็ใส่ดิน
ให้น้อยไม่พูนล้นหาบเหมือนคนอื่น คำพูดที่ว่ามิวิชาอยู่กับตัวและการเป็นนักอ่านให้
ประโยชน์ได้ในยามยาก

ท่านปัญญาั่นทะอยู่ทำงานถมดินที่นั่นจนเต็มและหมดงาน งานหมดก็หนี
ไม่พ้นวัดอีก ท่านก็ไปอยู่วัดจจรังสรรค์ ฝากเนื้อฝากตัวกับพระชื่อท่านเทียน ขอเป็น
ศิษย์ของท่าน อยู่เป็นลูกศิษย์วัด บัดกวาดโบสถ์ กวาดบริเวณโบสถ์ ตักน้ำ จัดการ
เป็นธุระเรื่องการเงินอาหารของอาจารย์เรียบร้อย เป็นที่พึงพอใจแก่อาจารย์เทียน
เวลาว่างก็อ่านหนังสืออีก หาหนังสือธรรมะมาอ่าน มีพุทธประวัติ นวโกวาท อ่าน
แม้กระทั่งคำขานนาค อ่านหนังสือพิมพ์ เพื่อนชวนไปเที่ยวไปดูหนังก็ไม่ยอมไป ไม่
ไปเที่ยวแหลวไหลเหมือนพวกหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย แต่รักการอ่านหนังสือเป็นชีวิตจิตใจ ขณะที่
อยู่ในวัดนั้นมีงานที่ไหนก็ทำ

เคยไปของานทำที่แผนกสุขาภิบาล เขาบอกว่ามีแต่งงานชนชยะเทชยะ แต่พอกลับมาถึงวัด มีคนบอกว่าอย่าทำเลย โภชชยะมันสกปรกเขาชวนไปทำงานที่สวนยาง ทำหน้าที่ถางหญ้าดายหญ้าในสวนยางของพระพิทักษ์ชินประชา รายได้ยุคนั้นวันละ ๔๐ สตางค์ ถางไปถางมาผลออกไปพันถูกต้นยางอ่อนขาดตายไป ๕ ต้น ถูกเจ้าของสวนปรับต้นละ ๑ บาท ทนทำอยู่ไม่ไหวเห็นว่าไม่ยุติธรรมเพราะไม่ได้แก้งตัด ต้นยางเหล่านั้นมันขึ้นอยู่ในหญ้าคา ล่าออกจากงานถางหญ้าที่สวนยาง

จากชีวิตกรรมกรสวนยาง เปลี่ยนมาทำงานเหมืองแร่ฝรั่ง เป็นกรรมกรอีกตำแหน่งจับกัง ทำงานจับกังเหมืองแร่อยู่ได้ราว ๒ เดือน แล้วกลับมาอยู่ที่วัดอีก อยู่มาวันหนึ่งมีพระชื่อสมุห์ช้องมาบอกว่า ไปเมืองระนองไหม? ท่านพระครูต้องการจะหาคนไปเป็นครู นายบัน เสน่ห์เจริญ หรือท่านปัญญานันทะ ตัดสินใจไปเมืองระนองกับสมุห์ช้อง

สมุห์ข้อยกนำท่านปัญญานันทะไปหาท่านพระครูพิพัฒนสมาจารย์ในขณะที่นั้นเป็นเจ้าของอำเภอกระทู้ ภูเก็ต ต่อมาภายหลังเป็นเจ้าคณะจังหวัดระนอง เมื่อนำไปฝากเนื้อฝากตัวแล้ว พระเณรในวัดขจรบอกว่าไปอยู่ก็อยู่ไม่ได้หรอกเพราะท่าน พระครูท่านเข้มงวดกวัดขึ้นนอนตื่นสายก็ถูกด่า ใครจะว่าอย่างไรก็ตกลงใจไปอยู่แต่ท่านขอไปปิ่นสัก ๗ วัน กลับมาแล้วจึงให้มาพบ

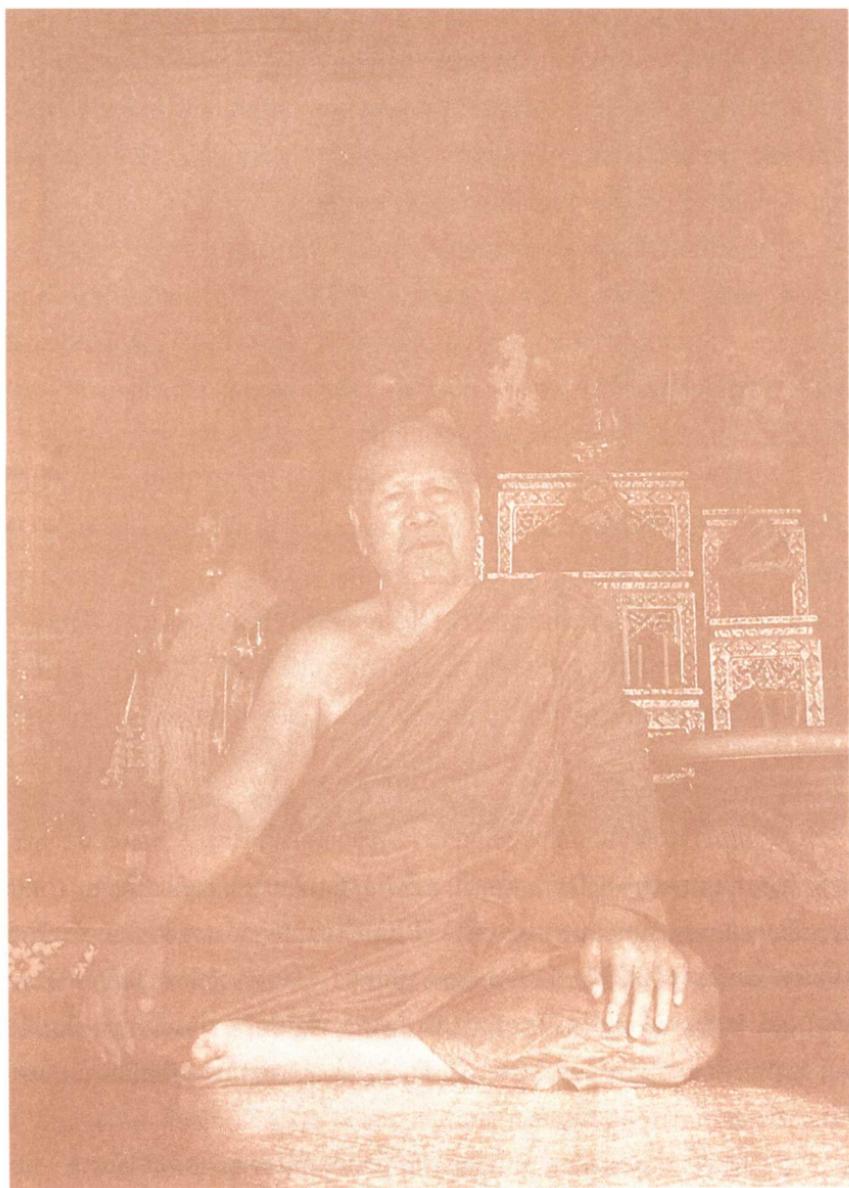
เมื่อท่านพระครูพิพัฒนสมาจารย์กลับมาจากปิ่นแล้ว ท่านปัญญานันทะไปรอพบแต่เช้า ท่านก็สั่งให้ช่วย กวาดคร้ว ตักน้ำใส่โอ่ง เก็บถ้วยชาม ตักน้ำในบ่อลึก ๕ โอง จากนั้นก็เอาถ้วยมาเรียงในถาด ๔๐ ถาด เพื่อให้คนมาใส่อาหารทำงานเสร็จท่านพระครูก็บอกให้ไปนอนวัดเหนือ สั่งมาถึงวัดแต่เช้า ท่านปัญญาก็ทำตามคำสั่งเรียบร้อยทุกอย่าง ท่านชมว่าเป็นคนขยันดี

ดังนั้นในเดือนพฤษภาคม เดือน ๖ ท่านจึงชวนลงเรือไประนอง พอไปถึงเมืองระนองก็พักอยู่ที่วัดเพราะจะต้องไปเป็นครู ตอนนั้นยังไม่ได้เป็นครู แต่ท่านอาจารย์ก็เรียกว่าครู ก่อนจะเป็นครูท่านปัญญานันทะต้องทำงานวัด กวาดขยะ เทกระโถน ถางหญ้า ท่านทำทุกอย่างเรียบร้อย เพราะงานอย่างนี้มันเคยชินมาแล้ว จึงทำโดยไม่ขัดเขินอะไร ไม่พูดไม่บ่น ตื่นแต่เช้าก่อนท่านอาจารย์ เมื่อยังไม่ได้เป็นครูก็ทนทำงานวัดปิดกวาดให้เรียบร้อย ไม่ให้ท่านพระครูอาจารย์ต้องเดือดร้อน รอโอกาสที่จะได้เป็นครู

อยู่มาวันหนึ่งท่านอาจารย์ก็ถามว่าครูบวชเณรเอาไหม? ในขณะนี้อายุของท่านปัญญานันทะครบ ๑๘ ปีแล้ว ตกลงบวชก็บวช โทนหัวบวชบวชเดี๋ยวนั้นเลย อาศัยที่ท่านปัญญาเคยท่องบทชานาคนามาแล้ว จึงไม่มีอะไรยุ่งยาก การบวชตอนนั้นนับว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่ออันสำคัญของท่านปัญญานันทะ โทนหัวนุ่งผ้าขาวแล้วเตรียมแห่เข้าโบสถ์ ขบวนแห่นั้นหาได้มีโยมพ่อโยมแม่หรือญาติพี่น้องมาร่วมด้วยไม่ มีแม่ขี้ ๒ คน คนหนึ่งชื่อแม่ชีนวล อายุราว ๘๐ ปีแล้ว มีลูกแม่ขี้อีกคนก็บวชขีเหมือนกัน ไม่ได้เวียนรอบโบสถ์แห่เข้าโบสถ์เลย

ตอนนั้นมีเพื่อนของท่านปัญญาคนหนึ่งถอดสร้อยคอส่งคล้องให้นาค บอกว่านาคขอเปล่าเอาสร้อยแขวนเสียหน่อย ท่านปัญญานันทะก็ได้บวชเป็นเณรตั้งแต่นั้น

ครั้นครูใหญ่ลาออก ท่านปัญญานันทะก็ได้เข้าเป็นครูมีเด็กนักเรียน ๓ ชั้น คือตั้งแต่ ป. ๑-ป. ๓ นักเรียนทั้งหมด ๓๔ คน ท่านต้องเดินสอนทุกชั้นเพราะมีครูอยู่

ในอุโบสถวัดนางลาด พัทลุง

ท่านเดียว ขณะที่เป็นครูท่านก็เรียนนักเรียนควบคู่กันไปด้วย ปีแรกสอนนักเรียนตก เพราะต้องมีภาระการสอนเด็ก ปีต่อมาสอนนักเรียนตรีใหม่ ปรากฏว่าผลการสอบ ได้ที่ ๑ เป็นที่น่าสังเกตุว่าได้ที่ ๑ สององค์คือท่านปัญญาันทะกับพระแวว เป็นพระ ขาวภูเก็ต แต่พระแววแพ้ท่านปัญญาันทะตรงที่การแต่งกระฎู้ที่ว่า นิสยา โลกวทฒโน แปลว่า “อย่าเป็นคนรกโลก”

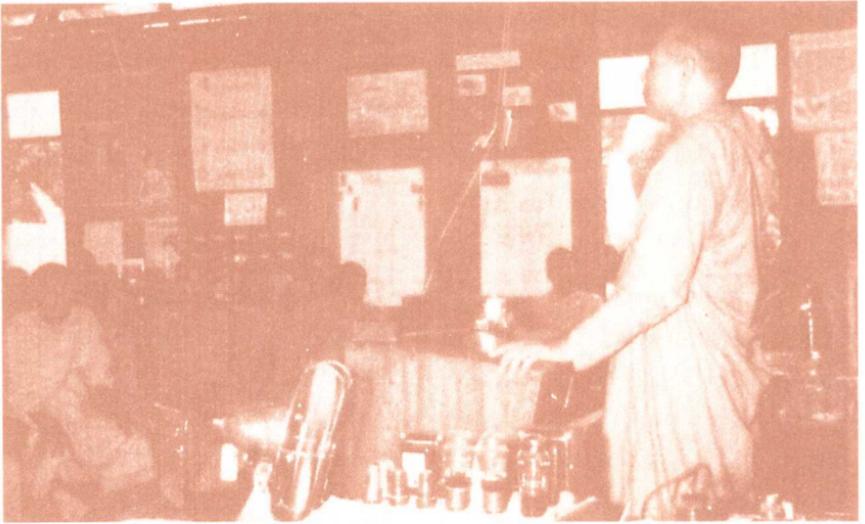
การแต่งกระฎู้ที่ท่านปัญญาันทะ แต่งได้เป็นเยี่ยม มีการเอามาอ่านเปรียบเทียบ แม่กองสอบต้องยกให้ท่านปัญญาันทะเป็นที่ ๑ เพราะกระฎู้แต่งได้ดีมากเป็นที่ ๑ ของ “มณฑลภูเก็ต” เจ้าพระยาอมรศักดิ์ประสิทธิ์ (ธงง บุนนาค) เจ้าเมืองภูเก็ต มอบรางวัลนาฬิกาตั้งให้ ๑ เรือน และผ้าไตร ๑ ไตร

ท่านปัญญาันทะเป็นครูอยู่ที่ระนอง จนกระทั่งอายุครบบวชเป็นพระภิกษุ คือครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ตอนบวชสามเณรนั้นทางบ้านไม่รู้ด้วย แต่นิกข์ขึ้นมาได้ว่าโยม ผู้หญิงเคยสั่งไว้ตอนจากบ้านว่า จะไปอยู่ไหนแม่ไม่ว่า แต่ถ้าอายุครบบวชแล้วให้ กลับบ้าน คิดถึงค่าของแม่แล้วจึงเข้าไปกราบลาอาจารย์ บอกว่าจะกลับไปบ้านที่พัทลุง ไปบวชให้แม่ ยังไม่ลาออกจากงานครู จะกลับมาสอนหนังสือต่อไปอีก

เมื่อเดินทางกลับไปถึงบ้านที่พัทลุงอยู่ได้ ๕ วันก็บวชเป็นพระภิกษุ จากนั้น ก็คิดจะกลับไปสอนหนังสือต่อที่ระนอง ขณะนั้นมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อแป้นกำลังจัดข้าวของ จะไปเมืองนครศรีธรรมราช ท่านปัญญาันทะจึงบอกกับเพื่อนว่าจะไปนครฯ ด้วย

เพื่อนคนนั้นถามว่าจะไปทำไม? ท่านปัญญาันทะก็ย้อนถามว่า “ก็เราไปทำไม ละ” เพื่อนตอบว่าจะไปเรียนหนังสือ ท่านบอกว่าอันท่านไปเรียนด้วยซิ เพื่อนคนนั้น กลับบอกว่าไปไม่ได้ ไม่มีที่ที่จะอยู่ ท่านปัญญาันทะจึงบอกว่า ไม่มีที่ที่จะอยู่ก็ช่างเถอะ จะไปด้วย ท่านตัดสินใจเด็ดขานว่าจะต้องไปเรียนบาลีที่นครศรีธรรมราช

ในที่สุดก็เขียนจดหมายลาออกจากงานครูที่จังหวัดระนอง ไม่กลับไประนอง อีก แต่เปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่โดยฉับพลัน ตกลงก็ขึ้นมาก็จังหวัดนครศรีธรรมราชเดินทางถึง เมืองนครฯ ตรงไปที่หน้าวัดพระธาตุเมืองนครฯ ยังไม่รู้ว่าจะนอนที่ไหน เห็นกุฏิหลัง หนึ่งมีคนอยู่ข้างบน แต่ห้องระเบียงว่างอยู่ เป็นห้องเล็กคับแคบพอซุกหัวนอนได้ เลย นอนที่ตรงนั้น นอนเหยียดเท้าชนฝาพอดิ ท่านปัญญาันทะอยู่ที่นั่นนานถึง ๒ ปี ท่าน ไม่มีปัญหาเรื่องที่หลับที่นอน เคยผ่านมาแล้วทุกรูปแบบ ทนอยู่ไปเพื่อการพักพิงของ สังขารและการศึกษาเล่าเรียน เรียนจนกระทั่งสอบนักเรียนโท นักเรียนเอก ได้ที่วัด หน้าพระธาตุเมืองนครฯ นั่นเอง

พ.ศ. ๒๕๐๗

ชีวิตทางโลกโลดแล่นมาแล้วอย่างโชกโชน ฉากชีวิตของเพชรราวาสนั้น
ปิดม่านไปแล้วโดยสิ้นเชิง ครองเพชรบรรพชิต จนกระทั่งสอบได้นักธรรมเอก จึงไม่
คิดที่จะสึกอีก ได้นักธรรมโทแล้วก็เรียนพระปาฏิโมกข์จนกระทั่งสอบนักธรรมเอกได้
การไปเรียนพระปาฏิโมกข์ต้องไปเรียนที่วัดปากนคร

เริ่มชีวิตนักเทศน์ที่วัดปากนคร

การไปเรียนพระปาฏิโมกข์ที่วัดปากนครในครั้งนั้น มีอยู่วันหนึ่งตรงกับวัน
พระ ๘ คำ วัดชนบทนั้นพอวันพระ ๘ คำ ชาวบ้านจะพากันไปทำบุญที่วัด นำอาหาร
ไปถวายพระฟังเทศน์ฟังธรรมอันเป็นประเพณีของชาวพุทธ

วันพระ ๘ คำ คราวนั้น มีชาวบ้านมาถิ่นมากมายเป็นพิเศษ ท่านปัญญาันทะ
ถามพระในวัดว่าวันนี้ทำไมชาวบ้านมาถิ่นมากมายอย่างนี้

พระในวัดบอกว่าวันนี้ชาวบ้านเขาตั้งใจมาฟังเทศน์

ท่านปัญญาันทะย้อนถามอีกว่า ใครเทศน์

พระภิกษุรูปนั้นตอบว่า “ท่านนั่นแหละเทศน์”

ตั้งแต่บวชมายังไม่เคยเทศน์ เทศน์ไม่เป็น

มันต้องเทศน์ได้ ได้นักธรรมโทแล้วต้องเทศน์ได้

เป็นอันว่าเขาบังคับให้เทศน์ เขาเกณฑ์ให้ขึ้นไปนั่งบนธรรมาสน์ในวันนั้น การเทศน์นั้นนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของพระภิกษุ ธรรมาสน์ที่ขึ้นไปนั่งนั้นไม่ต่างอะไรกับบัลลังก์อันสูงสุดแห่งการประกาศธรรม พวกที่เคยเป็นครู วันแรกรู้สึกอย่างไร การเทศน์ต่อหน้าชาวบ้านผู้เฒ่าผู้แก่และต่อหน้าผู้คนจำนวนมากครั้งแรกก็เช่นกัน หรือบางทีกลับจะยิ่งกว่าเสียอีก เพราะผู้ที่นั่งฟังนั้นไม่ใช่เด็กแต่เป็นผู้ใหญ่ครวราฟ่ครวรายาก็มีอยู่ไม่น้อย

ท่านปัญญานันทะ เล่าไว้ว่า พอท่านนั่งบนธรรมาสน์จับพัดให้ศีล เนื้อตัวก็สั่นจนธรรมาสน์ไหว ให้ศีลนั้นไม่ยากอะไรเรียบบร้อยโดยไม่ยาก แต่ตอนจะเทศน์นั้นใจมันสั่น แต่ก็หนีลงจากธรรมาสน์ไม่ได้แล้ว ขึ้นไปนั่งบนที่อันสูงและได้รับการยกย่องเคารพนับถือว่าเป็นพุทธสาวกของพระพุทธเจ้า เป็นสื่อกลางของพระธรรม ท่านก็เทศน์ในวันนั้นได้ด้วยความสะดวกแล้ว ว่าไปจนจบ จบแล้วชาวบ้านที่นั่งฟังบอกว่า เทศน์คล่องเหลือเกิน เขาฟังกันสนุก

การเทศน์ในครั้งนั้นนับเป็นครั้งแรกของท่านปัญญานันทะ ในโอกาสต่อมามีคนติดใจการเทศน์ของท่าน ตอนนั้นชาวบ้านและพระภิกษุเรียกท่านว่าพระปิ่น ยังไม่ได้เป็นมหาปิ่น ยังไม่ได้เป็นพระปัญญานันทะมุนี ยังไม่ได้เป็นพระราชนันทมุนี เหมือนอย่างทุกวันนี้ วันหนึ่งเขาไปหาพระมาเทศน์คู่ จัดเทศน์ที่วัดหน้าลาน ขอให้พระปิ่นไปเทศน์คู่ พระมหาพลอยบอกให้ไปเทศน์คู่กับเขาหน่อย

การเทศน์วันนั้นเป็นการเทศน์แบบถามตอบ คือองค์หนึ่งถามอีกองค์หนึ่งตอบท่านปัญญานันทะเป็นผู้ถูกกำหนดให้เป็นฝ่ายตอบคำถาม หัวข้อธรรมที่เทศน์วันนั้น เรื่อง “บุญญกิริยาวัตถุสาม”

ตามธรรมดาพระภิกษุเมืองนครฯ มีวิหารคดหรือเป็นระเบียบวิหารคด ที่นั่นมีญาติโยมตั้งธรรมาสน์ไว้หลายธรรมาสน์ มีคนนั่งฟังธรรมาสน์ละ ๓ คนบ้าง ๕ คน บ้าง ๑๐ บ้าง ๒๐ คน บ้าง นักเทศน์ใหม่มักจะเลือกเทศน์ธรรมาสน์ที่มีคนน้อยก่อนคือค่อยฝึกไปทีละขั้น ฝึกเทศน์กันที่นั่นนาน ๆ ก็มีความชำนาญมีความกล้าขึ้นเรื่อย ๆ

แต่ท่านปัญญานันทะท่านไม่ได้ฝึกเทศน์ที่นั่นมาก่อน จู่ ๆ ก็ขึ้นธรรมาสน์ใหญ่เลย ข้ามขั้นขึ้นเทศน์ต่อหน้าคนฟังมาก ๆ และก็เทศน์ได้ดีเสียด้วย คราวที่ขึ้นเทศน์คู่นั้นก็เหมือนกัน คนฟังบอกว่าเทศน์ได้ดี การเทศน์ของท่านเริ่มมีคนสนใจฟังกันแพร่หลายขึ้นเรื่อย ๆ

อยู่มาวันหนึ่งมีคนปฏิบัติงานเป็นคนรับใช้ท่านหญิงกลาง หรือท่านกลาง
ณนคร ที่บ้านของท่านมีเทศน์ตลอดพรรษา เมื่อมีคนไปเล่าให้ท่านกลางฟังว่าท่าน
ปัญญาั่นทะเลศน์ดี ท่านกลางจึงอยากจะฟังบ้าง ท่านก็เลยรับนิมนต์ไปเทศน์ให้
ท่านกลางฟัง มีสิ่งที่น่าสนใจอยู่อย่างหนึ่งในบ้านท่านกลางนั้นจะมีเทียนเล่มโต
ต้องเทศน์ให้เทียนหมดหมดเล่ม ถ้าหากเทศน์จบก่อนเทียนหมดท่านก็ว่าน้อยไป และ
ถ้าเทศน์จนเทียนหมดเล่มแล้วยังไม่จบท่านก็ว่าเทศน์มากเกินไป

ท่านปัญญาั่นทะเล จะต้องเทศน์ให้จบพอกับเทียนดับ นับว่าเป็นกตिकाที่น่า
ที่อยู่ไม่น้อย ดู ๆ เหมือนกับการเขียนเรื่องสั้นประกวดที่ให้อ่าน ๕ หน้า หรือ ๑๐ หน้า
พอดีหรือนักมวยที่ขึ้นชกให้ครบยกพอดี ขาดเกินก็ไม่ได้ พระระฆังแก๊งก็ต้องหยุดชก ดู
เป็นเรื่องไม่ถ่ายากสำหรับพระที่เทศน์ แต่ท่านปัญญาั่นทะเลศน์มาหลายหนแล้ว มี
ประสบการณ์มาแล้ว รู้ว่าจะขมวดปมเรื่องให้จบลงอย่างพอดีได้อย่างไร ท่าน
ปัญญาั่นทะเลศน์ไปดูเปลวเทียนไปด้วย พอเทียนดับก็จบลงพอดี ท่านหญิงกลาง
ชมว่าเทศน์เทียนดับพอดี

การที่ท่านหญิงกลางให้เทศน์เพียงเทียนดับ ๑ เล่ม นั้น นับว่าเป็นข้อคิดที่น่าชมเชย เทศน์แค่เทียนดับนั้นไม่สั้นไม่ยาวยืดขาด ฟังได้อรอดได้รสไม่ยาวยืดขาดเสียเวลาจนน่าเบื่อ การเทศน์ของท่านปัญญาันนทะเป็นที่พอใจของท่านหญิงกลาง ณ นคร ต้องให้เทศน์ ๓ กัณฑ์ เทศน์หลายเล่มเทียนและเทศน์บ่อย ๆ อีกด้วย

การเทศน์ของท่านปัญญาันนทะ เป็นที่นิยมของผู้ฟังเพิ่มขึ้น เทศน์เก่งขึ้นถึงขนาดที่มีคนนิมนต์ไปเทศน์ไกล ๆ เดินทางไปเทศน์ถึงทางเหนือของเมืองนครฯ ทางด้านทิศตะวันตกซึ่งมีภูเขาท่านก็ไป ไปเทศน์ที่วังไทร ศิริกัน ดินดอน ท่าดี ท่านเดินทางไกล เทศน์ตั้งแต่เป็นนักรธรรมโท เมื่อเรียนจบนักรธรรมเอกก็ยังไม่หยุดเทศน์ ชีวิตของท่านในช่วงนั้นกลายเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงมาก เป็นนักเทศน์ชื่อดังในเมืองนครฯ และจังหวัดภาคใต้

จากเด็กเลี้ยงควายเมืองพัทลุงซึ่งเคยเป็นกรรมกร เคยเป็นครู เคยผจญชีวิตอย่างโลดโผนโจนทะยาน เคยเล่านิทานให้กรรมกรเหมืองแร่ฟัง กลายเป็นนักเทศน์ที่อยู่ในหัวใจของชาวพุทธเมืองใต้ไปแล้ว

นักเทศน์ใจสิงห์เมืองนครฯ
ร่วมเดินทางตามพระโลกนาถไป
ต่างประเทศ

ในขณะที่ท่านปัญญาันนทะเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงอยู่ในภาคใต้นั้น ประเทศไทยก็ได้เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ คณะราษฎรได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้กับปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

การปฏิวัติในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคม ประเทศสยาม การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งมีมาช้านานได้สิ้นสุดลง ประเทศสยามเปลี่ยนมามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และหลังจากนั้นมาอีก ๗ ขวบปี ชื่อของประเทศสยามก็ได้เปลี่ยนแปลงมาใช้ชื่อใหม่ว่า “ประเทศไทย”

กับท่าน ชินาสังการ เมื่อครั้งขึ้นเครื่องบินครั้งแรก

แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปแบบใหม่ที่มีแนวโน้มจะนำไปสู่ความก้าวหน้า แต่ทางด้านศาสนาของสังคมไทยยังย่ำอยู่ในรูปแบบเดิม พุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของราษฎร มิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เคยกระทำมาอย่างไร ก็คงอยู่อย่างนั้น สังคมชาวพุทธเดิมไปด้วยความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม พระภิกษุสงฆ์ซึ่งทำหน้าที่ประกาศธรรมนำคำสั่งสอนไปสู่ประชาชนมิได้มีความเป็นอยู่ชอบเหมือนอย่างพุทธสาวกในครั้งพุทธกาล

ทำให้นายนรินทร์ภาษิตตั้งสำนักนาวิรังค์แล้วบวชลูกสาวของตนเป็นภิกษุณี ความขัดแย้งในหมู่ชาวพุทธได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง พระภิกษุสงฆ์ต่างนิกายไม่ได้ปล่อยวางจากการยึดมั่นถือมั่น มีการถือเอาถือเรา ศาสนาอื่นซึ่งเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ได้รับการนิยมจากประชาชนในภาคเหนือ ชาวเขาและแหล่งอื่นๆ ของประเทศ

นับว่าโชคดีของประเทศไทยที่มีพระภิกษุสงฆ์ของไทยรูปหนึ่ง ซึ่งเข้ามาเรียนหนังสือบาลีในกรุงเทพฯ ทนเห็นสภาพความเสื่อมโทรมแห่งการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุอยู่ไม่ได้ ท่านเลิกเรียนบาลีอย่างที่พระภิกษุทั้งหลายกำลังกระทำกัน อยู่ในยุคนั้น หันหน้าไปแสวงหาความวิเวกในป่าวัดร้างพุ่มเรียง หวังจะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาขึ้น ท่านผู้นั้นก็คือ มหาเจี๊อม อินทปัญโญ หรือท่านพุทธทาสภิกขุ นั่นเอง

ในขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุปฏิบัติธรรมอยู่ในสวนโมกข์นั้น ทางด้านเมือง นครศรีธรรมราช ท่านปัญญานันท์ภิกษุกำลังกลายเป็นนักเทศน์ชื่อดัง และในปี ๒๔๗๕ นั้นเอง พระฝรั่งรูปหนึ่งชื่อ “พระโลกนาถ” เข้ามาในเมืองไทย หนังสือพิมพ์ลงข่าวกันเกรียวกราว ท่านต้องการพระไทยใจสิงห์ร่วมเดินทางสัก ๑๐ รูป ท่านปัญญานันท์ภิกษุก็มีความสนใจที่จะเดินทางไปเผยแพร่ศาสนาในต่างประเทศ

เมื่อคิดว่าจะเดินทางไปต่างประเทศ ท่านปัญญานันท์ภิกษุก็เรียกประชุมพระ ๓๐ องค์ แล้วแจ้งว่าท่านกับเพื่อนอีก ๑๐ องค์ จะเดินทางไปเผยแพร่ศาสนา มอบหมายให้พระช่วยเขียนใบปลิวโฆษณา แล้วเอาไปแจกในเมือง นครฯ นัดฟังเทศน์ คิ่้นนั้นเป็นการเทศน์ใหญ่ และเทศน์คู่ คนมาฟังกันล้นศาลา ได้ปัจจัยสำหรับเป็นค่าเดินทางสำหรับพระ ๑๐ รูป

วันรุ่งขึ้นท่านปัญญานันท์ภิกษุเตรียมเดินทาง โยมมารดาที่ขึ้นมาแล้วบอกว่า จะไปเมืองนอก ยังไงโยมพ่อกำลังป่วยอยู่ ท่านปัญญานันท์ภิกษุก็อธิบายให้โยมแม่ฟังว่า การไปครั้งนี้เพื่อศาสนา ทำงานเป็นประโยชน์กับเพื่อนมนุษย์ อย่างไรก็ตาม โยมแม่ก็ไม่ยอมอยู่ดี แต่ก็ไม่รู้จะคิดคำนึงอย่างไร เพราะในขณะนั้นคณะเดินทางเตรียมพร้อมกันแล้วร้องอย่างไรก็ไม่อยู่

พอมาถึงสถานีรถไฟท่านปัญญานันท์ภิกษุเอาม้ามาตัวหนึ่ง แล้วขึ้นไปยืนบนที่หลังสถานี มีพระภิกษุและชาวบ้านมาชุมนุมเป็นจำนวนนับพัน ท่านปัญญานันท์ภิกษุยืนปาฐกถาธรรมพูดเรื่องการไปเผยแพร่ศาสนาให้ทุกคนเข้าใจเจตนารมณ์ในครั้งนั้น มีนายอำเภอเมืองและไวยาวัจกรมาส่งขึ้นรถไฟ

เมื่อมาถึงหัวลำโพงมีญาติชื่อ ครูถิต พรหมมานพ ซึ่งเป็นญาติของท่านปัญญานันท์ภิกษุมารับที่สถานีรถไฟ ท่านบอกว่า จะไปกับพระโลกนาถ ญาติผู้นั้นก็พาไปหาพระโลกนาถที่วัดบวรนิเวศน์ อาบน้ำอาบท่าแล้วเข้าจำวัด ตกตอนเช้าก็เข้าเฝ้าสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ เจ้าอาวาสวัดบวรฯ ตอนนั้นพระโลกนาถซึ่งเป็นพระภิกษุชาวต่างประเทศต้องการจะได้พระภิกษุใจสิงห์สัก ๑๐ รูป ร่วมเดินทางไปเผยแพร่พระพุทธศาสนากับท่าน

วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ คณะเดินทางได้เคลื่อนขบวนนำกรบแห่ง กองทัพนคร จำนวน ๔๐ องค์ ตรงไปยังวัดพระแก้วในพระบรมมหาราชวัง เข้าไปบูชาพระแก้วมรกต องค์พระปฏิมาอันเป็นสัญลักษณ์ขององค์พระสมณโคดม จากนั้นก็เดินไปตามถนนราชดำเนินผ่านวังปารุสก์วัน ในขณะนั้นหลวงประดิษฐ์มนูธรรม

(ปรีดี พนมยงค์) ยังอยู่ในเมืองไทย หลวงวิจิตรวาทการ และอีกหลายหลวงออกมาคุยกับพระ โลกนาถ ขบวนได้เดินต่อไปหยุดที่บางซื่อแห่งแรก นอนพักที่บางซื่อ มีชาวบ้านเอาอาหารมาถวาย มีอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เจ้าคุณสถิตพิธีธรรมคัมภีร์ มาเป็นลูกศิษย์พระ โลกนาถ ช่วยเป็นธุระเรื่องต่าง ๆ และจัดการเรื่องหนังสือเดินทาง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงอุปถัมภ์ถวายปัจจัย รูปละ ๕๐ บาท ได้หนังสือเดินทางแล้วก็ออกเดินทาง การเดินทางครั้งนั้น เป็นการเดินทางด้วยเท้า ค่อย ๆ เดินไปเรื่อย ๆ คำไหนนอนนั่น นอนกลางแจ้ง กลางทุ่งนา รุ่งขึ้นก็เดินทางต่อไปตามเส้นทางรถไฟ หลีกทางจากทางรถไฟบ้าง ถึงเมืองใหญ่ อย่าง ออยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ ก็พักค้างนานวันหน่อย

ในบรรดาพระภิกษุที่ร่วมเดินทางไปในคณะนั้น เป็นพระภิกษุบวชได้ทั้งสิ้น มีนักแสดงธรรมได้แก่ พระบุญชวน เขมาภีรัต หรือท่านเจ้าคุณประกาศิตพุทธศาสน์ เจ้าคณะจังหวัดชุมพร ท่านปัญญานันทะ และพระอิกองค์หนึ่ง ทั้งสามองค์ช่วยกันเทศน์แสดงธรรมแก่ผู้คนตลอดทางที่ผ่าน

บางครั้งพระ โลกนาถเทศน์ก่อนแล้วจึงมีคนแปลเป็นภาษาไทย ล่ามที่ทำหน้าที่แปลในครั้งนั้นคือครูเลี่ยม เป็นนักเรียนนอกสมัยเดียวกับ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ มีความรู้ภาษาอังกฤษดี แต่สติไม่ค่อยจะเรียบร้อย ได้ร่วมเดินทางไปด้วย ไปอย่างแบบจุดดค์เหมือนกัน แม้จะไม่มุ่งหม่ออย่างพระ แต่ก็มุ่งผ้าสามผืน มีกางเกงและเสื้ออย่างละตัว มีหมวกและผ้าอาบน้ำอีกผืนหนึ่ง มีไม้เท้าถือสำหรับเดินทาง ลูกศิษย์ที่เคยเรียนเคยสอนมาเห็นจึงจัดการซื้อเสื้อกางเกงให้ใหม่ ครูเลี่ยมผู้นี้ท่านปัญญานันทะเล่าว่าเป็นผู้ที่แปลปาฐกถาเก่งมากเท่า ๆ กับเก่งภาษาอังกฤษ บางทีก็มีการมณัชนแปลภาษาอังกฤษให้หัวเราะขอหายไปตาม ๆ กัน

คณะจาริกธรรมเดินทางผ่านนครสวรรค์ขึ้นรถไฟลงพิษณุโลก พักอยู่ที่พิษณุโลก ๗ วัน ไปถึงสวรรคโลก, เมื่อเดินทางไปถึงจังหวัดสุโขทัยก็แบ่งการเดินทางออกไป พระที่มาจากบักไซได้ ๑๐ รูป แยกไปก่อน ซึ่งพระ โลกนาถก็อนุญาตเดินทางกันไปจน ถึงประเทศพม่า ถึงเมืองย่างกุ้ง ต่อมาพระ โลกนาถก็ตามไปถึงพม่า และรวมกลุ่มกันที่พระธาตุ

ท่านปัญญานันทะเดินทางกลับบ้าน หลังจากที่ได้เดินทางไกลจากไทยไป ถึงพม่าเป็นผลสำเร็จ เมื่อกลับมาบ้านแล้วก็ได้ลงไปเยี่ยมโยม และทราบว่าโยมบิดา ถึงแก่กรรมไปเสียแล้ว ตอนที่ลงมาถึงกรุงเทพฯ นั้น คิดอยากจะเรียนหนังสือต่อแต่

ว่าไปวัดไหน ๆ ก็ไม่มีใครรับ เขาไม่ต้อนรับศิษย์พระโลกนาถ ทุกวัดรังเกียจศิษย์พระ-
โลกนาถทั้งนั้น

ชีวิตของลูกศิษย์พระโลกนาถในตอนนั้นก็พลอยเดือดร้อน แม้แต่จะหาวิชา
อยู่เพื่อศึกษาเล่าเรียนก็ไม่ได้ ในที่สุดมีเพื่อนคนหนึ่งได้มาชวนท่านปัญญานันทะไป
สงขลา ท่านจึงตกลงใจไปอยู่ที่สงขลา ได้พักอยู่ที่วัดอุทัย เป็นวัดที่ค่อนข้างจะทรุด-
โทรมมาก มีสมภารอายุ ๘๕ ลูกวัดก็อายุ ๗๐-๘๐ ทั้งนั้น มีอยู่เพียงองค์เดียวที่อายุ
อานามพอ ๆ กับท่านปัญญานันทะ

ในระหว่างเข้าพรรษาท่านปัญญานันทะก็เทศน์ให้ชาวบ้านฟัง มีคนฟังสอง
สามคนเท่านั้น เทศน์ปากเปล่าแบบใช้ปฏิภาณไม่ถึงหนังสือ คนฟังเทศน์ก็ค่อย ๆ
เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทนอยู่อย่างสันโดษ เทศน์ให้ชาวบ้านฟังจนกระทั่งมีผู้คนนิยมชมชื่น
มากขึ้น ๆ วัดอุทัยซึ่งเคยทรุดโทรม ไข้ตะเกียงก็ได้รับการพัฒนามจนกระทั่งมีไฟฟ้าใช้
มีศาลาและสร้างศรีภคธาให้กับชาวบ้านแถบนั้นเป็นอย่างดี

ครั้งกลับไปบ้านที่พัทลุงก็ได้จัดการทำบุญกระดุกโยมบิดาตามประเพณีได้
พบหน้าโยมมารดาเรียบร้อยแล้วก็ขึ้นมาอยู่ที่สงขลาอีก ได้ออกเทศน์ในที่ต่าง ๆ เพิ่ม
ขึ้น แพร่หลายขึ้น เนื่องจากวิธีการเทศน์ของท่านปัญญานันทะแหวกแนวออกไปจาก
เดิม ไม่เหมือนพระอื่นที่เขาเทศน์กัน

ในขณะที่พระองค์อื่นเทศน์ยกสวรรค์นรกมาอ้างอิง ว่าทำบุญแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์อมรพิมาน ไม่ต้องตากแดดตากฝนทนความร้อนหนาว ข้าวไม่ต้องหุงกินอาหารทิพย์ แต่ท่านปัญญานันทะไม่เทศน์อย่างนั้น ท่านเทศน์แบบง่าย ๆ ส่วนวนก็เรียบง่าย ชาวบ้านฟังรู้เรื่องเข้าใจได้ ไม่อ้อมโลก เทศน์ที่ไหนจึงมีคนฟังล้นศาลา

มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านเทศน์คู่ ผู้ฟังนั่งกันล้นศาลาจนกระทั่งศาลาหัก ท่านปัญญานันทะใช้ชีวิตเป็นนักเทศน์เดินทางเทศน์ไปในที่ต่าง ๆ อยู่เป็นเวลานานสองสามปีที่สงขลา

ขณะที่เป็นนักเทศน์อยู่เมืองสงขลา มีเพื่อนรุ่นเดียวกันครั้งไปพม่ากับพระโลกนาถ ท่านไปถึงอินเดีย ชื่อ ท่านเจ้าคุณประกาศิต เมื่อท่านเจ้าคุณประกาศิตมีจดหมายมาบอกให้ไปอินเดีย มีที่ซึ่งจะได้เรียนหนังสือในอินเดียได้สะดวก ท่านปัญญานันทะถึงอำลาญาติโยมเดินทางไปประเทศอินเดีย โดยขึ้นรถจากสงขลาไปตรงไปทางระนองเกาะสองแล้วเลยไปทางย่างกุ้งข้ามไปอินเดีย แต่ครั้งท่านปัญญานันทะไปถึงย่างกุ้ง ปรากฏว่าท่านเจ้าคุณประกาศิตลงเรือกลับเสียแล้ว เลยสวนทางกัน ท่านปัญญานันทะจึงต้องเดินทางกลับ มาพบท่านเจ้าคุณประกาศิตที่จังหวัดชุมพร

ความหวังของท่านปัญญานันทะที่ตั้งใจจะเรียนต่อในอินเดียก็เป็นอันล้มเลิกไปอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าท่านปัญญานันทะจะเคยเป็นนักเทศน์อยู่ในเมืองนครฯ เมืองสงขลา มาแล้วก็ตาม แต่ท่านปัญญานันทะกับท่านพุทธทาสภิกขุยังไม่เคยพบกันเลย เพียงแต่ได้ยินชื่อเสียงของท่านพุทธทาสภิกขุว่า กำลังทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาอยู่ที่สวนโมกข์พุมเรียง

เมื่อท่านปัญญานันทะเดินทางมาพบท่านเจ้าคุณประกาศิตที่ชุมพรนั้น ท่านเจ้าคุณประกาศิตก็บอกว่า น้องท่านมาที่นี้ก็ดีแล้ว กำลังจะไปไชยา ไปเยี่ยมท่านพุทธทาส

ในที่สุดท่านปัญญานันทะก็เดินทาง ตามเจ้าคุณประกาศิตไปพบท่านพุทธทาสภิกขุ ได้พบกันเป็นครั้งแรก การพบในครั้งนั้นนับเป็นนิมิตหมายที่มีความสำคัญยิ่งของสองยอดนักรบแห่งกองทัพธรรม ถ้าหากจะอุปมาอย่างภาษาของชาวบ้าน ก็ต้องเรียกว่า “เสื่อพบสิงห์” หรือถ้าจะพูดกันอีกทีก็เหมือนฟ้าลิขิตโดยแท้

ท่านปัญญานันทะเป็นนักเทศน์ชาวพัทลุง และเคยเดินทางตามพระโลกนาถไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาถึงพม่า กลับมาถึงกรุงเทพฯ ไม่มีวัดไหนต้อนรับ ส่วนท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุเคยเข้ามาศึกษาบาลีได้เปรียญ ๓ ประโยค เห็นความ

เสื่อมโทรมของการปฏิบัติธรรมในสังคมสมัย เศรษฐกิจวิจารณ์และแสดงทัศนะต่าง ๆ เพื่อการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และปลุกตัวหนังสือคมเมืองกรุง กลับไปอยู่ที่โนป่าวัดร้างที่ห่มเรียง ไชยา ชั่งตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยว ใช้เวลาศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง ปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุแก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนา เพื่อให้ใกล้ชิดพระพุทธองค์ในที่สุด

ในขณะที่ท่านปัญญานันทะพบกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุขึ้น ตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ทั้งสองได้สนทนากัน แม้รายละเอียดการพูดคุยในครั้งนั้น จะไม่มีผู้บันทึกไว้ และไม่มีผู้ใดเปิดเผยว่าพูดจาอะไรกันบ้าง แต่พอจะนึกคิดกันได้ว่า คงจะเป็นเรื่องความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา ร่วมมือกันสร้างประโยชน์สุขของเพื่อนมนุษย์ผู้กำลังถูกรุกรบด้วยกองทัพปีศาจ หรืออำนาจแห่งกิเลสตัณหาอันบ้าคลั่ง ช่วยกันผลักดันลัทธิพระธรรมชาลุมุขแห่งวิถิปุทธธรรม นำธงชัยธรรมจักรปักไว้เหนือยอดเขาแห่งวิญญานของมนุษย์ เพื่อสันติภาพอันถาวรของมนุษยชาติ

นับจากวันนั้นท่านปัญญานันทะก็ ได้รู้จักคุ้นเคยกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ขุนศึกยอมอ่านการศึกษาได้ตลอดจนใจ นักปราชญ์ผู้ใฝ่ธรรมยอมเข้าใจในธรรมฉันทัน แม้เพียงสบตากก็สามารถรู้ได้ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ท่านปัญญานันทะจึงอยู่เป็นสหายร่วมกองทัพธรรมกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ อยู่ในสวนโมกข์เก่าที่ห่มเรียง แต่ต้องเที่ยวไปเที่ยวมาเพื่อสอนนักเรียนที่วัดพระธาตุ คือเจ็ดวันไปสอนแล้วก็กลับมานอนสวนโมกข์คืนหนึ่ง

แม้ว่าท่านปัญญานันทะภิกขุจะต้องแบ่งเวลาไปสอนนักเรียนแทนพระที่ป่วยหนักที่นครฯ ก็ตาม แต่การอยู่ในสวนโมกข์และการที่สอนนักเรียนแห่งกองทัพธรรมได้พบกัน ในครั้งนั้นนับว่าเป็นนิมิตหมายที่สำคัญที่สุดในโลกของพุทธศาสนายุคใหม่ ไม่มีผู้ใดสามารถประเมินค่าอันยิ่งใหญ่ได้ด้วยสายตา แต่ในทางวิญญานแล้วทุกคนย่อมรู้อยู่แก่ใจว่าอะไรได้เกิดขึ้นในประเทศไทย อะไรได้เกิดขึ้นในการปฏิรูปศาสนาในเมืองไทย

ท่านปัญญานันทะได้เล่าไว้ว่า “แม้จะต้องสัปดาห์ไปสอน กลับมานอนสวนโมกข์คืนหนึ่ง ทำกันอยู่ตลอดพรรษา ไม่ได้ทำเรื่องอื่น แต่ก็ได้ผลทางจิตใจ คือได้กำลังใจจากท่านเจ้าคุณ (พุทธทาส) คือ ท่านแนะนำว่า จะทำงานศาสนาต่ออย่างหน้านี้ต้องรับบาลีไม่ได้เรียนบาลีมันก็ลำบาก”

ท่านพุทธทาสภิกขุเรียกท่านปัญญานันทะในขณะนั้นว่า “น้องท่าน” ท่าน

บอกว่า น้องท่านต้องไปเรียนภาษาบาลี ท่านปัญญาฉันท์ก็รับคำแนะนำของยอดนักบวชผู้พี่ด้วยดี และคิดว่าจะต้องทำตามคำแนะนำของท่านพุทธทาสภิกขุ

เมื่อออกจากพรรษาแล้วท่านปัญญาฉันท์ก็กลับลงไปตั้งขลา จดจำคำแนะนำของท่านพุทธทาสว่า จะต้องเรียนบาลีต่อที่กรุงเทพฯ เคยเรียนมาบ้างแล้วครั้งที่อยู่นครศรีธรรมราช เรียนจบไวยากรณ์ ขึ้นแปลคัมภีร์ธรรมบทได้บ้างแล้ว แต่มีเหตุให้ต้องเดินทางไกลไปกับพระโลกนาถเสียบ การที่จะเข้าไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ คงจะไม่มีอะไรยุ่งยาก

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ท่านปัญญาฉันท์ก็ได้เดินทางเข้าเรียนต่อที่กรุงเทพฯ หลังจากที่ได้อยู่กับท่านพุทธทาสภิกขุเป็นเวลา ๕ ปี ได้เข้ามาอยู่ที่วัดสามพระยาเพื่อเรียนบาลี

เมื่อตอนที่ท่านอาจารย์ปัญญาฉันท์อยู่เมืองนครฯ ท่านเคยพูดกับเพื่อนฝูงว่า เราต้องเทศน์กันจริง ๆ เสียที ที่เทศน์กันอยู่นั้นมันเทศน์เล่น ๆ เทศน์เอาหน้ากัณฑ์กัน ไม่ได้สาระเท่าไร ไม่ได้เทศน์แก่คน ไม่ได้ปรับปรุงจิตใจคนให้มันดีขึ้น ต่อไปนี้ต้องเทศน์จริง ๆ

คำพูดของท่านปัญญาฉันท์ทำให้เพื่อนฝูงท้วงว่าอย่าพูดอย่างนั้น คนพูดอย่างนั้นมันต้องไม่สึก ท่านก็ตอบว่า ก็ต้องไม่สึก เมื่อจะเทศน์ก็ต้องไม่สึก สึกไปทำไม คนอยู่ในโลกมันเยอะแยะแล้วเราเอาจริงเอาจังกันเสียบ้าง

ท่านปัญญานันทะกล่าวว่า ใจเราต้องบังคับได้ เมื่อเราตั้งใจแล้วมันต้องบังคับได้ อธิษฐานแล้วตั้งจิตอธิษฐาน การอธิษฐานนั้นไว้ พระพุทธเจ้าท่านทำจริงเราก็ต้องทำจริงบ้าง ความคิดเช่นนี้มีอยู่ในใจของท่านปัญญานันทะมาแต่ต้นแล้ว

ครั้นเข้ามาเรียนบาลีที่กรุงเทพฯ ตามคำแนะนำของท่านพุทธทาสภิกขุ ความตั้งใจเดิมของท่านก็ไม่เปลี่ยนแปลง ท่านได้พักอยู่ที่วัดสามพระยา โดยมี คุณครูถัด พรหมมานพ พาไปฝากที่วัดสามพระยา เป็นผู้ที่มีความคุ้นเคยกันมาก่อน ท่านเจ้าคุณวัดสามพระยา ก็รับท่านปัญญานันทะไว้ด้วยความเต็มใจ ตอนนั้นท่านบวชมาเป็นพรรษาที่ ๑๐ แล้ว อยุ่ศึกษาบาลีที่วัดสามพระยา

ขณะที่ท่านปัญญานันทะอยู่เรียนบาลีในกรุงเทพฯ นั้น มันความเป็นอยู่ที่ลำบากในเรื่องอาหารการขบฉัน ออกบิณฑบาต เพราะไม่ค่อยจะมีคนใส่บาตรพระกันนั่นเอง ผิดกับตอนที่อยู่ในชนบท การดำรงอยู่ของพระภิกษุสงฆ์ในบ้านเมืองที่เจริญก็เป็นเช่นนี้ ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุก็เคยประสบปัญหาทำนองเดียวกันนี้มาแล้วเช่นกัน อย่างไรก็ตามท่านปัญญานันทะก็ต้องอยู่เพื่อศึกษาบาลี ลำบากอย่างไรก็ต้องอดทนกันไปจนถึงที่สุด อยุ่อย่างตามมีตามเกิดไปอย่างนั้น

นิสัยที่รักการอ่านของท่านปัญญานันทะนั้นมีอยู่ไม่เสื่อมคลาย ครั้งที่เป็นครูได้เงินเดือน ๒๕ บาท ยังเคยใช้ซื้อหนังสืออ่าน ท่านอ่านหนังสือของหลวงวิจิตรวาทการ เช่น วิชาแปด มั่นสมอง พุทธานุภาพ จิตตานุภาพ ความฝัน ละครแห่งชีวิต และหนังสืออื่น ๆ ก็ซื้อมาอ่านเป็นผู้ที่รักการอ่านเป็นชีวิตจิตใจ

ตอนอยู่ที่กรุงเทพฯ นั้นเป็นเพียงพระผู้น้อย บทบาทในการเทศน์จึงไม่ค่อยจะได้เทศน์ นอกจากวันพระพอจะมีโอกาสเทศน์บ้างในตอนบ่าย ๆ เมื่อมีโอกาสเทศน์มีเพื่อนักเทศน์บ้านนอกก็ได้รับความพอใจจากญาติโยม หากแต่โอกาสมีน้อย ต้องเรียนหนังสือควบคู่กันไปด้วย สภาพร่างกายของท่านปัญญานันทะในสมัยนั้นซูบผอม ไม่สมบูรณ์เหมือนอย่างทุกวันนี้ ก็เกี่ยวกับเรื่องการกินการอยู่นั่นเอง

ศึกษาวิชาบาลีอยู่ที่วัดสามพระยา ๓ ปี จึงได้เข้าสอบบาลี การสอบในครั้งแรกสอบตก เงินก็หมดไม่มีเหลือที่จะเรียนต่อไป ต้องออกไปที่จังหวัดชุมพรไปหาท่านเจ้าคุณประกาศิต ท่านเจ้าคุณประกาศิตก็พาไปเทศน์วัดนั้นวัดนี้ ได้หน้ากัณฑ์มาบ้างตามสมควร เทศน์หาปัจจัยเพื่อเป็นกำลังใจขึ้นไปเรียนต่อและสอบบาลีใหม่ อยู่กรุงเทพฯ เขาไม่ให้เทศน์ จึงต้องออกไปเทศน์ปักข์ได้ ปัจจัยจากการติดกัณฑ์เทศน์ที่ได้มาพอจะกลับมาเรียนต่อได้

แต่การเดินทางกลับกรุงเทพฯ ทางรถไฟค่าใช้จ่ายสูง ท่านปัญญานันทะจึงกลับกรุงเทพฯ ทางเรือ ลงเรือที่ปากน้ำ ชุมพร ได้มะพร้าวมา ๒๐๐ ผล กะปิม่า ๑ โห่ น้ำปลา ๑ โห่ ข้าวสารอีก ๑ กระสอบ บัจฉัยที่ได้มาจากชุมพรบรรทุกเรือมาขึ้นที่ท่าน้ำราชวงศ์ ก็ได้อาศัยข้าวสารที่ได้มาหุงอาหารฉันข้าวกับมะพร้าว คือหุงเป็นข้าวมันฉันนั่นเอง ฉันทอาหารให้ร่างกายนี้ได้อยู่ได้เพื่อการเรียนรู้ เรียนจนกระทั่งสอบไล่ได้

ในการสอบบาลีคราวนั้นท่านปัญญานันทะเล่าว่า เกิดมีข้อสอบรั้วแต่ก็ไม่ได้สนใจหา มีคนมาบอกและนำข้อสอบมาขาย ๕๐๐ บาท แต่ท่านไม่เอา คนขายต่อรอง ๓ วัน ๓๐๐ วันเดียว ๑๐๐ ท่านไม่เอาทั้งนั้น โดยบอกว่าท่านไม่มีสตางค์จะซื้อข้อสอบ ไม่ต้องซื้อข้อสอบแต่ก็สอบได้

เมื่อสอบบาลีได้แล้วก็เลยไปจังหวัดสงขลา ไปเยี่ยมญาติโยม เสด็จอยู่แถวสงขลาอีก ทางกรุงเทพฯ โทรเลขมาตามว่าให้ขึ้นมาสอบใหม่ในเดือนพฤษภาคมก็เนื่องมาแต่ปัญหาเรื่องข้อสอบรั้วนั่นเอง ปีนั้นเลยต้องสอบสองครั้ง และสอบได้ทั้ง ๒ ประโยค สอบประโยค ๓ ได้ในปีนั้น พอปลายปีก็สอบประโยค ๔ พอสอบประโยค ๔ ได้ เหตุการณ์บ้านเมืองก็เกิดไม่สงบ เกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาเรียนประโยค ๕ ก็เลยไม่ได้เรียน ต้องหนีลี้ภัยระเบิดจากวัดสามพระยาไปอยู่วัดวิเศษการที่ธนบุรี มีเพื่อนชื่อแป้นเขาอยู่ที่วัดนั้น

ขณะที่ไปอยู่วัดวิเศษการ ระเบิดก็ทิ้งลงที่นั่น ทั้งวัดวิเศษการจนกระทั่งเตาเผาศพพัง กุดังเก็บศพแตกกระจาย สถานีนางกอน้อยถูกระเบิดแหลก ไฟไหม้ลูกชิตช่วงชาวบ้านชาวช่องต้องพากันวิ่งหนีหลบเอาตัวรอดไกลהל ท่านปัญญานันทะเล่าว่าตัวของท่านต้องหลบลงไปอยู่ในคูน้ำ พระภิกษุบางรูปลงไปในอนในบ่อ บางรูปก็วิ่งเตลิดไปก็มี ในที่สุดท่านปัญญานันทะก็กลับไปวัด แข้งขาดลอกปกเปิดจากหญ้าคา ชาวภานามโนสวน

กลับถึงวัดแล้วคิดว่าอยู่กรุงเทพฯไม่ไหวแล้ว ต้องเดินทางกลับบ้านที่บักซ์ได้ ขึ้นรถที่บางกอกน้อย รถไฟมีผู้คนเต็มไปหมด คนหนีกรุงเทพฯ ออกหัวเมืองกัน ท่านปัญญานันทะต้องขึ้นโหนรถไฟอดน้ำอดข้าวไปตลอดทาง เพราะเวลานั้นเป็นยามสงครามไปได้ที่นั่งเมื่อถึงปะทิว และเมื่อถึงชุมพรจึงมีคนนำอาหารมาถวาย ชีวิตยามสงครามนั้นนับว่าพระได้รับความลำบากมาก ผู้คนต่างเอาตัวรอดและเลี้ยงน้ำใจ แม้แต่พระภิกษุด้วยกันบางรูปก็ไม่ค่อยไหวเหมือนกัน

สงครามมหาเอเซียบูรพาทำให้การเรียนของท่านปัญญานันทะต้องหยุดชะงักเดินทางกลับไปอยู่ที่สงขลาตามเดิม อยู่ที่วัดซึ่งเคยอยู่มาก่อน แต่ครั้นอยู่ที่สงขลาถูกระเบิด

เมื่อรับพระราชสมณศักดิ์
เป็นที่พระปัญญานันทมุนี ๕ ธ.ค. ๒๔๙๙

ก็ตามไปลงที่นั่นอีก เมืองมันแคบก็เลยเดือดร้อนยิ่งกว่ากรุงเทพฯ ไม่รู้จะหนีไปทางไหน ต้องหลบอยู่ในชายทะเล นึกในใจว่าถ้าเขายิงก็ตาย ถ้าไม่ยิงก็รอด ปลอดภัยอย่างนั้นแล้วหลบอยู่ที่นั่น ในที่สุดก็ต้องหนีระเบิดหนีกระสุนสงครามทางโลกอีก

ท่านปัญญานันทะภิกขุ ผู้ซึ่งเป็นนักเทศน์ นักธรรม ผู้อุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนา เคยเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาถึงพม่า ผ่านดินแดนทุกันดารและฝ่าดงเขี้ยวเล็บของสัตว์ป่าที่ดุร้ายมาแล้ว กลับต้องตกอยู่ในวงล้อมเขี้ยวเล็บของสัตว์มนุษย์คือกระสุนปืนและลูกระเบิด เสียงปืนและลูกระเบิดดังไล่หลังมาจากกรุงเทพฯ แล้วติดตามมาถึงบักซ์ได้อีก เสียงปืนดังกลบเสียงพระธรรมตั้งแต่เหนือจดใต้ ชีวิตของผู้คนต่างตกอยู่ในอันตรายรอบด้าน

เมื่อหนีมาอยู่ที่สงขลานั้นก็คิดว่าถ้าเสร็จสิ้นสงครามคราวนี้แล้วจะกลับไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ อีก แต่เหตุการณ์ตอนนั้นกลับไม่เอื้ออำนวย มีเหตุที่ว่าท่านอาจารย์อุทัยฉาย ซึ่งเคยไปอยู่ที่ศรีตะวัน รัฐเปรค์ ในประเทศมาเลเซีย (มลายูในขณะนั้น) ท่านไปสร้างวัดไว้ที่นั่น ในสงครามท่านลี้ภัยที่นั่น พระภิกษุในวัดแห่งนั้นถูกทหารอังกฤษจับไปสังคโปร์และตายในคุกหมด วัดก็เลยร้าง มีคนจีนเข้าไปอยู่ขายของ ขายกระดาษ ขายธูปขายเทียน เฒ่าแก่เหนียวซึ่งเป็นเจ้าของวัดก็ร้อนใจที่ไม่มีพระไปอยู่ จึงได้เขียนจดหมายมาที่วัดคูหาสวรรค์ เล่าความเป็นไปของวัดที่นั่นให้ฟัง และปรารถนาอยากจะได้พระไปอยู่ในวัดแห่งนั้น

จดหมายฉบับนั้นถึงวัดคูหาสวรรค์ทั้งเจยอยู่นาน ตั้งครึ่งเดือนก็ไม่มีใครสนใจ
แกะอ่าน ประจวบกับขณะนั้นท่านปัญญาันทะเดินทางไปบ้านที่พัทลุง เยี่ยมญาติโยมแล้ว
เลยไปเยี่ยมวัดคูหาสวรรค์ เขาส่งจดหมายฉบับนั้นให้อ่าน ท่านปัญญาันทะอ่านแล้ว
ก็ทราบว่าเขาต้องการพระ หากพระรูปใดต้องการไป เขาก็จะช่วยเหลือค่าเดินทาง ตกลงใจ
ไปเมื่อไหร่ขอให้ส่งข่าวไปทันที

ท่านอาจารย์พระคงเพชร ซึ่งเป็นรองเจ้าอาวาสในขณะนั้น ถ้ามท่านปัญญา-
ันทะว่า คุณจะไปไหม ถ้าไม่กลับกรุงเทพฯก็ไปอยู่มลายู ในที่สุดท่านปัญญาันทะก็คิด
ว่าไปอยู่ที่นั่นก็ดีเหมือนกัน ตกลงใจไปมลายู ท่านเป็นผู้ที่ตัดสินใจง่ายและรวดเร็ว จึงส่ง
ข่าวไปทางมลายู เขาตอบจดหมายพร้อมกับส่งค่าเดินทางมาให้ การทำพาสปอร์ตไม่
ต้อง เพราะตอนนั้นอังกฤษไม่อยู่ในมลายู มีแต่ทหารญี่ปุ่น

ท่านปัญญาันทะออกเดินทางไปมลายูพร้อมกับหลวงตาอีกองค์หนึ่ง ไปอยู่ที่วัด
แห่งนั้น จากกรุงเทพฯ ไปสงขลา จากสงขลาไปพัทลุง จากพัทลุงก็เลยข้ามไปประเทศ
มลายู ท่านไปถึงใหม่ ๆ ก็อยู่เรียนภาษาอังกฤษ ค้นคว้าศึกษาด้วยตัวเอง ความเชื่อใน
เรื่องพุทธศาสนาที่นั่น ผู้คนค่อนข้างจะมกมายเอามาก ๆ มาหาพระก็มักจะให้รดน้ำมนต์ทำ
เสน่ห์ อะไรทำนองนี้ ก็คล้าย ๆ กับในเมืองไทยที่มีกันอยู่ดาษดื่นในปัจจุบันนี้

วันหนึ่งมีโยมมาหาท่านปัญญาันทะบอกให้ท่านทำเสน่ห์ให้ผัวรัก ท่านก็รับ
ปาก แต่อยากจะทราบมูลเหตุที่เกิดขึ้น โยมผู้หญิงคนนั้นเล่าว่าสามีที่ว่านางว่าไม่เอาใจ
ใส่พ่อผัว เรื่องก็กลายเป็นการโกรธเคืองระหว่างสามีกับภรรยา ภรรยากับพ่อผัว ต่างฝ่าย
ต่างนั่งเจอมความทุกข์ นางจึงมาขอให้ท่านปัญญาันทะช่วย

แต่แทนที่ท่านปัญญาันทะจะรดน้ำมนต์หรือทำยามหาเสน่ห์ให้ ท่านกลับบอก
ให้ไปปฏิบัติตัวเสียใหม่ ดูแลเอาใจใส่พ่อผัวให้ถูกต้องอย่าไปบกพร่อง ผัวก็จะเห็นเสน่ห์
ในตัวนางไปเอง คอยดูว่าเขาชอบอะไร ต้องการอย่างไร เอาใจใส่บัดที่หลับที่นอน
ถามทุกข์สุขของท่านเท่านี้ก็พอแล้ว

ท่านปัญญาันทะคิดว่าจะอยู่ที่นั่นนาน ๆ เพราะเห็นทางที่จะทำประโยชน์เพื่อ
เพื่อนมนุษย์และศาสนาได้ หากรู้ภาษาจีนก็จะทำการเผยแผ่พระพุทศาสนาได้ดี
ธรรมของพระพุทเจ้ามิได้ผูกขาดอยู่เฉพาะที่หนึ่งทีใด เป็นสากลเช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ
ที่โดมิมมนุษย์ที่โดมิทุกข์ ธรรมะก็จะต้องช่วยผู้คนเหล่านั้น

ชีวิตของพระนักเทศน์ซึ่งเคยมีบทบาทมายาวนานในครั้งนั้น อาจจะกลายเป็นนัก
เทศน์ที่ลือลั่นในมลายู และอาจจะสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้กับเพื่อนมนุษย์ในต่างแดนได้

เป็นอย่างดี เพราะชีวิตของท่านได้มอบกายถวายชีวิตแก่พระพุทธเจ้ามาแล้วแต่ต้น ไม่ได้อยู่ในต่างประเทศเพื่อความก้าวหน้าในชีวิตทางโลก หรือบวชเรียนเพื่อจะสึกออกไปเอาดีทางโลกเลยแม้แต่น้อย ท่านอยู่ที่วัดในมลายูมาระยะหนึ่ง อยู่นานถึง ๒ ปีแต่ไม่เห็นยักยอกถึงแก่กรรม เมื่อเจ้าของวัดตายไปท่านปัญญาอันทะกึกคิดว่า เรามันต้องถอยทัพเสียที ชินอยู่ต่อไปก็จะมีแต่จมนปลักไม่ได้เรื่องอะไร ชีวิตไม่มีอะไรที่ก้าวหน้าในทางศาสนา จึงหาพระอื่นมาอยู่แทนแล้วถอยทัพลงมาอยู่ที่ป็นัง

เมื่อมาอยู่ที่ป็นังก็ตั้งใจว่าจะอยู่ให้นาน วิชาญาณของยอดนักรบแห่งกองทัพธรรมยังคงแก่กล้า ประสบการณ์ในการสู้รบกับกิเลสตัณหาและการเผยแพร่พระพุทธศาสนามีมากขึ้นมาโดยลำดับ เป็นนักรบที่ไม่เกี่ยงเวทีหรือสถานที่สำหรับการสู้รบ เป็นนักรบที่ชื่อสัตย์ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ชื่อสัตย์ต่อพระธรรมมาโดยตลอด

ท่านปัญญาอันทะกึกอยู่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในป็นังเป็นเวลานาน ๘ เดือน ในขณะที่ทางเมืองไทยนักรบผู้ที่กำลังดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็งอยู่ที่สวนโมกขพลาราม ฐานทัพธรรมซึ่งเคยโดดเดี่ยวได้รับความสนใจจากชาวพุทธอย่างกว้างขวาง แนวทางในการประกาศพุทธธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธเจ้ารุกคืบหน้าไป มีสมาชิกร่วมรบเพิ่มขึ้นโดยลำดับ การดำเนินการสร้างวัดถาวรเพื่อการเผยแผ่พระธรรมเติบโตใหญ่ขึ้น เสียงวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่ายกระจายออกไปในกลุ่มชาวพุทธทั่วประเทศ หนังสือธรรมะของท่านพุทธทาสภิกขุกลายเป็นอาหารทิพย์ที่ดับทุกข์ในทางที่เป็นจริงแก่ผู้คนเพิ่มขึ้น แนวทางการประกาศพุทธธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุกลายเป็นวิญญานนำทางคนหนุ่มสาวและปัญญาชนยุคใหม่ตลอดทั้งปัญญาชนทั่วไป ซึ่งเชื่อถือในวิทยาศาสตร์

ในขณะที่แนวทางการสอนของท่านพุทธทาสภิกขุได้รับความเชื่อถือจากสังคมและลัทธิธรรมถูกเข็นขึ้นไปสู่ที่สูงนั้น โคลนตมและอุปสรรคก็หลั่งไหลลงมาท่วมทับขัดขวางอย่างมากมาย ฝ่ายธรรมและพวกมิถิฉาที่รัฐทั้งซ้ายขวาหน้าหลังดีได้แนวทางของท่านพุทธทาสภิกขุอย่างกว้างขวางและรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเมืองไทย

ในขณะที่บทบาทของท่านพุทธทาสภิกขุมีอิทธิพลต่อจิตใจของชาวพุทธยุคใหม่ ปฏิกริยาจากหลายฝ่ายก็ทิ่มแทงสู่สวนโมกข์ สายตาและแนวความคิดปฏิกริยาต่อต้านก็ลั่นกรอรับเข้าขัดขวางอย่างหนาม็ดตามัว การสู้รบของท่านพุทธทาสภิกขุในขณะนั้นนับว่าเป็นศึกที่หนักหน่วง พระขรรค์แห่งปัญญาซึ่งท่านมีอยู่ในมือขณะนั้นเป็นพระขรรค์แห่งพระ-

ธรรมของพระพุทธเจ้า ท่านต่อสู้อำนาจกิเลสทั้งปวงด้วยคมพระขรรค์เพียงผู้เดียว ดังนั้น ท่านจึงตกอยู่ในวงล้อมแห่งการสู้รบที่โดดเดี่ยวและเสี่ยงต่ออันตรายทางโลก กองทัพธรรม ในยามนั้นต้องการนักรบที่เข้มแข็งและมีฝีมือในการสู้รบมาช่วยรุกรบเป็นอย่างยิ่ง

ในที่สุดท่านปัญญานันทะภิกษุ ซึ่งสู้รบอยู่ทางแหลมมลายูก็ได้รับโทรเลขจาก ท่านพุทธทาสภิกษุ ในโทรเลขฉบับนั้นข้อความแจ้งให้สหายธรรมผู้นองกลับเมืองไทยโดยด่วน อยากรจะให้ขึ้นไปอยู่ที่เชียงใหม่ ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในภาคเหนือ ของประเทศไทย

ท่านปัญญานันทะรับโทรเลขฉบับนั้นแล้ว ก็ล่วงรู้ถึงความจำเป็นในการทำงาน เพื่อพระพุทธศาสนา รู้ว่าสหายธรรมผู้ที่สวนโมกข์คงมีเหตุผลสำคัญจึงตัดสินใจเดินทาง กลับเมืองไทย รอจนกระทั่งออกพรรษาแล้วจึงออกเดินทางจากบึง ท่านอยู่ที่บึงหนึ่งพรรษา ได้พบกับสีลำนันทะที่นั่น เมื่อจะกลับเมืองไทยก็ชวนท่านสีลำนันทะมาด้วย

จากบึงเดินทางมาที่สวนโมกข์ไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ที่ไชยาหนึ่งเดือน ได้พบท่านพุทธทาสภิกษุสหายธรรมร่วมรบ ซึ่งต้องเดินทางทัพแยกทางกันไปนานแสนนาน แยกทางกันตั้งแต่เข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ และหนีภัยสงครามมหาเอเซียบูรพา ครั้นได้ มาพบกันอีกครั้งหนึ่งก็ได้พูดคุยกันถึงเรื่องการทำงานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในภาค เหนือ เพราะในภาคใต้นั้นได้ผลก้าวหน้าและอยู่ในความรับผิดชอบของท่านพุทธทาสภิกษุ ให้ท่านปัญญานันทะเดินทางไปเปิดแนวรบในภาคเหนือ นำธรรมะที่เป็นแก่นแท้ของพระ- พุทธเจ้าไปสู่จิตใจของชาวพุทธในภาคเหนือ การที่ต้องให้ท่านปัญญานันทะขึ้นไปอยู่ภาค เหนือนั้นก็เนื่องจากชาวภาคเหนือเคยขอนิมนต์ให้ท่านพุทธทาสอยู่เผยแผ่ธรรมะที่นั่น แต่ท่านบอกว่าตัวท่านอยู่ไม่ได้ จะให้คนอื่นมาอยู่แทน

สำหรับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในภาคเหนือนั้นนับว่าสำคัญมาก พระภิกษุ ที่จะไปอยู่ที่นั่นจะต้องพบกับอุปสรรคนานัปการ ด้วยคนทางเหนือถือพรรคถือพวก โดยเฉพาะพระนี่เขาถือมาก มักจะถูกกีดกัน การนับถือพระพุทธศาสนาของคนทางเหนือก็อยู่ในรัศมีขอบข่ายความเชื่ออย่างเดียวกับชาวพุทธในพม่า เชื่อถือในพิธีรีตองและประเพณีที่ยึดมั่นถือมั่นกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม นับถือศาสนากันตามแบบเก่า ๆ นั่นเอง

การที่ท่านพุทธทาสภิกษุเลือกตัวท่านปัญญานันทะให้ช่วยงานศาสนาในทาง เหนือ นับเป็นความคิดที่หยั่งรู้และเข้าใจในฝีมือความสามารถกันมาก่อน เห็นว่าการจะทำการประกาศพุทธธรรมในภาคเหนือให้ได้ผลนั้นไม่มีใครที่เหมาะสมยิ่งกว่าสหายผู้นอง คือ ปัญญานันทะภิกษุ นักรบแห่งกองทัพธรรม ซึ่งเคยผจญศึกเสียดินแดนได้มาแล้ว

กับ อ.สัญญา ธรรมศักดิ์ (สวมแว่น) และผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ๑๓ เม.ย. ๒๕๑๒

อย่างองอาจกล้าหาญ

ท่านบัญญัติานันตะภิกขุเดินทางถึงเชียงใหม่เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ตรงกับวันประเพณีสงกรานต์พอดิ นับเป็นฤกษ์ชัยแห่งการเดินทางที่มีความหมายอย่างยิ่ง พอถึงเชียงใหม่ฝนก็ตกลงมาพอดิ มีความสดชื่นชุ่มเย็นตั้งแต่หน้าที่แรกที่เข้าสัมผัสสถานีรถไฟเชียงใหม่ จากนั้นก็มีคนพาไปพักที่วัดอุโมงค์

ฐานทัพนครแห่งใหม่ในภาคเหนือของท่านบัญญัติานันตะภิกขุเริ่มขึ้นที่วัดอุโมงค์ นครบโนเชียงใหม่เริ่มขึ้นท่ามกลางหมู่ชาวพุทธและชาวคริสต์ซึ่งมีอิทธิพลอยู่ในภูมิภาคนี้ ท่านก็เริ่มเปิดฉากการทำงานด้วยการปาฐกถา เป็นที่น่าสังเกตว่า ท่านบัญญัติานันตะภิกขุไม่ยอมไปเทศน์ที่วัดหนึ่งวัดใดเลย เพราะว่าคนเชียงใหม่ถือวัดเขาวัดเรากันอยู่ ถ้าไปเทศน์วัดนี้เขาก็ว่าไม่ใช่วัดเรา ถ้าไปเทศน์วัดโน้นทางนี้เขาก็ว่าไม่ใช่วัดเรากอีก และไม่ว่าเทศน์วัดไหน ท่านวางตัวเป็นกลาง หากที่ต่างหาก โดยสร้างอุโมงค์ใบตองขึ้นโนนที่ของชาวบ้านแล้วไปนั่งเทศน์ที่นั่นทุกวันอาทิตย์ ทุกวันพระ มีคนสนใจฟังกันตามสมควร แต่ยังคงมีคนจำนวนมากไม่ได้

พุทธสถานเชียงใหม่เมื่อเป็นโรงเรียนโปตองตึง ๒๔๕๓

ขั้นต่อมาท่านปัญญาั่นทะเริ่มเขียนเรื่องไปลงในหนังสือพิมพ์ ชาวเหนือซึ่งพิมพ์ออกเผยแพร่อยู่ในเวลานั้น เป็นบทความทางธรรมะ เขียนลงติดต่อกันเป็นประจำ ผลจากการเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์นี้แหละทำให้เกิดผลตามมา เพราะมีปฏิกิริยาจากผู้อ่านเขียนคัดค้านได้ตอบมาทางบรรณาธิการหนังสือพิมพ์บรรณาธิการก็นำไปให้ท่านอ่านอีกต่อหนึ่ง ท่านก็อนุญาตให้นำคำโต้ตอบนั้นไปลงได้โดยไม่คัดค้าน เพื่อให้คนอื่น ๆ จะได้รับรู้แพร่หลายกันต่อไปอีก แม้ว่าท่านปัญญาั่นทะจะยอมรับฟังเสียงคัดค้าน แต่บรรณาธิการก็ไม่ยอมลงให้ ด้วยเป็นการคัดค้านที่ไม่มีน้ำหนักอะไร ผลสุดท้ายก็แพ้ยตนเองไปโดยปริยาย ผู้คัดค้านต้องลาสิกขาออกจากเพศบรรพชิตในที่สุด

ท่านปัญญาั่นทะสามารถเข้ากับพวกหนังสือพิมพ์ได้ เพราะทรงศนะของท่านเป็นกระจงเงาทังพระภิกษุ ทั้งนักหนังสือพิมพ์ และเป็นที่พอใจของชาวบ้านชาวเมือง การเทศน์ของท่านปัญญาั่นทะเป็นการเทศน์ที่แตกต่างจากพระในวัดทั่วไป คือท่านจะชี้แจงเหตุผลให้ทุกคนเข้าใจท่านตระเวนเดินเทศนาทั้งในศาลาและบ้านนอก มีรถยนต์ มีเครื่องขยายเสียง ท่านทำการเผยแพร่หลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้

คนที่ไม่รู้ได้รู้ธรรมะ ทำอย่างจริงจังโดยไม่คิดถึงความยากลำบากหรือความเหน็ดเหนื่อย ภูมิภาคโยเมเป็นห่วงว่าเครื่องขยายเสียงนั้นเสียแล้วซ่อมได้ รถเสียก็ซื้อได้ แต่ถ้าท่านปัญญานันทะเสียหรือคอแตกจะไปซื้อได้อย่างไร ชาวบ้านเป็นห่วงท่านอย่างนี้ แต่ท่านปัญญานันทะบอกแก่ผู้ที่เป็นห่วงว่า ท่านยังแข็งแรงอยู่ เมื่อราชภรพิน้องอยากฟัง ก็ต้องไปเทศน์ให้เขาฟังทั้งใกล้และไกล

การเปิดแนวรบในทิศทางใหม่ของท่านปัญญานันทะ ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ท่านรู้ว่าแนวรบด้านทิศเหนือนี้เป็นปราการด่านสำคัญซึ่งจะต้องเอาชนะศึกได้โดยยาก มันแตกต่างกันกับครั้งที่ท่านเดินเทศน์ที่ปักข์ได้ ต้องทำงานต่อสู้กับสิ่งที่เรียกว่าฝ่ายที่ไม่ใช่ชาวพุทธซึ่งมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและฝังรากลึกอยู่ในภูมิภาคนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ การใส่บาตรตอนกลางคืนดีหนึ่ง นับว่าเป็นประเพณีที่เชื่อถือและกระทำกันมานาน

ประเพณีการใส่บาตรตอนกลางคืนถือว่าเดือนโหนดเป็นวันเพ็ญพุธ เขาเชื่อกันว่าพระอุปัชฌาย์จะขึ้นมาจากสะดือทะเลแล้วจะมาบิณฑบาต ถ้าหากผู้ใดมีโอกาสใส่บาตรพระอุปัชฌาย์ในวันนั้นแล้ว จะมีโชคลาภได้เป็นเศรษฐี ชาวเชียงใหม่จึงพากันไปใส่บาตรพระตอนดีหนึ่งที่ยังสะพานนวรรัฐวัดอุปัชฌาย์

ความเชื่อดังกล่าวนี้เป็นความเชื่อของชาวพุทธในประเทศพม่า เป็นตำนานเก่าแก่ของพม่า พระพม่าจึงฉันทอนดีหนึ่ง ท่านปัญญานันทะเคยเล่าว่า ท่านเองก็เคยฉันทอนดีหนึ่งเหมือนกัน จำเป็นต้องทำตามเขาอย่างซัดไม่ได้ เพียงแค่वल่น ๆ ไปตามเรื่อง ไม่ได้ยึดถืออะไร ความเชื่อดังกล่าวนี้มีอิทธิพลมาถึงเชียงใหม่

ในวันเพ็ญพุธแรก ท่านปัญญานันทะก็ได้เห็นการใส่บาตรกลางคืนที่เชียงใหม่ พวกข้าราชการก็ใส่ อธิบดีศาลคือ หลวงจักรปาณิกิใส่บาตรตอนดีหนึ่ง ท่านปัญญานันทะเห็นแล้วก็นึกว่าอย่างนี้มันไม่ถูกเรื่องแน่ จะต้องจัดการแก้ไขในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรในเดือนต่อมาท่านปัญญานันทะก็เตรียมการไว้ใจ ก่อนจะมีเพ็ญพุธ ท่านก็เริ่มเทศน์ดักไว้ล่วงหน้า เทศน์ก่อนพระอรหันต์อุปัชฌาย์จะออกมาจากสะดือทะเล แล้วพระเดินรับบาตรชาวบ้านชาวเมืองกันอย่างเอิกเกริก

ท่านปัญญานันทะเทศน์ให้ชาวบ้านฟัง เทศน์ให้พระฟังด้วย ท่านปูพื้นฐานให้ทุกคนรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรอะไรไม่ควร สิ่งทั้งหลายสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อรู้ว่ามันไม่ถูก ถ้าไม่เปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ไม่ถูกต้องก็ไม่สบายใจ ชาวบ้านก็เข้าใจพระก็เข้าใจ

หลังจากเทศน์เสร็จท่านปัญญานันทะก็รุกไปที่เจ้าคณะจังหวัด บอกให้ท่านทราบ ว่า การที่พระบิดนทบาทตอนดึกมันผิดพระวินัย พระฉันข้าวกลางคืนดึกตื่นยังไม่ไหว ควรจะให้เลิกเสียที

เจ้าคณะจังหวัดก็บอกกับท่านปัญญานันทะว่า เขาเชื่อถือและทำกันมาเป็นประเพณีนิยมอันเก่าแก่ ชาวบ้านเขาทำกันมาช้านาน จะเลิกได้อย่างไร

ท่านปัญญานันทะก็บอกกับเจ้าคณะจังหวัดต่อไปว่า เรื่องชาวบ้านผมเรียบร้อยแล้ว ผมเทศน์เข้าใจดีเรียบร้อยแล้ว เหลือแต่ว่าพระที่จะออกไปบิณฑบาต ขอให้ช่วยเซ็นต์ใบโรเนียวสั่งให้พระนอน ทุกอย่างก็จะเรียบร้อย

เจ้าคณะจังหวัดต้องเซ็นใบโรเนียว คำสั่งที่ท่านปัญญานันทะพิมพ์มาแล้วก็นำไปแจกทุกวัด พอถึงวันเพ็ญพุธ ชาวบ้านก็ไม่มียอกมาใส่บาตรพระขอบุญจากพระอุปัศตูอีก เขาเลิกกันหมดแล้ว พระพากันกลับวัดไปด้วยความเรียบร้อย

การแก้ไขความไม่ถูกต้องของประเพณีที่ล้าหลังในครั้งนั้น แม้ว่าจะต้องเสี่ยงต่อคำตอບได้จากฝ่ายที่ยึดมั่นในประเพณีดังกล่าว แต่ท่านก็ตัดสินใจทำลงไปอย่างกล้าหาญไม่หวาดหวั่นอะไร และสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับชาวพุทธทั้งหลายได้เป็นอย่างดี ชาวเชียงใหม่เลิกประเพณีนี้มาตั้งแต่ครั้งนั้นจนถึงปัจจุบันนี้

ท่านปัญญานันทะให้ทัศนะที่เกี่ยวกับจิตใจของชาวชนบทในเชียงใหม่ว่า คนหัวเมืองนั้นแก่ง่ายกว่าคนกรุงเทพฯ คนกรุงเทพฯ มัวเมามากกว่า คนเมืองเหนือมัวเมาน้อยกว่ากรุงเทพฯ มีตัวอย่างเมื่อครั้งที่อธิบดีเฝ้าทำพระ ๒๕๐๐ ขายอยู่ ๕ วัน ๕ คืน ปรากฏว่าขายได้เพียง ๕๐ องค์เท่านั้นเอง คนที่นั่นสนใจธรรมะ เวลาเข้าไปหาพระก็จะขอของดีที่เรียกว่า พระธรรมไม่ใช่ขอวัตถุ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของภาคเหนือ ปรากฏว่าได้ผลคืบหน้าไปเรื่อย ๆ แก่ไขที่เชียงใหม่ได้แล้ว ท่านก็เทศน์ต่อตามจังหวัดต่าง ๆ อีก ๗ จังหวัด ทั้งที่ลำปาง เชียงราย และจังหวัดแพร่ ชื่อเสียงของท่านปัญญานันทะเป็นที่รู้จักแพร่หลาย มีชื่อเสียงทางภาคเหนือ และแพร่กระจายลงมายังส่วนกลางของประเทศด้วย

การประกาศพุทธธรรมหรือการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านปัญญานันทะในครั้งนั้น ถ้าหากจะพิจารณาโดยรูปการยุทธในทางโลก หรือจะกล่าวอย่างภาษาคนแล้ว ก็อาจจะกล่าวได้ว่า ท่านปัญญานันทะเป็นเสมือนขุนศึกที่แกร่งกล้าแห่งกองทัพ ทำการสู้รบปราบปรามเอาชนะศึกได้หลายเมืองแล้ว หากเอาชนะศึกในภาคเหนือได้

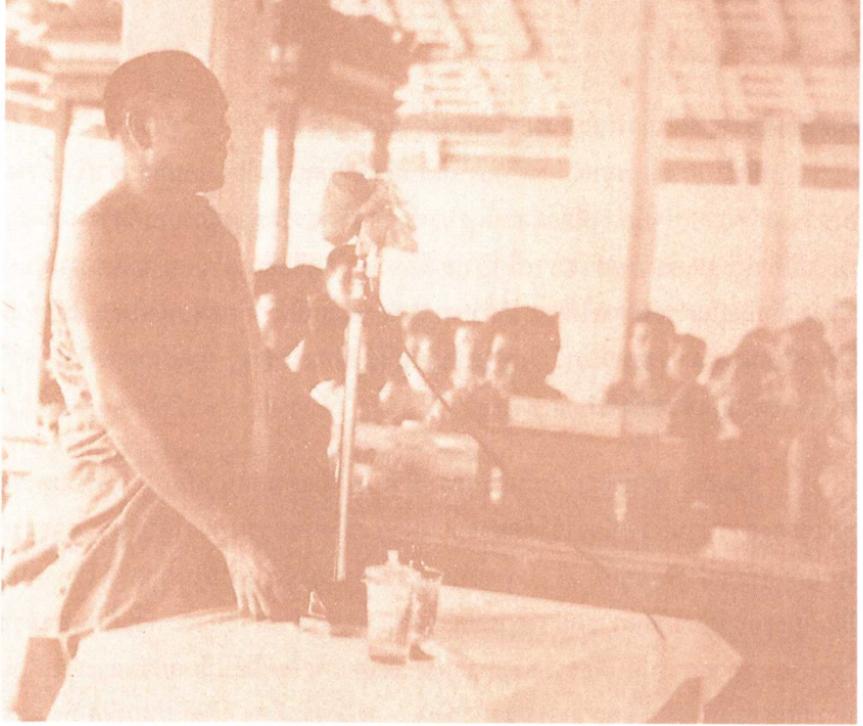
หมดสิ้นเมื่อใด ก็สามารถยกลงมาตีเมืองหลวงได้ทันที

แต่ในยุทธการณ่ห่งกองทัพธรรมนั้นล้าลึกและละเอียดอ่อนยิ่งกว่าการยุทธในทางโลกหลายเท่านัก เนื่องด้วยนักรบแห่งกองทัพธรรมต้องสู้รบกับศัตรูที่ไม่มีตนรบกับปิศาจร้ายแห่งกิเลสตัณหาหรืออำนาจอันมีขอบเขตซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในใจของมนุษย์ เป็นศัตรูซึ่งไม่สามารถพิฆาตให้ตายได้ด้วยคมดาบ กระสุนปืน หรือศัตรารู้อะไร ๆ ในโลกนี้ นี่เป็นความแตกต่างระหว่างนักรบทางโลกกับนักรบทางธรรม มันแตกต่างกันชนิดที่เรียกว่าหน้ามือเป็นหลังมือ

ในขณะที่ท่านปัญญานันทะรุกรบมีชัยในดินแดนตอนเหนือ ครอบครองจิตใจของชาวบ้านชาวเมืองไว้ได้อย่างมากมาย กองทัพธรรมทางใต้ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุนำทัพอยู่นั้น ได้ครอบครองจิตใจของชาวพุทธในภาคใต้ไว้ทั้งหมด ชื่อเสียงของท่านได้รับการกล่าวขานและมีอิทธิพลต่อประชาชนและพระภิกษุสงฆ์รุ่นใหม่ แนวทางการปฏิบัติธรรมและการเผยแพร่ศาสนายุคใหม่มีผลช่วยกระตุ้นเตือนพระภิกษุหนุ่มให้ตื่นขึ้นจากการฉันทินแล้วนอน หรือพระภิกษุที่ติดแน่นอยู่กับพื้นกระดานโบสถ์ต้องลุกขึ้นมาทำการศึกษาค้นคว้าธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง เพื่อความอยู่รอดของสังคม หากพระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายไม่ลุกขึ้นมาเป็นผู้นำทางวิญญาณแล้วไซ้ร้ พุทธที่แท้จะถูกทำลายและมนุษย์ก็จะจมดิ่งอยู่ที่ท่ามกลางกองเพลิงแห่งความทายนะ

ท่านพุทธทาสภิกขุต้องทำงานสร้างนักรบใหม่ในกองทัพธรรมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การปาฐกถาธรรม การเขียนหนังสือ และการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุ ทำให้ผู้คนได้รู้ได้เข้าใจธรรมะที่เป็นแก่นแท้ พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเคยกางกลดอุดงค์อยู่ตามป่าเขา และพระภิกษุในส่วนต่าง ๆ ของประเทศต่างพากันเดินทางจาริกเข้าสู่สำนักสวนโมกขพลาราม ร่วมกองทัพธรรมและศึกษาปฏิบัติตามแนวทางของท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อจะนำความสำเร็จเหล่านั้นไปเผยแพร่แก่ผู้คนในส่วนต่าง ๆ ของประเทศ

การดำเนินงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สวนโมกขพลารามรุดหน้าไป ปัญญาชนรุ่นใหม่ให้การสนับสนุนแนวความคิดปฏิรูปพุทธศาสนาของท่านพุทธทาสภิกขุอย่างกว้างขวาง หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนทั่วประเทศ ช่วยกระจายข่าวและแสดงทรรศนะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ ท่าน พุทธปรัชญา ซึ่งซ่อนอยู่ในพระไตรปิฎกถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์อย่างจริงจัง คำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาทำให้ชาวพุทธที่เคารพต่อเหตุผลความเป็นจริงมีความศรัทธายิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เสียงสนับสนุนมีมากเท่าไร ท่านพุทธทาสภิกขุก็ถูกจ้องมองและฟังเสียงยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับการทำงานของท่านปัญญานันทะภิกขุในภาคเหนือ ท่านปลุกให้คนเชียงใหม่ตื่นขึ้น มีความตื่นตัว มีความก้าวหน้าในภารกิจเรื่องศาสนา ขณะที่ปลุกประชาชนให้ลุกขึ้นมาช่วยกันส่งเสริมพระศาสนา พระภิกษุสงฆ์ก็พลอยตื่นตัวตามไปด้วย มีการรวมกลุ่มที่จะทำการเผยแผ่ธรรมตามแนวทางของท่านพุทธทาสภิกขุและท่านปัญญานันทะ

การเทศน์แบบเก่าซึ่งพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทยเคยทำกันมาจนเคยชิน การเทศน์คู่ถามกันไปโต้กันมาแบบเล่นลิ้นเล่นสำนวน อวดสำนวนเหมือนเล่นละคร หรือจำอวดหน้าธรรมาสน์ องค์กรนั้นว่าแดงองค์กรนี้ว่าดำ ญาติโยมนั่ง ฟังตั้งนานสองนาน ไม่รู้ว่าอะไรกันแน่ คนฟังจำเจและน่าเบื่อหน่าย เสียเวลาฟังธรรมไปตั้งครึ่งชั่วโมง สองชั่วโมงไม่ได้แก่นสารอะไร การเทศน์เดี่ยวกบไลนอ่านภาษาบาลีแล้วให้ญาติโยมฟังเป็นช่วง ๆ และลากเสียงยาว ๆ อย่างที่หลงตาตามวัดเทศน์ กลายเป็นเรื่องที่สร้างความเบื่อหน่ายและหนีวัดการยกนรกสวรรค์มาเป็นเครื่องล่อพ้อจะช่วยให้คนเฒ่าคนแก่ยุคเก่าเข้าวัดได้บ้าง แต่ก็ดูเหมือนว่าจะน้อยเต็มที ชีวิตของผู้คนยุคใหม่ ต่างแข่งขันกันทำมาหากิน แข่งขันกันสร้างความมั่นคงของครอบครัว และสร้างควมร่ำรวยทางเศรษฐกิจ จึงมีเวลาให้กับวัดน้อยมาก

ในขณะที่ผู้คนชาวพุทธห่างวัดนั้น นับเป็นช่องว่างที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อสังคมและพระพุทธศาสนา เมื่อท่านพุทธทาสภิกขุเป็นผู้ริเริ่มนำการเทศน์แบบใหม่มาใช้ นำการย่นปฐกถาธรรม มาพูดเรื่องธรรม จึงทำให้เยาวชนคนหนุ่มสาวเริ่มสนใจฟัง ฟังปาฐกถาเหมือนฟังการอภิปรายทางวิชาการในมหาวิทยาลัย เนื้อหาในปาฐกถาถูกนำไปวิพากษ์วิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ กระตุ้นให้ผู้ที่สนใจติดตามอ่านหนังสือธรรมะอีกทอดหนึ่ง ธรรมะของพระพุทธเจ้าจึงแทรกซึมเข้าไปในจิตใจของผู้อ่าน

ท่านปัญญาณันทะทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เชียงใหม่ ท่านก็นำวิธีการปาฐกถาธรรมมาใช้ นำการเทศนาแบบใหม่มาใช้กับชาวพุทธที่นั่น ท่านเดินทางเทศน์เดี่ยวด้วยประสบการณ์และปัญญาอันสว่างเย็น แต่รุนแรงในการรุกรบ ถ้อยคำที่ใช้ผู้ฟังพอใจ คราวใดที่ต้องใช้วิธีตีกระหน่ำท่านก็โจมตีด้วยธรรมะโดยไม่เลือกหน้า

การเทศน์ตามงานศพทั่วไปพระองค์อื่นเทศน์ท่านปัญญาณันทะก็ไปฟัง ขอเจ้าภาพเข้าไปฟังเขาเทศน์ พระที่เทศน์ส่วนใหญ่มักจะยกยอเจ้าภาพเป็นคนดี มีศรัทธา คนที่นอนตายอยู่ในโลงก็เป็นคนดีอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งที่มีนิกัไม่ดีอะไร แต่ก็พูดเอาใจเจ้าภาพที่นิมนต์มาสดศพ งานไหนก็งานนั้นเป็นเช่นนี้ ไม่ใช่เฉพาะในภาคเหนือ ภาคกลางภาคใต้ก็เหมือนกัน เคยทำกันมาอย่างนั้น ไม่มีพระองค์ไหนพูดในแง่ของธรรมะที่เป็นเนื้อแท้ มรณานุสติที่จะเกิดแก่ผู้มีชีวิตอยู่ไม่มี คนตายก็ไม่ได้อะไร คนเป็นก็ไม่ได้เห็นธรรมะจากความตายเลยแม้แต่น้อย

แต่การเทศน์ของท่านปัญญาณันทะนั้นท่านเทศน์แบบใหม่ คือ ปาฐกถาธรรมพูดให้ฟังง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ส่วนที่ผิดก็ว่าผิด ส่วนที่ถูกก็ว่าถูก สิ่งใดควรแก้ก็แก้ ไม่ต้องมาเกรงใจใคร แม้ว่าจะเป็นการประเพณีที่เคยทำมานานแต่ไม่เหมาะสมก็ควรเลิกอย่างไรก็ตาม การทำเช่นนั้นมันก็ไปกระทบกับคนอื่นซึ่งเขาได้ประโยชน์จากวิธีนั้นกลายเป็นเรื่องกระทบกระเทือนโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เขาคิดว่าทำลายเขาจึงไม่พอใจ ปัญหาสำคัญขึ้นอยู่ที่ว่าคนที่มึปัญหาหันมีมากกว่า จึงต้องทำไปเพื่อคนหมู่มาก มีผู้ที่เห็นดีเห็นงามก็มีมาก คนที่ไม่เห็นหรือเห็นช้าก็จะติดตามมาภายหลัง

การเทศน์ของท่านปัญญาณันทะเคยถูกคัดค้านในหนังสือพิมพ์ แต่ปรากฏว่า นักหนังสือพิมพ์ในกรุงเทพฯ ช่วยแก้ไขผู้ที่ช่วยแก้ไขท่านปัญญาณันทะในครั้งนั้นคือ คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ หรือ “ศรีบูรพา” นักหนังสือพิมพ์อาวุโสซึ่งเคยมีบทบาทสำคัญในยุคนั้น และได้เสียชีวิตไปแล้วในแผ่นดินใหญ่จีน คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์กล่าวว่า “ท่านปัญญาณันทะทำถูกแล้ว ไม่มีพระรูปไหนที่เทศน์อย่างนี้ อย่าไปขัดคอ

กัน ให้ท่านทำงานต่อไป” ท่านปัญญานันทะก็ทำการเทศน์อย่างตรงไปตรงมา เทศน์ด้วยความบริสุทธิ์ใจอย่างพุทธบริษัท ชี้แจงให้เข้าใจสิ่งที่ถูกต้อง ความมมงายที่ไร้สาระไร้เหตุผลควรเลิกเสีย ผู้คนก็มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สมาชิกแห่งกองทัพธรรมก็มีมากขึ้น มีกำลังรบที่เข้มแข็งขึ้นโดยลำดับ

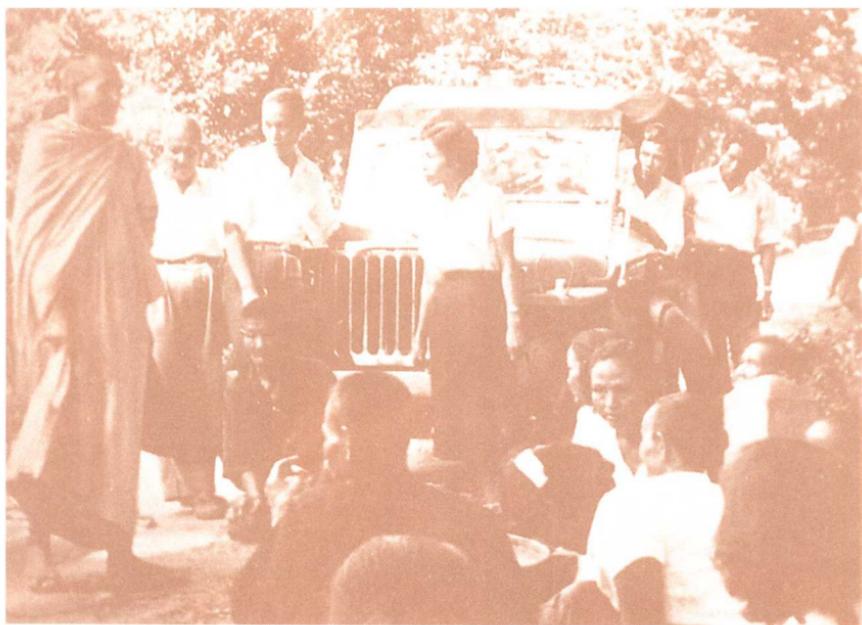
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านปัญญานันทะที่เชียงใหม่ ท่านไม่ได้เทศน์เพียงอย่างเดียว การช่วยเหลือด้านสังคมของพระภิกษุสงฆ์ในศาสนาพุทธ เคยถูกโจมตีจากศาสนาอื่นมาแล้ว เขามองเห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ในวัดไม่ได้ช่วยสังคมอย่างถึงเนื้อถึงตัว ดังนั้น ท่านปัญญานันทะก็ทำการอดช่องว่างนี้ด้วย

ในบางครั้งบางคราวเกิดมีอุทกภัยหรือน้ำท่วม ราษฎรเดือดร้อน ท่านก็เป็นตัวตั้งตัวตีชักชวนญาติโยมให้ช่วยกันเอาของมาบริจาคที่พุทธสถาน แล้วนำเอาข้าวของเหล่านั้นไปแจกจ่ายแก่ชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน มีอยู่คราวหนึ่ง ท่านปัญญานันทะนำของไปแจก พวกคริสเตียนเขาก็ไปแจกที่หมู่บ้านแห่งนั้นด้วย แต่เขาแจกเฉพาะพวกคริสเตียน ชาวพุทธไปขอเขาบอกว่าไม่ได้ สิ่งของเหล่านั้นเป็นของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของสำหรับพี่น้องชาวคริสเตียน ชาวพุทธไม่ได้รับแจก

ท่านปัญญานันทะทราบเรื่องนี้แล้ว ท่านก็คิดแก้ลำ แก่โดยจะไม่บอกให้รู้ล่วงหน้า วันหลังไปที่หมู่บ้านใหญ่ชื่อว่าบ้านเบตเลเฮม อยู่ในเขตลำพูน-เชียงใหม่ ติดต่อกัน ที่นั่นน้ำท่วมหมดไปไหนไม่ได้ ท่านเอาเรือไปกับโยมคนหนึ่งชื่อไกรสีห์ให้เรือจอดที่หน้าโบสถ์แล้วจัดการส่งระฆังใหญ่ของโบสถ์ ผู้คนตกใจถามว่า “ตุ้เจ้ามาตีระฆังทำไม?” คนมาชุมนุมกันมากมาย ท่านปัญญานันทะก็ตอบไปว่า “พระเจ้าเป็นเจ้าของสั่งให้มาช่วยพวกที่อดข้าวอดน้ำ พระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าของมาช่วย ให้ไปป่าวร้องประกาศให้ทุกคนรู้”

เมื่อผู้คนมาทันพร้อมหน้าแล้วท่านปัญญานันทะก็แจกข้าวสาร แจกปลาแห้ง ปลาเค็ม แจกหมาก แจกเมี่ยง มีอะไรมาก็แจกให้ไปหมด พวกผู้คนที่นั่นต่างดีอกดีใจ ยกมือไหว้ทักทายกัน ท่านก็บอกว่าพระเจ้าเป็นผู้ช่วยอย่างนี้แหละ ถ้าไม่มีพระเจ้าเป็นเจ้านันก็แยละ พวกเราท่านแจกกันทั้งชาวบ้านชาวคริสต์ไม่เลือกเขาเลือกเรา เพราะทุกฝ่ายทุกชนชั้นเหมือนกันหมด

การแจกของช่วยชาวพุทธชาวคริสต์ครั้งนั้น หนังสือพิมพ์พากันพาดหัวข่าวกันใหญ่โต เพราะอย่างนี้ไม่มีใครทำมาก่อน แต่ท่านปัญญานันทะทำสิ่งที่ถูกต้อง ทำสิ่งที่เป็นธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ เมื่อท่านลงมารุงเทพฯ และเข้าไปถามหาพระเถระ

แจกของน้ำท่วม ๒๔๙๙

นั่งเรือออกไปดูสภาพน้ำท่วมที่จังหวัดเชียงใหม่ และนำเครื่องอุปโภคบริโภคไปแจกด้วย พ.ศ. ๒๔๙๙

แจกของน้ำท่วมจนเหนื่อยและหิวต้องฉันทเพลิงกันบนทางรถไฟที่น้ำท่วมไม่ถึง เชียงใหม่ ๒๕๔๔

เมื่อครั้งไปแจกของน้ำท่วม เชียงใหม่ ๒๔๙๙

องค์หนึ่ง ท่านก็เลยดูเอาว่า ท่านปัญญาันทะไปแจกข้าวแจกของ หนังสือพิมพ์ลงคนเดียว คนอื่นทำ ทำไมเขาไม่ลง นั่นเป็นเรื่องของหนังสือพิมพ์ เขาไปเห็นการทำงานอย่างจริงจังของท่านปัญญาันทะ พระองค์อื่นที่ไปแจกนั้นเขาไปเดี่ยวเดียวพอเป็นพิธีแล้วก็กลับไปนอนจำวัด หนังสือพิมพ์เขารู้เขามีวิจารณ์ญาณที่จะลงข่าวอย่างไร พระเถระท่านนั้นเป็นคนหูเบา ลูกศิษย์มาบอกมาฟ้องเป็นเชือกทั้งนั้น หว่าท่านปัญญาไปอยู่เชียงใหม่ทำอะไร ขวางหูขวางตา ตี ต่ำ ว่า ทำอย่างนั้นอย่างนี้ไม่ดี ไม่เคยมีพระเถระองค์ไหนชมท่านปัญญาันทะในครั้งนั้น ท่านเล่าว่ามีรูปเดียวที่ชมท่านปัญญาันทะว่าพูดเก่ง พูดไม่เหนื่อย พูดเป็นประโยชน์ ท่านรูปนั้นคือ หลวงพ่อวัดพระเกียรติ

มีอยู่คราวหนึ่งท่านปัญญาันทะไปปาฐกถา และแวะไปกราบพระเถระรูปนั้นตามธรรมเนียม พอเข้าไปกราบท่านก็ดูอีก ดูว่าคราวก่อนท่านปัญญาันทะไปด่าตำราวจหรือ มีคนมาบอกว่าไปด่าตำราวจที่วัดมหาธาตุ ท่านปัญญาันทะบอกว่าไม่ได้ด่า บอกว่าอัดเทปไว้ มีหลักฐาน ท่านเถระองค์นั้นจึงเงียบ คือที่ว่าด่าตำราวจนั้นท่านพูดว่าเท่าที่ทำได้ถูก สมเด็จพระสังฆราชท่านก็ว่าอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็พูดชมว่าวัดมหาธาตุเขาก็ดี เขาก็มีหลักฐานท่านก็ว่านั่นมันเหมือนการหัดแถวทหาร ว่าไปอย่างโน้นเสียอีก

ท่านปัญญานันทะถูกตำหนิจากพระเถระผู้ใหญ่นับครั้งไม่ถ้วน ถ้าเป็นอย่างชาวบ้านก็ต้องว่า เจอใบแดงตั้งหลายคน แต่ท่านไม่ถือสาหาความอะไร ท่านถือเหมือนอย่างที่ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุทำ คือถือว่าทำงานให้กับพระพุทธเจ้า ไม่ได้ทำงานให้พระเถระองค์ไหน ไม่ได้ทำให้คนนั้นคนนี่ แต่ทำให้พระพุทธเจ้า นายของท่านคือพระพุทธเจ้า ทำงานเพื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใครจะว่าอย่างไรก็ให้เขาว่าไป ใครจะดูจะด่าก็ห้ามเขาไม่ได้ คนเขาไม่ชอบเขาก็ว่า มนุษย์ก็เป็นอย่างนั้นเอง

ท่านปัญญานันทะไปเทศน์ไปพูดที่ไหน เขาก็หาว่าด่าทั้งนั้น การที่เรียกว่าด่านั้นมันก็ถูกเหมือนกัน ท่านด่าในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรเพื่อให้แก้ไข มีอยู่คราวหนึ่งหลังจากช่วยเหลือน้ำท่วมที่เชียงใหม่แล้ว ท่านก็ลงมาอยู่ที่กรุงเทพฯ ระยะเวลาหนึ่ง ตอนนั้นบ้านหมีไฟไหม้ ท่านปัญญานันทะพักอยู่ที่วัดมหาธาตุ เจ้าคุณเทพฯ จะไปธุระที่อุดรฯ จึงชวนท่านปัญญาไปช่วยให้ช่วยประกาศหนังสือพิมพ์ออกข่าว ญาติโยมก็เอาผ้ามาให้กองใหญ่ ติดต่อขอรถคุณสังข์ พัฒโนทัย ขนของเขาไปแจก

พอนำของไปถึงที่ เจ้าหน้าทีบอกว่า ท่านไม่ต้องแจกหรอก กิ่งไว้ให้เจ้าหน้าที่แจกเอง เขาไม่เต็มใจให้แจกด้วยตัวเองในช่วง ๑๐ วัน ที่ท่านปัญญานันทะประกาศทางหนังสือพิมพ์ ก็มีคนนำเอาเงินมาให้ซื้อของเอง ซื้อของได้ครบแล้วจึงพากันไปแจก ทำรายการส่งไปให้สถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ช่วยออกแถลงการณ์ให้หน่อยว่าได้นำไปแจกแล้ว

ส่งไปสามครั้งเขาไม่ออกอากาศให้หนักประหลาดใจว่านี่มันเพราะอะไร นายตำรวจคนหนึ่งมากระซิบท่านปัญญานันทะว่า “ท่านอย่ายุ่งให้มันเหนื่อยเลย เขาจะหาว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์อยู่ ที่ไปแจกเสื้อแจกผ้า เขาจะให้ใบแดงเสียให้ได้ ที่ทางสถานีไม่ยอมอ่านให้มันเขาไม่ส่งเสริมท่านปัญญา เกรงว่าท่านปัญญาจะลำบาก ทำอะไรไม่เอาชื่อเขาใส่ไปด้วย เขาจึงไม่ให้ความร่วมมือ เขาไม่ให้ความมือ ท่านปัญญานันทะก็ไม่ว่าอะไร มีโอกาสก็ทำประโยชน์เพื่อสังคมต่อไป ช่วยเหลือผู้คนที่เดือดร้อน เกิดทุกข์ร้อนข้าวยากหมากแพง เกิดไฟไหม้ที่ไหนท่านก็ไปช่วยเป็นการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์

วิหารวัดสวนดอกยาวหนึ่งเส้นกว่า ครูบาศรีวิชัยสร้างไว้แล้วท่านก็กลับไป ขณะที่ท่านปัญญานันทะขึ้นไปเชียงใหม่ครั้งแรก ท่านสามารถเอาคนมานั่งเต็มวิหารคือทำพุทธพิธีวิสาขะ แต่เดิมไม่เคยมีคนนั่งเต็มวิหารแห่งนี้เลย การโฆษณาป่าวร้อง

ให้ผู้คนมาร่วมในวันวิสาขะครั้งนั้น ท่านปัญญาเจอบัตรสนเทห์โจมดีว่า อย่าให้ไปร่วมพิธีที่วิหารวัดสวนดอก อย่าไปเชื่อท่านปัญญาหนักะ ท่านไม่ใช่พระพวกเราเป็นพระแยกมาจากไหนก็ไม่ว่า จะมาทำลายประเพณีของคนเหนือ เราอย่าไปเชื่อ มีการแจกใบปลิวคัดค้าน แต่ท่านปัญญานั่นทะไม่สนใจ ท่านไม่กลัวให้คอยดูวันวิสาขะก็แล้วกัน

พอถึงวันวิสาขะเข้าจริง ๆ ทุกบ้านทุกช่องประดับประดาธงทิวและประทีปโคมไฟสว่างไสว วัดวาอารามก็ทำ ท่านเรียกประชุมเด็กนักเรียนทั้งเมืองในเขตเทศบาลเมือง โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนพวกมิชชันนารี นักเรียนมาทั้งหมดราวสี่พันคน นั่งเต็มศาลาวัดสวนดอก ท่านปัญญานั่นทะก็ปราศถา มีการแจกข้าวแจกของ แจกสมุด แจกดินสอ แจกของเล่นแก่เด็ก ในตอนกลางคืนแห่ถือโคมไฟ ตอนนั้น สนท ศ. อยู่ที่เชียงใหม่ เขาแต่งเพลงวิสาขบูชาให้เด็ก ๆ และผู้คนที่มาในวันวิสาขะคืนนั้นร้องเพลงพระธรรมบูชาพระพุทธเจ้าก้องเมืองเชียงใหม่ วันรุ่งขึ้นนำคณะคนเฒ่าคนแก่ไปเยี่ยมคนป่วยที่โรงพยาบาลโรคเรื้อน ท่านปัญญานั่นทะชักชวนให้คนทำสิ่งที่ควรทำ แม้จะมีผู้คัดค้านขัดขวางท่านก็ไม่เคยวิตกหวั่นไหว

ท่านปัญญานั่นทะได้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาที่เชียงใหม่อยู่ยาวนานถึง ๑๐ ปี ท่านมีความคิดริเริ่มที่มีความก้าวหน้าในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา สิ่งที่ท่านทำไม่ได้เกิดจากตำรา แต่เกิดจากสติปัญญาของท่านเอง พลังธรรมของท่านจึงเป็นพลังที่ศัตรูทำลายได้ยาก

นอกจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแล้ว ท่านยังได้ออกหนังสือพิมพ์ชาวพุทธ เช่นเดียวกับหนังสือพิมพ์พุทธศาสนาของสวนโมกข์ไชยา เป็นหนังสือพิมพ์เผยแพร่ธรรมะ เป็นสื่อกลางของความเข้าใจระหว่างชาวพุทธโดยทั่วไป พุทธนิคมที่เชียงใหม่ ซึ่งเจ้าขึ้น สิโรส ณ เชียงตุง แห่งเชียงใหม่ ได้ก่อตั้งขึ้นนั้น มีจุดมุ่งหมายให้เหมือนมูลนิธิคณะธรรมทานไชยา ได้จัดตั้งสวนพุทธธรรมท่านเองเดียวกับสวนโมกข์ เป็นการส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้านการปฏิบัติ จัดให้ออกหนังสือพิมพ์ “ชาวพุทธ” เหมือนอย่างหนังสือพุทธศาสนา ของคณะธรรมทาน-ไชยา เช่นเดียวกัน

พุทธนิคม เชียงใหม่ เกิดขึ้นในขณะที่มีองค์การเผยแพร่พุทธศาสนาหลายองค์การ มีพุทธนิคม พุทธสถาน พุทธสมาคม และยุวพุทธสมาคม สำหรับพุทธนิคม เป็นชื่อของคณะบุคคล จัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแพร่ชักจูงให้ประชาชนหันกลับไปหาหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เนื่องจากว่าเหตุการณ์แวดล้อมทำให้พุทธศาสนิกชน

พุทธสถานเชียงใหม่ขณะกำลังก่อสร้างมีคนมาพึ่งเทศน์มากมาย ๒๔๙๙

แล้วออกนอกกลุ่มนอกทางมากยิ่งขึ้น พุทธศาสนาในเมืองไทยกลายเป็นอีกศาสนาหนึ่ง ซึ่งผิดไปจากความมุ่งหมายเดิมของพระพุทธเจ้า ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถอำนวยประโยชน์แก่สังคมและโลกได้เท่าที่ควร

การเกิดพุทธนิคมเชียงใหม่ได้เจริญควบคู่กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านปัญญานันทะภิกษุ ในช่วง ๑๐ ปีแรกแห่งการทำงานของท่านปัญญานันทะ ทำให้พระพุทธศาสนาในภาคเหนือของประเทศจรัสแสงสว่างจ้าอีกครั้งหนึ่ง มีพระภิกษุสงฆ์ร่วมจาริกออกเผยแผ่ธรรมในภาคเหนืออย่างกว้างขวาง แนวทางการสอนเหมือนอย่างที่ท่านพุทธทาสภิกษุใช้ในส่วนโมกขพลาราม ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการสอนแก่พระภิกษุสงฆ์และชาวพุทธในภาคเหนือของประเทศ ชื่อเสียงของท่านปัญญานันทะเป็นที่รู้จักแก่ผู้ใคร่ในธรรมทั่วประเทศ

ในสมัยนั้นรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีบทบาทสำคัญในการปกครองประเทศ ศรีภรรยาหมายเลข ๑ ของเมืองไทยในยุคนั้น ท่านมีบทบาทสำคัญในด้านการสังคมสงเคราะห์แก่ชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงบทบาทของท่านปัญญานันทะ ไว้ว่า

“เมื่อท่านปัญญานันทะแสดงธรรมที่ศาลาธรรมซึ่งสร้างง่าย ๆ หลังคามุงด้วยใบตองตึง ของพุทธนิคมที่นครเชียงใหม่ เมื่อถึงวันที่ท่านแสดงธรรม (วันอาทิตย์) ประชาชนไปฟังท่านเสียหมด จนโรงภาพยนตร์ในเมืองไทยต้องปิดไปตาม ๆ กัน นับว่าท่านเป็นธรรมกถึกที่มีปฏิภาณกวีเป็นยอดเยี่ยม”

ความเป็นเอกในด้านการเป็นพระนักเทศน์ของท่านปัญญานันทะ หาได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เฉพาะพระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไปไม่ แม้แต่การปกครองนักรัฐศาสตร์ นักการเมือง นักการทหาร นักการค้าและพระเถระผู้ใหญ่ ล้วนให้ความสนใจต่อบทบาทการทำงานอันน่าอัศจรรย์ใจของท่านด้วย

การปาฐกถาในภาคเหนือนั้นบางครั้ง ท่านก็ใช้ภาษาคำเมืองผสมผสานภาษาไทยภาคกลาง เมื่อมาแสดงธรรมในกรุงเทพฯ ก็ใช้ภาษาไทยภาคกลาง ครั้นลงไปแสดงธรรมในภาคใต้ก็ใช้ภาษาบักซ์ใต้ ความสามารถอันพิเศษนั้นนับเป็นพรสวรรค์อันหาได้ยาก ซึ่งในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ธรรมกถึกผู้ชำนาญในการแสดงธรรมเป็นภาษาท้องถิ่นอย่างท่านปัญญานันทะนี้คือผู้ที่มีนิรุตติปฏิสัมภิตา มีความแตกฉานในนิรุตติ คือภาษาท้องถิ่นหรือผู้ที่แตกฉานในภาษาต่างประเทศอย่างท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ก็ถือว่าเป็นนิรุตติปฏิสัมภิตาเหมือนกัน

ในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปีกว่า ที่ท่านปัญญานันทะได้เดินทัพรธรรมไปในที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศธรรมของพระพุทธเจ้านั้น หนังสือพิมพ์ชาวพุทธรายเดือนทำหน้าที่รายงานข่าวการไปแสดงธรรม ความเคลื่อนไหวในกลุ่มชาวพุทธ วิบุรุษกล้าในทางโลกต้องกราบศึกในสมรภูมิต่างไร ท่านปัญญานันทะวีรธรรมยอดนักรบท่านนี้ก็ทำหน้าที่รุกรบโดยไม่รู้จักรู้คำว่าเหน็ดเหนื่อยหรือท้อถอย ท่านนำทัพรธรรมก้าวรุดหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง อาณาจักรลานนาไทยที่เคยแตกสลายในทางโลกก็เคยมียอดขุนศึกกล้าตายกอบกู้กลับคืนมาได้ ครั้นตมมาถึงยุคประชาธิปไตยพระพุทธศาสนาในเมืองลานครินทร์และอ่อนแอลง ท่านปัญญานันทะก็สามารถจุดแสงธรรมให้สว่างขึ้นในจิตใจของผู้คนในอาณาจักรอันยิ่งใหญ่นี้ นำธรรมแท้ของพระพุทธเจ้ากลับคืนมาสู่ชาวไทยในภาคเหนืออย่างมั่นคง

พุทธสถานในมหานครเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในดินแดนดอกเอื้องงาม ครั้งหนึ่งเคยรุ่งโรจน์ทางพระพุทธศาสนา ครั้นเสียอิสระภาพให้พม่า วัดวาอารามก็เชิบเซาเหลือเพียงพระเจดีย์ไว้เป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ เป็นเพียงวัดร้างอริยวาสกัฏฐาราม จวบจนกระทั่งเจ้าขึ้น ลีโรส ผู้ซึ่งเป็นเชื้อสายเจ้าสายหนึ่ง ได้มีมณต์ท่านอาจารย์

พุทธทาสภิกขุแห่งสวนโมกขพลารามให้ขึ้นมาแสดงธรรมในสถานที่แห่งนี้

ด้วยดวงตาแห่งธรรมอันยาวไกล ด้วยความหวังโยชชาวพุทธในอาณาจักรลานนาไทย ท่านพุทธทาสภิกขุจึงขอร้องให้สหายร่วมรบในกองทัพธรรม นามท่านปัญญาณันทะ ขึ้นมาจำพรรษาทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสถานที่แห่งนี้ ในช่วงปีแรกของพุทธสถานหรือสวนพุทธธรรมเชียงใหม่ มีพระภิกษุได้มาอยู่จำพรรษาเพียงเจ็ดรูปเท่านั้นคือ ท่าน บ.ช.เขมาภีรุต ท่านปัญญาณันทะ ภิกขุชินาลังการ ภิกขุธัมมานันทะ ภิกขุวิเวกนันทะ สีสานันทะ และจิตตการะภิกขุ พระภิกษุเหล่านี้ถือว่าเป็นพุทธสาวกผู้มีส่วนช่วยให้สวนพุทธธรรมกลายเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้า ภายหลังจึงได้แยกย้ายออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย เจริญรอยตามพระยุคลบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยแท้

ค้อนเหล็ก

ตีชนดทางพญานาค

ดังได้กล่าวมาแล้ว ท่านปัญญาณันทะเป็นยอดนักเทศน์ เป็นยอดนักรบแห่งกองทัพธรรมที่ซื่อสัตย์ต่อพระพุทธเจ้า สามารถสู้รบกับศัตรูด้วยพระขรรค์แห่งปัญญา ท่านยินดีจะสู้รบโดยไม่เลือกสถานที่ ท่านเป็นผู้ที่ยืนเทศน์และปาฐกถาแทนการนั่งเทศน์บนธรรมาสน์ ท่านลุกขึ้นจากธรรมาสน์อันวิจิตรสวยงามเปลี่ยนมาเป็นการยืนพูดธรรมกับผู้คน เคยมีคนตำหนิว่า ท่านปัญญาณันทะนั้นไม่ดี การยืนพูดของท่านกลายเป็นจุดดำที่ท่านถูกตำหนิ พระองค์อื่นนั่งพูดแต่ท่านยืนพูดขวางหูขวางตาคนอื่นเขา

มีอยู่ครั้งหนึ่งเขานิมนต์ให้มาเทศน์ที่พุทธสมาคมหน้าวัดบวรนิเวศน์ ทางคณะกรรมการของพุทธสมาคมเกรงว่าท่านปัญญาณันทะจะยืนพูดอีก จึงได้จัดการเตรียมเก้าอี้ที่ทางไว้ให้หนึ่งอย่างเรียบร้อย พอถึงเวลาที่ท่านปัญญาณันทะจะขึ้นเทศน์ ท่านก็บอกให้เอาเก้าอี้ออกทันที ท่านจะยืนพูดให้ญาติโยมดูว่า ยืนพูดกับนั่งพูดมันเป็นอย่างไรรู้ อันไหนจะเข้าใจง่ายกว่ากัน

จากวันนั้นถึงวันนี้ จุดดำที่เคยถูกตำหนิดำหนิติดैन จากความคิดริเริ่มที่เชื่อมั่นในความถูกต้องและมองเห็นธรรมในการยืนพูดของท่านเป็นอย่างไร ใคร ๆ ก็ยอมทราบกันโดยทั่วไปว่า ทุกคนพากันยืนพูดหมดแล้ว แม้แต่พระเถระผู้ใหญ่อย่างสมเด็จพระสังฆราชท่านก็ยืนพูดด้วยเหมือนกัน พิธีรดองหรือสิ่งที่เคยทำกันมานานนั้น

กองทัพธรรม ของพุทธสถานหรือสวนพุทธธรรม เชียงใหม่
จากซ้าย ท่านชินาลังการ, บ.ช.เขมาภีรัต, ปัญญานันทะ, สีลานันทะ, วิเวกานันทะ และธัมมานันทะ

เปลี่ยนแปลงได้ ขอให้สำเร็จประโยชน์เป็นสำคัญ นั่งพูดหรือยืนพูด สำคัญอยู่ที่เนื้อหาว่า ผู้ฟังได้รับประโยชน์มากน้อยแค่ไหน ท่านถือว่ากินข้าวกับมือ กับช้อนกับตะเกียบ นั้น มันก็อ้อมเหมือนกัน ท่านคิดของท่านอย่างนั้น

แม้ว่าท่านปัญญานันทะจะเป็นนักเทศน์ฝีปากกล้า กล่าวโจมตีใครต่อใครที่ ทำไม่ถูกไม่ควร แต่ก็อยู่ในขอบข่ายของธรรม มีอยู่คราวหนึ่งเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าสนั่นหวั่นไหวดุจระเบิดลูกใหญ่กลางเมืองเชียงใหม่ก็ว่าได้

คือครั้งนั้นเขามีการประชุมพระเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ แล้วยังมีเชิญพระผู้ใหญ่จากกรุงเทพฯ ไปด้วย มีท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีอยู่ด้วยในวันนั้น ที่ประชุมได้เชิญท่านปัญญานันทะให้พูดข้อคิดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จากข้อคิดที่ท่านพูดในวันนั้น ปรากฏว่ากลายเป็นข้อคิดสะท้านฟ้าสะเทือนดินมาก ท่านกล่าวตอนหนึ่งว่า พระที่มีตำแหน่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ไม่ได้ไปเผยแผ่แต่นอนแผ่อยู่บนกุฏิ สมเด็จพระสังฆมนตรีต้องลุกขึ้น ท่านลุกขึ้นไปยืนอีกทาง เฉพาะหน้าท่านปัญญานันทะ ยินดูท่านปัญญานันทะพูด ท่านปัญญานันทะก็พูดให้ท่านยินดู ท่านเพ่งมองดูเหมือนจะให้หยุดพูด แต่ท่านปัญญานันทะไม่หยุด พูดให้ฟัง และทุกคนในที่ประชุมฟังต่อไป ยิ่งพูดหนักขึ้นแรงขึ้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สมัยนั้น ส. สวัสดิ์เกียรติ ก็นั่งฟังอยู่ด้วย

พอฟังท่านปัญญาันทะพูดจบ ท่านรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ส. สวัสดิ์เกียรติ บอกว่า โอ! พูดแบบนี้ต้องนิมนต์ไปพูดที่กรุงเทพฯ เขามีการประชุมพระที่วัดโพธิ์ จึงนิมนต์ให้ท่านปัญญาันทะไปพูดในวันรุ่งขึ้น

การพูดในที่ประชุมต่อหน้าสมเด็จพระสังฆมนตรีที่เชียงใหม่ในครั้งนั้น นับเป็นการรุกรบที่รุนแรงครั้งหนึ่งของยอดนักรบแห่งกองทัพธรรม ซึ่งมีนามว่า ปัญญาันทะ แม้จะเป็นทักสะหรือข้อคิดที่ตรงไปตรงมา แต่ข้อคิดนั้นส่งผลกระทบกระเทือนมาก หนังสือพิมพ์ได้นำเรื่องที่พูดไปได้แก่ผู้ประชาชนชนิดที่พาดหัวข่าวว่า

“ท่านปัญญาันทะเอาค้อนเหล็กตีชนดทางพญานาคราช”

อย่างไรก็ตาม ท่านรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ส. สวัสดิ์เกียรติ ได้รับรศพระธรรมจากข้อคิดในการพูดที่เชียงใหม่ ได้นิมนต์ท่านปัญญาันทะตั้งแต่พูดจบให้ท่านลงมาพูดที่กรุงเทพฯ อีก ท่านปัญญาันทะได้เล่าไว้ในหนังสือที่ท่านเขียนว่า วันนั้นเป็นครั้งแรกที่ได้ขึ้นเครื่องบิน เป็นเครื่องบินสองแถว ไม่ใช่เครื่องบินนั่งเก้าอี้ขึ้นเครื่องบินมาพร้อมกับสมเด็จพระสังฆมนตรี สมเด็จพระสังฆมนตรี ปัญญาพูดแล้วก็นั่งเรือบินสำรวจมาด้วยกัน

เมื่อมาถึงกรุงเทพฯ ก็ได้ไปพูดที่วัดโพธิ์ ต่อหน้าพระราชอาคันตุกะจำนวนมาก พูดจบพร้อมกับอวดเทพไว้เพื่อนำไปเปิดที่พุทธสมาคม วันที่เขานำเทพไปเปิด ท่านไม่ได้ไป แต่แอบไปที่หลัง เขาเปิดเทพไปครึ่งหนึ่งแล้วท่านก็แอบเข้าไปนั่งอยู่หลัง ๆ พอดีมีคนเห็นท่านปัญญาันทะ จึงขอให้ท่านพูดปากเปล่า

การพูดปากเปล่าในวันนั้นก็เจตได้อีกจนได้ มีคนลุกขึ้นคัดค้าน ผู้ที่คัดค้านในวันนั้นคือพระธรรมนิเทศน์ ท่านลุกขึ้นค้านอย่างรุนแรง ถ้าเป็นชาวบ้านเรียกว่าแทบจะวางมวยกัน ความคิดเห็นแยกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งถือหางทางฝ่ายท่านปัญญาันทะ ไม่ชอบในการคัดค้าน ดีแต่เจ้าคุณภรตฯ เข้าไปดึงพระราชธรรมนิเทศน์ออกไปเสียก่อนที่จะเกิดวางมวยกัน เพราะไปค้านสิ่งที่ไม่เป็นเรื่องเข้า คือท่านว่าที่ท่านปัญญาันทะพูดนั้นมันไม่ถูก แต่คนอื่นเขาว่าถูก เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ค้านกันเป็นเรื่องที่โด่งดังในครั้งนั้น หนังสือพิมพ์ก็เอาไปลงข่าว ชื่อเสียงของท่านปัญญาันทะก็ยิ่งดังขึ้นไปอีก ยิ่งถูกคัดค้านกลับยิ่งดัง

เหตุการณ์ในวันนั้นดังไปทั่ว มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง คราวหลังนี้ดังกว่า เมื่อคราวที่ลงมาเขามีการประชุมพระที่วัดสามพระยา วัดซึ่งเคยมาพักอยู่ เรียนหนังสือบาลีนั่นแหละ ท่านปัญญาันทะลงมาช่วยเกี่ยวกับการประชุม วังเดิมยก

โตะยกแก้วอี เคยอยู่กับท่านเจ้าคุณที่วัดนี้ พอว่างจากทำธุระการงานวัดแล้ว ท่านเจ้าคุณวัดสามพระยา ก็บอกว่ให้ไปรูดถาหนอย จึงได้ขึ้นไปรูดในวันนั้น ท่านปัญญาพูดเรื่องสำคัญและสะกิดสะเกาแรง ๆ ตอนนั้นจอมผลพิน ชุนหะวณ ท่านนั่งฟังท่านปัญญา นั่นทะพูดอยู่ด้วย ฟังแล้วชอบอกชอบใจท่านปัญญานั้นทะ ถึงกับออกปากว่า “อย่างนี้ต้องเอาไปเทศน์วิทยุบ้าง” เลยเขาก็เอาไปให้เทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง

พอไปใกล้ถึงวันพูดที่สถานีวิทยุ เจ้าหน้าที่เขาก็ถามว่าเอาต้นฉบับที่จะพูดมาหรือเปล่า ท่านปัญญานั้นทะก็ตอบว่า จะเทศน์พรุ่งนี้เอาอะไรกัน ไม่ต้องต้นฉบับตามระเบียบวิทยุกรมประชาสัมพันธ์นั้นเขาต้องมีต้นฉบับส่งให้ไปก่อน เป็นระเบียบของเขา หากเนื้อหาหนักไปแรงไปเขาก็มีสิทธิ์ยับยั้งหรือเซ็นเซอร์ได้ก่อนที่จะนำออกอากาศ เขาต้องมีต้นฉบับแต่ท่านปัญญาไม่ได้เขียน ก็เลยไปเทศน์ปากเปล่าทางสถานีวิทยุ กรมประชาสัมพันธ์

การเทศน์ทางสถานีวิทยุ กรมประชาสัมพันธ์ในวันนั้นมีคนฟังทั่วประเทศ เทศน์กัณฑ์นั้นนับว่ารุนแรง เพราะตอนนั้นท่านปัญญานั้นทะยังหนุ่มไฟแรง เป็นพระหนุ่มไฟแรง อะไร ๆ ก็อยู่ในใจก็นึกคิดว่าจะพูดให้เป็นประโยชน์ชนิดจับปล้นทันใจ พูดทางสถานีวิทยุกระจายเสียง กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลเสียด้วย ที่ว่ารุนแรงนั้นก็คือเทศน์เรื่องกินจอบกินเสียม กินเหล็กกินไหลกินกันใหญ่ แล้วท่านก็ยกเรื่องกลบทขึ้นมาว่า “ภาราสาวัดดี ใครไม่มีปราณีใคร. ดุดื้อถือแต่ใจ ถึงทีใครโกยกันให้พอ”

เทศน์วันนั้นคนฮือฮากันทั้งเมือง หนังสือพิมพ์ประโคนข่าวตามหลัง ท่านจอมพลเคืองใหญ่ บอกว่านิมนต์พระอะไรมาเทศน์ทำไมไม่ตรวจสำบัดสำนวน จะตรวจอะไรได้ ท่านเล่นเทศน์ปากเปล่า เทศน์กลอนสดทำเอาหนาว ๆ ร้อน ๆ ไปตาม ๆ กัน ความคิดตอนนั้นมันเล่นไม่ต่างอะไรกับปฏิภาณของกวีหนุ่ม ทุกคำที่หลังไหลออก จากปากของท่านทั้งคมทั้งแรง เป็นนักรบหนุ่มที่แหลมคมในด้านความนึกคิด ไม่มีใครจริงกระแสนธรรมอันเชี่ยวชาญของท่านปัญญาได้ ก็เรียกว่าดังระเบิดในครั้งนั้น

เป็นระเบิดที่ถูกจุดขึ้นใจกลางเมืองหลวงของประเทศ คนไทยนับล้านฟังกันทั่ว นักหนังสือพิมพ์ยุคนั้นยังจำกันได้ นักการเมืองสมัยนั้นเจ็บปวดไปตาม ๆ กัน เจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ยังจำกันได้ไม่ลืม ถ้าเป็นความร้อนตอนนั้นต้องนับว่าความเผ็ดร้อน ๕๐ ดีกรี

การที่ท่านปัญญานั้นทะเทศน์รุนแรงนั้น ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะตัวของท่านฝ่าย

เดียว สภาพแวดล้อมของการเมืองมันช่วยส่งผลให้เกิดร้อนรนแรงด้วย ก็คล้าย ๆ กับ
นักการเมือง หรือนักหนังสือพิมพ์หนุ่มผู้ซื่อสัตย์ต่ออุดมการณ์นั่นเอง อุดมการณ์ของ
พระภิกษุหนุ่มอย่างท่านปัญญานันทะนั้น ท่านถือว่าต้องยิงธนูเป็นเส้นตรง กองทัพ
กิเลสในยุคนั้นเหมือนปศุจรรย์ที่คอยปล้นบ้านปล้นเมือง หากท่านปัญญานอนรบ
อยู่ในกุฏิ ในวิหาร หรือนั่งรอบอยู่บนธรรมาสน์ อย่างที่พระภิกษุทั่วไปทำกันมันไม่
ไหวเสียแล้ว ท่านจึงลุกขึ้นจากธรรมาสน์ ลุกขึ้นมายืนเทศน์ เดินเทศน์ตั้งแต่ได้จรด
เหนือ หรือแม้แต่ในใจกลางกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ธรรมกลับมาเพื่อชัยชนะของ
พระธรรมในที่สุด

ไม่นิยมวัตถุแต่มุ่งระดมธรรม

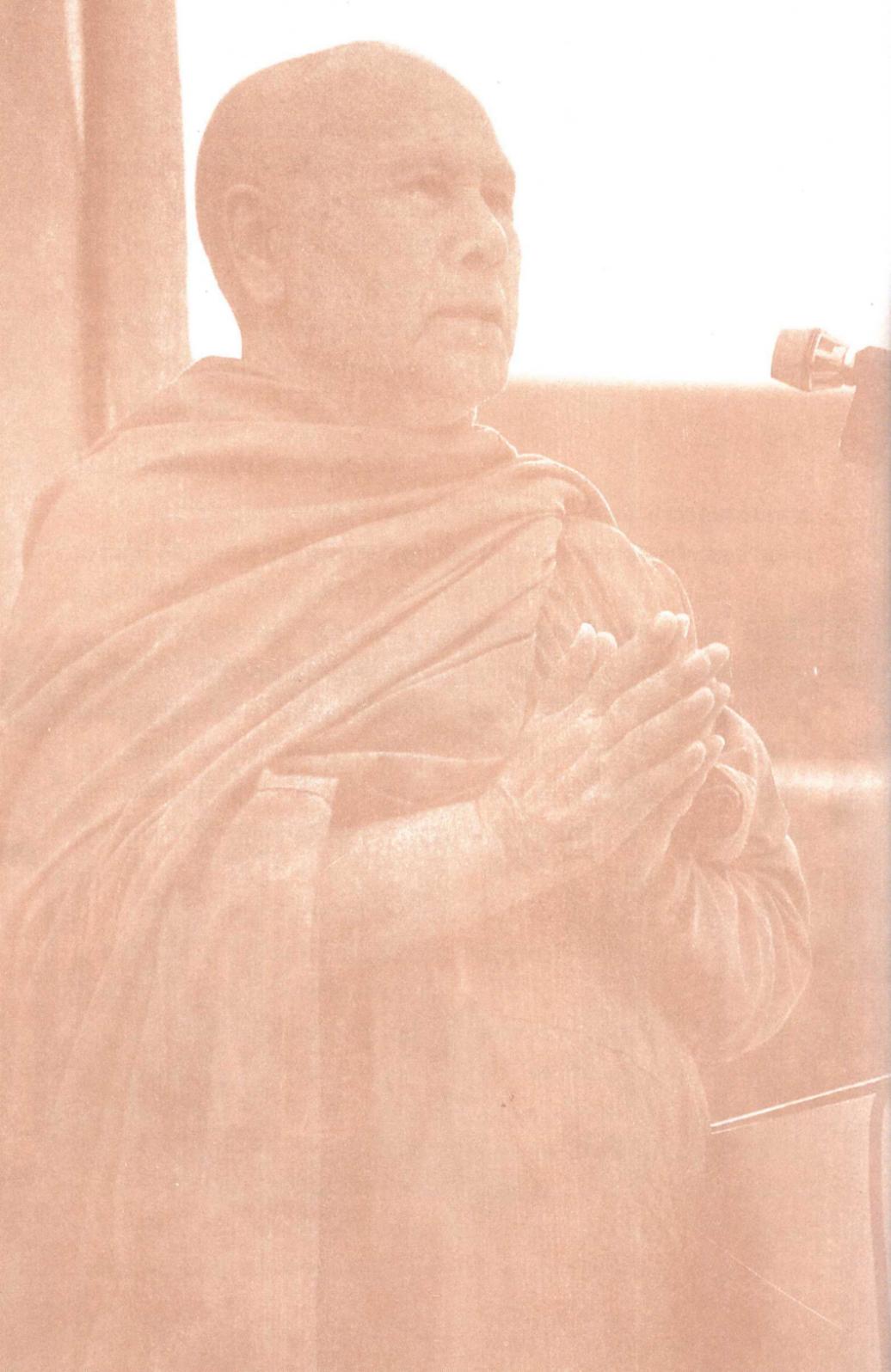
แนวทางการสอนของท่านปัญญานันทะเหมือนกับแนวการสอนของสหาย
ธรรมผู้พี่ คือท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุทุกประการ คือมุ่งหมายสอนธรรมะอย่างเดียว
ไม่นิยมก่อสร้างวัตถุที่ใหญ่โต อยากจะทำแต่เรื่องธรรมะ

ดังนั้น ท่านจึงไม่มีการแจกฐิภาเรียไรหรือขออะไรจากญาติโยม เป็นผู้ให้
ไม่ใช่ผู้รับ เพราะท่านถือว่ายุ่งเรื่องธรรมะนั้นก็พอแล้ว แม้แต่วันทำบุญวันเกิดของ
ท่านเอง มีผู้มาถามท่านปัญญานันทะว่า อยากจะทำเหรียญหลวงพ่อบัญญานันทะ
แจก ทำแล้วเอาไปให้เขาเสก ท่านปัญญานันทะก็บอกว่า ถ้าทำแล้วไม่ต้องเอาไป
เสก จะต้องเสกเอง แต่ท่านไม่ทำ เพราะท่านบอกว่าเอาเหรียญไปแจกนี้ไม่กี่วันก็เอา
ไปหล่นน้ำหมดแจกธรรมะพอแล้ว พระธรรมย่อมวิเศษกว่ารูปร่างกาย แจกธรรมะ
ดีกว่า

การทำบุญครบอายุของท่านปัญญานันทะจึงแจกธรรมะ พิมพ์หนังสือแจก
แทนพระพุทเจ้า พระธรรมนั้นเป็นเนื้อแท้ของพระพุทเจ้า ท่านปัญญานันทะจึงปฏิเสธ
วัตถุเช่นเดียวกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ

เรื่องการปฏิเสธวัตถุของสองยอดนักรบแห่งกองทัพธรรม เป็นที่ประจักษ์
ชัดแจ้งแก่ชาวพุทธโดยทั่วไป ท่านทั้งสองตอกย้ำให้ชาวพุทธทั้งหลายถือว่าเนือนา-
บุญที่แท้คือพระธรรม ไม่มีเนื้อวานหรือเนื้อวัตถุใด ๆ ในโลกจะเหนียวแน่นมั่นคงเท่า
กับพระธรรมของพระพุทเจ้า เรื่องอิทธิปาฏิหาริย์หรือไสยศาสตร์เป็นเรื่องของเด-
รัจฉานวิชา พระพุทเจ้าตรัสสั่งพุทธสาวกไว้ชัดเจนว่า อย่าได้นำไปสอนเพื่อนมนุษย์
ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุและท่านปัญญานันทะก็ไม่เคยสอนเรื่องนี้ ทั้งยังได้กล่าว
ตักเตือนพระภิกษุสงฆ์และชาวพุทธโดยทั่วไป ความซื่อสัตย์ต่อพระธรรมและพระ-

พุทธเจ้าของท่านทั้งสองเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทำให้ฝ่ายนิยมวัตถุดั่งตัวเป็นปฏิปักษ์กับท่าน พุทธทาสภิกขุและท่านปัญญานันทะมาโดยตลอด

การย้ายฐานที่ธรรม

สู่วัดชลประทาน

บทบาทของท่านปัญญานันทะในพุทธนิคมเชียงใหม่ ได้ดำเนินการก้าวหน้าไป ด้วยดี การจาริกไปปาฐกถาของท่านเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในภาคเหนือและ ภาคกลาง แม้จะมีฐานะที่มั่นแห่งกองทัพธรรมทางเชียงใหม่ แต่ก็สามารถขยายขอบเขต ปฏิบัติการถึงกรุงเทพฯ แม้ว่าท่านจะปฏิเสธวัตถุ แต่ความจำเป็นในการสร้างอาคาร สำหรับความคล่องตัวในการเผยแพร่ธรรมะก็มีความจำเป็นบ้างเหมือนกัน แต่ท่านก็ ทำตามกำลังความเหมาะสมเพื่อการเผยแพร่ธรรมะเท่านั้น

มีหลักฐานอาคารประกาศธรรมและห้องสมุดทางการค้นคว้าพระพุทธศาสนา ขนาดใหญ่ อาคารดังกล่าวนั้น ท่านปัญญานันทะมีส่วนแห่งการสร้างจนสำเร็จ ค่า ก่อสร้างนับล้าน ๆ บาทสำหรับอาคารล้วนได้มาจากการปาฐกถาธรรมร่าใจให้พุทธบริษัท บริจาคเงินกับกัณฑ์เทศน์ของท่าน ทั้งยังรวมถึงโรงเรียนต่าง ๆ ในชนบท นอกจากนี้ แล้วปัจจัยที่ได้จากกัณฑ์เทศน์ของท่านปัญญานันทะยังได้นำไปตั้งเป็นทุนมูลนิธิ เช่น ที่มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยของสงฆ์ในประเทศไทย ก็ได้ก่อตั้งไว้ เพื่อบำรุงการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรทั่วราชอาณาจักรอีกด้วย

เมื่อท่านปัญญานันทะได้วางรากฐานเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือมันคงเข้มแข็งดีแล้ว ท่านก็เห็นว่าพระภิกษุสงฆ์ในท้องถิ่นดังกล่าวได้เข้าใจ ชาวบ้านชาวเมืองก็ซาบซึ้งในธรรมแท้ทุกคนรู้จักหน้าที่ของแต่ละฝ่ายดีแล้ว เป็นการ สมควรแล้วที่บุคคลอื่นจะต้องเข้ามามีบทบาทปฏิบัติต่อหมู่คณะ สังคม สืบต่อจาก ท่าน เพราะยังมีนิคมอื่นที่จะต้องทำอีกมากมายนัก

จากหลักฐานที่ปรากฏเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านปัญญานันทะ ตอนอยู่เชียงใหม่ มีบันทึกไว้ว่า ท่านปัญญานันทะแห่งสวนพุทธธรรม พุทธนิคมเชียงใหม่ ได้เดินทางแสดงธรรมในจังหวัด ภาคกลาง-ภาคใต้ เช่น เมืองในงานตากสินมหาราช- แสดงธรรมที่จังหวัดพัทลุง ในเขตอำเภอเมือง แก่บรรดาข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านพ่อ คำ ประชาชน-แสดงธรรมที่จังหวัดสงขลา อำเภอหาดใหญ่ แก่บรรดาข้าราชการ ตำรวจ

ทหาร นักเรียน นักโทษเรือนจำ และประชาชน-แสดงธรรม ที่จังหวัดนครปฐม ในอำเภอเมือง อีกหลายแห่ง ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงธรรมต่อเนื่องในเดือนมกราคม ๒๕๕๖ เท่านั้น

สำหรับในเดือนกุมภาพันธ์ ท่านปัญญานันทะ มีรายการแสดงธรรมที่วัดพระแก้ว หรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม-วัดสน อ.ราชบุรีบูรณะ ธนบุรี-แสดงที่ พระปฐมเจดีย์ ๓ ครั้ง แสดงที่จังหวัดเพชรบุรี-นอกจากนี้แล้วท่านยังได้จาริกต่อไปในที่ต่าง ๆ อีกในจังหวัดภาคกลาง เช่นชลบุรี ราชบุรี ตาก ฯลฯ ท่านเดินทางกลับถึงเชียงใหม่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

ถ้าจะพิจารณาจากบันทึกการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในช่วงระยะเวลา ๒-๓ เดือน ดังที่กล่าวมาแล้ว ก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ท่านทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างไม่มีเวลาจะว่างเว้น และถ้าจะนับย้อนหลังไปถึงครั้งที่ท่านอยู่ในบักซ์ได้ มลาญู และป็นัง ก็ยังน่าอัศจรรย์ใจว่า ท่านได้อุทิศชีวิตและร่างกายเพื่อพระพุทธเจ้าโดยแท้ การจาริกเพื่อเผยแผ่ธรรมของท่านปัญญานันทะ ท่านได้จาริกไปทั่วประเทศไทย นอกจากนี้แล้วในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ท่านยังได้มีโอกาสเดินทางข้ามทวีปไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปและอเมริกาอีกด้วย

พระภิกษุไทยรูปแรก

ที่ได้ไปเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ในยุโรป

และอเมริกา

มีรายงานข่าวจากบริการข่าวสาร M.R.A. ได้บันทึกเหตุการณ์ครั้งสำคัญในการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปและอเมริกา ซึ่งเรื่องนี้นับว่าเป็นเหตุการณ์แห่งประวัติศาสตร์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของไทย ข้อความจากข่าวสารดังกล่าวมีดังนี้

ข่าวจาก บริการข่าวสาร M.R.A. Berkeley Square, London วันเสาร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันหนึ่งได้เกิดขึ้นเมื่อเดือนที่แล้ว ในขณะที่ร่างอันสง่าและท่าทางอันสงบบ้างหนึ่งก้าวลงจากเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานเมือง

เจนิวา เจ้าของร่างผู้นั้นคือ พระภิกษุจากประเทศไทยรูปแรก ผู้มาเยือนตะวันตก นักบวชชาวพุทธในผ้าคลุมผาดรูปนี้เดินทางมาร่วมการประชุมองค์การ M.R.A. ที่เมืองโคช เพื่อ “ระดับและศึกษา”

การเดินทางอันเป็นประวัติศาสตร์ของพระปัญญานันทะนี้ได้เริ่มต้นเมื่อสองเดือนก่อน ณ ภาคเหนือของประเทศไทยที่เชียงใหม่ เมืองโบราณเมืองหนึ่ง ท่านได้อ่านหนังสือว่าด้วยองค์การ M.R.A. เล่มหนึ่ง เขียนโดยประธานหอการค้าไทย ผลของการอ่าน ทำให้ท่านตัดสินใจเข้าร่วมการประชุม M.R.A. ที่กรุงเทพฯ ซึ่งได้จัดให้มีขึ้นในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๙๗ การประชุมครั้งนั้นจัดขึ้นสำหรับประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ได้ส่งสาส์นสนับสนุนการประชุม และรัฐบาลไทยได้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการประชุมครั้งนั้น ท่านปัญญานันทะ พักอยู่ในกรุงเทพฯ สองวันแล้วได้กลับเชียงใหม่ พร้อมด้วยความคิดเห็นว่าองค์การ M.R.A. นี้เป็นจินตนาการอันหนึ่งที่สามารถรวมโลกเข้าด้วยกัน จินตนาการอันนี้ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีเกียรติชาวไทยหลายท่าน ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ภริยาท่านนายกรัฐมนตรี เป็นบุคคลหนึ่งในจำนวนผู้บริจาคทุนเพื่อการเดินทางมายุโรปของนักบวชรูปนี้ จากถ้อยแถลงของพระปัญญานันทะกล่าวว่า “พระไม่มีทรัพย์สินใด ๆ นอกจากคูหาเล็ก ๆ หนังสือ ๒-๓ เล่ม และบาตรเท่านั้น” นายเทศมนตรีนครกรุงเทพฯ และอธิบดีกรมตำรวจ ก็รวมอยู่ในหมู่ผู้บริจาคสมทบทุนนี้ด้วย

ในการปราศรัยที่เมืองโคช พระปัญญานันทะกล่าวว่า “ถ้าเราจักสร้างโลกใหม่กันแล้ว ความร่วมมือร่วมใจต้องมาก่อน ข้าพเจ้าแน่ใจว่า หลักจริยธรรมมาตรฐานทั้ง ๔ นี้แหละ เป็นบันไดขั้นแรกที่ทุก ๆ คนสามารถจะปฏิบัติได้โดยไม่ต้องรื้อ M.R.A. ขึ้นทางไปสู่ความจริงให้แก่ทุก ๆ คน ในที่ทุกถิ่น ซึ่งเราจะมองเห็นทางเดินของเราได้ ทั้งจะก้าวหน้าไปด้วยความแน่นอนมั่นคง M.R.A. ไม่ใช่สิ่งปิดกั้นแต่ M.R.A. เปิดต้อนรับบุคคลทุกท่าน โดยไม่มีการแข่งขันวรรณะและเชื้อชาติทุกคนเท่ากันหมด M.R.A. เป็นข่าวดีสำหรับโลกที่กำลังเต็มไปด้วยการแก่งแย่งกันนี้

“M.R.A. มิได้ทำลายผู้ใด ไม่ขัดแย้งกับผู้ใด M.R.A. ขอร้องทุกท่านให้มาร่วมปฏิบัติตามแนวชีวิตใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งชั่วไปสู่สิ่งดี จากสิ่งสกปรกไปสู่สิ่งที่สะอาด จากความแตกแยกไปสู่ความร่วมมือร่วมใจ เปลี่ยนคนธรรมดาให้เป็นคนประเสริฐ และประการสุดท้ายซึ่งสำคัญที่สุด เปลี่ยนสงครามไปสู่สันติภาพ”

เมื่อครั้งไปประชุม M.R.A.
ที่สวิสเซอร์แลนด์ ๒๕๑๗

พระปัญญานันทะ ภิกษุรูปแรกของเมืองไทยที่มาเยือนประเทศตะวันตกนี้ เป็นสัญลักษณ์ของทัศนคติใหม่ที่อุบัติขึ้นในโลกตะวันออก ที่ว่าตะวันออกและตะวันตก สามารถเปลี่ยนแปลงและร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติ ตามแนวอันชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกทั้งมวล

เนื้อความทั้งหมดนี้เป็นรายงานข่าวที่ M.R.A. ได้บันทึกไว้ การเดินทางไปร่วมประชุมในครั้งนั้นเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งของท่านปัญญานันทะภิกษุ ท่านปัญญานันทะได้เล่าถึงเรื่องการเดินทางในครั้งนั้น การเข้าร่วมประชุมขบวนการศีลธรรมโลก (M.R.A.) ซึ่งนับได้ว่าเป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้เดินทางไปยังทวีปยุโรป นอกจากนั้นแล้วท่านปัญญานันทะภิกษุยังได้รับนิมนต์จากเจ้าหน้าที่ บี.บี.ซี. แผนกภาษาไทย ขอร้องให้ท่านปัญญานันทะภิกษุมาพูดทางวิทยุกระจายเสียง แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนะของพระภิกษุไทยที่มีต่อชาวตะวันตกอีกด้วย

การเดินทางในครั้งนั้นท่านปัญญานันทะได้มีโอกาสไปแสดงปาฐกถาธรรมแก่นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษ เป็นการแสดงธรรมที่เล่าถึงเรื่องการเดินทางของท่านในครั้งนั้น การแสดงทัศนะต่าง ๆ ต่อนักเรียนไทยในต่างประเทศในครั้งนั้น นับว่ามีสาระแตกต่างจากบรรยายภาคในเมืองไทย เพราะขณะที่ท่านเทศน์ในเมืองไทย ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมอันเหมาะสม แต่เมื่อมาพบคนไทยที่มาศึกษาหาความรู้อยู่ในต่างประเทศ คำพูดของท่านปัญญานันทะมองลึกเข้าไปในแก่นแท้แห่งธรรมชาติของเมืองไทย

ในขณะที่เดียวกัน ท่านก็ได้แสดงความรู้สึกต่อยุโรปอย่างตรงไปตรงมา ดูราวกับว่าท่านได้เห็นโลกนี้อย่างชัดเจนแล้วทั้งโลก ท่านได้พูดถึงวัฒนธรรมแห่งการยิ้มของคนไทย เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่ท่านได้ยกย่องในยุโรป ท่านกล่าวว่า เมื่อถึงยุโรปแล้วรู้สึกว่าจะอะไร ๆ ที่พบเห็นช่างแตกต่างกับเมืองไทย รู้สึกว่าเหวบ้างเพราะเป็นคนแปลกถิ่น ความแปลกของรูปร่างนั้นเป็นส่วนหนึ่ง แต่ที่แปลกยิ่งกว่าทุกอย่างที่มีอายุกว่า ๒๕๐๐ ปี จะเดินไปที่ไหนคนยุโรปจะมองเป็นจุดเดียว มองคนเดียวยังไม่พอ เขาจะบอกให้เพื่อนมองคล้ายจะถามว่านี่ชาติอะไรกัน ทำไมจึงแต่งกายอย่างนี้ มองจนผู้ถูกมองกระดาก แต่ท่านปัญญาอันทะเยอทะยานกระดากด้วยการโพรยยิ้มแก่ทุกคนที่มอง การยิ้มเป็นนิสัยของคนไทย

อีกตอนหนึ่งท่านปัญญาอันทะเยอทะยานได้เล่าให้นักเรียนไทยฟังว่า “ข้าพเจ้าอยู่เมืองไทยก็พูดได้ว่าเที่ยวมากไปเกือบทุกแห่งไม่เฉพาะแต่ในเมือง ไปนอกเมืองที่ลำบากยิ่งออกไปไกลมากเท่าใด ก็ได้เห็นสภาพของชีวิตไทยที่แท้จริงมากเท่านั้น และยังเห็นมากก็ทำให้เกิดความรักเมืองไทยมากขึ้น”

ท่านปัญญาอันทะเยอทะยานเล่าให้นักเรียนไทยในอังกฤษฟังว่า คราวหนึ่งท่านไปเที่ยวที่อินเดียเพื่อนมีสการสังฆะนียสถานสี่ตำบลได้มีโอกาสสนทนากับชาวอินเดีย ชาวอินเดียถามว่าวันอะไรเป็นวันอิสรภาพของคนไทย ท่านปัญญาอันทะเยอทะยานก็ตอบว่าไทยไม่มีวันเช่นนั้น เขาถามด้วยความประหลาดใจว่าทำไมไม่มี ท่านก็ตอบไปว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเมืองไทยไม่เคยเป็นเมืองขึ้นใคร แล้วจะมีวันฉลองอิสรภาพได้อย่างไร?

ในคำปราศรัยกับนักเรียนไทย ท่านปัญญาอันทะเยอทะยานพูดด้วยการให้สติแก่คนไทยที่จากบ้านมาอยู่ต่างแดน ถ้อยคำที่ท่านปัญญาอันทะเยอทะยานพูดในครั้งนั้นนับว่ามีค่าสำหรับเยาวชนไทยและคนไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงจำเป็นต้องนำมาถ่ายทอดไว้ในที่นี้พอเป็นสังเขป ท่านกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“เธอทุกคนที่มาประชุมกันที่นี่ไม่ว่าหญิงชาย นับว่ามีส่วนแห่งความเป็นไทยเท่าเทียมกัน เธอทุกคนที่เป็นเด็กอยู่ในวันนี้ จักเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า เธอทุกคนต้องรับภาระแบกประเทศชาติไว้ต่อไป บ้านเมืองจักเจริญหรือเสื่อมในอนาคตอยู่ที่เยาวชนของชาติ ถ้าเยาวชนของชาติได้รับการอบรมที่ดี ผู้ใหญ่ของชาติก็เป็นคนดีตามที่ได้รับการอบรมมา ฉะนั้น จึงจำไว้ว่า เราทุกคนเป็นหน่วยหนึ่งของชาติ ถ้าเราเสื่อมชาติเสื่อม ถ้าเราเจริญชาติก็เจริญ”

หน้าพิพิธภัณฑ์ชิคาโก อเมริกา ๒๕๗๕ เมื่อครั้งไปเผยแพร่พุทธศาสนาที่อเมริกา ครั้งแรก

นี่เป็นประเด็นที่ควรเอาใจใส่ไว้เป็นประการต้น ต่อไปเธอทุกคนเป็นทายาทของบรรพบุรุษ ทุกคนจักต้องรับมรดกอันสำคัญเท่าเทียมกัน มรดกนั้นคือ สิ่งสำคัญของเรา ๓ ประการ คือ ๑. แผ่นดิน ๒. ความเป็นเอกราชของชาติไทย ๓. พระพุทธศาสนา อันเป็นสมบัติของจิตใจของเยาวชนไทยทุกคน

อีกตอนหนึ่งท่านปัญญาภันฑะได้พูดถึงการเป็นคนไทยและเสรีภาพที่ทุกคนอยากจะได้

“เราโกรธคุณพ่อคุณแม่ว่าช่างบังคับเสียจริง ๆ โกรธครูว่าช่างเคร่งระเบียบเสียจริง ๆ โกรธรัฐบาลที่ออกกฎหมายบังคับมากจริง ๆ รำคาญว่าทำอะไรตามใจตนเองไม่ได้ บางทีก็โกรธมากในการทำลายเสรีภาพ จนถึงกับไม่อยากอยู่ต่อโลกต่อไป ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น จะเป็นเพราะเหตุใดก็ตาม แต่มีอยู่อย่างหนึ่งที่เราเห็นได้ว่าทุกคนรักเสรีภาพ ทุกคนรักความเป็นไทยแก่ตน

“แต่เสรีภาพที่เราบ่นกันนั้น เป็นเสรีภาพที่แท้จริงแล้วหรือ ลองถามปัญหาข้อนี้กับตนบ้าง เราก็อาจเห็นได้ว่า ยังไม่เป็นเสรีภาพอย่างแท้จริง แต่เป็นการเดินตามอำนาจของความอยาก เป็นการตามใจตนเองในทางต่ำมากกว่าการปฏิบัติตนเพื่อเป็นคนมีเสรีภาพ เสรีภาพมิใช่การตามใจตนเองให้ไหลไปตามอำนาจของกิเลส แต่เป็นการห้ามใจของตนไว้มิให้ตกไปในอำนาจของความชั่ว อันเป็นธรรมชาติของฝ่ายต่ำทราม พยายามยกตนให้สูงขึ้นจากระดับความชั่วร้ายเสมอ นั่นแหละคือเสรีภาพที่แท้จริงให้จำหลักไว้อย่างนี้ก่อน

ที่วัดพุทธธรรม ชิคาโก อเมริกา งานวิสาขบูชา ปี ๒๕๓๑

เมื่อเข้าใจคำว่าเสรีภาพว่าเป็นอย่างไรแล้ว ก็จะได้กล่าวต่อไปว่าชาติไทยเป็นชาติที่มีเสรีภาพในทางโลกแล้ว เพราะเรามีรัฐบาลเป็นคนไทย มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นคนไทย ไทยปกครองไทยเป็นไทยด้วยดีในทางโลก เกียรติไทยแผ่ไพศาลไปทุกแห่งทั่วชาติไทยเป็นชาติอิสระในโลก แต่ความเป็นไทยที่แท้จริงอยู่ที่แต่ละบุคคลดังกล่าวแล้ว"

ท่านปัญญานันทะกล่าวเตือนนักเรียนไทยให้เรียนรู้เพื่อความเป็นไทย อย่าเรียนเพื่อความเป็นทาส เรียนให้เป็นที่พักของตนเองได้ อย่าอิจฉาคนอื่นมาหาใจ ท่านได้แสดงธรรมของพระพุทธเจ้าให้นักเรียนไทยในต่างแดนฟังเป็นเวลายาวนานนับเป็นกัณฑ์เทศน์เทศน์ข้ามทวีปของยอดนักกรบแห่งกองทัพธรรมท่านนี้ ก่อให้เกิดสติและกำลังใจแก่นักเรียนไทยที่นั่นเป็นอย่างยิ่ง

หลังจากที่ท่านปัญญานันทะได้กลับจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุโรปและอเมริกาแล้ว ท่านก็กลับมาอยู่ที่เชียงใหม่อีก อยู่ที่พุทธนิคม ทำหน้าที่สั่งสอนอบรมพุทธศาสนิกชนในประเทศไทย ท่านปัญญานันทะได้พยายามอย่างที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้ทำมาแล้ว คือพยายามสอนแก่นพุทธธรรม และสอนไม่ให้ชาวบ้านชาวเมืองมีดบาดไปเชื่อถือลัทธิไสยศาสตร์อันเป็นเรื่องเหลวไหลลงมงายนอกรัตนอกรอยคำสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งยังต่อต้านลัทธิวัชรยานหรือพุทธศาสนาอันเป็นลัทธิต้นตอซึ่งยังคงเหลือรากเหง้า ตกทอดอยู่ในเมืองไทย

ขณะที่ลัทธิวัชรยานนั้นได้เผยแพร่เข้ามาสู่เมืองไทย ท่านปัญญานันทะเป็นผู้

ทำการต่อต้านวิธีการหาเงินของลัทธิอื่นไม่ว่าท่านจะพูดหรือจะเทศน์ที่ไหน ท่าน ปัญญานันทะกล่าวโจมตีการหาเงินหาลาภของพระภิกษุสงฆ์ เช่น การทำปลัดขิกขาย ทำลอบ ทำไซ ทำฝ้ายันต์ ทำตะกรุดพิช หมอนนำไปขายแจกในหมู่ชาวบ้านซึ่งมีอยู่แทบทุกหัวระแหงของเมืองไทย

ต่อต้านการพนันน้ำมรด สักกระหม่อมลงนะหน้าทองให้มีเสน่ห์เล่ห์หลม ซึ่งชาวบ้านชาวเมืองที่ไม่รู้ตื่นลึกลนบางพากันงมงายอันเป็นเรื่องที่ผิดพระวินัย ผิดเพี้ยนจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทำให้แก่นพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าเปราะเปื้อน มัวหมองและถูกโจมตีจากลัทธิศาสนาอื่น ๆ พระพุทธเจ้าเองท่านก็ตรัสเรียกสิ่งนอกกริตเหล่านี้ว่า “เดียรัจฉานวิชา”

การสู้รบกับเดียรัจฉานวิชาของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุและท่านปัญญานันทะ สองนักรบแห่งกองทัพธรรมคู่นี้ ได้กระทำอย่างเปิดเผยทุกหนทุกแห่ง แม้กองทัพแห่งอวิชชา ดังกล่าวนี้จะมีอิทธิพลยิ่งใหญ่และกว้างขวาง เป็นเสมือนปีศาจร้ายที่ตายแล้วฟื้นขึ้นมาอีกได้ แต่ทั้งสองนักรบพี่น้องนามพุทธทาสภิกขุและปัญญานันทะภิกษุคงจะภูมิใจด้วยพระขรรค์แห่งปัญญาอย่างไม่ถอยหนี บัณฑิตผู้เช่นนี้มาตั้งแต่ต้นจนสู่ชัยชนะ เพื่อนำแสงสว่างแห่งสัจธรรมของพระพุทธองค์มาหยิบยื่นให้กับเพื่อนมนุษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ธรรมะจะต้องกลับมาในสยามประเทศ ปีศาจร้ายแห่งอำนาจกิเลสและเล่ห์กลของ “เดียรัจฉานวิชา” จะต้องหมดไปจากเมืองไทย แสงสว่างแห่งปัญญาที่ท่านปัญญานันทะและท่านพุทธทาสภิกขุได้จุดขึ้นในประเทศนี้ ได้รับการต้อนรับจากผู้ไฝ่ธรรมทั้งปวง ปัญญาชนคนหนุ่มสาว นักเรียน นักศึกษา และเยาวชนยุคใหม่ปรบมือให้การสู้รบนี้ ท่านทั้งสองคือ “ดวงประทีปแห่งสยาม”

งานเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ท่านปัญญานันทะได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอเนกประการ ท่านทำงานให้กับพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทำงานเพื่อหมู่คณะใด ท่านระลึกอยู่เสมอว่า เมื่อเผยแผ่ธรรมคำสั่งสอนแก่ปวงชนผู้หลงผิดและทุกข์ร้อนเป็นที่พอใจแล้วก็ควรจะจาริกไปในที่อันควรจะประกาศธรรมเพื่อเพื่อนมนุษย์

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านปัญญานันทะจึงต้องอำลาชาวพุทธในภาคเหนืออำลาจากสวนพุทธธรรมของพุทธนิคมเชียงใหม่ การจากมหานครเชียงใหม่ในครั้งนั้น นับเป็นการย้ายฐานทัพธรรมครั้งสำคัญอีกวาระหนึ่ง หลังจากนั้นอีกไม่นาน ท่านปัญญานันทะแห่งสวนพุทธธรรม ก็ได้เปิดแนวรบใหม่ขึ้นในภาคกลาง สร้างฐานที่

มันแห่งพุทธธรรมชั้นที่ วัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี ซึ่งเป็นชานเมืองของกรุงเทพฯ-พระมหานครฯ

การสร้างฐานทัพธรรมที่วัดชลประทาน และแนวในภาคกลาง

หลังจากที่ท่านปัญญานันทะได้ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในภาคเหนือ และนำองค์ธรรมจักรปักอยู่ในจิตใจของชาวพุทธที่นั่นเรียบร้อยแล้ว ในปีพ.ศ. ๒๕๐๓ ทางกรมชลประทานจึงได้อาราธนา ท่านปัญญานันทะภิกษุจากสวนพุทธธรรมของพุทธนิคมเชียงใหม่ เพื่อให้ท่านลงมาเป็นเจ้าของาวาสวัดชลประทานฯ ที่ปากเกร็ดจังหวัดนนทบุรี

วัดดังกล่าวนี้เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในจังหวัดใกล้เคียงติดกับกรุงเทพมหานคร ท่านปัญญานันทะเห็นว่าวัดแห่งนี้เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมหลายประการ มีบรรยากาศธรรมชาดีร่มรื่นไม่จอแจพลุกพล่านเหมือนในกรุง เป็นสถานที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัท ทั้งยังเป็นจุดสำคัญในการเผยแพร่พุทธธรรมแก่ชาวพุทธในภาคกลาง โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงนี้เป็นเสมือนศูนย์กลางของประเทศไทย มีมนุษย์จำนวนมากจากทุกภาคของประเทศมีหน่วยราชการงานเมืองทุกหน่วยรวมอยู่ในมหานครแห่งนี้ ซึ่งถ้าจะเปรียบกับกันอย่างชาวบ้านทั่วไปเขาก็เรียกนครแห่งนี้ว่า “สวรรค์ของเมืองไทย” แต่ในทางธรรมแล้วคือขุมกิเลสกองใหญ่ที่สุดซึ่งรวมมนุษย์ ซึ่งมีทั้งบาปและบุญคละเคล้ากันอยู่ ถึงกับมีคนพูดว่า กรุงเทพฯ คือเมืองไทย

ท่านปัญญานันทะคงจะพิจารณาแล้วว่า ฐานทัพธรรมของท่านที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะเป็นฐานที่มั่นสำคัญในการสู้รบกับกองทัพกิเลส ซึ่งตั้งตระหง่านพลุกพล่านโลดแล่นอยู่ในกรุงเทพมหานคร สมาชิกของกองทัพกิเลสนั้นเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่สุดในชีวิตของท่าน แม้แต่ก่อนท่านเคยสู้รบในมหานครแห่งนี้มาบ้างแล้วรู้ต้นลึกหนาบางในการศึกษาอย่างถ่องแท้แน่ชัดแล้วก็ตาม

แต่การเอาชนะกองทัพกิเลสในมหานครใหญ่แห่งนี้ด้วยตัวคนเดียวนั้น ต้องนับว่าเป็นการนำกองทัพธรรมเข้าทำศึกขั้นแตกหักและเสี่ยงอันตรายอย่างยิ่งหลวงหากจะเปรียบกับสงครามทางโลกแล้ว ดูไปก็คล้ายกับว่า ดีหัวเมืองใหญ่น้อยไว้ได้หมดสิ้นแล้ว ปรากฏการสุดท้ายก็คือยกเข้าตีเมืองหลวงนั่นเอง

ตั้งแต่ท่านปัญญาันทะยังหนุ่มอยู่ที่ได้นำมาพิมพ์เผยแพร่อีก บทความของท่านก็ยังคงลงพิมพ์ให้ชาวพุทธได้อ่านกันอย่างต่อเนื่อง

องค์การกุศลอันมีทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรมก็คือ “ชาวพุทธมูลนิธิ” ยังคงดำเนินงานอยู่ ส่วนกิจการที่เชียงใหม่ท่านก็ยังคงเป็นหัวหน้าพระธรรมทูตภายในประเทศสายที่ ๙ โดยรับผิดชอบเผยแพร่อยู่แถบภาคใต้ เป็นกรรมการอบรมพระสงฆ์หรือพระธรรมทูตต่างประเทศที่เรียนจบมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย พระธรรมทูตที่ท่านอบรมจะทำหน้าที่คณะสงฆ์ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ มาเลเซีย อินโดนีเซีย อินเดีย รวมทั้งในอเมริกาด้วย เนื่องจากท่านปัญญาันทะเคยเป็นพระภิกษุไทยองค์แรกๆ ที่ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาในยุโรปและอเมริกามาแล้วในอดีตนั่นเอง

ส่วนด้านงานเขียนหนังสือของท่านปัญญาันทะภิกษุนี้ มีงานเขียนที่ท่านเคยเขียนลงตีพิมพ์ในหนังสือชาวพุทธ มีการรวบรวมให้สำนักพิมพ์จัดพิมพ์ทั้งปกแข็งปกอ่อนมากมาย เช่น ชุมชุม ปาฐกถา เรื่องทางชีวิต, เตือนใจ, รักลูกให้ถูกทาง, เพื่อนแท้ นอกจากนี้แล้วยังมีเรื่องธรรมอื่นๆ อีกมากมายนับร้อยๆ ชิ้น ทั้งที่มีผู้จัดพิมพ์จำหน่ายและพิมพ์เผยแพร่ในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะบทความทางธรรมะของท่านปัญญาันทะมีสถาบันศึกษา โรงเรียน และสถาบันอื่นๆ นำไปลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์รุ่นและอนุสรณ์ในวันสำคัญอื่นๆ อีกนับร้อยๆ หน้าๆ ชิ้นเช่นกัน

ปัจจัยที่ท่านปัญญาได้รับมาจากญาติโยมซึ่งบริจาคด้วยแรงศรัทธา ท่านก็จะใช้จ่ายเพื่อการพิมพ์หนังสือธรรมะแจกจ่ายเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น หนังสือธรรมะสำหรับเด็กๆ หรือเยาวชน ตัวอย่างเช่น เรื่อง “คำถาม-คำตอบเรื่องพระพุทธเจ้า” ทางพุทธนิคมเชียงใหม่พิมพ์ครั้งเดียวถึง ๔๐,๐๐๐ เล่ม เป็นต้น สำหรับงานอบรมศีลธรรมที่นอกเหนือจากการอบรมพระธรรมทูตแล้ว ท่านก็ได้แสดงธรรมตามสถานีวิทยุ เช่น รายการเสียงจากภิกษุปัญญาันทะ สถานีวิทยุยานเกราะ สถานีวิทยุ ว.ป.ถ. ๒ ตลอดทั้งการแสดงธรรมทางสถานีวิทยุโทรทัศน์อีกด้วย

การสู้รบกับกองทัพกิลเลสในภาคกลาง ในใจกลางกรุงเทพมหานครคงดำเนินเรื่อยมาไม่น้อยกว่า ๑๐-๒๐ ปี งานเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เจริญก้าวหน้าโดยลำดับมีผู้เลื่อมใสศรัทธาเพิ่มขึ้นจนกล่าวได้ว่า ถ้าหากเป็นคนไทยเป็นชาวพุทธไม่รู้จักท่านปัญญาันทะเรียกว่าแยะเต็มที นักเรียน นักศึกษา พ่อค้า ประชาชน ทหาร ข้าราชการ นักบริหาร นักปกครอง หรือแม้แต่ผู้ประกอบการเมืองในประเทศไทย

สำหรับการศึกษาในกองทัพธรรมนั้น ต้องนับว่ายากยิ่งและลึกซึ้ง ไม่ต่างอะไรกับการลอยถาดทวนกระแสน้ำเชี่ยว จะต้องใช้ปัญญาและยุทธวิธีที่เหนือโลกเหนือชีวิต ต้องเป็นนักรบที่กล้าแกร่งด้วยกระแสนธรรม และยอมอุทิศชีวิตร่างกายเพื่อพระพุทธเจ้าโดยแท้

ท่านปัญญานันทะ รู้ว่าการทำศึกกับกองทัพกิเลสตัณหาในเมืองหลวงมีความหมายอย่างยิ่งยวด เป็นการเจริญรอยตามพระยุคลบาทของพระพุทธองค์ครั้งพุทธกาล พระมหากษัตริย์ของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้ธรรมอันสูงสุดแล้ว พระองค์ได้ภิกษาจารไปในแคว้นต่าง ๆ ของชมพูทวีป

เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้และบรรลุถึงขั้นที่เรียกว่า “นิพพาน” แล้วพระองค์ก็นำอมฤตธรรมไปให้กับพุทธสาวกและเพื่อนมนุษย์ ทำให้คนหนุ่มพากันมาบวชกันเป็นจำนวนมาก มากจนกระทั่งเกรงไปว่าจะไม่มีคนหนุ่มที่จะประกอบกิจการงานตามบ้านอีกต่อไป พระองค์เป็นจอมทัพธรรมที่ยิ่งใหญ่ในโลก

ท่านปัญญานันทะได้เจริญรอยตามพระยุคลบาทมาครบถ้วน เทศนาสั่งสอนผู้คนนับจำนวนไม่น้อย ครั้นตัดสินใจเป็นเจ้าของาสวัดชลประทานๆ ก็เตรียมใจไว้สู้รบกับอำนาจกิเลสทั้งหลายทั้งปวง โดยไม่หวั่นไหวคลอนแคลน ท่านเองเคยประจักษ์ชัดมาแล้วว่า ครั้งหนึ่งสหายศึกผู้พี่ คือท่านพุทธทาสภิกขุ เคยตกอยู่ในวงล้อมแห่งกองทัพกิเลสท่ามกลางพระมหานครแห่งนี้มาแล้ว แต่ท่านพุทธทาสภิกขุก็สามารถที่ฝ่าวงล้อมเอาชนะศึกมาได้หลายครั้งหลายหน

แม้ตัวของท่านพุทธทาสภิกขุจะถอยไปตั้งมั่นอยู่ที่สวนโมกข์ไชยา นักรบกล้าผู้พี่ก็ยังคงสู้รบชั้นล่องโดยไม่เลิกรา ท่านขึ้นมาแสดงธรรมในที่ต่างๆ อยู่เสมอ หนังสือธรรมะนับร้อยๆ พันๆ เล่ม เป็นอาวุธสำคัญที่ทำลายอำนาจกิเลสทั้งปวงของผู้คนสมาชิกร่วมกองทัพธรรมที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ต่างพากันเลื่อมใสศรัทธามากขึ้น ทำให้กองทัพธรรมที่เคยมีกำลังอันน้อยนิดก็มีผู้คนสนับสนุนอยู่ในเมืองหลวงและในสถาบันต่างๆ ทั้งทางราชการ และเอกชนอย่างกว้างขวาง

ท่านปัญญานันทะเริ่มปักหลักสู้ศึกขึ้นที่ซานเมืองหลวง ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ท่านได้ดำเนินการเปิดสำนักอบรมกรรมฐาน และเปิดแสดงธรรมทุกวันเสาร์-อาทิตย์มิได้ขาด แม้ตัวท่านจะต้องรับหน้าที่เจ้าอาวาสปกครองสงฆ์ในวัดแห่งนี้ แต่ภารกิจอันสำคัญคืองานเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็คงทำควบคู่กันไป ก็รับนิมนต์ไปปาฐกถาก็คงทำอยู่อย่างไม่ละเว้น หนังสือพิมพ์ ชาวพุทธ ซึ่งเป็นสื่อกลางแห่งการเผยแผ่พระธรรม ซึ่งออกมา

ถ่ายภาพท่านพุทธทาสที่ไชยา สุราษฎร์ธานี พ.ศ. ๒๕๐๓

ท่านพุทธทาส ขึ้นไปเยี่ยมท่านปัญญาจันทร์ที่วัดอุโมงค์ เชียงใหม่ ๒๕๑๗

เมื่อครั้งที่นักการเมืองอดข้าวประท้วงการขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ในกรุงเทพมหานคร และได้มีการประกาศว่าจะฆ่าตัวตาย ถ้าหากรัฐบาลไม่ยอมทำตามประท้วง เหตุการณ์คราวนั้น ฮือฮาตื่นเต้นกันทั้งเมือง ในที่สุด ส.ส. นักการเมืองผู้นั้นพาครอบครัวไปหาท่านที่วัด ปิดประตูเทศน์ตัวต่อตัวจนกระทั่งเหตุการณ์คลี่คลายจากร้ายกลายเป็นดีนักการเมืองท่านนั้นก็ได้รับข้อธรรมจากท่านและรอดชีวิตอยู่ได้จนกระทั่งปัจจุบันนี้

แม้ท่านปัญญานันทะจะเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ทุกรูปนามไม่เลือกชั้นวรรณะ ทั้งยังเป็นห่วงเกี่ยวกับความอยู่รอดของสังคมและประเทศชาติ แต่การทำท่านมีธรรมอยู่ในใจและการซื่อสัตย์ต่อพระธรรมของพระพุทธเจ้าในบางครั้งท่านก็ต้องตกอยู่ในจุดอันตรายบ้างเหมือนกัน อย่างเช่น การเทศน์หรือการแสดงธรรมทางสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งท่านทำสลับกับท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ นั้น มีอยู่คราวหนึ่งกลายเป็นเรื่องใหญ่ถึงขนาดที่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยต้องสั่งระงับการออกอากาศไว้ระยะหนึ่ง

ในทางโลกจะคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไรนั้น ท่านปัญญานันทะไม่อาจจะห้ามได้ แต่การเทศน์ของท่านทุกครั้งเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มาก เป็นไปเพื่อการนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาสู่มนุษย์ในโลกนี้ ผู้มีใจเป็นธรรมจะละเว้นหรือหลีกเลี่ยงความถูกต้องนั้นไม่ได้ แม้จะมีผู้ยกย่องท่านให้สมญาว่า “คนของประชาชน” แต่ท่านหาได้นิยามยินดีในคำยกย่องนี้ไม่ ท่านบอกว่าเรียกท่านว่า คนของพระ หรือคนของธรรม จะถูกต้องกว่า เพราะคำว่า “คนของประชาชน” นั้นเป็นเรื่องทางโลกเพื่อเพื่อให้ชีวิตและผลงานของยอดนักรบแห่งกองทัพธรรมท่านนี้มีความสมบูรณ์จึงได้นำเอาเรื่อง “หนูหนอนไม้” อันเป็นผลงานตัวอย่างที่มีค่ายิ่ง ชี้ให้เห็นความเป็นหนึ่งในปฏิกิริยาด้วยเชิงเทศน์อย่างดียิ่ง

สัมพันธ์ ก้องสมุทร
จาก สองยอดนักรบ
พ.ศ. ๒๕๒๗

ขุนหมอนไม้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กุฎาคาร ศาลาป่ามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ได้ตรัสเตือนภิกษุทั้งหลายที่มาประชุมกันเพื่อรับโอวาทอย่างน่าฟังว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ณ บัดนี้เจ้าลิจฉวีทั้งหลายมีท่อนไม้เป็นหมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียร เข้มแข็งในการฝึกใช้ศร พระราชาแห่งนครนามว่า อชาติศัตรูผู้เวทเทหบุตร ย่อมหาช่องทำลายล้างมิได้ หาโอกาสทำตามอำเภอพระทัยแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นมิได้

ภิกษุทั้งหลาย แต่ในกาลฝ่ายอนาคต เจ้าลิจฉวีทั้งหลาย จักทำตนเป็นสุขุมาลชาติ จนมีฝ่ามือและฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น จักสำเร็จการนอนบนที่นอนอันอ่อนนุ่ม มีหมอนใหญ่ ๆ หนุนบรรทม จนพระอาทิตย์ขึ้น คราวนั้น พระราชามครนามว่า อชาติศัตรู ผู้เวทเทหบุตร จักได้ช่องทำลายล้าง จักได้โอกาสทำตามอำเภอพระทัยแก่เจ้าลิจฉวีเหล่านั้น

“ภิกษุทั้งหลาย ณ บัดนี้ภิกษุทั้งหลายมีท่อนไม้เป็นหมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลสในชั้นความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน มารผู้เจ็บาปจึงหาช่องทำลายล้างมิได้หาโอกาสที่จะทำตามอำเภอใจแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นมิได้

“ภิกษุทั้งหลาย ในกาลยติยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลายที่ทำตนเป็น สุขุมลชาตจนมีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม ภิกษุเหล่านั้นจะสำเร็จการนอนบนที่นอนที่ อ่อนนุ่ม มีหมอนใหญ่ ๆ หนุนนอนจนกระทั่งพระอาทิตย์ขึ้น คราวนั้นเองมารผู้โง่บาป จักทำลายล้าง จักได้โอกาสที่จะทำตามอำเภอใจแก่ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น”

“ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้พวกเธอทั้งหลายสำเนียงใจไว้ว่า เราทั้งหลายจักใช้ก่อนไม่เป็นที่หมอนหนุน เป็นอยู่อย่างไม่ประมาท มีความเพียรเพียร กิเลส ในชั้นความเพียรที่เป็นหลักเป็นประธาน ดังนี้ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเนียงใจไว้ดังนี้แล”

ข้อความข้างบนนี้ คัดจากหนังสือขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ของคณะธรรมทานโยภา เป็นคำสอนที่เตือนใจให้ทุกคนเป็นผู้ไม่ประมาทในกิจการทุกอย่าง จักเป็นการป้องกันมิให้ ความเสื่อมเกิดขึ้น เป็นเรื่องที่ควรสนใจศึกษาและปฏิบัติตามเป็นอย่างมาก

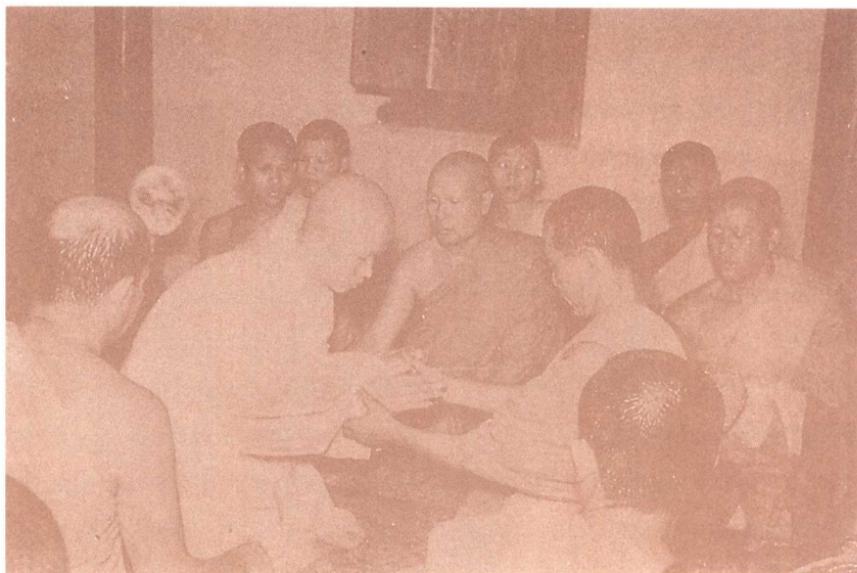
สกุลใหญ่ ๆ ทั่วไปมักประสบความสำเร็จเมื่อประมุขของสกุลถึงแก่กรรมไป ทำให้ไม่ถึงเป็นเช่นนั้น เป็นเรื่องน่าคิดค้นหาเหตุผล

จีนคนหนึ่งเดินทางมาจากเมืองจีน เพื่อแสวงหาโชคลาภในประเทศไทย เข้ามาอย่างคนเปล่าไม่มีสมบัติอะไรติดตัว นอกจากเสื้อผืนหมอนใบ แต่เขามีสมบัติ ภายใน คือความรักงาน ทำจริง และมีความคิดชนิดก้าวหน้าอยู่เสมอ พอถึงประเทศไทย เขาก็เริ่มมองหาอาชีพอันตนจะพึงประกอบ เมื่อไม่ได้งานที่ดีไปกว่าก็ทำงานเป็นลูกจ้าง แยกหามบ้าง ขายของเล็กน้อยบ้าง ไปทำสวนผักบ้าง อาศัยการทำจริงและคิดขยายงาน ไม่ข้านักก็ได้เลื่อนฐานะขึ้นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งกลายเป็นคนมั่งคั่งในเมืองไทย

ในขณะที่ยังเป็นคนลำบาก ใช้แรงงานของตนแลกกับอาหารพอยังชีพ การ กินการอยู่ไม่ฟุ่มเฟือยอะไร ส่วนมากก็มีข้าวต้มกับผักกาดดอง มีเนื้อบ้างเล็กน้อย เขาก็ดำรงชีพและทำงานสร้างตนได้เสมอ พอมีฐานะดีขึ้นการกินก็เปลี่ยนไป การนุ่งห่มก็เปลี่ยนไป การเที่ยวเตร่แสวงหาความสบายก็มีขึ้น ครั้นเป็นคนมั่งคั่งมีลูกจ้าง ช่วยทำงาน ฐานะการครองชีพได้เปลี่ยนไปมาก กลายเป็นคนมีการกินการอยู่อย่าง ฟุ่มเฟือย ผิดจากฐานะเดิมไปไกลลิบ แต่เพราะบทเรียนของความลำบากที่ตนได้รับ ในชีวิตมีอยู่ ถึงแม้จะเป็นคนกินดีอยู่ดีอย่างไร ก็ยังคิดถึงความหลังอยู่เสมอ ฐานะ ของตนจึงยังมั่นคงอยู่ตลอดเวลา

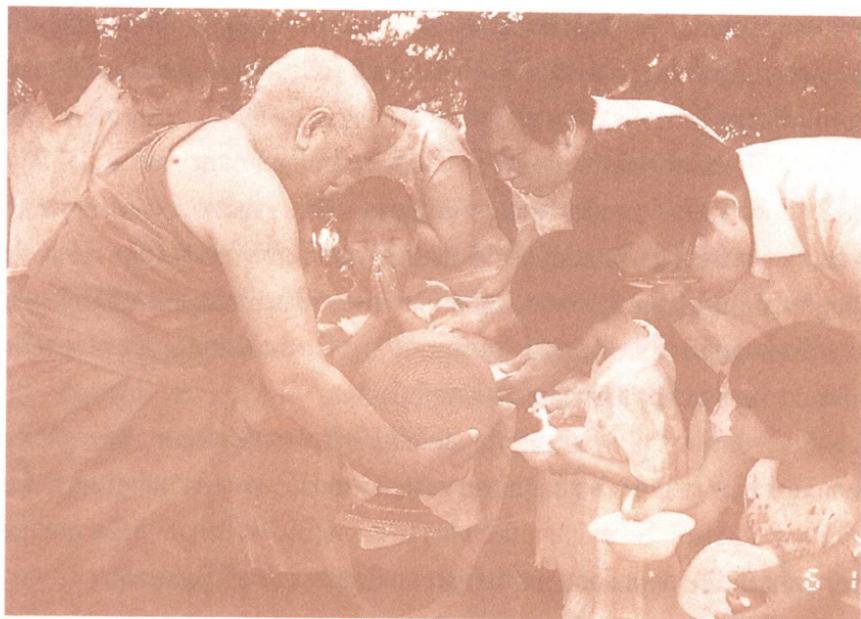
ส่วนลูก ๆ ที่เกิดมาจากพ่อแม่ที่มีฐานะดี พอเกิดมาก็พบความมั่งมีของพ่อแม่ เสียแล้ว ได้เห็นแต่ความสมบูรณ์พูนสุข ต้องการอะไรก็ได้ตั้งใจทุกอย่างมีคนใช้ คอย

ปรณิบัติให้มีความสุขอยู่เสมอ เขาไม่เห็นความลำบากเลย กินของดี ๆ นอนบนเบาะอันอ่อนนุ่ม และนุ่งผ้าห่มชนิดดี ๆ ทั้งนั้น เขาภูมิใจในความเป็นอยู่ของเขา เขาไม่รู้จักห่มอนไม้ของพ่อแล้ว ไม่เคยรู้จักผักกาดดอง น้ำปลาราดข้าวต้มแล้ว ถ้าเขาเห็นก็นึกว่าเป็นของเลวไม่น่ากิน เขาไม่เห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ชีวิตของเขามีความสุขสบายมากเกินไป เงินมีในกระเป๋าจะใช้จะกินเมื่อไรก็ได้ เขาเป็นลูกของท่านเศรษฐีไปแล้ว คำว่าไม่มีความลำบากยากเข็ญ ก็ไม่รู้จัก เขาไม่เป็นคนที่อดทน ก้าวหน้าทำงานเหมือนพ่อของเขาเสียแล้ว

ในบางครอบครัวพ่อบ้านเป็นคนที่สร้างตัวจากความลำบากจนได้รับผลจากงานเป็นอย่างดี มีฐานะมั่นคงในทุกอย่าง แต่เขามีความบกพร่องที่สำคัญมากอยู่ประการหนึ่ง คือ เป็นคนมักมากในทางกาม มีเมียหลายคน ไม่อึดด้วยกามคุณ เมื่อมีเมียมากก็มีลูกมาก เขามีหน้าที่ทำลูกให้เกิดออกมาเท่านั้น การเลี้ยงเป็นเรื่องของแม่ของเขา แม่มั่นใจมีลูกแล้วก็หมดความงามขาดความเย้ายวนในทางกาม เขาก็ไม่สนใจไม่แยแสต่อไป ถ้าแม่มีลูกก็ได้รับการดูแลบ้างตามสมควร ด้วยการให้อาหารกิน มีบ้านให้อยู่ มีเงินให้ใช้บ้างนิดหน่อย ลูกของเขาโตขึ้นในสภาพที่ขาดการเอาใจใส่และเป็นลูกหลายแม่ ความรักใคร่สนิทสนมกันไม่เหมือนลูกพ่อเดียวแม่เดียว ความบาดหมางในครัวเรือนก็เกิดขึ้นแก่ลูก ๆ ก่อน ต่อมาก็เกิดระหว่างแม่ ๆ ต่อไป

ส่วนพ่อนั้นก็ยังทำตนเป็นคนหนุ่มตลอดเวลาหญิงที่เป็นเมียหลวงอายุรุ่นราวคราวเดียวกับตนกลายเป็นคนแก่เกินงามเสียแล้ว ปลอดภัยจากตำแหน่ง ให้ดำรงตนเป็นแม่บ้านอย่างเดียว ส่วนพ่อบ้านแม่จะแก่อายุหกสิบปีแล้วก็ยังหายอมเป็นคนแก่ไม่ ยังทำตนเป็นเด็กเสมอ ยังมาในกามและแสวงหาเด็กสาวมาทำเมียต่อไป แม่นคนใช้ในบ้านถำรูปร่างหน้าตาดี ๆ ก็จัดการเสียด้วย ในบ้านของเขามีสภาพคล้ายฮาเริ่มน้อย ๆ พวกผู้หญิงที่อยู่กันมาก ๆ ไม่ต้องทำอะไร มีการแต่งตัวให้งาม พุดจาทำท่าตัดจริตให้พ่อบ้านชอบใจเป็นพอ คนไหนบ่าเรอพ่อบ้านให้เป็นที่พอใจก็ได้รับรางวัลมาก เมื่อได้รับรางวัลแล้วก็เอาไปเล่นไพ่กัน หาได้คิดก้าวหน้าอย่างไรไม่

ลูก ๆ ทั้งหญิงชายโตขึ้นในแบบของความเหลวไหล แบบผู้ดี แต่ไม่ใช่ผู้ดีแท้ เป็นผู้ดีแบบมัวเมาในกาม มัวเมาอะไรต่าง ๆ แม่นบ้านจะใหญ่โต เจ้าของบ้านถูกสมมุติว่าเป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ตามโลกนิยม แต่ความจริงเขาเป็นคนมีบาปหนักศักดิ์น้อย แต่เขาไม่รู้สีกตัว นึกไม่ได้ถึงความจริง มีชีวิตแบบเด็กที่ชอบของเล่นตลอดเวลา

ต่อมาพ่อบ้านถึงแก่กรรม ภายหลังการทำศพแล้วเมื่อทุกคนมองหน้ากันไม่ได้ และขาดความเห็นอกเห็นใจต่อกันแล้ว แม่นลูกทุก ๆ คนก็ตั้งข้อหาเข้าหากัน ต่างคนต่างขอแบ่งทรัพย์สินสมบัติของสกุล เมื่อไม่ตกลงกันก็ฟ้องร้องกันในศาลต้องแบ่งทรัพย์สินให้แก่ทนายเสียบ้างจึงสบายใจ เมื่อได้แบ่งกันแล้วได้มากบ้างน้อยบ้างตามควรแก่

หน้าที่เขา ทุกคนเคยแต่ความสบาย เคยนอนหนุนหมอนใบใหญ่ รับประทานข้าวที่
ขัดจนขาว ตีมน้ำใส ๆ มานานแล้ว ความสบายทำให้เขาเป็นคนอ่อนแอ ไม่มีความ
อดทนเพียงพอในการที่จะทำมาหากิน

อีกประการหนึ่ง ตนเคยแสดงตนเป็นคนมั่งมีมาเสียนาน ไม่ทำอะไรก็มีกิน
มีใช้ จะไปทำงานต่ำ ๆ หรือก็ย้ายแก่เพื่อนบ้าน เป็นคนประเภทจมไม่ลง จะไม่ทำ
งานเบา ๆ เช่นค้าขายหรืออะไอื่นตนก็ไม่เคยทำ ผลที่สุดก็นั่งกินนอนกิน ขายสิ่งที่ตน
มีอยู่กินไป อยู่ไปไม่เท่าไรทั้งหมด ผลสุดท้ายต้องขายบ้านที่ตนอยู่แก่คนอื่นไป สกุน
นั้นก็ถึงความล้มจมไปแล้วเพราะความสบายเกินไปของคนในสกุล ความสบายจึง
เป็นมารคอยทำลายทุกสิ่งทุกอย่างให้ย่อยยับไปสิ้น

คนที่คิดจะเป็นคนดีคนเจริญ ขอย่าได้กลัวต่อความลำบาก แต่จงกลัวต่อ
ความสบายให้มากเถอะ ความลำบากยากเข็ญไม่เคยทำลายคน ความลำบากยากเข็ญ
เป็นสิ่งประเสริฐแท้ ความลำบากนี้เป็นศัตรูแล้วกลายเป็นมิตรในภายหลัง ส่วนความ
สบายนั้นเป็นมิตรก่อนแล้วกลายเป็นศัตรูภายหลังจงคบแต่สิ่งที่เป็นมิตรดีกว่า อย่า
คบสิ่งที่เป็นศัตรูของตนเลย

ท่าไมชาตีญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาวเอเชียเหมือนกับคนไทยรูปร่างหน้าตาก็เหมือน
คนไทย อาหารการบริโภคก็แบบเดียวกับคนไทย ในสมัยเมื่อเจ็ดสิบปีมาแล้ว ชาวญี่ปุ่น
กับชาวไทยมีการเป็นอยู่ในระดับเดียวกัน เป็นประเทศที่ล้ำหลังกว่าประเทศยุโรป
และอเมริกา แต่ต่อมาญี่ปุ่นได้ถีบตัวขึ้นไปถึงขั้นประเทศมหาอำนาจ มีความเจริญใน
ด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ทั้งที่ไทยไว้ไกลลิบทีเดียว การที่ญี่ปุ่นได้เป็นเช่นนี้ก็เพราะชาวญี่ปุ่น
เป็นคนประเภทหนุนหมอนไม้

ภิกษุในสมัยก่อน ท่านนอนหนุนหมอนไม้ ท่านนอนแต่น้อย ๆ ใช้เวลาส่วน
มากในการภาวนา เพื่อเอาชนะความคิดชั่วที่เกิดขึ้นรบกวนจิตใจของท่าน ผลที่สุด
ก็ชนะและเป็นผู้บริสุทธิ์ได้อย่างแท้จริง ในยุคต่อมาพระองค์ต้องเรียนหนังสือ ในกลางคืน
ไม่มีตะเกียงตาม ท่านกวาดใบไม้แห้งมากองไว้ เวลาต้องการแสงต้องเผาใบไม้แห้ง
อ่านหนังสือท่องจนขึ้นใจ เวลานอน ท่านก็หนุนมะพร้าวแห้ง พอรู้สึกตัวตื่นก็ตื่นทันที
และไม่ยอมนอนต่อไป ท่านเรียนด้วยความยากลำบาก แต่ท่านมีความรู้ดีกว่าพวกเรา
ท่านรักษาพุทธศาสนาให้พวกเราได้ศึกษากันจนกระทั่งทุกวันนี้ นี่เป็นผลของความเพียร
โดยแท้

ถ้าพวกนักบวชยังไม่เห็นแก่ความสุขอย่างแบบชาวบ้าน ความก้าวหน้าก็

ยังคงมีอยู่ แต่ถ้านักบวชมีการกินอยู่นุ่มห่มอย่างชาวบ้านเมื่อใด ใจของเขาก็จะห่างจากทางของพระนิพพานเมื่อนั้นจึงขอให้พวกเราทั้งหลายจงดำรงชีพอยู่อย่างพระกันเถิด คนหุนหมอนไม้ คือความเพียรในทางที่ถูกที่ควร

สถานการณ์ของบ้านเมืองสอนให้ได้เห็นอย่างดีพวกที่ชั้นอาสาเขาทำการเปลี่ยนระบบการปกครองมักอ้างวาระระบบเก่า ผู้ปกครองชุดเก่า เป็นพวกเห็นแก่ตัวเห็นแก่พวกพ้อง มีการทุจริตในวงงานกันมาก ทำให้ประชาชน ผู้เป็นเจ้าของประเทศต้องเดือดร้อน เขาจะเข้าไปแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น และทำการเปลี่ยนโดยวิธีต่าง ๆ ตามที่โลกเขาทำกัน เมื่อเปลี่ยนมาแล้วผู้ทำการทุกคนยังถืออุดมคติคือไม่เห็นแก่ตัวแก่พวกทำงานตรงไปตรงมา เขาก็ได้รับความนิยมจากมหาชน เป็นผู้มาโปรดอย่างแท้จริง แต่วิสัยของปุถุชนผู้ยังมีกิเลส เขาทำดีได้เพียงพักเดียวเท่านั้น ความอยากก็เกิดขึ้นและความสบายมีอำนาจขย้ำใจเขา เขามีอำนาจแล้วก็อยากมีเรื่อยไป ต้องการมีความสบายมากขึ้น

เมื่อก่อนอยู่บ้านน้อย นิ่งรดคั้นน้อยแต่งตัวพอประมาณ พอมีอำนาจขึ้นสร้างบ้านใหม่ มีรดคั้นใหม่และราคาแพงจนสามารถเอามาสร้างโรงเรียนได้ตั้งหลังแต่งตัวโกชิ้นกินของดีทุกประเภท เมียคนเก่าไม่ทันสมัย จึงบอกเลิกหาใหม่ คนเดียวไม่พอต้องสองคน รายจ่ายมากขึ้น เงินเดือนประชาชนให้ไม่พอ จึงหาวิธีโกงประชาชนโดยอุบายต่าง ๆ ที่ตนนึกว่าไม่มีใครจับได้ แต่ความลับไม่มีในโลกในที่สุดน้ำลตตอดุด ความชั่วปรากฏแก่มหาชน แต่ตนมีพวกที่ร่วมโกงกันมากมีอำนาจมาก ใครจะทำอะไรไม่ได้ถึงกระนั้นความเสื่อมเกิดแก่เขาแล้วความนิยมหมดไป เขาเป็นใหญ่อยู่อย่างลำบากนี้เป็นผลจากความสุขในทุกทางมาทำลายเขา

จึงขอให้ผู้ที่จะเป็นใหญ่พึงระวังให้มาก ขอให้ใหญ่ในการปฏิบัติงาน ในการเสียสละเพื่อส่วนรวม และไม่เห็นแก่ตนเถิด ไม่มีใครทำลายท่านดอกถ้าท่านจริงจังแต่ความดีที่ไม่จริงของท่านนั้นแหละ ทำลายตัวท่านเอง ดังคำที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ใจที่ตั้งไว้ผิดเป็นศัตรูร้ายแรง กว่าอะไร ๆ ทั้งหมด ทุกคนจึงควรระวังศัตรูภายในของตนให้มากสักหน่อย เพราะศัตรูภายในมีโอกาสเกิดได้ง่ายกว่าศัตรูภายนอก ศัตรูภายในนำศัตรูภายนอกมาสู่ตัวท่านและพรรคพวกของท่าน

คนหุนหมอนไม้คือคนที่ไม่ลืมน เป็นคนตื่นตัวอยู่เสมอในการที่จะก้าวไปในทางที่เป็นคุณแก่ตนแก่ท่าน คนพวกนี้เป็นพวกที่ดีไม่ตก เพราะเขาคอยรักษาความดีของเขาไว้เสมอ คนประเภททั้งหมดอนไม้ไปหุนหมอนยัดนุ่น หุนหมอนคนที่

ตนรักใคร่พอใจ ฟังคำพูดที่ฉอเลาะเพราะพรึงเป็นบุคคลประเภทลืมนตนเอง ลืมการงาน ลืมหมดทุกอย่าง นอกจากความเมาในความสุขของตนเองเท่านั้น คนชนิดนี้เอาตัวไม่รอดโดยแท้

ใครปรารถนาความเป็นใหญ่ ปรารถนาเกียรติยศชื่อเสียง ปรารถนาทรัพย์สมบัติ จงแสวงหาสิ่งที่ตนใคร่จะได้นั้นโดยธรรมเถิด อย่าแสวงหาโดยอธรรมเลย เพราะมีวิธีการที่สกปรกโสम्म จักทำให้ท่านเสียหายโดยแท้

ใครปรารถนาจะเป็นใหญ่ จงทำตนให้ใหญ่ในความดี ให้ความรู้สึกผิดชอบประจำใจตนเดินตามทางที่ถูกต้องไว้เสมอ ความคิดที่ผิด การกระทำที่ผิดได้เกิดแก่ท่าน ขอความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จงตั้งมั่นในใจของท่านเสมอ อย่าได้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเลย ถ้าหากท่านดำรงตนไว้ในธรรม กินอยู่และทำสิ่งที่จะทำให้ตนสบายแต่เพียงเล็กน้อยพอสมควรที่ร่างกายจะพึงมีพึงได้ อย่าทำอะไรตามใจกิเลส เพราะกิเลสไม่เคยปราณีต่อใคร ไม่เคยทำอะไรให้ใครดีขึ้น นอกจากทำลายเขาเท่านั้น ฉะนั้นผู้ใคร่ต่อความเป็นใหญ่ จงได้ทำตนให้ใหญ่จริงๆ เกิด ใหญ่จริงๆ นั้นมิใช่อยู่ที่ยศถาบรรดาศักดิ์ สายสะพายเหรียญตราอะไรทั้งนั้น แต่อยู่ที่เขาเป็นคนปกครองตนเองได้ บังคับตนเองไว้ให้เดินไปในทางธรรมเสมอ ไม่ยอมให้อธรรมเข้าครอบงำตนเป็นอันขาด คนเช่นนี้เป็นคนใหญ่และใหญ่ได้นานเพราะมีความดีรักษา

ชาวไทย ชาวพุทธทั้งหลาย จงตื่นตนเถิด อย่าเมาเมัวในการหลับสบายที่ทำท่านให้เป็นไทยกันเลย ประเทศชาติบ้านเมืองของเรายังไม่ดีพอ ยังไม่ก้าวหน้าพอ จงช่วยกันตื่นและลืมตาให้กว้าง มองไปข้างหน้าให้ไกล แล้วจงทำกิจที่ควรทำกันเถิด จงใช้ไม้คือ ความเพียร ความไม่ประมาท ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความข่มใจ ความเสียสละเป็นหมอนหนุนหัวใจของท่าน ให้ใจของท่านจงตื่นตัวอยู่เสมอ หลักชัยก็จะเป็นของท่านได้สมหมาย

คำขอบุญ

ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม ขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อบัณฑิตานันทิกขุ) เป็นอย่างสูง ที่ได้เมตตาให้ธรรมสภา และ สถาบันบันลือธรรม ได้มีโอกาสจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "หลวงพ่อบัณฑิตานนทเถระ พระผู้กล้าพูดความจริงกับประชาชน" อันเป็นปาฐกถาที่พระเดชพระคุณท่านได้เมตตาแสดงแก่สาธุชน ซึ่งผู้จัดพิมพ์เห็นว่าทรงคุณค่าและมีประโยชน์ เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามสถานะของแต่ละบุคคล

ขอกราบขอบพระคุณ มูลนิธิ กองทุน หน่วยราชการ โรงเรียน วัด ห้างสมุด ศูนย์หนังสือ และร้านหนังสือทั่วประเทศ ที่ได้กรุณาช่วยเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ ไปสู่สาธารณชนอย่างกว้างขวาง

ท่านที่เห็นคุณค่าปรารถนามีไว้ศึกษา หรือจัดพิมพ์เป็นธรรมทาน
โปรดติดต่อที่...ธรรมสภา

๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๘๘๘๗๙๔๐, ๔๔๑๑๙๑๗ โทรสาร. ๔๔๑๑๔๖๔

○

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะไว้บริการแต่ท่านสาธุชน
จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่
ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

เลขที่ ๒-๖ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา ๑๐๑๗๐ โทร. ๘๘๘๗๙๔๐
ริมถนนบรมราชชนนี กิโลเมตรที่ ๑๖ ก่อนถึงพุทธมณฑลสถานเพียง ๒ กิโลเมตร

- สถาบันบันลือธรรม เชิญท่านสาธุชนร่วมฟังพระธรรมเทศนาจากพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ในโครงการ **พบพระ พบธรรม** ทุกวันเสาร์ เวลา ๑๕.๓๐-๑๗.๐๐ น. ณ ห้องประชุมสถาบันบันลือธรรม บริเวณชั้น ๒ อาคารศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

สถาบันบันลือธรรม เป็นองค์กรเอกชนที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อสืบทอดและเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้ดำรงอยู่มั่นคง อันเป็นการสานต่อเจตนารมณ์ของ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระเดชพระคุณพระพรหมมิ่งคลาจารย์ หลวงพ่อปัญญานันท์ภิกขุ องค์ประธานสถาบันบันลือธรรม ท่านเจ้าคุณพระสุธรรมเมธี ป.ธ. ๘ (นายบรรลือ สุขธรรม) อดีตเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้ให้กำเนิดธรรมสภา

กิจกรรมของสถาบันบันลือธรรม

๑. โครงการ เด็กดีของสังคม เรียนทุกวันเสาร์ ๐๘.๐๐ - ๑๔.๐๐ น.
๒. โครงการ พบพระ พบธรรม ทุกวันเสาร์ ๑๕.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.
๓. โครงการ อยู่กันด้วยความรัก ช่วยเหลือผู้ยากไร้ ผู้ต้องการความช่วยเหลือ
๔. ธรรมสถานปฏิบัติธรรม "สวนมฤตาธรรมาราม" อบรมการเรียนรู้ชีวิตตามธรรมใน ๑ วัน เวลา ๐๘.๐๐-๑๗.๐๐ น. ทุกวันพุธต้นเดือน ติดต่อกับเข้าร่วมกิจกรรม "เรียนรู้ชีวิตตามธรรม" ได้ที่ ๐๖-๐๐๓๕๔๗๘, ๐๒-๔๔๑๑๕๓๕ โทรสาร. ๐๒-๔๔๑๑๕๖๔

สถาบันบันลือธรรม ได้รับการสนับสนุนจากธรรมสภาและศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา ท่านที่สนใจ ขอเชิญเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

การพิมพ์หนังสือธรรมเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งมีประโยชน์ที่คงอยู่นานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ชื่อว่าได้แสดงออกซึ่งญาติธรรม พร้อมไปกับการได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์ที่แท้จริงแก่ประชาชน

ท่านที่ประสงค์จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดี มีคุณภาพ เพื่อเป็นที่ระลึกในทุกโอกาสของงาน ประเพณี อันเป็นการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์สูงสุด โปรดติดต่อที่ ธรรมสภา...

เลขที่ ๑/๔-๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ : (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๔๔๑๑๕๓๘, ๘๘๘๗๙๔๐ โทรสาร : ๔๔๑๑๕๖๔
การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน

แม้รูปเทวดาหน้าโรงแรม คนก็ไปไหว้กันเต็มไปหมด
ดูแล้วก็แสนจะสงสารญาติโยมทั้งหลาย
ว่าทำไมจึงมงายกันอยู่อย่างนี้
แล้วมีใครบ้างในเมืองไทยนี้ที่จะกล้าบอกกับญาติโยมอย่างนั้น
เขาไม่กล้า

เพราะกลัวจะไปขัดกับผลประโยชน์อะไรๆ เข้า
ไม่คิดจะสอนคนให้เข้าใจธรรมะ
คิดแต่ว่าจะเอาใจญาติโยมเพียงประการเดียว
แล้วศาสนามันจะไปรอดได้อย่างไร

แสดงธรรมเมื่อ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๐

WWW.THAMMASAPA.COM

ธรรมสภา และ สถาบันบัณฑิตธรรม

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่สนับสนุนและอุปถัมภ์การจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ จำนวน ๘๐ บาท
โปรดช่วยกันรักษามรดกธรรมชิ้นนี้ไว้ให้มีอายุยืนนานนับ ๑๐๐ ปี เพื่อเป็นประทีปส่องทางชีวิตแก่อนุชนรุ่นหลัง
ธรรมสภาจัดพิมพ์เผยแพร่ เป็นอาาจารย์นุชา เอกกุลผลเป็นกำไร ตามรอยการเผยแพร่ของธรรมทานมูลนิธิ

ISBN : 978-974-09-2890-4

9 789740 928904